STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY
NO. 11101

FOLKLOR-LIDER

Akademiia nauk USSR, Kiev

•

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS
413 256-4900 | YIDDISH@BIKHER.ORG
WWW.YIDDISHBOOKCENTER.ORG

•

MAJOR FUNDING FOR THE
STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY
WAS PROVIDED BY:

Lloyd E. Cotsen Trust
Arie & Ida Crown Memorial
The Seymour Grubman Family
David and Barbara B. Hirschhorn Foundation
Max Palevsky
Robert Price
Righteous Persons Foundation
Leif D. Rosenblatt
Sarah and Ben Torchinsky
Harry and Jeanette Weinberg Foundation
AND MEMBERS AND FRIENDS OF THE
National Yiddish Book Center

•

The *goldene pave*, or golden peacock, is a traditional symbol of Yiddish creativity. The inspiration for our colophon comes from a design by the noted artist Yechiel Hadani of Jerusalem, Israel.

The National Yiddish Book Center respects the copyright and intellectual property rights in our books. To the best of our knowledge, this title is either in the public domain or it is an orphan work for which no current copyright holder can be identified. If you hold an active copyright to this work – or if you know who does – please contact us by phone at 413-256-4900 x153, or by email at digitallibrary@bikher.org

אינסטיטוט פאר יידישער פראָלעטארישער קולטור פונ דער
ווימנשאפט-אקאדעמיע פונ אוסדר. עטנאָגראפישע סעקציע

פאָלקלאָר-לידער

נײַע מאטעריאלנ-זאמלונג

באנד II

געזאמלט דורכ: יע. אוסטערליצ, מ. בערעגאָווסקי,
ב. גוטיאנסקי, א. געלבמאנ, י. טשערניאק,
פ. כאראָוועצער, ז. סקודיצקי, ש. קופערשמיד,
כ. רײַכשטיינ אא.

צוגעגרייט צומ דרוק מיט אנ
אריינפיר אונ באמערקונגענ

ז. סקודיצקי

אונטער דער רעדאקציע פונ

מ. ווינער

פארלאג „עמעס“, מאָסקווע 1936

Printed in Soviet Union

ארײַנפיר

1. אלגעמײנע באמערקונגען וועגן דעם פאָלקלאָר־ליד

זײַט יענער צײַט, ווענ די אנטשטײונג פונ פּריוואט־אײגנטומ האָט געבראכט צו דער אויסבילדונג פונ א קלאסנ־געזעלשאפט, זײַנענ שטענדיק אפסנײַ אופגעשטעלט געוואָרנ צוימענ, וואָס האָבנ פאר די אונטערדריקטע אונ עקספּלואטירטע מאסנ געדארפט פארשטעלנ דעמ וועג צומ אָנגעזאמלטנ קולטורעלנ פארמעגנ פונ דער מענטשהײַט. אָבער ווי שווער די עקספּלואטאציע אונ די אונטערדריקונג פונ די הערשנדיקע קלאסנ האָבנ ניט געזאָלט זײַנ, זײַנענ זײ אָבער פאָרט ניט בעקויעכ געווענ צו דערשטיקנ אונ צו פארשטאָפּנ יענע גוואלדיקע קוואלנ פונ קולטורעלער אונ אויכ קינסטלערישער שעפערישקײַט, וואָס האָבנ געשפּרודלט אינ די טיפענישנ פונ די האָרעפּאשנע מאסנ, אונ וואָס זײַנענ געווײנלעכ געקומענ צומ אויסדרוק אינ פאָלקלאָרישע פאָרמעס; פארשטײט זיכ: אינ גאָר א באדײַטנדיקער מאָס אויכ אינ דער ליטעראטור, אינ ליטעראַרישע פאָרמעס, אָבער די קינסטלערישע שעפערישקײַט פונ די *סאמע ברײטסטע מאסנ* האָט זיכ דעריקער אונ מערער פאר אלצ ארויסגעוויזנ אינ פאָלקלאָרישע פאָרמעס.

אינ יעדנ פּעריאָד אינ דער געשיכטע פונ דער קלאסנ־געזעלשאפט ביז צו די לעצטע צײַטנ האָט אכוץ דער אָפיציעלער ליטעראַרישער קולטור אונ קונסט עקזיסטירט די ניט־אָפיציעלע, אזוי צו זאָגנ אונטערערדישע, אומגעהײער שעפערישע אונ באפרוכפּערנדיקע פאָלקלאָרישע קונסט אונ קולטור, וואָס האָט אינ זיכ קאָנצענטרירט די הויכע טאלענטירטקײַט אונ שעפערישקײַט פונ די סאמע ברײטסטע האָרעפּאשנע אונטערדריקטע פאָלקסמאסנ. פארשטײט זיכ, אז די ליטעראטור אונ דער פאָלקלאָר האָבנ ניט עקזיסטירט איזאָלירט אײנע פונ דעמ אנדערנ. דער פאָלקלאָר האָט מעכטיק באפרוכפּערט אונ אינ אנטשײדנדיקע מאָמענטנ געשטופּט אפ פאָרויס די ליטעראטור אונ קונסט, פונקט אזוי ווי ער איז פונ זײַנ זײַט שטענדיק באווירקט געוואָרנ פונ דער ליטעראטור.

אלס קינסטלערישע שאפונג, א טיפישע פאר די האָרעפּאשנע אונטערדריקטע מאסן, האָט דער פאָלקלאָר (מיר האָבן דאָ אין זינען דעם פאָלקלאָר, ווי ווײַט ער האָט זיך אויסגעדריקט אין וואָרט, אָבער דאָס איז, נאטירלעך, שײַעך אויך צום מוזיקאלן פאָלקלאָר, מאָלערישן פאָלקלאָר אאוו.) אָפּגעשפּיגלט אין זיך דאָס לעבן און די שטרעבונגען, די שטימונגען, אידייען און געפילן, דעם סאָציאלן פּראָטעסט און די בונטארישקייט פון די דאָזיקע מאסן.

אין די רעוואָליוציאָנערע עלעמענטן פונעם פאָלקלאָר, רעוואָליוציאָנערע אין ברייטסטן זינען פון דעם וואָרט, אפ וויפל זיי האָבן קינסטלעריש אָפּגעשפּיגלט דאָס געזעלשאפטלעכע שטרעבן אפ פּאָרויס פון די אונטערדריקטע ארבעטנדיקע מאסן אין יעדן פּעריאָד — דערין באשטייט דער הויפּטווערט פונעם פאָלקלאָר אלס קולטור-ירושה.

די גרונטלייגער פונעם מארקסיזם—מארקס, ענגעלס, לענין און סטאלין האָבן ניט איין מאָל אונטערגעשטראָכן דעם באטײַט פון גרויסע קינסטלערישע ווערק פאר דער דערקענטעניש פון דער הײַנטצײַטיקער ווירקלעכקײַט און פון דער פארגאנגענהײַט.

די ספּעציפיק פון די פאָלקלאָר־שאפונגען. אלס קינסטלערישע ווערק איז אין גרונט גענומען די זעלבע, ווי די ספּעציפיק פון ליטעראַרישע ווערק; סײַ די ליטעראַטור, סײַ דער פאָלקלאָר, ווי ווײַט ער האָט זיך אויסגעדריקט אין וואָרט, שטעלן מיט זיך פאָר א וואָרטלעך־בילדערישע פאָרם פון געזעלשאפטלעכן באוווסטזײַן, געזעלשאפטלעכן שטרעבן און פון דערקענען די ווירקלעכקײַט. פּרינציפּיעל גענומען האָבן דעריבער די פאָלקלאָר-ווערק דעם זעלבן באטײַט פאר דער דערקענטעניש ווי די ליטעראַרישע ווערק ביכלאַל. דאָ קומט אָבער צו איינער א וועזנטלעכער מאָמענט, וואָס מאכט פאר דער סאָוועטישער וויסנשאפט נאָך וויכטיקער, נאָענטער און טײַערער דעם באטײַט פון די פאָלקלאָר־ווערק.

דער פאָלקלאָר האָט אָפּגעשפּיגלט דעם געזעלשאפטלעכן באוווסטזײַן, דעם לעבנשטייגער, שטימונגען, געפילן־צושטאנד פון מאסן, וואָס די אמאָליקע געשיכטע־פאָרשונג האָט פאר זיי באוויזן ווײַט ניט יענעם צענטראלן אינטערעס, וואָס זיי פארדינען לויט זייער צענטראַלער ראָליע אין דער געשיכטלעכער אנטוויקלונג, זייער לעבן ווייניק און ניט אזוי ווי ס'קער צו זײַן געפאָרשט, — פון די מאסן, וואָס אויך די ליטעראַטור האָט זיי אין איר צײַט זעלטענער, ווי זיי פארדינען דאָס, גענומען אלס באשרײַבונג-אָביעקט, און גאנץ אָפט אויך פאלש זיי געשילדערט.

ווענ וולאדימיר איליטש לענינ, וועלכער האָט געהאט דעם טיפסטנ אינטערעס אונ פארשטענדעניש פארנ לעבנ אונ פאר דער שעפערישקײַט פונ די האָרעפאשנע מאסנ אינ אלע זײערע ארויסווײַזונגענ, האָט אינ זײַנע שמועסנ מיט באָנטש-ברויעוויטשנ געגעבנ א הויכע אָפשאצונג דעם פאָלקלאָר, האָט ער דערבײַ אינ זינענ געהאט דעם גרויסנ באטײַט פונעם פאָלקלאָר אפ צו דערקענענ דאָס לעבנ אונ די שטרעבונגענ פונעם ארבעטנדיקנ פאָלק.

ווענ א פאָר דורכגעקוקטע רוסישע פאָלקלאָר-זאמלונגענ האָט וולאדימיר איליטש געזאָגט באָנטש-ברויעוויטשנ: „ס'ארא אינטערעסאנטער מאטעריאל... מע וואָלט דאָך אפנ גרונט פונעם דאָזיקנ מאטעריאל געקאָנט אָנשרײַבנ אנ ארויסגעצײכנטע אויספאָרשונג וועגנ די האָפענונגענ אונ דערווארטונגענ פונעם פאָלק". [1] וועגנ בארסאָווס זאמלונג... „Завоенные плачи“ האָט לענינ, ווי עס טײלט מיט באָנטש-ברויעוויטש, געגעבנ פאָלגנדיקנ אָפרופ: „ס'ארא מערקווירדיקע זאך דאָס איז, ס'ארא רײַכע מאטעריאלנ וועגנ די מיליטערישע מאטערנישנ, וואָס די קײסאָרימ האָבנ דערלאָזט, באזונדערס ניקאָלײַ דער ערשטער, אפ וואָסער מינ ארויסגעצײכנטנ אויפנ די דאָזיקע מאטערנישנ האָבנ זיך אָפגעשפיגלט אינ די פאָלקס-לעגענדעס אונ לידער. אונ מיר האָבנ וועגנ דעם ניט געוווּסט. דאָס איז זיך אזוי פארשריבנ געוואָרנ, אינ א קלײנער צאָל עקזעמפליארנ ארויסגעגעבנ געוואָרנ, עס איז אָבער ניט דערגאנגענ צו די ברײטע מאסנ. מע דארפ אומגעזאמט שרײַבנ וועגנ דעם ארטיקלענ, ביכער..." [2]

די וויכטיקײַט פונ דער פאָלקלאָר-ירושע ווערט פאר אונדז אונטערגעשטראָכנ דורכ יענער אויפמערקזאמקײַט, וואָס עס ווײַזט ארויס צומ פאָלקלאָר אונדזער פירער, דער כאווער סטאלינ. ווי באקאנט, איז לויט דער איניציאטיוו פונעם כאווער סטאלינ אונטערגענומענ געוואָרנ דאָס פארשרײַבנ אוקראיִנישע פאָלקלאָר-לידער אפ גראמאָפאָנ-פלאסטינקעס. ווענ כאווער סטאלינ האָט געשטעלט פאר דעם באוווּסטנ קינאָ-רעזשיסער דאָווזשענקאָ די אויפגאבע צו שאפנ א פילמ וועגנ שטשאָרסנ, דעם „אוקראיִנישנ טשאפײַעוו", האָט ער אימ דערופ אויפמערקזאמ געמאכט, אז ער זאָל אינעם דאָזיקנ פילמ אויסנוצנ דאָס אוקראיִנישע פאָלקלאָר-ליד, דעם אוקראיִנישנ פאָלקלאָר ביכלאל. [3]

---

1 Бонч-Бруевич, „Ленин о поэзии“, „На лит. посту“ № 4, 1931, стр. 4.

2 ציטירט לויט א באריכט וועגנ דער ערשטער בעראטונג פונ שרײַבער אונ פאָלקלאָריסטנ אינעם זשורנאל „Советская Этнография“ 1—2, 1934

3 זע וועגנ דעם דעם ארטיקל פונ כווילִיא „Украинская народная песня“, „Правда“ 30. III. 1935 г.

מ. גאָרקי, דער גרעסטער שריַיבער פונ אונדזער ציַיט אונ אָנ שום סאָפעק אויכ איינער פונ די גרעסטע קענער אונ שעצער פונ דער פאָלקלאָר-שאפונג אינ אונדזער ציַיט, האָט אינ זיַינ פאָרטראָג וועגנ דער סאָוועטישער ליטעראטור אפנ ערשטנ שריַיבער־צוזאמענפאָר באזונדערס באטאָנט אונ ארויסגעהויבנ דעמ ד ע ר ק ע נ ־ ט ע נ י ש ־ ווערט פונעמ פאָלקלאָר. „מע קאָנ ניט וויסנ, — האָט גאָרקי געזאָגט, — די עמעסע געשיכטע פונעמ האָרעפאשנעמ פאָלק, ניט וויסנ-דיק די מינדלעכע פאָלקשאפונג, וואָס האָט אומופהערלעכ אונ באשטימט געווירקט אפ דער באשאפונג פונ אזוינע גאָר גרויסע ווערק פונ דער דער בוכ־ליטעראטור, ווי צומביַישפיל, „פאוסט", „די פאסירונגענ פונעמ באראָנ מינכהאוזענ", „פאנטאגריועל אונ גארגאנטיוא", „טיל אולענשפיגעל" דע קאָסטערס, „דער באפריַיטער פראָמעטיי" שעלים אונ א סאכ אנדערע. פונעמ טיפנ אלטערטומ איז דער פאָלקלאָר טריט בא טריט אונ אייגנארטיק מיטגעגאנגענ מיט דער געשיכטע. ער האָט זיַינ מיינונג וועגנ דער טעטיקיַיט פונ לידוויג דעמ עלפטנ, איוואנ דעמ גרויזאמענ אונ די דאָזיקע מיינונג אונטערשיידט זיכ פונ די אָפשאצונגענ פונ דער געשיכטע, וואָס ספעציאַליסטנ האָבנ אָנגעשריבנ, ספעציאַליסטנ, וועלכע האָבנ זיכ ניט זייער שטארק אינטערעסירט מיט דער פראגע וועגנ דעמ, וואָס האָט אריַינגעטראָגנ אינעמ לעבנ פונעמ האָרעפאשנעמ פאָלק דער קאמפ פונ די מאָנארכנ קעגנ די פעאָדאלנ".

דעמ גרויסנ דערקענטעניש־ווערט פונעמ פאָלקלאָר האָט ניט איינ מאָל אונטערגעשטראָכנ בא פארשיידענע געלעגנהיַיטנ אויכ פאָל לאפארג. ספעציעל וועגנ פאָלקלאָר-לידער האָט לאפארג געשריבנ, אז זיי „האָבנ א הויכנ היסטאָרישנ באטיַיט. בא דער אָפוועזנהיַיט פונ אנדערע קוואלנ קאָנ מענ לויט זיי אופשטעלנ די מינהאָגימ אונ געדאנקענ פונ יענעמ נאָמענלאָזנ האמוינ, וועגנ וועלכ: עס זאָרגנ וויניק די כראָניקיאָרנ אונ די היסטאָריקער".[1]

עס איז נאטירלעכ, אז פאר אונדז, סאָוועטישע פאָלקלאָריסטנ, זיַינענ באזונדערס וויכטיק אונ אינטערעסאנט יענע טיילנ פונ דער פאָלקלאָר־יערושע, אינ וועלכע עס איז דיַיטלעכער געקומענ צומ אויסדרוק דער קאמפ קעגנ סאָציאַלער אונטערדריקונג, פאר באפריַיונג, אינ וועלכע עס איז געקומענ צומ אויסדרוק דער סאָציאַלער פראָטעסט, די בונטארישקיַיט אונ די רעוואָליוציאָנערישקיַיט פונ די מאסנ. דאָס איז יענער פאָלקלאָר, יענע לידער אונ מיַיסעס, ווערטלעכ אאוו., וואָס האָבנ אומפארמיַידלעכ באגלייט יעדע גרויסע באפריַיונג-

[1] Поль Лафарг „Очерки по истории культуры", Москва, 1926, стр. 51.

באַוועגונג אינ דער פאַרגאַנגענהייַט. דאָס איז דער פאָלקלאָר ארומ די פויערימ־מילכאָמעס אינ דייַטשלאַנד אינ דער צייַט פונ רעפאָרמאַציע, דער פאָלקלאָר פונ דער ענגלישער רעוואָליוציע, די באַרימטע לידער פונ דער גרויסער פראַנצויזישער רעוואָליוציע, די לידער, מייַסעס אונ לעגענדעס וועגנ די פויערישע אופשטאַנדנ אינ רוסלאַנד, אוקראַינע, די לידער, וואָס האָבנ באַגלייט די טשאַרטיסטישע באַוועגונג, דער רעוואָליוציאָנערער פאָלקלאָר פונ ארומ 1905־טנ יאָר בא די פעלקער פונעמ געוועזענעמ צאַרישנ רוסלאַנד אאוו. אאוו. אינעמ דאָזיקנ פאָלקלאָר איז בוילעט אונ שאַרפ געקומענ צומ אויסדרוק דער ברויזנדער רעוואָליוציאָנערער טעמפּעראַמענט פונ די ברייטע פאָלקסמאַסנ.

דער באַזונדערס גרויסער באַטייַט פונ דעמ מינ פאָלקלאָר ווערט פאַר אונדז נאָכ מער קלאָר, ווענ מיר דערמאָנענ זיכ, ווי הויכ עס האָבנ אימ געשאַצט אונ ווי ווייַט עס האָבנ אימ אויסגענוצט אינ זייער אייגענער אַרבעט די גרונט־לייגער פונעמ מאַרקסיזמ.

ווענ מאַרקס וויל אינ זייַנעמ אַנ אַרטיקל, פאָלעמיזירנדיק מיט רוגע, אופווייַזנ דעמ באַוווסטזיניקנ (אינ קעגנזאַצ צומ סטיכישנ) כאַראַקטער פונעמ אופשטאַנד פונ די שלעזישע וועבער (1844), פאַררופט ער זיכ דערבייַ פריִער פאַר אַלצ אַפנ פּאָפּולערנ פאָלקלאָרישנ קאַמפּליד פונ די שלעזישע אופשטענדלער.

מאַרקס שרייַבט וועגנ רוגעס מיינונג בענוגייע די שלעזישע אופשטענדלער: „די דייַטשע אָרעמעלייַט — כאָכמעט ער זיכ — (דה. רוגע — ז. ס.) זייַנענ ניט קליגער פונ די אָרעמע דייַטשנ", דה. זיי זייַנענ קיינמאָל ניט ווייַט פונ זייער אייגענער היימ, פונ זייער פאַבריק, פונ זייער ראַיאָנ; אפ דער דאָזיקער גאַנצער פראַגע זעט מענ נאָכ ניט דעמ שטעמפּל פונ דער אַלצ־דורכדרינגענדיקער פּאָליטישער נעשאָמע..." אונ ווענ מאַרקס נעמט זיכ צעקלאַפּנ דעמ דאָזיקנ שטאַנדפּונקט רוגעס, וועלכער האָט פאַרזענ דעמ קוואַליטאַטיוונ אונטערשייד פונ אַנ אַרבעטער־אופשטאַנד, ווי דאָס איז געווענ דער אופשטאַנד פונ די שלעזישע וועבער, ביז א געוויינלעכנ סטיכישנ הונגער־בונט, שרייַבט ער: „פריִער פאַר אַלצ דערמאָנט זיכ „דאָס ליד פונ די וועבער", דעמ דאָזיקנ דרייסטנ שלאַכט־רופ, ווו עס ווערט קיינ איינ מאָל ניט דערמאָנט וועגנ היימ, פאַבריק, ראַיאָנ, ווו דער פּראָלעטאַריאַט האָט אָבער שאַרפ, קלאָר, אומבאַראַכמאָנעסדיק, מעכטיק דערקלערט פאַר אַלעמענ וועגנ זייַנ קעגנזעצלעכקייַט צו דער געזעלשאַפט פונ פּריוואַט־אייגנטומ". [1]

---

[1] Маркс-Энгельс, Сочинения, т. III, стр. 15, Москва, 1930.

וועגן דער אנטשטייונג פונעם ליד פון די שלעזישע וועבער און וועגן דער דירעקט-רעוואָליוציאָנערער ווירקונג, וואָס דאָס האָט געהאַט, געפינען מיר עטלעכע אינטערעסאַנטע שורעס בא פראַנצ מערינגן אין זיין „געשיכטע פון דער דייטשער סאָציאַל-דעמאָקראַטיע". מערינג שרייבט דאָרט וועגן די שלעזישע וועבער: „פונעם האַרצן פון די דאָזיקע אויסגעמאַטערטע מענטשן האָט זיך אַרויסגעריסן אַ ליד, וואָס אירע איינפאַכע און ניט פּרעטענציעזע פּערזן ווייזן אָפּ אַ פּאַרכאַפּנדיקן אויפן, וויאַזוי עס האָט צווישן זיי אין די אומענדלעכע ליידן אויפגעוואַקסט דער ווילדער געפיל פון בונט. די מאַסע אַליין האָט געשאַפן דאָס ליד, זי האָט צוגעשטעלט וואָרט צו וואָרט, זאַצ צו זאַצ, ביזוואַנען דער טעקסט איז דערנאָך ניט איבערגעריסן געוואָרן מיטאַמאָל, פונקט אַזוי ווי דער אופשטאַנד פון די וועבער איז מיטאַמאָל דערשטיקט געוואָרן דורכ די ביקסן-זאַלפּן פון די סאָלדאַטן... די וועבער פון פּעטערסוואַלדאַו, אַ דאָרף מיט פינפ טויזנט איינוווינער, האָבן עטלעכע מאָל דורכגעזונגען דאָס דאָזיקע ליד פאַרן הויז פון די צוואַנציגערס (צוויי ברידער, פאַבריקאַנטן, וואָס האָבן באַזונדערס אומבעראַכמאָנעסדיק עקספּלואַטירט די וועבער — ז.ס.). איינעם פון זיי האָט מען געכאַפּט, אַריינגענומען אין הויז אַריין, געשלאָגן און אָפּגעגעבן אין די הענט פון דער אָרטיקער פּאָליציי. דעם 4-טן יונ איז דער שטראָם אַרויס פון די ברעגן. די מאַסע וועבער... האָט זיך אויסגעשטעלט אין רייען און זיך אַ לאָז געטאָן אָפּן פּראַכטפולן הויז פון זיינע אונטערדריקער".[1]

דאָס רעוואָליוציאָנערע פאָלקלאָר־ליד איז אַזויאַרום אין דעם פאַל געווען אָפּן סאַמע אומיטלבאַרסטן און דירעקטן אויפן געבונדן מיטן קאַמפּ קעגן עקספּלואַטאַציע און אונטערדריקונג. עס איז אין דעם ווידער, ווי מיר זעען עס פון מאַרקס שאַצונג, אַמפולסטן געקומען צום אויסדרוק דער אידייִשער אינהאַלט פונעם אופשטאַנד.

אויכ ענגעלס, וועלכער האָט פון דער פריסטער יוגנט און ביזן שפּעטן עלטער אַרויסגעוויזן צום פאָלקלאָר אַ גרויסן אינטערעס און געהאַט אויכ אינעם דאָזיקן געביט ריזיקע קענטעניש, — אויכ ענגעלס האָט ניט איין מאָל אויסגענוצט טעקסטן פון עלטערע רעוואָליוציאָנערע פאָלקלאָר־לידער צוליב צוועקן פון רעוואָליוציאָנערן קאַמפּ און אַגיטאַציע. דעם 5־טן פעווראַל 1865־טן יאָר פאַרעפנטלעכט ענגעלס אין דער צייטונג „סאָציאַל-דעמאָקראַט" זיינע אַן איבערזעצונג

[1] Ф. Меринг, История немецкой социал-демократии, т. I, стр. 222, 1923.

פון אן אלט-דעניש רעוואָלוציאָנערן פויערישן פאָלקלאָר-ליד[1]. אין זיין בריוו צו מארקסן פון 27־טן יאנואר 1865־טן יאָר שרייבט ער וועגן דעם: „כ'שיק די דאָזיקע לייט (געמיינט די רעדאקציע „סאָציאַל-דעמאָקראט"—ז. ס.) א קליין דעניש פאָלקסליד וועגן טידמאנען, וועלכן עס הארגעט אן אלטער אפן טינג דערפאר, וואָס ער לייגט ארויף אף די פויערים נייע שטייערן. עס איז רעוואָליוציאָנער און דאָך קאָן מען, קעגן דעם ניט אופהייבן קיין געריכט־איניען, דעריקער איז עס געווענדט קעגן דעם פעאָדאלן אדל, קעגן וועלכן די ציַיטונג מוז אומבאדינגט ארויסטרעטן".[2]

אין זיינע באמערקונגען צום ליד שרייבט ענגעלס: „דאָס ליד דערציילט וועגן דעם, ווי די פויערים האָבן פארשטאנען צו מאכן אן עק צו די באדריקונגען פון די אדל-לייט. אין אזא לאנד ווי דייטשלאנד, ווו אינעם באזיצנדן קלאס איז פאראן פונקט אזויפיל פעאָדאל־אדל, ווי בורזשואזיע, און אינעם פראָלעטאריאט אזויפיל לאנדווירטשאפט־פראָלעטאריער, ווי אינדוסטריעלע ארבעטער, און אפילע נאָך מערער, וועט דאָס דאָזיקע קרעפטיקע פויערים-ליד זיין פונקט צום אָרט".

אין 1882 יאָר האָט ענגעלס פארעפענטלעכט אין דער ציַיטונג „סאָציאַל-דעמאָקראט" זיינע איבערזעצונג פון אן אלטן ענגלישן פאָליטישן פאָלקלאָר-ליד אונטערן טיטל „דער גאלעך פון ברע"[3] דאָס איז א סאטיריש ליד, אין וועלכן עס ווערט בייז אויסגעלאכט א גאלעך, וואָס בייט זייער פלינק זיינע פאָליטישע איבערציַיגונגען, אָפּהענגיק פונעם כאראקטער פון דער פאָליטישער מאכט אינעם לאנד. אָט איז ער א קאטאָליק, אָט א פראָטעסטאנט, אָט א מאָנארכיסט און אָט גאָר א רעפּובליקאנער. איין גרונט-פּרינציפּ פארמאָגט דער דאָזיקער פארשוין:

Denn dieses gilt und hat Bestand,
Bis an mein End, soll's wahr sein,
Dass wer auch König sei im Land',
In Brah will ich Vikar sein.

אין זיינע באמערקונגען צום ליד שרייבט ענגעלס: „דאָס אויבן געבראכטע ליד איז עפשער דאָס איינציקע פאָליטישע פאָלקסליד, וואָס

---

1 די רוסישע איבערזעצונג פונעם ליד אינאיינעם מיט ענגעלסעס באמערקונגען דערצו זע אינעם זשורנאל „Борьба классов" נומ. 4 פארן 1933־טן יאָר.

2 Маркс и Энгельс, Сборник избр. писем под ред. Адоратского, стр. 147.

3 Маркс-Энгельс, Сочинения, т. XV, стр. 618, Москва, 1935.

האָט אין ענגלאַנד פאַרהיט זײַנ פּאָפּולערקײַט אינ פאַרלויפ פונ הונדערט זעכציק יאָר, אינ א היפּשער מאָס אויכ אדאנק זײַנ אויס־געצייכנטער מעלאָדיע, וואָס מע זינגט נאָכ אויכ איצטער אומעטום. אגעוו, אויכ אינ באצוג צו אונדזערע איצטיקע דײַטשע באדינגונגענ איז דאָס דאָזיקע ליד ווײַט ניט פאַרעלטערט".

פונ ענגעלסנ האָבנ מיר אויכ די זייער וויכטיקע מעטאָדאָלאָגישע אָנווײַזונג וועגנ דעמ פונעמ ווערט פאָלקלאָר פונ פאַרגאנגענע רעוואָליוציעס פארנ הײַנטיקנ רעוואָליוציאָנערנ קאמפּ. ענגעלס שרײַבט וועגנ דער דאָזיקער פראגע אזוי: „ביכלאל גענומענ, האָט די פּאָעזיע פונ די פאַרגאנגענע רעוואָליוציעס (שטענדיק — מיטנ אויסנאמ פונ דער מארסעליעזע) זעלטנ־ווענ א רעוואָליוציאָנערע ווירקונג אינ די שפּעטערדיקע צײַטנ, ווײַל קעדיי צו ווירקנ אפ די מאסנ, האָט זי באדאַרפט אָפּשפּיגלענ אויכ די פאָרורטיילנ פונ די מאסנ.[1] ענגעלס, ווי מיר זעענ, באשטרײַט ניט דעמ רעוואָליוציאָנערנ באטײַט פונ דער פּאָעזיע אונ פונעמ לידער־פאָלקלאָר פונ די פאַרגאנגענע רע-וואָליוציעס פאַר זייער צײַט אונ אזוי־ארומ אויכ ניט זייער דערקענ-טעניש־ווערט פאַר אונדז, ער ווײַזט בלויז אָנ, אז אינ די שפּעטער-דיקע צײַטנ קאָנענ זיי ניט האָבנ (כוץ אייניקע אויסנאמענ) קיינ אבסאָליוטנ אגיטיר־ווערט. פאַרשטייט זיכ, אז דאָס איז ניט שײַעכ צומ לידער־פאָלקלאָר פונ דעמ רעוואָליוציאָנערנ קלאסנ־באוווסטזיניקנ פּראָלעטאריאט. ענגעלסעס שאצונג אונ זײַנ אייגענע פּראקטיק דאַרפ אונדז דינענ אלס אָנווײַזונג, וועגנ דעמ ווי ווײַט אונ אפ וואָס פאַר אנ אויפנ דער בונטאריש־רעוואָליוציאָנערער פאָלקלאָר פונ די פאַר־גאנגענע צײַטנ קאָנ אויסגענוצט ווערנ אינ אונדזער הײַנטצײַטיקנ פּראָלעטארישנ קאמפּ.

ווענ מיר שטרײַכנ אונטער דעמ באזונדערנ באטײַט, וואָס עס האָט פאַר אונדז יענער פאָלקלאָר, אינ וועלכנ ס'איז דירעקט, דײַטלעכ אונ קלאָר אויסגעדריקט די רעוואָליוציאָנערישקײַט פונ די מאסנ, מיינט עס בעשומויפנ ניט, אז דער גאָרער איבעריקער פאָלקלאָר איז פאַר אונדז ווייניק וויכטיק. דאָס וואָלט געווענ פאלש אונ אומגע־לומפּערט.

אויב, לעמאָשל, די פאָלקלאָרישע ליבע-לידער, אָדער, די פאַר־שיידענע הומאָריסטישע אָדער לירישע שטייגער־לידער זײַנענ ניט אפ א דירעקטנ אויפנ רעוואָליוציאָנער לויט זייער טעמאטיק, האָבנ זיי אָבער פאָרט דירעקט אָדער אומדירעקט, אמאָל טאקע גאָר שטארק

[1] Маркс и Энгельс об искусстве, Москва, 1933, стр. 194.

פארמיטלט, אויסגעדריקט דעמ וועלט-באנעמ פונעמ אונטערדריקטנ האמוינ, זײַנע נעשאָמע־צושטאנדנ אונ שטרעבונגענ אפ פאָרויס.

דער טיפסטער מעהוס פונעמ האָרעפאשנעמ האמוינ, זײַנ ריזיקע שעפערישקײַט האָט זיכ העל אונ פארביק אָפגעשפיגלט אינעמ פאָלקלאָר ביכלאל, אינ די פארשיידנסטע דערשײַנונגענ זײַנע, אונ אויב מיר טיילנ אויס די דירעקט רעוואָליוציאָנערע טעמאטיק אינעמ פאָלקלאָר אלס מער וויכטיקע פאר אונדז, באטײַט עס בעשומויפנ ניט, אז די אלע איבעריקע געביטנ זײַנענ פאר אונדז ווייניק אינטערעסאנט אָדער גאָר מינדערווערטיק.

צווישנ די ייִדישע פאָלקלאָרישע שטייגער־לידער, ליבע-לידער, אאוו. געפינענ זיכ גאנצע ציקלענ אזוינע, וואָס זייער טעמאטיק האָט גאָר קיינ אָפשפיגלונג אינ דער ליטעראטור ניט געקריגנ. וועלנ מיר דענ, לעמאָשל, געפינענ אינ דער עלטערער ייִדישער ליטעראטור אזוינע ווערק, וואָס פיקסירנ קינסטלעריש די טעמע „ליבע בא די האָרעפאשנע מאסנ“, אזוי סאָציאל פארשארפט, ליידנשאפטלעכ, פול־בלוטיק, אונ טאקע פונ אזא עמעסדיקײַט אונ טיפער מענטשלעכקײַט, ווי דאָס קומט פאָר אינ די פאָלקלאָרישע ליבע־לידער?

אונ ווידער זײַנענ פאראנ געוויסע ציקלענ פאָלקלאָר־לידער, וואָס זייער טעמאטיק האָט געקריגנ אנ אָפשפיגלונג אויכ אינ דער ליטעראטור אונ אמאָל אפילע פונ דעמ זעלבנ קלאסנ־שטאנדפונקט, ווי אינעמ פאָלקלאָר. די ייִדישע פאָלקלאָר-לידער וועגנ אָרעמקײַט אונ נויט, לעמאָשל, האָבנ זייער אָפט גענוג ענלעכקײַט, סײַ וואָס שײַעכ פאָרמ סײַ וואָס שײַעכ אינהאלט, מיט געוויסע לידער פונ ווינטשעווסקי, עדעלשטאט, רייזענ, מ. ראָזענפעלד אא.

דאָרט, ווו דאָס פאָלקלאָר-ליד שפיגלט אָפ דערשײַנונגענ, שטרעבונגענ אונ שטימונגענ, וואָס זײַנענ אינ דער ליטעראטור צו דער אנטשפרעכיקער צײַט קינסטלעריש פיקסירט געוואָרנ, קאָנ דאָס אונדז גאנצ אָפט דינענ אויכ אלס וועזנטלעכער קאָרעקטיוו צו דער אנטשפרעכנדיקער ליטעראריש-קינסטלערישער פיקסירונג. אזוי איז עס דעמלט, ווענ איינע אונ די זעלבע טעמע איז אינעמ פאָלקלאָר אונ אינ דער ליטעראטור באהאנדלט געוואָרנ פונ פארשיידענע קלאסעווע שטאנדפונקטנ אונ דאָס פאָלקלאָר־ליד האָט אָביעקטיווער, עמעסדיקער באהאנדלט די דאָזיקע טעמע. (פארגלײַכ, לעמאָשל, די טעמע רעקרוטשינע אינעמ פאָלקלאָר אונ אינ דער האסקאָלע-ליטעראטור. אינעמ פאָלקלאָר איז די טעמע רעקרוטשינע באהאנדלט געוואָרנ פונ שטאנדפונקט פונ דער אונטערדריקטער אונ עקספלואטירטער אָרעמשאפט, אינ דער האסקאָלע־ליטעראטור — דעריקער פונ שטאנדפונקט פונעמ אופקומענדיקנ בירגערטומ).

עס זײַנען ווידער מעגלעך אויך אַזעלכע פֿאַלן, ווען דאָס פֿאָלקלאָר-ליד קאָן אונדז דינען אַלס באַשטעטיקונג פֿאַר דער ליטעראַריש-קינסטלערישער שילדערונג. אַזוי איז עס דעמאָלט, ווען אַ געוויסע טעמע איז סײַ אין דעם פֿאָלקלאָר, סײַ אין דער ליטעראַטור באַהאַנדלט געוואָרן פֿון איין און דעם זעלבן קלאַסן-שטאַנדפּונקט (למשל, די טעמע וועגן אַרבעטער-קאַמף אין דעם רעוואָלוציאָנערן פֿאָלקלאָר און אין דער דיכטונג פֿון די עלטערע רעוואָלוציאָנערע שרײַבער). וואָרעם די פּאָפּולערקײַט פֿון אַ געוויסן פֿאָלקלאָר-ליד באַטײַט זײַן אַפּראָבאַציע דורך יענעם קלאַסנשיכט, ווו דאָס ליד איז פֿאַרשפּרייט. „דאָס פֿאָלקסליד ווערט אויפֿגענומען און איבערגעגעבן פֿון מויל צו מויל אין פֿאַרלויף פֿון דורות נאָר דערפֿאַר, ווײַל עס שפּיגלט אָפּ די געפֿילן, לײַדנשאַפֿטן, פֿאָרורטיילן, אָבערגלויבענישן און אידייען פֿון די, וואָס היטן עס אָפּ פֿון פֿאַרגעסונג“ [1] (לאַפֿאַרג).

פֿאָלקלאָר אַלס שאַפֿונג פֿון די אונטערדריקטע און עקספּלואַטירטע מאַסן, האָט אַן אומגעהייער וויכטיקע באַדײַטונג און אַ גרויסן ווערט, דאָס באַטײַט אָבער ניט, אַז מיר דאַרפֿן זיך צו דער פֿאָלקלאָרישער ירושה אומקריטיש באַציִען, אַז מיר דאַרפֿן אומקריטיש אַרײַננעמען די גאַנצע פֿאָלקלאָר-ירושה אין דער שאַץ-קאַמער פֿון אונדזער פּראָלעטאַרישער קולטור, אַז מיר מעגן זיך לאָזן פֿאַרפֿירן צו אַן אידעאַליזירנדיקן צוגאַנג צום פֿאָלקלאָר, צו אַ טעזיס — אַז אַלץ וואָס איז פֿאָלקלאָר איז אונדז סאָציאַל נאָענט, איז אונדזערס.

די פֿאָרמולע: „פֿאָלקלאָר-שאַפֿונג איז דעריקער די שאַפֿונג פֿון אַרבעטנדיקע, עקספּלואַטירטע און אונטערדריקטע אָרעמע מאַסן“, איז די אַלגעמיינע ברייטע פֿאָרמולירונג פֿאַר דער סאָציאַלער באַזע פֿונעם פֿאָלקלאָר, וואָס דאַרף (די פֿאָרמולע) פֿאַר יעדער עפּאָכע באַזונדערס און גענוי קאָנקרעטיזירט ווערן. די דאָזיקע פֿאָרמולע באַטײַט בעשום-אופֿן ניט, אַז דער פֿאָלקלאָר איז דורכויס איינהײַטלעך לויט זײַן סאָציאַלן מהות און אויסדרוק.

אין דער קאַפּיטאַליסטישער עפּאָכע, למשל, איז דאָס שאַפֿן און געברויכן פֿאָלקלאָר דאָמינירנדיק און דעריקער כאַראַקטעריסטיש פֿאַר די שטאָטישע און דאָרפֿישע אַרבעטנדיקע מאַסן. צו די פֿאָלקלאָר-שאַפֿער און געברויכער אין דעם דאָזיקן פּעריאָד געהערן אָבער אויך געוויסע באַלעגופֿישע שיכטן אין דאָרף און עקספּלואַטאַטערישע בירגערלעכע עלעמענטן אין דער שטאָט. עמעס די דאָזיקע סאָציאַלע

---

[1] Лафарг, „Очерки по истории культуры“, стр. 53.

שיכטן זייַנען קיינמאָל ניט געווען די הויפּט-טרעגער פונעם פאָלקלאָר, ניט זיי שאַפן זייַן גרונט-קערן, פאָרט אָבער מוז אויך זייער אָנטייל אינעם פאָלקלאָר-שאַפן גענוי דיסקאָנטירט ווערן.

דער פאָלקלאָר האָט אַזויאַרום אָפּגעשפּיגלט אַ גאַנץ ברייטע גאַמע סאָציאַלע אינטערעסן פון די פאַרשיידנסטע קלאַסן און אויך פון פאַרשיידענע קלאַסעווע שיכטן בײַ די האָרעפּאַשנע און אָרעמע מאַסן גופא. בעשומופן וועלן מיר דאָ קיין דורכויס אייגנהײַטלעכן באַוווּסט-זייַן ניט געפינען. פונקט אַזוי ווי אין דער ליטעראַטור, אַזוי אויך דאָ אינעם פאָלקלאָר האָט יעדער סאָציאַלער שיכט אויף זייַן אופן זיך אויסגעדריקט, איבערלאָזנדיק אויף זייַנע שאַפונגען (מייַסעס, לידער אאוו.) דעם שטעמפּל פון זייַנע קלאַסעווע אָנשויונגען און שטרעבונגען.

אין דער בעעמעס אויסגעצייכנטער זאַמלונג פון רוסישע פאָלקלאָר-לידער „Великорусс“, וואָס מ. גאָרקי האָט אין זייַן שלוס-רעדע אויפן ערשטן אַלפאַרבאַנדישן שרייַבער-צוזאַמענפאָר מיט רעכט רעקאָמענדירט די סאָוועטישע דיכטער — אין דער דאָזיקער זאַמלונג פון (דעריקער) פויערישן לידער-פאָלקלאָר, וועלן מיר צווישן די הונדערטער לידער, ווו ס׳קומט צום אויסדרוק די אידעאָלאָגיע פון האָרעפּאַשנע שיכטן פויערטום, געפינען אויך געניג אַזוינע, וואָס זייַנען לויט דער אידעאָלאָגישער געוועגדטקייט זייערער טיפּיש-באַלעבאָטיש. וועגן איינער אַ גרופּע באַלעגופּישע פאָלקלאָרישע כאַסענע-לידער, וואָס זייַנען געזאַמלט געוואָרן אין די דערפער פון וואָלאָגדער און אַרכאַנגעלסקער גובערניע שרייַבט פּ. שיין, דער צונויפשטעלער פון דער זאַמלונג, אַז „עס איבעראַשט אין זיי די אַרויסווייַזונג פון אַזאַ אופריכטיקער רעליגיעזער און פּאַטריאָטישער שטימונג, וואָס מיר טרעפן זי ניט דערווייַל אינעם איבעריקן רוסלאַנד, נעמלעך: דאָס פאַלן אויף די קני פאַר די איקאָנעס און דאָס טפילע טאָן פאַרן גאַלאָכנטום, פאַרן צאַר, צאַריניע, צאַרישער מישפּאָכע און פאַר דער אַרמיי“[1].

אָבער אפילע יענער טייל אין דער פאָלקלאָרישער ירושע, וואָס שפּיגלט דייַטלעך אָפּ די פּסיכאָלאָגיע פון די האָרעפּאַשנע און אָרעמע מאַסן, קאָן אויך ווייַט ניט שטענדיק, ניט אין אַלע אויסדרוקן זייַנע דורכאויס אונדז אָנגענומען ווערן אַלס „אייגנס“, אַלס מיטשטימענדיקער מיט אונדזערע באַשטרעבונגען, וואָרעם אין דער פאָלקלאָר-שאַפונג פון די ברייטע האָרעפּאַשנע שיכטן איז געקומען צום אויסדרוק ניט נאָר די בונטאַרישקייַט פון די מאַסן, ניט נאָר זייער שאַרפער פּראָטעסט קעגן אונטערדריקונג און עקספּלואַטאַציע, נאָר אויך די פאַרפינצטערטקייַט זייערע, זייער אומוויסן און אָבערגלויבערישקייַט, ווירקונגען פון דער

1 „Великорусс“, стр. 826.

אידעאָלאָגיע פון די הערשנדיקע קלאסן, — א דירעקטער רעזולטאט פון „אזא געזעלשאפטלעכער אָרדענונג, וואָס האָט פארורטיילט מי־ליאָנען און צענדליקער מיליאָנען אף פינצטערניש, דערשלאָגנקייט, קאטאָרזשנע מי און אָרעמקייט" (לענין).[1]

אויסנוצנדיק מארקס באוווּסטן זאץ וועגן דער קלאסעווער נאטור פונעם פויערטום, קאָן מען זאָגן, אז דער פאָלקלאָר האָט אָפּגעשפּיגלט ניט נאָר דעם אורטייל פון די מאסן, נאָר אויך דעם פאָרורטייל זייערן, ניט נאָר זייער בילדונג, נאָר אויך זייער אָבערגלויבן.

ענגעלס, ווי מיר האָבן אויבן געזען, האָט געהאלטן פאר וויכטיק אונטערצושטרייכן דעם עלעמענט פון פאָרורטייל אפילע אינעם דירעקט רעוואָליוציאָנערן (לויטן אינהאלט און דער טעמאטיק) פאָלקלאָר פון דער פארגאנגענהייט. דערפון אליין איז שוין קלאָר, ווי ווייט דער דאָזיקער מאָמענט מוז גענומען ווערן אין באטראכט באם באהאנדלען דעם גאנצן איבעריקן פאָלקלאָר.

אף רעאקציאָנערע עלעמענטן אין עטנאָגראפיע און פאָלקלאָר ווייזט לענין דייטלעך אָן אין זיינעם א בריוו צו מ. גאָרקין. לענין שרייבט דאָרט: „די „פאָלק־פאָרשטעלונג" וועגן גאָטעניו און געט־לעכן — דאָס איז „פאָלק"־טעמפּקייט, דערשלאָגנקייט, פינצטערניש, פונקט אזא פינצטערניש ווי די „פאָלק־פאָרשטעלונג" וועגן קייסער, נישט־גוטן, וועגן שלעפּן די ווייבער פאר די האָר. וויאזוי איר קאָנט די „פאָלק־פאָרשטעלונג" וועגן גאָט אָנרופן „דעמאָקראטישע", פארשטיי איך אבסאָליוט ניט" (Ленинский сборник, I, стр. 159).

לענין נעמט דאָ אומעטום די ווערטער פאָלק און פאָלק־פאָרשטעלונג אין גענדזן־פיסלעך. דערמיט שטרייכט ער אונטער, אז גאָר ניט פארן גאנצן פאָלק זיינען די דאָזיקע קנעכטישע „גאָט"־פאָרשטעלונגען כאראקטעריסטיש, אז עס זיינען פאראן אנדערע ווירק־לעכע פאָלק־פאָרשטעלונגען, וועגן די דאָזיקע אלע זאכן, וואָס כא־ראקטעריזירן ניט די פינצטערניש, טעמפּקייט און דערשלאָגנקייט פון די מאסן, נאָר דאָס פאָרויסגעשריטענע אין זיי, דאָס בונטארישע און פראָטעסטירנדיקע.

טאקע דערפאר, ווייל דער פאָלקלאָר שפּיגלט אָפּ ניט נאָר דעם „אורטייל" פון די מאסן, נאָר אויך זייער „פאָרורטייל", האָט ער געקאָנט אויסגענוצט ווערן און איז אויסגענוצט געוואָרן דורך פאר־שיידנערליי רעאקציאָנערן, נאציאָנאליסטן פאר זייערע בורזשואזע און קליינבירגערלעכע צילן, — אף צו פלאנצן שאָוויניזם, רעליגיעזן אָבערגלויבן, געטרייַשאפט צו דער עקזיסטירנדיקער עקספּלואטאטע־

---

[1] Ленин, т. XIV, стр. 400.

רישער אָרדענונג. די בורזשואזע און קלייןבירגערלעכע רעאקציאָנערע פאָלקלאָריסטן פּרוּוון זיך געווײנלעך ארויסצוהייבן און צו פאראלגעמיינערן גראָד די אָפּגעשטאנענע עלעמענטן אינעם פאָלקלאָר אלס קלוימערשט כאראקטעריסטישע פארן פאָלקלאָר ביכלאל. לויט די דאָזיקע עלעמענטן פון „פאָרורטייל״ — קאָנסטרויִרן זיי און „געפינען ארויס״, אנטשפּרעכיק צו די אייגענע קלאסעווע האסאָגעס און שטרעבונגען, די „גײַסט-אייגנטימלעכקײַטן״ פונעם „פאָלק״. אזוי, לעמאָשל, האָט דער עסעריש-ציִעניסטישער פאָלקלאָריסט ש. אנסקי זיך באמיט צו באווײַזן, אז די רעליגיעזע עלעמענטן, וואָס געפינען זיך אין באשטימטע זשאנרען פון ייִדישן פאָלקלאָר, זײַנען ביכלאל כאראקטעריסטיש פארן גאנצן ייִדישן פאָלקלאָר פון אלע צײַטן און פון אלע קלאסן, און נאָך מער, אז די „רעליגיעזע גײַסטיקײַט״ (אלס קעגנזאץ צו „גאשמיִעסדיקײַט״) איז כאראקטעריש פארן גאנצן ייִדישן פאָלק ביכלאל.

סע וואָלט אָבער געווען ניט ווייניקער פאלש און שעדלעך, ווען מע זאָל וועלן, פארקערט, די פּאָרגעשריטענע בונטארישע עלעמענטן אינעם פאָלקלאָר פאראלגעמיינערן אפן גאנצן פאָלקלאָר ביכלאל. אויך אזא „פאראלגעמיינערונג״ קאָן ברענגען צו די רעאקציאָנערסטע און פאלשסטע רעזולטאטן.

די דאָזיקע אלע עלעמענטן אינעם וועזן פונעם פאָלקלאָר איז נייטיק אונטערצושטרײַכן, און באזונדערס איצט, ווען עס שטײַגט דער געזונטער אינטערעס צום פאָלקלאָר בא דער סאָוועטישער געזעלשאפטלעכקײַט. מיט פּראקטישער פאָלקלאָר-ארבעט, מיטן אופזאמלען פאָלקלאָר-לידער, מײַסעס אאוו. פארנעמען זיך אין אונדזער לאנד הונדערטער שילער, סטודענטן, קאָמיוגיסטן, לערער, ארבעטער און קאָלווירטניקעס. די דאָזיקע אלע זאמלער דארפן באקומען א קלאָרע פאָרשטעלונג וועגן דער זאך, וואָס זיי טוען, וועגן דעם מעהוס פון דער פאָלקלאָרישער יערושע. וואָרעם אויב ניט, קאָן אמאָל זייער אינטערעס צום עלטערן פאָלקלאָר אויסגענוצט ווערן דורכן קלאסנסוינע, דורך די רעשטן פון דער נאצדעמאָקראטשינע. דער שטײַגנדיקער געזונטער אינטערעס צום פאָלקלאָר אין אונדזער לאנד טאָר בעשומויפן ניט באגלייט ווערן פון דער ווידערופלעבונג פון א פאָלקיסטישן, אידעאליזירנדיקן צוגאנג צו פאָלקלאָר ב י כ ל א ל, צו פאָלקלאָר ס ט א מ.

אופזאמלענדיק און פארעפנטלעכנדיק דעם עלטערן פאָלקלאָר קערט אום די סאָוועטישע פאָלקלאָריסטיק דעם פּראָלעטאריאט און די האָרעפּאשנע מאסן זייערע שאפונגען פון יענעם פעריִאָד, ווען זיי, די ארבעטנדיקע מאסן, זײַנען געווען אונטערדריקט. מעכטיק אויסגע-

וואָקסן פאר די יאָרן פון רעוואָליוציע אין הינזיכט פון קולטור און שעפערישקייט, דערפאָלגרייך באהערשנדיק די קולטור־יערושע פון דער פארגאנגענהייט, יארשנט דער פּראָלעטאריאט אויך דאָס בעסטע, מענטש־לעך־טיפסטע און רעוואָליוציאָנערסטע אין דער פאָלקלאָר־שאפונג און אייגנט זיך דאָס אָן פאר דער בויונג פון דער נייער סאָציאַליסטישער קולטור.

2. ארבעטער־לידער

אלס ערשטן אָפּטייל אין אונדזער איצטיקער זאמלונג לידער־מאטעריאַלן ברענגען מיר א קליינע גרופּע ניי־געזאמלטע פאָלקלאָרישע ארבעטער־לידער. אינעם פאָרוואָרט צום ערשטן באנד פון אונדזער אויסגאבע, אין וועלכן דער אָפּטייל פאָלקלאָרישע ארבעטער־לידער האָט פארנומען דאָס צענטראַלע אָרט, האָבן מיר געשריבן, אז דאָס זאמלען פאָלקלאָרישע ארבעטער־לידער טאָר נאָך ווייט ניט באטראכט ווערן אלס פארענדיקט, אז א סיסטעמאטישע און פלאנמעסיקע זאמלארבעט קאָן דאָ נאָך ברענגען פרוכטבארע רעזולטאטן.

זייט יענער צייט האָט זיך אונדזער עטנאָגראפישע סעקציע בא דער מיטהילף פון אירע זאמלער־קאָרעספּאָנדענטן איינגעגעבן אופצוזאמלען א צאָל אינטערעסאנטע, ביז איצט נאָך קיינמאָל ניט פארעפנטלעכטע, ארבעטערישע פאָלקלאָר־לידער און אויך וויכטיקע וואריאַנטן צו שוין געדרוקטע ארבעטער־לידער. דער דאָזיקער פאקט לערנט אונדז, אז אויך אפ ווייטער דארף דאָס אופזאמלען דעם רעוואָליוציאָנערן אר־בעטער־פאָלקלאָר פארנעמען א וויכטיק אָרט אין אונדזער ארבעט.

די ניי־אופגעזאמלטע ארבעטער־לידער, וואָס מיר ברענגען אין אונדזער איצטיקער זאמלונג, ווייזן ניט—אין פארגלייך מיט יענע פאָל־קלאָרישע ארבעטער־לידער, וואָס זיינען שוין ביז איצט געווען גע־דרוקט—ניט אין זייער טעמאטיק און ניט אין דער קינסטלערישער אויספורעמונג — קיין שום וועזנטלעכע נייע שטריכן. צו דער אלגע־מיינער סאָציאַלער און קינסטלערישער כאראקטעריסטיק פונעם פאר־אָקטיאבערישן פאָלקלאָרישן ארבעטער־ליד גיבן זיי ווייניק וואָס צו. דאָס זיינען אָבער נייע, אין אייניקע פאלן גלענצנדיקע קינסטלערישע מוסטערן פון פאָלקלאָרישער ארבעטער־שאפונג. זיי באשטעטיקן אגעוו אן איבעריק מאָל די פעסטשטעלונג, אז די פאָלקלאָרישע ארבעטער־שאפונג האָט געהאט א ברייטן מאסנווּן פארנעם.

פונקט ווי אין די ביז איצט פארעפנטלעכטע ארבעטער־לידער, טרעפן מיר דאָ ווידער שילדערונגען פון שווערער מי, קלאָג אפ ווייטער פינצטערער האָרעוואניע און דעם געפיל פון טיפסטן האס צו די עקספּלואטאטערס.

„בעסער אינ דער היימ
עסנ ברויט אליינ,
איידער אפ דער גראבארקע
פלייש מיט כריינ.

אוי, וויי, א באלעבאטיש קינד,
קומט אפ דער גראבארקע,
קומט ער אפ ווי א הונט" (ז. 92, נומ. 7).

אזוי ווערט געזונגענ אינ איינ ליד. אונ מיר הערנ דא דייט־לעכע טענער פונ דעקלאסירטע, וואס מוזנ זיכ ווילנדיק־ניט־ווילנדיק פראלעטאריזירנ.[1] „לייט זיינענ מיר מעקאנע", דערציילט אינ א ליד א צווייטער ארבעטער, וואס „שטייט אופ גאנצ פרי", „ארבעט ביז שפעט אפדערנאכט" אונ „באקומט דערנאכ א וויגאוואר", ווייל ער האט „ווייניק ארבעט געמאכט".

„לייט זיינענ מיר מעקאנע,
איכ פארדינ מיר קאשער מיינ ברויט,
גרינ אונ געל זאלנ ווערנ אלע באלעבאטימ,
באקומענ זאלנ זיי דעמ טויט" (ז. 87, נומ. 1).

זיינ אייגענע קלאסעווע דערפארונג האט איבערצייגט דעמ דאזיקנ ארבעטער, אז עס גייט ניט אינ דעמ, וואס גראד זיינ באלעבאס איז א „שלעכטער", פארשעלט ער פונ טיפסטנ הארצנ „אלע באלעבאטימ", אלע עקספלואטאטערס.

די שארפע קלאסעווע ווידערשפרוכנ צווישנ ארבעטער אונ ארבעט־געבער, עקספלואטירטע אונ עקספלואטאטערס, קריגנ זייער אפשפיגלונג אינ אלע איבעריקע ארבעטער־לידער, וואס מיר ברענגענ דא איצט, אנגעהויבנ פונ די לידער, אינ וועלכע עס ווערט בלויז געקלאגט אפנ שווערנ ביטערנ לעבנ פונ אנ ארבעטער:

„מיר זיצנ אפ די בענקעלעכ אראפגעלאזט די קעפעלעכ,
אפ יעדנ פינגער רייסט א נייע וווּנד,
מיר ארבעטנ באטאג, מיר הארעווענ באנאכט
אונ האבנ אזא ווערט ווי די הינט" (ז. 91, נומ. 6).

אונ פונעמ שפילעוודיק־סאטירישנ ליד, געשאפנ אינ דער סוויווע פונ לערנ־יינגלעכ,

„אז די באלעבאסטע גייט ארויס,
קינדער, קינדער, לאכט זי אויס" (ז. 90, נומ. 4),

אינ וועלכנ ס'ווערט קינדערש־נאיוו, אבער בעשומויפנ ניט גלאט אזוי אויס קינדערישער שטיפערישקייט, נאר צוליב גאנצ באשטימטע

[1] ענלעכע מאטיווונ וועגנ דער פראלעטאריזירונג געפינענ מיר אויכ אינ ליד נומ. 14, ז. 28, „פאלקלאר־לידער" I. אויכ בא לעמאנענ א.א.פ. נומ. 59.

קלאסעווע סיבעס, אויסגעדריקט האס און שפּאָט צו דער באַלע־באָסטע, און געענדיקט מיט יענע רעוואָליוציאָנערע פאָלקלאָרישע געזאנגען, געשאפענע אינעם סטיל און אונטער דער דײַטלעכער ווירקונג פון ווינטשעווסקיס און עדלשטאטס לידער, וואָס זײַנען אנטשטאנען אינעם פעריאָד פון 1905־טן יאָר, און וואָס פיקסירן די אידעאָלאָגיע פון קלאסן־באוווסטזיניקע, צום פּראָלעטארישן קאמף רײַפע און גרייטע ארבעטער־מאסן:

„שארפט אײַך וואָפן, קומט צום שטרײַט,
קעגן פאלשקײַט, קעגן מערדערײַ,
גענוג שוין צו דולדן, דען עס איז שוין צײַט
צו פארניכטן שקלאפערײַ.

צו א רעוואָליוציאָן זאָלט איר זיך צוגרייטן
און מיט וואָפן אין די הענט,
אונדזער הערשער, אונדזער קייסער מוזן מיר טויטן,
צו מאכן פון שקלאפערײַ אן ענד" (ז. 93, נומ. 8).

ווען מיר בלעטערן די פאָלקלאָרישע ארבעטער־לידער, לעבן אויף פאַר אונדזערע אויגן בילדער פון ארבעטער־לעבן און פון רעוואָליוציאָנערן קאמף אין דער פארגאנגענהײַט, פון יענער צײַט, ווען די ארבעטער פונעם גאנצן צארישן רוסלאנד און אינאיינעם מיט זיי אויך די יידישע ארבעטער האָבן געפירט א פארביטערטע מילכאָמע קעגן דער צארישער זעלבסטהערשונג און דעם קאפּיטאליזם. אלס דענקמעלער וועגן דעם לעבן און קאמף פונעם פּראָלעטאריאט, געשאפענע מערסטנטייל דירעקט אין דער ארבעטער־סוויווע, זײַנען אונדז די דאָזיקע לידער באזונדערס טײַער, און די ווײַטערדיקע אויפזאמלונג און פאנאנדערארבעטונג זייערע בלײַבט אויך אויף ווײַטער א וויכטיקע פליכט און אויפגאבע פאַר דער סאָוועטישער פאָלקלאָריסטיק.[1]

3. די לידער וועגן אָרעמקײַט און נויט

די לידער, וואָס מיר ברענגען אין דעם דאָזיקן אָפּטייל שפּיגלען אָפּ די סוויווע פון די סאמע אָרעמע, סאמע דערשלאָגענע שטעטלשע און שטאָטישע קליינבירגערלעכע שיכטן—און שטאמען אויך אָפּ פון דער דאָזיקער סוויווע. דאָס זײַנען לידער פון יענער באלמעלאָכישער און קליין־קרעמערישער אָרעמשאפט, וואָס האָט געלעבט באַם צא-

---

[1] די פּראָבלעמעס פונעם ארבעטער־ליד באהאנדל איך גענויער אין מײַן ארבעט „וועגן פאָלקלאָרישן ארבעטער־ליד", געדרוקט אין דער זאמלונג „פּראָבלעמעס פון פאָלקלאָריסטיק" I, 1932.

דיזמ אינ די שווערסטע באדינגונגענ אונ איז קיינמאָל ניט געווע־זיכער ניט אינ איר הײַנטיקנ, ניט אינעמ מאָרגעדיקנ טאָג. די מאָטיוונ וועגנ נויט אונ אָרעמקײַט, אלס כאראקטעריסטישע אונ טיפּישע שטריכנ פונעמ עקאָנאָמישנ לעבנשטייגער פונ דער דאָזיקער אָרעמשאפט, טרעפנ מיר זייער אָפט אינעמ יידישנ פאָלקלאָר־ליד. די דאָזיקע מאָטיוונ ווערנ אינעמ פאָלקלאָר-ליד וואריִירט אונ באהאנדלט אפ די פארשיידנסטע אויפאנימ: אמאָל ווערנ זיי פאנאנדערגעוויקלט אינ דער פאָרמ פונ דירעקטע דעטא־לישע שילדערונגענ פונ שווערנ אומדערטרעגלעכנ לעבנ, אמאָל זײַנענ דאָס לירישע-סענטימענטאלע באטראכטונגענ וועגנ מאזל אונ אמאָל גאָר ווערנ די מאָטיוונ וועגנ אָרעמקײַט אונ נויט, ארויסגעבראכט אינעמ פאָלקלאָר־ליד וויצלדיק-הומאָריסטיש, כויזעק־מאכעריש מיט Galgenhumor, דה. מיט יענעמ לעהאכעס־הומאָר פונ א פאר־מישפּעטנ צו דער טליִע.

אינ דער גאנצער לידער־גרופּע קלינגט אײנ גרונט־מאָטיוו „ניטאָ וואָס צו עסנ, ניטאָ קיינ ברויט, ניטאָ צו וואָס נעמענ זיכ טאָנ". אָט איז א טיפּישער מוסטער פונ דעמ מינ לידער:

„איכ קומ אהיימ אפ א שאָ,
קיינ ברויט אינ שטוב איז ניטאָ,
די קינדערלעכ שרײַענ עסנ,
איכ גיי אהינ אונ אהער,
קיינער פרעגט ניט, וואָס איז די מער?
א באלעגאָלע האָב איכ געוואָלט ווערנ,
האלטנ די וואָזשקעלעכ אינ די הענט,
געבנ די קינדערלעכ ברויט,
בינ איכ אָבער אָרעמ ווי דער טויט" (רשמות II, ז. 372, נומ. 4).

אינ א צווייט ליד טרײַבט דאָס ווײַב דעמ מאנ:

„שטיי אופ, מײַנ מאנ, טו אָנ דײַנע טאכטויגימ
אונ גיי דיר שוינ זוכנ אפ שאבעס.
אונדזערע שכיינימ זײַנענ אויכ געמיינע
זיי האָבנ דעמ שאבעס פארפרי.
מיר קומט ער אָנ מיט נויט,
איכ עס מיר ניט אָנ זאט מימ קיינ ברויט" (זע ווײַטער, ז. 108, נומ. 10).

סענטימענטאלע קלאָגעניש אונ ווייטיקדיקײַט, אָפּוועזנהײַט פונ שארפנ, דירעקט אונ קלאָר ארויסגעזאָגטנ סאָציאלנ פּראָטעסט (א באשטימטנ פ א ס י וו נ סאָציאלנ פּראָטעסט אנטהאלט אינ זיכ שוינ די קלאָג גופע)—דאָס זײַנענ די וועזנטלעכע כאראקטעריסטישע שטריכנ פונ די דאָזיקע לידער. די קליינבירגערלעכע אָרעמשאפט פארמאָגט זעלטנ-ווענ א קלאָרנ פארשטאנד פאר די סיבעס פונ איר שווערער

לאגע, פונ איר ביטער פאַראַרעמט לעבנ. ערשט דער קלאסנבאַווּסטזיניקער פּראָלעטאריאט מאכט קלאָר פאר דער דאָזיקער מאסע איר לאגע, די סיבעס פונ איר לאגע אונ ווײַזט איר דעמ אויסוועג. דעריבער געפינענ מיר אינ די פאָלקלאָר-לידער וועגנ אָרעמקײַט זייער זעלטנ א דײַטלעכנ אונ שארפנ פּראָטעסט-טאָנ. געוויינלעכ האָבנ מיר דאָ דעריקער קלאָג, מאכטלאָזע סענטימענטאלע קלאָג. די מאכטלאָזיקײַט אונ סענטימענטאלישקײַט אינ דער פאָלקלאָר-דיכטונג פונ דער אָרעמשאפט אנטשפּרעכט צו דער סאָציאַלער דערשלאָגנקײַט פונ דער קליינבירגערלעכער אָרעמשאפט, צו איר אָנמעכטיקײַט, פונ וועלכער זי באפרײַט זיכ ערשט אונטער דער ווירקונג אונ אָנפירונג פונעמ פּראָלעטאריאט.

עס איז פאראנ א געוויסע ענלעכקײַט צווישנ דעמ אינהאלט פונ דער גרופּע לידער וועגנ אָרעמקײַט אונ נויט, וועגנ וועלכע מיר ריידנ דאָ איצט, אונ דעמ אינהאלט פונ געוויסע ע ל ט ע ר ע פאָלקלאָרישע ארבעטער-לידער. די ענלעכקײַט באשטייט אינ דעמ, וואָס אויכ פארנ עלטערנ פאָלקלאָרישנ ארבעטער-ליד איז כאראקטעריסטיש סענטימענטאלע קלאָג אפנ אייגענעמ ביטערנ לעבנ, אפ שווערער ניט-באלוינטער מי. עס איז אָבער פאראנ אויכ א וועזנטלעכער אונטערשייד צווישנ די ביידע מינימ פאָלקלאָר-לידער, אנ אונטערשייד, וואָס זײַנע סיבעס וואָרצלענ אינ דער פארשיידענער געזעלשאפטלעכער דערפארונג פונ יענע סאָציאלע גרופּעס, וואָס האָבנ געשאפנ די פאָלקלאָרישע לידער וועגנ אָרעמקײַט אונ יענע, וואָס האָבנ געשאפנ דאָס עלטערע פאָלקלאָרישע ארבעטער-ליד. דער אונטערשייד באשטייט אינ דעמ, וואָס אינ די ארבעטער-לידער, אפילע אינ די נאָכ ניט דײַטלעכ רעוואָליוציאָנערע, טרעפנ מיר געשילדערט קימאט שטענדיק אונ דורכויס אויכ דעמ צווייטנ פּארטנער אינ דער סאָציאַלער דראמע,— דעמ באלעבאָס, דעמ עקספּלואטאטער. בא אלע סענטימענטאלע קלאָגנ ווייסט אָבער דער ארבעטער אינ יענע לידער פּאָרט,— כאָטש ער באנעמט עס נאָכ דערווײַל ניט אינ דער גאנצער ברייט,— ווער עס איז שולדיק אינ זײַנע מאטערנישנ. אינ די געוויינלעכע אָרעמשאפט-לידער טרעפנ מיר זייער זעלטנ דעמ אָנווײַז אפנ צווייטנ צאַד, אפנ סאָציאַלנ קעגנער. די וועגנ, דורכ וועלכע עס קומט פאָר די עקספּלואטאציע פונ דער קליינבירגערלעכער אָרעמשאפט, זײַנענ גאנצ אָפט אזוי קאָמפּליצירט, אזוי פארהוילנ, אז ניט שטענדיק קאָנ די אָרעמשאפט-מאסע קלאָר אונ ריכטיק דערזענ דעמ אייגנטלעכנ אונטערדריקער אונ עקספּלואטאטער אירנ. די דערשלאָגנסטע אונ אָפּגעשטאנענע גרופּעס אָרעמשאפט דערהייבנ זיכ אינ זייערע פאָלקלאָר-לידער, געוויינלעכ, בלויז צו דער

פעסטשטעלונג וועגנ דעם אונטערשייד צווישנ אָרעמ אונ רייַכ. דערבייַ אויכ זייער אפ א פרימיטיוונ אויפנ אונ אָנ קיינ שומ דייַטלעכע אויספירנ פאר זיכ. עמעס, שוינ די דאָזיקע פעסטשטעלונג גופע אנטהאלט אינ זיכ געוויסע עלעמענטנ פונ פראָטעסט, פונ א באשטימטער עמברי͏אָנאלער בונטארישקייַט.

„אלעפ—אייַנגעמאכטס עסט דער נאָגיד.
בייז—בולבע עסט דער אָרעמאנ.
גימל—גענדזועלעכ עסט דער נאָגיד.
דאלעד—דעמ דאלעס האָט דער אָרעמאנ" (זע ווייַטער, ז. 109, נ. 12).

אָנגעלאָדנקייַט מיט רעליגיעזע פאָרורטיילנ, וואָס זייַנענ אונטערגעהאלטנ געוואָרנ אינ דער אָרעמשאפט דורכ די הערשנדיקע קלאסנ אונ די רעליגיע־דינער, האכנאָע אונ דערשלאָגנקייַט, אָפּהענטיקייַט, אלס רעזולטאט פונ אונטערדריקונג—אָט דאָס זייַנענ יענע סאָציאַל־פסיכאָלאָגישע שטריכנ, וואָס מיר טרעפנ אָפטער פאר אלצ אינ די לידער וועגנ אָרעמקייַט אונ נויט... „כאסוועשאָלעמ איכ זינדיק ניט" באוואָרנט זיכ דער „אָרעמער שוימער", וואָס „די נאכט איז אימ פארוואָגלט" אונ „דער שלאָפ ברעכט אימ זייַנע ביינער".

„כאסוועשאָלעמ איכ זינדיק ניט,
אז מע איז געזונט איז אויכעט גוט,
אויב ניט איז שלעכטער,
שוינ בעסער זייַנ א וועכטער...
זאָל איכ פרעגנ בא גאָט א קאשע,
פארוואָס קומט מיר אזא פארנאָסע—
מיסטאמע בינ איכ אזוי ווערט,
אזא פארנאָסע איז מיר באשערט" (זע ווייַטער, ז. 103, נומ. 4).

פאטאליזמ אונ פעסימיסטישקייַט הערנ מיר באזונדערס דייַטלעכ אינ די לידער וועגנ מאזל, וואָס איז „אנטרונענ" אונ וואָס „מע טוט אימ זוכנ אינ אלע ווינקעלעכ אונ מע קאָנ אימ ניט געפינענ" (זע ווייַטער, ז. 104־105, נומ. 6,5). לויט דער שטארקייַט, מיט וועלכער ס'ווערט אינ זיי אויסגעדריקט די האָפענונגלאָזע נויט פונ די מאסנ, געהערנ די דאָזיקע לידער צו די קינסטלעריש באדייַטנדיקסטע אינ דער גאנצער גרופע. זייער לירי͏זמ איז אָבער א טיפ טרויעריקער, א געבראָכענער, אנ אויסדרוק פונ העכסטער פייַנ אונ אָנמאכט.

דער פעסימיסטיש־ייִעשדיקער טאָנ, וואָס איז אינ גרונט כאראקטעריסטיש פאר דער גאנצער גרופע לידער וועגנ אָרעמקייַט פעלט טיילווייַז, אמאָל מער, אמאָל ווייניקער, בלויז אינ יענע לידער פונ דער דאָזיקער גרופע, וואָס באהאנדלענ די אָרעמקייַט-טעמע וויצלדיק-

הומאָריסטיש, פאַראַדירנדיק, כויזעק־מאַכעריש. שוין דער אײנפאַל אַלײן צו באַהאַנדלען די טרויעריקסטע לעבנפאַקטן, וואָס רירן אָן דעם זינגער און שעפער פונעם ליד מאַמעש אין ביין, אױף א לײַכט־ווײצלדיקן הומאָריסטישן אופן, טראָגט אין זיך סימאָנים פון א געוויסער אָפּטימיסטישער שטימונג, פון א לעבנ־האָפערדיקײַט. דער ווײץ און כויזעק שטעלן דאָ מיט זיך פאָר דעם אויסדרוק פון קלאַסעווער פאַרביטערטקײַט, וואָס איז דערוויַיל נאָך געצאַמט אין זיך, וואָס קאָן אָבער איבערגיין אין אָפענער בונטאַרישקײַט. אָבער קיין אויסדריקלעכע ווילעטע, פּולבלוטיקע, אָפּטימיסטישע שטימונג וועלן מיר אויך אין די דאָזיקע ווײצלדיק־הומאָריסטישע לידעלעך ניט געפינען. ווען אַזאַ אין טאָך גענומענע טיף פּעסימיסטישער טעקסט, ווי

„אױף ברוי,
אױף מאָרגן נאָך יאָנטעוו גלײַך אינדערפרי...
אין מאַרק מוז מען לויפן,
בולבעס מוז מען קויפן,
און קיין געלט איז ניטאָ"... (ג. מ. ז. 320).

ווערט געזונגען מיט דער מעלאָדיע פון א יאָנטעוודיקער טפילע, שטעקט דערין אי א לײַכטע באַציִונג צו דער טפילע, אי ביטערער שפּאָט איבער דעם גאַנצן איניען פון בולבעס קויפן און פון „קיין געלט איז אַלץ ניטאָ". ניט געקוקט אויפן גאַנצן קלוימערשטן הומאָר איז דאָ אָבער די שטימונג פון דעם ליד א טיף טרויעריקע.

דאָס לידעלע

„אוי, דאַלעסל, נו, נו, נו,
אין אַלע ווינקעלעך ביסטו דאָ.
וואָלט איך דיר געהאָלפן,
האָב איך ניט פונוואַנען,
בעט איך דיך, דאַלעסל,
פאַרנעם זיך פונדאַנען" (זע ווײַטער, ז. 106, נומ. 7).

ווײצלט זיך איבער דער אָרעמקײַט־סיטואַציע אױף א שפּילעוודיקן שפּאַסיקן. אױפן ס'וועלן דאָ ניט געבראַכט די גרעלע פאַרבן און דעטאַלן, ווי אין די אויבנ־ציטירטע לידער. בא דער גאַנצער שפּאַסיקײַט, געפינט זיך דאָ אָבער אויך א היפּשער טראָפּן טרויער. ענלעך צו דעם איז אויך דאָס ליד „עליקל מײַן מאַנן" (זע ווײַטער, ז. 114, נומ. 17), וווּ דאָס ווײַב פרעגט באַם מאַן אירן, וואָס פאַרט אוועק קיין אַמעריקע, „וווּ וועט זי נעמען אױף שאַבעס" און ער ענטפערט איר שפּאַסיק־ווײצלדיק: „איך וועל דיך בינדן, וועסטו פאַרשפּאָרן ליכט צינדן, און קיין געלט האָב איך ניט", און אַזוי ווײַטער אין דעם גײַסט אויך אױף אַלע איבעריקע פראַגעס.

אין די ווײצלדיק־הומאָריסטישע לידער וועגן אָרעמקײַט טרעפן

מיר אויכ באשטימטע עלעמענטנ פונ אָנגרײַפערישקײַט, פונ סאטירע, א שטריכ, וואָס מיר טרעפנ אימ ניט אינ די לידער, ווו די טעמע אָרעמקײַט ווערט דעטאל-שטייגעריש אונ סענטימענטאל דערלאנגט. אינ פאָפולערע וויצלדיקע לידער, וואָס באהאנדלענ די טעמע דירע-געלט, ווערט געזונגענ:

„קומט ארײַנ דער באלעבאָס
מיטנ גראָבנ בײַכל, —
„איר צאָלט מיר ניט קיינ דירע-געלט,
אונ איר קאָכט זיכ א ייַיכל“.

אוי, דירע-געלט דעמ גאָראָדאָווױ,
אוי, דירע-געלט דעמ טשאסאָווױ,
אוי, דירע-געלט דעמ באלעבאָס,
אוי, דירע-געלט מוז מענ צאָלנ.

קומט ארײַנ דער באלעבאָס,
מיט דער געגאָלטער מאָרדע, —
„איר צאָלט מיר ניט קיינ דירע-געלט —
שיק איכ אײַכ ק'טשאָרטו“ („בא אונדז ייִדנ“, ז. 104, נומ. 4).

אויכ דער „וויסטער באלעגאָלע“, וואָס קלאָגט אינ א ליד האלב-ערנסט האלב-וויצלדיק אפ זײַנ וויסטער דאָליע, געפינט אינ זיכ גע-נוג „האָזע“ אפ א שטאָכ צו טאָנ די מענטשנ, וואָס זײַנענ אימ ניט צומ הארצנ:

„סע נעמט זיכ צונויפ א קאָמפאניע כסידעמלעכ
פאָרנ צומ גוטנ ייִדנ:
איינער שרײַט: „פאָרט גיכער —
איכ דארפ צומ גוטנ ייִדנ“.
דער צווייטער שרײַט: „פאָר פאוואָליע,
אוי, מײַנע מערידנ“ (זע ווײַטער, ז. 102, נומ. 3).

ווענ מיר שטעלנ פעסט פעסימיסטישע טענער אינ די פאָלקלאָר-לידער, וואָס באהאנדלענ די טעמע אָרעמקײַט, מיינענ מיר ניט דער-מיט צו זאָגנ, אז ביכלאל גענומענ זײַנענ אלע לידער, וואָס זײַנענ געשאפנ געוואָרנ דורכ דער אָרעמשאפט, פעסימיסטיש לויט זייער אינהאלט אונ טאָנ, דאָס וואָלט געווענ ניט ריכטיק. די פאָלקלאָר-שאפונג פונ דער אָרעמשאפט האָט ביכלאל גענומענ, פארמאָגט אָנ א שיר אָפטימיזמ. א מונטערער אָפטימיסטישער לעבנבאנעמ איז געווײַנלעכ כאראקטעריסטיש פאר דער האָרעפאשנער מאסע. דער דאָזיקער אָפטימיזמ האָט זיכ אָבער ניט געקאָנט ארויסווײַזנ בא דער בלוטיק-אָנגעווייטיקטער טעמע וועגנ אָרעמקײַט אונ נויט.

די לידער פון דער באהאנדלטער גרופּע, באזונדערס די סענטימענטאל באקלאָגערישע, פארמאָגן ניט קיין בלענדנדיקע עפּיטעטן, מעטאפאָרן, פארגלײַכענישן און ביכלאל קיין שום מײַלעס ניט פון דעם דאָזיקן מין. די דאָזיקע לידער זײַנען אויך ניט קיין אויסדרוק פון גרויסער קראפט, פון געזעלשאפטלעכן מוט און פעסטקײַט, די גרונט־שטימונג זייערע איז, ווי שוין געזאָגט, א פּעסימיסטישע, און דאָך אָבער פארמאָגן זיי א היפּשע אופווירקונג־קראפט. די ווירקונג־קראפט פון די דאָזיקע לידער נעמט זיך דערפון, וואָס אין זיי איז טיף־מענטשלעך, אופריכטיק און הארצלעך אויסגעדריקט די פּײַן און ליידן פונעם האָרעפּאשנעם און אונטערדריקטן אָרעמען מענטשן. דאָס מאכט זיי געזעלשאפטלעך באדײַטנדיק. די הארצלעכע אומיטלבארקײַט פונעם אויסדרוק, די פּאָשעטקײַט און אומגעקינצלטקײַט פון וואָרט און בילד, פארשאפט זיי א פּאָטעטישן כיין און צווינגט אונדז צו גלייבן אינעם עמעס פון זייער אינהאלט.

די וויצלדיק־הומאָריסטישע לידער אין דער גרופּע „לידער וועגן אָרעמקײַט און נויט" אנטפּלעקן פאר אונדז די באגאבטקײַט פונעם האָרעפּאשנעם האמוין פאר הומאָר און סאטירע. די זשאנרען פונעם הומאָריסטישן און סאטירישן ליד זײַנען אינעם פאָלקלאָר־ליד, ביכלאל גענומען, היפּש פארשפּרייט. די וויצלדיק־הומאָריסטישע לידער אפּ דער טעמע וועגן אָרעמקײַט פארמאָגן די אלע מײַלעס, וואָס עס פארמאָגט דאָס הומאָריסטישע און סאטירישע פאָלקלאָר־ליד ביכלאל: טרעפלעכקײַט אין דער בילדערישער כאראקטעריסטיק פון די אָנגעגריפענע פארשוינען („גייט ארײַן דער באלעבאָס מיט דער געגאָלטער מאָרדע"), וואָרטשפּילעוודיקײַט („אוי, דאלעסל, נו, נו, נו..." „דירע־געלט — אוי, באָזשע מוי, דירע־געלט דעם גאָראָדאָווי") און וויציקע אײַנפאלערישקײַט (דאָס הומאָריסטישע דורכשמועסן זיך מיטן דאלעס).

אינעם אָפּטייל „לידער וועגן אָרעמקײַט און נויט" ברענגען מיר אויך א קליינע גרופּע בעטלער־לידער. זיי זײַנען, געוויינלעך, געזונגען געוואָרן דורך בעטלער באם בעטלען און האָבן געהאט דעם צוועק ארויסצורופן ראכמאָנעס צום זינגער. דאָס ליד שילדערט געוויינלעך אויספירלעך, ווי שלעכט ס'איז דעם בעטלער, ווי ביטער ס'איז צו זײַן אן אָרעמאן און „בעטן בא לײַטן געלט". דעריבער טרעפן מיר דאָ אזא איבערפלוס פון וויינעוודיקײַט און קלאָג. א געוויינלעכער שטריך אין די בעטלער־לידער איז אויך דאָס אָנצוהערעניש אפּ דער אמאָליקער „גרויסקײַט", „רײַכקײַט" פונעם איצטיקן בעטלער. דאָס איז אויסגערעכנט אפּ דער סענטימענטאליטעט פונעם קליינבירגערלעכן צוהערער.

„אז איך בין געווען א קליין קינד,
עסן האָט מען מיר דערלאנגט,
האלעווײַ מײַן דערנערונג זאָל אזוי זײַן אצינד,
וואָלט איך גאָט געדאַנקט“ (זע ווײַטער, ז. 127, נומ. 28).

געשאַפן גאַנץ אָפט טאַקע אין דער סוויווע פון בעטלער צוליב דיין־„פּראָפּעסיאָנעלע“ צוועקן, זײַנען די דאָזיקע לידער געווען פאַרשפּרייט אויך צווישן די אָרעמשאַפטלעכע שיכטן ביכלאַל. די סענטימענטאַלע קלאָג־שטימונג האָט גערעדט צו זייער הארץ און אָפּ עפּעס אַן אויפן האָבן זיי אין די דאָזיקע לידער געפילט אַן אויסדרוק אויך פאַר זייערע צאָרעס.

ביכלאַל דאַרף מען באַמערקן, אז די בעטלער און די גאַסן־זינגער האָבן אָפּגעשפּילט א היפּשע ראָליע באַם פאַרשפּרייטן אין דער מאַסע פאַרשיידענע פאָלקלאָר־לידער, דעריקער טרויעריקע און סענטימענטאַל־באַקלאָגערישע.

צוליב א געוויסער ענלעכקײַט אינעם אינהאַלט און אין באַזונדערע מאָטיוון האָבן מיר אינעם אָפּטייל „לידער וועגן אָרעמקײַט און נויט“ אײַנגעשלאָסן אויך א קלײַנינקע גרופּע לידער וועגן עמיגראַציע און עלנטקײַט. די וואַנדערונג פון די שטעטלעך אין די גרעסערע שטעט אַרײַן און די עמיגראַציע אין אַנדערע לענדער, דעריקער קיין אַמעריקע, — די דאָזיקע ביז גאָר וויכטיקע סאָציאַל־עקאָנאָמישע פּראָצעסן, וואָס זײַנען אָנגעגאַנגען אין דער סוויווע פון יידישן קלייבבירגערטום אין צארישן רוסלאַנד, אָנגעהויבן פון די 60-70-ער יאָרן פון XIX יאָרהונדערט, און וואָס האָבן זיך באַזונדערס פאַרשטאַרקט סאָף XIX און אָנהייב XX יה., האָבן אומפאַרמײַדלעך געמוזט קריגן זייער אָפּשפּיגלונג אינעם פאָלקלאָר־ליד, אין וועלכן עס פלעגן, געוויינלעך, געפינען אַן אָפּקלאַנג אַלע וועזנטלעכע דערשײַנונגען אינעם לעבן פון די מאַסן.

לידער וועגן עמיגראַציע און אויסוואַנדערונג זײַנען אינעם יידישן פאָלקלאָר פאַרהעלטנמעסיק א גאַנץ אַלטע דערשײַנונג. די ערשטע ידיעה וועגן אַזוינע לידער געפינען מיר אינעם אַרטיקל פונעם באַקאַנטן ליבעראַלן יידישן היסטאָריקער אי. אָרשאַנסקי. „פאָלקסטימלעכע לידער פון די רוסישע יידן“ (געדרוקט צוערשט נאָך אין יאָר 1867 אינעם זשורנאַל 32, 31 №№ Гакармел, русское приложение).

דערמאָנענדיק פאַקטן וועגן וואַנדערונג פון יידישע מאַסן אין די גרעניצן פון צארישן רוסלאַנד גופא און אויך וועגן עמיגראַציע קיין אויסלאַנד (ער רופט אָן דערבײַ אַלס אויסוואַנדער־ערטער די אַמע־

ריקאַנער שטאַטן, ענגלאַנד), באַמערקט אָרשאַנסקי: „צום באַדויערן, האָבן מיר ניט קיין שום ידיעות וועגן די דעטאַלן פון דער דאָזיקער דערשײַנונג, קיין שום סטאַטיסטישע ידיעות וועגן איר פאַרנעם. ווי ווײַט מיר איז באַקאַנט, איז וועגן איר אַפילע ביז איצט ניט דערמאָנט געוואָרן אין דרוק. עס איז אינטערעסאַנט דעריבער זיך אָפּצושטעלן אויף יענע אומבאַשטימטע און ניט פּינקטלעכע ידיעות וועגן דער דאָזיקער זאַך, וועלכע מע קאָן שעפּן פון די יידישע פאָלקס־לידער".[1] ער ברענגט דערנאָך א פּאָר ציטאַטעס (אין רוסישער איבערזעצונג) פון יידישע פאָלקלאָר־לידער, וואָס באַרירן אויף א געוויסן אופן די וואַנדערונג-און עמיגראַציע־טעמע. דאָס זײַנען לידער וועגן אָרעמע פרויען, וואָס זייערע מענער האָבן זיי פאַרלאָזט, זײַנען אַוועקגעפאָרן אין אַנדערע שטעט אָדער גאָר אין פרעמדע לענדער און לאָזן פון זיך גאָרנישט הערן.

ס'איז הייסט דאָס, פעסטגעשטעלט, אַז יידישע פאָלקלאָר־לידער אויף דער עמיגראַציע-טעמע זײַנען שוין פאַראַן געווען אין די 60-ער יאָרן (אָדער נאָך א ביסל פריער, ווײַל מע דאַרף רעכענען, אַז ביז די דאָזיקע לידער זײַנען דערגאַנגען צו אָרשאַנסקין האָט באַדאַרפט פאַרבײַגיין א שטיק צײַט זײַט זייער אַנטשטייונג). לידער וועגן (אינערלעכער) וואַנדערונג ביכלאַל זײַנען מיסטאַמע פאַראַן געווען אויך פריער.[2]

מע דאַרף זאָגן, אַז דער גרונט־אינהאַלט פונעם פאָלקלאָרישן ליד וועגן אויסוואַנדערונג איז זײַט יענער צײַט שוין געבליבן דער זעלבער און האָט זיך ניט פאַרענדערט. דער גרעסטער טייל פון די ביז איצט געדרוקטע לידער אויף דער דאָזיקער טעמע און אויך פון די, וואָס מיר ברענגען אין אונדזער איצטיקער זאַמלונג, באַהאַנדלען דעריקער די לאַגע פון פרויען, וואָס די מענער זייערע האָבן אויסגעוואַנדערט (אין אַנדערע שטעט אָדער לענדער) און זיי מיט די קינדער איבערגעלאָזט אין דער היים אָן מיטלען צום לעבן. דאָס איז איינע א וואַריאַציע אויף דער טעמע וועגן דער לאַגע פון דער פרוי, פון דער אָרעמער פרוי, אויף דער טעמע, וואָס פאַרנעמט אַזא וויכטיק אָרט אינעם פאָלקלאָר־ליד ביכלאַל.

---

[1] И. Оршанский „Евреи в России“, стр. 396—397.
זע אין די „באַמערקונגען און צוגאָבן" ז. 325.

[2] א פאָלקלאָר־ליד וועגן דער וואַנדערונג פון ליטע אין די קאָלאָניעס פון כערסאָנשטשינע, וואָס באַציט זיך (דאָס ליד) אַנערעך צו די 40־קער יאָרן פון XIX יה. ציטירט מענדעלע אין זײַן „די אַלטע מײַסע". זע „באַמערקונגען און צוגאָבן" ז. 335־334.

„דייַן טאטע איז געפאָרן קיין אמעריקע
טרינקט ער דאָרט די בעסטע גלאָז ביר,
מיך האָט ער איבערגעלאָזט מיט צוויי קליינע קינדער
אזויווי אנ אָני בא דער טיר“ (זע וויַיטער, ז. 113, נומ. 16).

און אינ א צווייט ליד:

„מייַן מאנ איז געפאָרן גליקן מאכן,
מיך האָט ער געלאָזט אליינ,
געכייַ וואָלט ער געווענ א געט צושיקן,
מייַן הארצ זאָל זיך אינ מיר ניט צעגיינ.

מייַנע קינדערלעך שטייענ פונדערווייַטנ,
זיי באווייַזנ ניט קיינ פרייַע מינע,
זיי פרעגנ מיך: „מאמעניו, ווו איז אונדזער פאָטער?
אז פינצטער אונ ביטער איז מיר“[1] (זע וויַיטער, ז. 122, נומ. 23.).

אינ די וויייניקע לידער, וואָס האָבנ אלס טעמע די איבערלע-בונג פונ די אויסוואנדערער גופע, הערשט א שטימונג פונ סענטימענ-טאלער בענקעניש נאָך דער אלטער היים. דער דעגראדירטער פאראָרעמ-טער עמיגראנט איבערצייַגט זיך, אז אינעם נייַעם לאנד ווארטנ אפ אימ ניט די אויסגעטרוימטע גליקנ, ער פילט זיך איינזאמ, פארלאָזנ. דערפונ קומט די בענקעניש נאָך דער אלטער היימ, פונ וועלכער מע איז פריִער אנטלאָפנ אונ וואָס ווייַזט זיך איצט אויס דעמ עמי-גראנט אידיליש-ליב.[2]

„וואָס בינ איך קיינ אמעריקע געפאָרנ
אונ וואָסערע גליקנ האָבנ מיך דאָרט געטראָפנ,
אז עלנט בינ איך דאָרט פארבליבנ,
פונ פאָטער אונ מוטער פארטריבנ,
פונ שוועסטער אונ ברידער אזוי וויַיט“ (זע וויַיטער, ז. 112, נומ. 14).

אגעוו, וועלנ מיר דאָ באמערקנ, אז ניט נאָר די לידער, וואָס דערציילנ וועגנ די איבערגעלאָזענע פרוי אונ קינדער, נאָר אויך יענע, וואָס שילדערנ די שטימונג פונעמ עמיגראנט, זייַנענ גע-וויינלעך געשאפנ אונ געזונגענ געוואָרנ אינעמ אויסוואנדערונג-לאנד אונ ניט אינעמ אייַנוואנדערונג-לאנד. די איבערגעבליבענע אינ דער

---

1 א ליד וועגנ א פארלאָזענער פרוי, וואָס איר מאנ האָט עמיגרירט קיינ אמע-ריקע, האָט אמאָל געשריבנ אויך שאָלעמ-אליייכעמ. דאָס איז דאָס ברייט-באקאנטע ליד זייַנס „שלאָפ, מייַנ קינד, מייַנ קרוינ, מייַנ שיינער“, וואָס איז זייער פיל געזונ-גענ געוואָרנ אונ וואָס פיגורירט אינ גינזבורג-מארעקס זאמלונג אלס פאָלקלאָר-ליד (זע ג. מ. נומ. 82), ווייַל די זאמלערס האָבנ ניט געוווסט, אז דאָס איז פונ שאָלעמ-אלייכעמען.

2 וועגנ דעמ דאָזיקנ סאָציִאל-פסיכאָלאָגישנ שטריך באמ אויסגעוואנדערטנ קליינ-בירגערטומ זע מ. ווינערס ארבעט „די סאָציִאלע וואָרצלענ פונ שאָלעמ-אלייכעמס הו-מאָר“ אינעמ בוך פונ מ. ווינער אונ א. גורשטיינ: „פראָבלעמעס פונ קריטיק“, ז. 91.

היים פילן זיך איין אין דער לאגע פון די אויסגעוואנדערטע און שאפן די לידער לויט די יעדיעס און בריוו, וואס קומען פון זיי אָן. באווייזלעך איז אין דעם זינען פאָלגנדיקער פאקט: י. ל. קאהאן, זאמלט שוין אין פארלויף פון א פּאָר צענדליק יאָר יידישע פאָלקלאָר־לידער אין אמעריקע. עס זיינען אָבער אין קיין איינער פון זיינע ביז איצטיקע זאמלונגען און פובליקאציעס ניט פארעפנטלעכט געוואָרן און ניט דערמאָנט געוואָרן קיין לידער, וואס זאָלן שילדערן די לאגע און איבערלעבונגען פון די איינגעוואנדערטע קיין אמעריקע.

4. אנטיקלעריקאלע לידער.

די בורזשואזע און קליינבירגערלעכע יידישיסטישע עטנאָגראפן און פאָלקלאָריסטן האָבן זיך שטענדיק פארנומען מיט דער אידעאליזאציע און פארהערלעכונג פון די סאמע אָפּגעשטאנענסטע און רעאקציאָנערסטע עלעמענטן אינעם יידישן פאָלקלאָר — פון די רעליגיעזע לידער, כאסידישע און ראבאָנישע מייסעס און לעגענדעס, פון מעשונעדיקע רעליגיעזע טראדיציעס און אָבערגלויבנס אאוו. דערביי איז בא זיי די דאָזיקע אידעאליזאציע ניט עפּעס קיין בייזאך, נאָר א וועזנטלעכער מאָמענט אין דער איינשטעלונג.

די קלעריקאלע און נאציאָנאליסטישע טענדענצן פון דער יידישיסטישער פאָלקלאָריסטיק האָבן געקריגן זייער אויסדרוק, סיי אין איר זאמלארבעט, סיי אין אירע טעאָרעטישע באגרינדונגען און אויספירן. פון איין זייט האָט מען זיך באמיט צונויפזאמלען און צו פארעפנטלעכן וואס מער רעליגיעזע לידער, ליטורגישע מעלאָדיעס, כאסידישע מייסעס, רעליגיעזע לעגענדעס, צאדיקישע ניסימוועניפלאָעס, ראבאָניש־קלויזישע ווערטלעך אאוו. פון דער צווייטער זייט האָט מען זיך געסטארעט דערוויזן, אז גראָד דער דאָזיקער פאָלקלאָר־שטאָף איז דער אינטערעסאנטסטער אינעם יידישן פאָלקלאָר, דער כאראקטעריסטישער פאר דער יידישער פאָלקלאָר־שאפונג און פארן יידישן „פאָלק־גייסט“ ביכלאל.

באזונדערס בולטע זיינען די דאָזיקע קלעריקאלע טענדענצן אויסגעדריקט אין אנסקיס עטנאָגראפישע שריפטן, ביפראט אין זיין גרעסערן ארטיקל „די יידישע פאָלקשאפונג“, וואס גילט בא די יידישיסטן אלס „איינציקער גרינטלעכער פרווו אויסצופאָרשן די גרונט־שטריכן פון דער פאָלקשאפונג“ (ז. רייזען). מיט דער גרעסטער אינערלעכער באגייסטערונג און אנטציקונג ווערט דאָ איבערדערציילט דער אינהאלט און אופגעדעקט דער קלוימערשט „דער־

הויבענער" טאָכ פונ פינצטערע אָבערגלויבישע מיטלאַלטערלעכע מײַסעס וועגנ צאַדיקימ, רעבײַימ, באַלשעמס אאוו.

אינ דעמ דאָזיקנ ארטיקל האָט אנסקי אפּ אזא מינ אויפנ כאַראַקטעריזירט דעמ גרונט-אינהאַלט אונ די הויפּט-שטריכנ פונ דער יידישער פאָלקלאָר-שאפונג:

„קוידעמקאָל דאַרפ פאַרצייכנט ווערנ, אז אָפטער ווי אַלצ טרעפנ מיר אינ דעמ הײַנצײַטיקנ יידישנ פאָלקלאָר מײַסעס אונ לידער אפּ די טעמעס פונ ביבלישע דערציילונגענ אונ, אז די אקטיווסטע ראָליע אינעמ דאָזיקנ פאָלקלאָר שפּילנ די ביבלישע אונ צומ טייל אויכ די טאַלמודישע פּערסאָנאַזשנ" (אנסקי ב. XV, ז. 46). „מע מעג דרייסט זאָגנ, אז די יידישע פאָלקשפּראַכ איז אינגאַנצנ דורכגעדרונגענ מיטנ ביבלישנ אונ צומ טייל מיטנ טאַלמודישנ גײַסט" (דאָרטנ, ז. 52). „דער הויפּטמאָטיוו פונ קימאט אַלע לעגענדעס אונ פונ דעמ גרעסטנ טייל מײַסעס איז די שטרעבונג פונ דעמ מענטשנ צו דער טוירע, דער קאַמפּ מיט די מאַטעריעלע באַדינגונגענ פאַר דער מעגלעכקײַט אָפּצוגעבנ זיכ דעמ לערנענ אונ די שילדערונג פונ דער גרויסער רוכניעסדיקער מעכטיקײַט פונ די, וואָס זיי איז געלונגענ אַרײַנצודרינגענ אינ די טיפע סוידעס פונ דער טוירע" (דאָרטנ, ז. 54). „די אייגענע מאָטיוונ, וואָס מיר האָבנ אָנגעמערקט אינ דער פאָלקסמײַסע, געפינענ מיר אויכ אינעמ פאָלקסליד. אויכ דאָרט פאַרנעמט דעמ אויבנ אָנ די טוירע, וואָס ניט נאָר זי ווערט באַזונגענ אנ אונ פאַר זיכ, ווי די „טאָכטער פונ גאָט", נאָר זי דערשײַנט אַלס דאָס העכסטע גליק פאַר דעמ מענטשנ אינ אַלע פעריאָדנ פונ זײַנ לעבנ, פונ וויגל ביזנ קייווער" (דאָרטנ, ז. 58).

אומגעלומפּערט אונ אפּ א רעאקציאָנערנ אויפנ האָט דאָ אנסקי געפעלשט די ווירקלעכע פאקטנ אונ פאַרהעלטענישנ אינעמ יידישנ פאָלקאָר, ווי דאָס קאָנ זענ יעדער, וואָס איז ווי-ניט-איז באַקאַנט מיטנ יידישנ פאָלקלאָר. ער האָט די כאַראַקטער-שטריכנ פונ יענעמ, לאַכלוטנ ניט אנטשיידנדיקנ טייל פאָלקלאָר, וואָס איז באַווירקט פונ גאַנצ באַשטימטע קלעריקאַלישע קרײַזנ (ראַבאָנימ, רעבײַימ, כאַזאָנימ, דאַיאָנימ, לאָמדימ, יעשיווע-באָכערימ אאוו.), אָנגעגעבנ אַלס אייגנטימלעכע פאַר דער גאַנצער יידישער פאָלקלאָר-שאפונג בכלל.

דער יידישיסט באַמיט זיכ מיט אַלע קרעפטנ אונ מיטלענ אַרויסצוהייבנ די רעליגיעזע פאָלקלאָר-שאפונג אַלס דעמ קלוימערשט גרעסטנ, פאַרשפּרייטסטנ, שענסטנ אונ ווערטפולסטנ צווײַג אינעמ יידישנ פאָלקלאָר. די האַכנאָעדיקע דערשלאָגנקײַט אונ פאַרשקלאַפטקײַט (אייגנטלעכ, איז דאָס דער טאָכ פונעמ אַטאַבעכאַרטאָנעדיקנ שאָוויניזמ), וואָס קומענ צומ אויסדרוק אינ דער דאָזיקער שאפונג, דאָס זײַנענ יענע „פאָלקס-

טימלעכע" שטריכנ, וואָס זײַנענ דעמ ייִדישנ נאציאָנאליסט באזונ-
דערס צומ הארצנ.

א צווייטער ייִדישיסטישער פאָלקלאָריסט, נ. פרילוצקי, דערקלערט זײַנ באזונדערע אנטציקונג פאר דער גרופע רעליגיעזע פאָלקלאָר-לידער מיט מאָטיוונ, וואָס שטימענ גענוי מיט אנסקיס שטאנדפונקט: „די דערמאָנטע (רעליגיעזע) גרופע — שרײַבט ער — איז באזונדערס אינטערעסאנט דערמיט, וואָס זי שטעלט מיט זיכ פאָר א פרוכט פונ אָריגינעלער ייִדישער פאָלקשאפונג. די איבעריקע אָפטיילונגענ זײַנענ שוינ ניט אזוי זעלבשטענדיק. פאראנ דאָרט א סאכ מאָטיוונ, וואָס מיר האָבנ איבערגענומענ בא אנדערע פעלקער".[1]

אונ פארבײַגייענדיק, מאכט שוינ דער אופהיטער אונ באוואָרער פונ דער „אָריגינעלער" ייִדישער פאָלקשאפונג אויכ ריינ פראקטישע אויספירנ. די רעליגיעזע פאָלקלאָר-לידער זײַנענ אימ טײַער, ווײַל זיי זײַנענ „א גלענצנדיק אָפלייקעניש פונ דעמ פארשפרייטנ פאָרורטייל, אז דעמ ייִדס דאווענענ איז טאָמיד מעכאניש, אז ער פארשטייט קיינ-מאָל ניט די ווערטער פונ דער טפילע, וועלכע ער גראגערט פאָשעט אָפ, ווי אנ אָנגעדרייט שפילקעסטל. ניט בא איינ ייִדנ ווירקלעכ, איז די אוווידע בלויז א צוגעווינטקײַט, אָפטמאָל זאָגאר א טויטער אָל. — אָבער דער עמעס פרומער, דער איניקסט-רעליגיעזער ייִד פילט טיפ איטלעכ וואָרט פונ די פאיעטישע אָדעס; איטלעכ אָס איז פאר אימ פול מיט מעסיקעס — „צוקער-זיס" — ער נעמט עס אדורכ ביזנ גרונט, ביזנ אָנהערבארסטנ אָפקלאנג, ביזנ פארבאָרגנסטנ שאָטנ".[2]

ס'ארא געדיכטער געשטאנק פונ קלעריקאלער רעאקציע עס לאָזט זיכ הערנ אינ אָט די פרומ-צוויאקישע רייד פונעמ „געלערנטנ" פאָלק-לאָריסט, דעמ שרײַבער פונ „מאָמענט".

דאָס דאָזיקע שטרעבנ צו דערהייבנ דעמ רעליגיעזנ אונ קלערי-קאלנ פאָלקלאָרישנ שטאָפ, צו אידעאליזירנ דאָס גאנצע רעליגיעזע עטנאָגראפישע קלאפערגעצײַג, אָנגעהויבנ פונ כאסידישע מײַסעס אונ געענדיקט מיט א פורעמדיקנ גראגער, בלײַבט, פארשטייט זיכ, כא-ראקטעריסטיש פאר דער ייִדישער בורזשואזער אונ קליינבירגערלעכער פאָלקלאָריסטיק אויכ בא הײַנטיקנ טאָג.

די דאָזיקע פאָלקלאָריסטיק, ווי ווײַט נאָר זי איז טעטיק, ציט עס ווי מיט צוואנגענ צומ פורימ-קוילעטש אונ צו דער יארמעלקע, צומ ראָוו אונ צו איילאָהו-האנאָווי. עס האָט דאָכ עפעס צו זאָגנ דער פאקט, וואָס די ערשטע ארבעט פונ דער ווילנער ייִוואָ-עטנאָגרא-

---

1 פרילוצקי, „ייִדישע פאָלקסלידער" I, ז. VI.

2 דאָרטנ, ז. VII.

פיע זײַנען געװען די באַרימטע „יאַנטעװ־אַנקעטעס" און װאָס די ערשטע גרױסע אױסגאַבע אירע אין דעם געביט װעט זײַן, װי ס'איז געװען געמאָלדן, א באַנד „יידישע יאַנטױװים".

עטלעכע נײַע פאָלקלאָר־זאַמלונגען, װאָס זײַנען די לעצטע יאָרן דערשינען אין קאַפּיטאַליסטישן אױסלאַנד, באַװײַזן, אז די קלעריקאַלע טענדענצן פון דער יידישער בורזשואַזער פאָלקלאָריסטיק װערן לעצטנס נאָך מער פאַרשטאַרקט.

א ציוניסטישער זשורנאַליסט מ. ליפּסאָן האָט אין 1928 יאָר אַרױסגעגעבן אונטערן נאָמען „די װעלט דערצײלט" צװײ בענדער ראַבאָנישן און לאַמדישן „פאָלקלאָר". די דאָזיקע אױסגאַבע איז צו־נױפגעשטעלט לױט א גאַנץ באַשטימטן מײנ: דערװײַזן, אז דער יידישער קלער — ראַבאָנים, רעביים, דאַיאָנים אאַז״װ. — דאָס זײַנען די לײַטישסטע, די פײַנסטע, די דערהױבנסטע לײַט. זײ זײַנען אַניװעס־דיק, דאַרפן פאַר זיך גאָרניט, אַלץ נאָר פאַר יענעם, האָבן ליב דעם „אָרעמאַן" אאַז״װ.

עמעס, אַפילע אין די דאָזיקע, מיט אַזא קלאָרער טענדענץ צונױפ־געשטעלטע זאַמלונגען, װאַרפט זיך דורך אױך געװיס מאַטעריאַל פון אַזא מין, װאָס דעמאַסקירט דאַפקע דעם יידישן קלער, אָבער דאָס דאַרף מען רעכענען, איז שױן ניט ליפּסאָנס שולד.[1]

דעם קלאָרן צװעק פונעם ציוניסטישן צונױפשטעלער קאָן מען זײער לײַכט אַרױסלײענען פון זײַן פאָרװאָרט צום ערשטן באַנד. ער טרעט דאָרט אַרױס מיט שאַרפע טײַנעס קעגן זײַנע יידישיסטישע און ציוניסטישע קאָלעגן־עטנאָגראַפן, האַלעמײַ זײ האָבן געזאַמלט בלױז כאַסידישע מײַסעס און אָפּ „די מײַסעס און װערטלעך, האַנ־האָגעס און מידעס פון די אַזױגערופענע אױלאָמישע געװינים, געדױ־לים, ראַבאָנים אָדער סטאַם שײנע יידן, װאָס זײַנען ניט מאָפּסיש, ניט אױסטערליש, דערפאַר אָבער אַזױ מענטשלעך, אַזױ יידיש מענטשלעך, װאָס זײַנען פול מיט סײכלדיקײַט און האַרציקײַט, פון בענימעסדיקער פּאַשטעס ביז געװינישער כאַריפעס, מיט נעשאָמע־רײנקײַט, מיט אָן א שיר גוטסקײַט און דערבאַרעמדיקײַט — אָפּ דעם קוקט מען זיך קנאַפּ־װאָס אַרום".[2]

ענדלעך האָט זיך פאַר דער זאַך פון אױפזאַמלען און דערקלערן דעם ראַבאָנישן און רעליגיעזן פאָלקלאָר גענומען א פאָרשטײער פון יענע קרײַזן, װאָס דער דאָזיקער איניען האָט צו זײ א דירעקטע שײַכעס — א פאָרשטײער פונעם קלער. אין 1928 יאָר האָט דער ראָװ

1 געװיס װעגן דער דאָזיקער זאַמלונג אין אַן אַנדער אָרט.

2 ליפּסאָן, „די װעלט דערצײלט", ב. I, ז. 9.

יעשײַע זלאָטניק זיכ מיסקאנע געווענ אינ די לאָרבער-קרענצ פונ די יידישיסטישע פאָלקלאָריסטנ אונ האָט ארויסגעלאָזנ א זאמלונג „יאָמים-טויווים-פאָלקלאָר”, וואָס אנטהאלט „אלע פאָלקסטימלעכע דיבורים, גלײַכווערטלעכ, כאָכמעס, וויצנ, האלאָצעס אונ אנעקדאָטנ, וואָס באציִענ זיכ אפ אונדזערע יאָמטויווימ”. די צוועקנ, וואָס א ראָוו האָט אינ זינענ מיט אזא זאמלונג, פארשפּאָרט מענ דאָ דערקלערנ.

אָט אזוי האָבנ זיכ ארומ דער זאכ — פונ פארהייליקנ דורכ קלויסטערשטער „פאָלקשאפונג” די רעליגיִעזע טראדיציע, מיטלאלטערלעכע אָבערגלויבנס אונ דעמ יידישנ קלער — ברידערלעכ פארייניקט דער עסער אנסקי, דער „פאָלקיסט” פרילוצקי אונ דער ציִעניסט ליפּסאָנ, די יִיוואָישע עטנאָגראפנ אונ דער ראָוו יעשײַע זלאָטניק.

די שארפסטע אָפּווענדונג קעגנ די פּאלסיפיצירנדיקע האנאָכעס פונ דער יידישיסטישער פאָלקלאָריסטיק געפינענ מיר אינעמ מאטעריאל פונ דער פאָלקלאָר-שאפונג גופע.

וואָרעמ באנאנד מיטנ שטראָמ פונ רעליגיִעזע לידער אונ מײַסעס, דעבייִישע אונ ראבאָנישע מאָפּסימ, וואָס זײַנענ אינ זייער גרעסטער מערהײַט געווענ די שאפונג פונ פאראזיטישע קלעריקאלע שיכטנ אונ פונ די סאמע אָפּגעשטאנענסטע טיילנ פונ דער פאָלקס-מאסע — אכוצ דעמ דאָזיקנ שטראָמ האָט אינעמ יידישנ פאָלקלאָר עקזיסטירט — אונ דאָס פארשווײַגנ געווײנלעכ די יידישיסטנ — א גאנצ ברייטער שטראָמ, גאָר אנ אנדערער, טאקע פונ אנטיקלעריקאלנ פאָלקלאָר: לידער, מײַסעס, אנעקדאָטנ אונ וויצנ, אינ וועלכע עס איז אופגעדעקט געוואָרנ די צוויִעס, פאלשקײַט, פאראזיטארישקײַט אונ עקספּלואטאטערישקײַט פונעמ יידישנ קלער.

דער קליינבירגערלעכער האָרעפּאשניק, אפילע דער פאָרשריטלעכער, האָט זיכ אדאנק דער באגרענעצטקײַט פונ זײַנ וועלט-באנעמ ניט געקאָנט דערהייבנ ביז צומ באוווּסטזיניקנ אטעיִזמ. דעמ עקספּלואטאטערישנ פאראזיטישנ טאָכ פונעמ קלער האָט ער אָבער אָפּטמאָל דאפקע יאָ ארויסגעצייכנט באנומענ. ער האָט אימ טאָגטעגלעכ צוגעזענ אונ געפילט אפ זײַנע אייגענע פּלייצעס; אונ אויב ער האָט אינ דער רעאלער ווירקלעכקײַט ניט גאָר אָפּט געהאט דעמ מוט זיכ אקטיוו אנטקעגנשטעלנ דעמ קלער, וואָס איז געשטיצט געוואָרנ דורכנ גאנצנ אפּאראט פונ דער קלאסנ-געזעלשאפט, איז אינ זײַנ פאָלקלאָר-שאפונג זײַנ קעגנשטעלנ זיכ יאָ געקומענ צומ אויסדרוק.

די סאָוועטישע פאָלקלאָריסטיק, וואָס איר צענטראלע אופגאבע איז ווײַזנ אונ מארקסיסטיש אנאליזירנ די ווירקלעכע, רעאלע פּראָצעסנ,

וואָס זײַנען פאָרגעקומען אינ דער פאָלקלאָר־שאפונג, וועט דער אופגאבע פונ אופזאמלענ, פארעפנטלעכנ אונ דערקלערנ דעמ אנטיקלעריקאלנ פאָלקלאָר דארפנ אָפגעבנ א גרויסע אופמערקזאמקײַט.

איינציײַטיק דערמיט וועט זיכ אונדזער פאָלקלאָריסטיק דארפנ ערנסט פארנעמענ מיטנ אופווײַזנ די קלאסנ־וואָרצלענ אונ די קלאסעווע פונקציע פונעמ רעליגיעזנ אונ קלעריקאל־באפארבטנ פאָלקלאָר. די אופגאבע באשטייט דאָ אינעמ באווײַזנ טאקע אפנ סמאכ פונעמ דאָזיקנ פאָלקלאָר, וויאזוי די „אידיי וועגנ גאָט האָט שטענדיק פארשלעפערט אונ צוגעטעמפט די „סאָציאלע געפילנ", פארבײַטנדיק דאָס לעבעדיקע אפ נעוויילע, זײַענדיק שטענדיק אנ אידיי פונ קנעכטשאפט (פונ ערגסטער, אויסוועגלאָזער קנעכטשאפט)" (לענינ אינ א בריוו צו מ. גאָרקינ .Ленинский сборник I, стр. 151).

דאָס גרעסטע אָרט אינ אונדזער איצטיקנ אָפטייל „אנטיקלערי־קאלע לידער" פארנעמענ לידער געווענדטע קעגנ כסידישע רעביימ אונ כסידימ ביכלאל. אינ זייער גרעסטער מערהײַט זײַנענ די דאָזיקע לידער מיסטאמע אנטשטאנענ אינ די 20־ער—70־ער יאָרנ פונ פאָריקנ יאָרהונדערט, ווענ עס איז אָנגעגאנגענ א שארפער קאמפ פונ דער האסקאָלע קעגנ דעמ כאסידיזמ. וועגנ דעמ, אז די דאָזיקע סאטירישע לידער זײַנענ דירעקט באווירקט פונ האסקאָלע־אידייענ אונ שטימונגענ קאָנ גאָר קיינ סאָפעק ניט זײַנ. די אוטאָרנ פונ די דאָזיקע לידער אונ אויכ די הייסע פארשפרייטער זייערע זײַנענ געווינ געווענ די שטעטלשע מאסקילימ, די לערערס, אקציזניקעס, זייערע אָנגעשטעלטע אאוו. מע דארפ רעכענענ, אז די דאָזיקע סוויווע איז עס געווענ אויכ איינער פונ די קוואלנ פונ וועלכנ עס האָבנ אינ די מאסנ אוועקגעשטראָמט אויכ א גרויסע צאָל אנטיקלעריקאלע אונ אנטיכסידישע מײַסעס, אנעקדאָטנ, וויצנ אאוו. די ברייטע פארשפרייטקײַט פונ די דאָזיקע פאָלקלאָר־ווערק איז, אגעוו, א באווײַז, ווי ווײַט די האסקאָלע האָט מיט יענע פונקטנ פונ איר פראָגראמ, וואָס זײַנענ געווענ פראָגרעסיוו, באווירקט די מאסנ.[1]

וועגנ דער סוויווע, אינ וועלכער עס זײַנענ אופגעקומענ די אנ־

---

1 זע צו דער טעמע אויכ דאָס קאפיטעלע „דאָס פאָלקלאָר־ליד פונ דער בורזשואזער האסקאָלע" אינ א. ראָזענצווײַגס ארבעט „די סאָציאלע דיפערענציאציע אינעמ יידישנ פאָלקלאָר־ליד", קיעוו, 1934. אגעוו, די אנטיכסידישע לידער „קומ אהער, דו פילאָזאָפ" אונ „מאָשיעכס צײַטנ", וואָס ראָזענצווײַג (ז. 36—37) דערמאָנט זיי אלס פאָלקלאָר־לידער זײַנענ איבערגעמעסנ ליטערארישע לידער, געשריבנ פונ וועלוול זבאראזשער.

טיכסידישע לידער, אנעקדאָטנ אונ וויצנ, גיט אונדז א שטיקל פאָר־שטעלונג א ליד פונעמ מאסקילישנ שרייבער ש. בערנשטיינ אינ זיינ „מאגאזינ פונ יידישע לידער“... (זשיטאָמיר, 1869). דאָס ליד הייסט „יעלאָלאס צאדיקימ“ אונ עס שטעלט פאָר ווי „גוטע יידנ“ קלאָגנ אפ די ביטערע צייטנ, וואָס זיינענ פאר זיי אָנגעקומענ.

„אפיקאָרסימ זעט מענ זיכ מערנ,
איבער די וויסטע שולנ.
פייעס האקנ, שערנ,
בערד פוצנ, גאָלנ.
זיי זאָלנ אזויגע קלוגע
ניט לאכנ פונ אונדזער קונצ,
זיינענ זיי דענ מעשוגע,
(זיי) זאָלנ גלויבנ אינ אונדז.

א ביטער שטיקל צייט
איז אפ אונדז געקומענ.
אפיקאָרסימ יינגעלייט
האָבנ זיכ אפ אונדז גענומענ,
לוידיי זייריידנ אונ לאכנ,
אונדז גיסט דאָס בלוט ווי וואסער,
באשרייבנ זיי נאָכ אונדזערע זאכנ
אינ „מיילינ“ אונ אינ „קאָל מעוואסער“.

קענ נאָכ זיינ א סוואָרע,
ס׳זאָל אונדז ווערנ בעסער,
אז יעדע נייע צאָרע
איז פונ דער פריערדיקער גרעסער.
טאקע צווישנ אונדזערע יידעלעכ,
וואָס זיינענ אפ אונדז גרויסע מעווינימ,
מאכנ אפ אונדז לידעלעכ
אונ זינגענ מיט אונדזערע ניגונימ“.

די דאָזיקע קופלעטנ זיינענ אינטערעסאנט ניט נאָר דערמיט, וואָס זיי שילדערנ די סוויווע, ווו עס איז אופגעקומענ א גרויסער טייל פונ די אנטיכסידישע לידער; זיי ווייזנ אונדז אויכ די ראָל פונעמ אנטיכסידישנ ליד אינעמ קאמפ פונ דער האסקאָלע קעגנ כאסידיזמ. בערנשטיינ לאָזט דאָ די כסידישע רעביימ פארעכענענ די סאטירישע לידעלעכ אלס דאָס גרעסטע בייז; אזוי האָט, אפאָנעמ, געשאצט דעמ ווערט פונ די אנטיכסידישע לידער ש. בערנשטיינ אליינ, א מענטש, וואָס איז זיכער געווענ באקאנט מיט די ווירקלעכע פארהעלטענישנ. אונ אויב אפילע זיינ מיינונג איז עטוואָס

איבערגעטריבן, איז זי אָבער פּאַרט מיסטאמע נאָענט צום עמעס. ווײַל פון אלע ליטעראַרישע זשאַנרען, וואָס די האסקאָלע האָט פּראַקטיקירט אין איר קאַמף קעגן כאסידיזם, איז דער זשאַנער פון עם סאַטירישן ליד געווען דער שלאָג-קרעפטיקסטער איבער זײַן פּאָפּולערקײַט און איבער זײַנע שנעלע פאַרשפּרייטונג-מעגלעכקײַטן.

עס וועט געוויס ניט זײַן קיין גוזמע צו זאָגן, אז פּאָפּולערער פון אלע אנדערע אנטיכסידישע ווערק פון דער האסקאָלע, זײַנען געווען די אנטיכסידישע לידער פון וועלוול זבאַראַזשער, מ. גאָרדאָן, גאָלדפאַדן אאַ. ביז אפן הײַנטיקן טאָג אפילע קורסירן נאָך אין די מאסן פאָלקלאָרישע איבעראַרבעטונגען פון די דאָזיקע לידער. עס קאָן אויך קיין ספק ניט זײַן, אז דאָס מאסקילישע ליטעראַרישע אנטיכסידישע ליד האָט באַדײַטנד געווירקט אפן אינהאַלט און אויספורעמונג פונעם פאָלקלאָרישן אנטיכסידישן ליד. (זע „באַמערקונגען און צוגאָבן" ז. 326‑331).

די פאָלקלאָרישע אנטיכסידישע לידער צייכענען זיך אויס מיט א שאַרפן סאַטירישן טאָן קעגן דעם פּאַראַזיטישן, עקספּלואַטאַטאָרישן שטייגער פון די רעבײַים און כסידים ביכלאַל, און טאַקע דערפאַר האָבן זיי ניט גוויסע־כיין געווען אין אנסקיס אויגן, וואָס האָט אין איינעם אן ארטיקל זײַנעם מיט באַדויערן קאָנסטאַטירט: „צוגלײַך מיט די אַלטע אָריגינעלע כסידישע לידער, ווערט אויך געזונגען דאָס וולגאַרישע אנטיכסידישע ליד, ווי אשטייגער:

„דער רעבע פאָרט,
דער רעבע פאָרט,
דער רעבע איז שוין געקומען.
טרינקט׳ן בראָנפן אפן קוואָרט,
דאָס איז דער בעסטער סימען".

וולגאַריש, — ווי אנדערש האָט דער רעאַקציאָנערער ראָמאַנטיקער געקאָנט באַצייכענען לידער, וואָס רײַסן אַרונטער יענעם מיסטיש־רעליגיעזן ראָמאַנטישן שלייער, אין וועלכן ער אין זײַן־גלײַכן האָבן דעם כאסידיזם, די כסידישע רעבײַים און דעם גאַנצן כסידישן שטייגער אײַנגעהילט.

די שאַרפסטע פײַלן זײַנען געווענדט דאָס אנטיכסידישע ליד קעגן דעם רעבן. אינעם רעבן ווערט אָפּגעצייכנט, פריִער פאַר אלץ זײַן געלט־גיריקײַט:

„דאָס ווייסט דאָך יעדערער אין דער וועלט,
אז סאָכרים צום רעבן פאָרט (!)
סאָכרים צום רעבן א פּידיען גיט,

גיט דאָס דעם רעבן א ברי.
ער גיט זיך קעגן זיי א קנייטש
און זאָגט זיי צי;
„גיי, גיי אָן מוירע
מיטן רעבנס גליק,
אָן מאָרעשכוירע
מיטן רעבנס גליק" (זע וויַטער, ז. 133, נום. 1).

דער זעלבער קופּלעט כאַזערט נאָכדעם איבער „דאָס ווייסט דאָך יעדערער אין דער וועלט, אז דער גאַנעוו צום רעבן פאָרט"... און אויך דעם גאַנעוו וויבאַלד נאָר ער גיט א פּידיען, זאָגט דער רעבע צו: „גיי, גיי אָן מוירע" אאוו.

מיט דער קעגנשטעלונג סויכער—גאַנעוו, וואָס ביידע פאָרן צום רעבן, האָט דאָס ליד טרעפלעך אונטערגעשטראָכן צוויי מאָמענטן: 1) דעם רעבנס גלײַכגילט צו דעם קוואַל פונוואַנען ער שלעפּט געלט, — זאָל זײַן אפילע פון א גאַנעוו, 2) דעם קאָמישן מאָמענט — דער רעבע זאָגט צו דעם גאַנעוו, וואָס דאַרף גאַנווענען באַם סויכער, די זעלבע גליקן, וואָס דעם סויכער.[1] דעם מאָטיוו פון רעביישער געלט־גײַציקייט טרעפן מיר אויך אין אַנדערע פאָלקלאָר־לידער און באַזונדערס אָפט אינעם אַנטיקלעריקאַלן וויץ און אַנעקדאָט.

א צווייטער אָפטער מאָטיוו אינעם אַנטיכסידישן ליד — און אויך אינעם אַנעקדאָט און וויץ — איז כויזעק איבער רעביישע „מאָפסים". די לידער פון דעם מין זײַנען, געוויינלעך, געבויט אַפן קאָמישן עפעקט, וואָס באַקומט זיך אַדאַנק די אומגעריכטע רעזולטאַטן פון רעביישע „מאָפסים". נאָך איינער א פונקט, אין וועלכן עס שלאָגט באַזונדערס שטאַרק דאָס אַנטיקלעריקאַלע ליד איז די עראָטישע אויסגעלאַסנקייט פונעם רעבן און פון דער גאַנצער פרום־צוויאַקישער קנופּיע, א שטריך, וואָס דער פאָלקלאָר אויך פון אַנדערע פעלקער באַמערקט און שטרײַכט אונטער באַ זײַנע „גײַסטלעכע".

די פאָלקלאָרישע אַנטיכסידישע לידער געהערן ביכלאַל גענומען צום זשאַנער סאַטירישע שטיגער־לידער. מע דאַרף פאַרצייכענען, אַז דאָס אַנטיכסידישע ליד האָט אַפּ זײַן אויפן גאַנץ קונציק, אויסגענוצט יענע אויסדרוק־מעגלעכקײַטן, וואָס דער דאָזיקער פאָלקלאָרישער זשאַנער גיט. לויט זייער סאַטירישער שלאָגקראַפט, מײַסטערישקײַט אין דער שילדערונג און פײַן־אויסגעדריקטער איראָניע, דערמאָנען

1) ענלעך צו דעם באַ אַקסנפעלדן אין דער „גענאַרטער וועלט". אין איינער און דער זעלבער צײַט זאָגט דאָרטן דער רעבע צו—נויעכן דעם „פּראָסטן רענדאַר" וואַרעמע ווערטער און שויעל אָסטרער, דעם וואַלדסויכער, — שטאַרקע פּרעסס.

די בעסערע אנטיכסידישע פאָלקלאָר-לידער אָנ די אנטיקלעריקאלע לידער פונ בעראנזשע.

דאָס פאָלקלאָרישע ליד האָט דאָ געכויזעקט פונ א באשטימטנ שטייגער, עס האָט אים באדארפט ווייַזנ, אונ עס האָט אים געוויזנ. מיר געפינענ דאָ אָנגעהויפנט א היפשע צאָל שטייגער-בילדער אינעם רעבייִשנ הויפ אונ אינ דער כסידישער סוויווע, שארפ אופגעכאפטע אונ מיט קינסטלערישנ טאקט פארפיקסירטע טנועס אונ געננג פונ דער דאָזיקער סוויווע („גיט דאָס דעם רעבנ א ברי, ער גיט זיכ קעגנ זיי א קנייטש אונ זאָגט זיי צו"). — אמאָל איז דאָ דאָס שטייגערישע בילד, עמעס, סכעמאטיש, עס ווערט אָבער באלעבט דורכ דער שארפער סאטירישער שטימונג אונ דער צילגעווענדקייַט פונעם ליד. שפּאָט אונ כויזעק זייַנענ דאָ קונציק איבערגעוועבט מיט אנ אָנשטעל פונ נאיִווקייַט אונ פרומקייַט אונ דאָס פארשטארקט נאָכ מער דעם סאטירישנ עפעקט. אינעם ליד וועגנ דעם רעבנס מאָפּסים, לעמאָשל, קומענ צוערשט די פערזנ:

„איינ גרויסע מיצווע איז פונעמ רעבנ צו שמועסנ,
א גרויסע זאכ.
זייַנע מאָפּסים, אז איר ווילט וויסנ
הערט מיכ אויס, איכ קאָנ א סאכ".

ערשט דערנאָכ, נאָכ דעם פרומלעכנ אָנשטעל, מיט וועלכנ דער זינגער האָט אזויזוי „ארייַנגענארט" דעם צוהערער, קומענ אומגעריכט די כויזעקמאכערישע אנטיקלעריקאלע פערזנ. „אנ אוישער אָנ קינדער" איז געקומענ צום רעבנ בעטנ, ער זאָל אים „מאפטיִעכ זייַנ" א קאדעש, א זונ; אונ „א געפערלעכער כוילע אנ אָרעמאנ" איז געקומענ בעטנ באם רעבנ א רעפוע — אויסגעלאָזט האָט זיכ, אז „דער אוישער האָט געהאט א רעפוע א ווילע, א קאדעש האָט געלאָזט דער אָרעמער כוילע". אונ פונקט ווי גאָרניט איז ניט געשעענ, קערט זיכ דאנ דער זינגער ווידעראמאָל אום אינעם רעפרענ צוליב נאָכ שטארקערער סאטירישער אייַנדרוקלעכקייַט צו זייַנ „פרומלעכנ" אָנשטעל; נאָכ די פריִערדיקע פערזנ וועגנ דעם אוישער מיטנ כוילע קלינגט דאנ די „פרומלעכקייַט" אינעם רעפרענ באזונדערס שפּאָטיש:

„אוי, ווי, עס איז א כויפעס,
טאקע פונ דעם רעבנ אליינ,
דעם רעבנ וויל, דעם רעבנ גוט,
דעם רעבנס נעס איז דאָס געווענ" (זע ווייַנער, ז. 134, נומ. 4).

אגעוו, איז דער דאָזיקער פאראָדירנדיקער אָנשטעל אָנגעווענדט געוואָרנ אויכ אינ די מעלאָדיעס פונ די אנטיכסידישע לידער, וואָס זייַנענ גאנצ אָפט געבויט דריטנ מוסטער (אונ אמאָל זייַנענ זיי

טאקע דירעקט איבערגענומענ) פונ כסידישע געזאנגענ. די רעביים, אינ אויבנ ציטירטנ ליד בערנשטיינס, קלאָגנ אפ יונגעלײט, וואָס „מאכנ אפ אונדז לידעלעכ אונ זינגענ מיט אונדזערע ניגונים". די צו־נויפפאסונג פונ א „פרומער" כסידישער מעלאָדיע מיט אנ אנטיכסידישנ טעקסט האָט ארויסגערופנ דורכנ קאָנטראסט א שטארק קאָמישנ אײַנ־דרוק.

אנטשטאנענ צום גרעסטנ טייל אינ דער סוויווע פונ שטעטלשע מאסקילישע יונגעלײט, זײַנענ די אנטיכסידישע לידער דערנאָכ ארײַנ־געדרונגענ אינעמ רעפערטואר פונ די האָרעפאשנע מאסנ. דאָ האָט מענ זיי ווארײִרט, באארבעט, צוגעגעבנ אונ ארויפגענומענ פערזנ — צו־געפאסט צומ שטייגער פונעמ פאָלקלאָר-ליד. מיר טרעפנ דעריבער צווישנ דעמ אנטיכסידישנ פאָלקלאָר־געזאנג גאנצע לידער (לעמאָשל, דאָס באקאנטע ליד „א כאָסיד איז געגאנגענ איבער וועגנ") אונ אינ באזונדערע לידער איינצלנע פערזנ אונ ווענדונגענ, וואָס זײַנענ גע־בויט לויטנ מוסטער פונ די עלטסטע אונ טיפּישסטע יידישע פאָלקלאָר־לידער. מיר וועלנ דאָ ציטירנ אלס א בײַשפּיל פאָלגנדיקע פערזנ פונעמ ליד וועגנ רעבנס מאָפסימ (זע ווײַטער, ז. 136, נומ. 5).

„וויאזוי ער איז אָפּגעזעסנ באמ רעבנ א יאָר,
אזוי איז ער ניט געוואָרנ קיינמאָל קלאָר".

אָדער אינ דעמ זעלבנ ליד

„וויאזוי ער האָט דעמ רעבנ צוגעהערט,
אזוי האָט ער זיכ אפ די קריזשעס איבערגעקערט".

„וויאזוי" באמ אָנהייב פונ ערשטנ פערז אונ „אזוי האָט ער זיכ" — באמ אָנהייב צווייטנ פערז איז א ווענדונג א טיפּישע, וואָס מיר טרעפנ זי אָפט אינ דער יידישער פאָלקלאָר־דיכטונג. דאָס אויבנ־ציטירטע ליד „דאָס ווייסט דאָכ יעדערער אינ דער וועלט" איז געבויט מיטנ מעטאָד פונ איבערכאזערונגענ, וואָס איז אויכ, ווי באקאנט, זייער כאראקטעריסטיש פארנ פאָלקלאָר־ליד.

די צאָל ביז איצט פארפיקסירטע אנטיכסידישע פאָלקלאָרישע לי־דער איז ניט קיינ גאָר גרויסע. צו יענער צײַט, ווענ די טעמאטיק פונ די דאָזיקע לידער אינ געווענ אקטועל, האָבנ זיי אָנ ספק קורסירט אינ א אומפארגלײַכלעכ גרעסערער צאָל. אָבער שוינ לויט די פאראנענע פארפיקסירטע לידער פונ דעמ מינ לאָזט זיכ זאָגנ, אז דאָס איז גע־ווענ א צווײַג אינעמ פאָלקלאָר־ליד, וואָס האָט אינעמ קאמפ מיט די פעאָדאלע רעשטנ אינ דער יידישער סוויווע אָפּגעשפּילט א באשטימטע ראָליע. פאר אונדז האָט דער דאָזיקער פאָלקלאָר־צווײַג נאָכ דעמ באזונדערנ באטײַט, וואָס ער שפּיגלט אָפּ איינע א פּראָגרעסיווע

זײַט אין דער אידעאָלאָגיע און פּסיכאָלאָגיע פון די האָרעפּאַשנע מאַסן.[1]

קימאַט אַלע אַנטיקלעריקאַלע לידער, וואָס מיר ברענגען אין אונדזער איצטיקער זאַמלונג, און אויך די, וואָס זײַנען ביז איצט פאַרעפנטלעכט אין אַנדערע זאַמלונגען, זײַנען געווענדט ספּעציעל קעגן כסידישן קלער, קעגן דעם כסידישן רעבן. אין פאַרשיידנערליי פאָלקלאָר־לידער (אין די רעקרוטן־לידער, אַרבעטער־לידער אאַ.) געפינען מיר איינצלנע סטראָפן און פּערזן, וואָס זײַנען געווענדט ניט נאָר קעגן כסידישן רעבן, נאָר אויך קעגן דעם ראָוו און דעם קלייקוידעש בכלל (אינעם אַרבעטער־פאָלקלאָר זײַנען די דאָזיקע מאָטיוון ניט נאָר אַנטיקלעריקאַל, נאָר אויך אַנטירעליגיעז). אָבער קיין לידער, וואָס זאָלן גאַנצערהייט לויט זייער אינהאַלט געווענדט זײַן קעגן דעם ראָוו אָדער דעם קלער בכלל, פּונקט אַזוי ווי די פאָלקלאָרישע אַנטי־כסידישע לידער זײַנען גאַנצערהייט געווענדט קעגן כסידישן רעבן — אַזעלכע לידער[2] זײַנען ביז איצט זייער ווייניק פיקסירט געוואָרן.

דאָס באַטײַט אָבער ניט, אַז זיי זײַנען אין דערווירקלעכקייט געווען זייער זעלטן, פאַרקערט, מיר פאַרמאָגן באַשטימטע ידיעות וועגן דעם, אַז אַזעלכע לידער זײַנען אינעם האַמוין געשאַפן און געזונגען געוואָרן. מיר האָבן דאָ אין זינען דאָס באַקאַנטע אָרט אין „שלומע רעב כאַיִמס", ווו מענדעלע גיט אַ כאַראַקטעריסטיק

---

1 עס איז דאָ נייטיק צו באַמערקן, אַז אין די שפּעטערדיקע יאָרן, נאָך דעם, ווי דער קאַמף צווישן האַסקאָלע מיטן כאַסידיזם איז געוואָרן אויס אַקטועלע טאַטזאַך, זײַנען די אַנטיכסידישע לידער באַנומען געוואָרן ווי בכלל אַנטיקלעריקאַלע. „כאָסיד" האָט דעמאָלט אָנגעהויבן באַטײַטן בכלל אַ פרומאַק, און דעם כילעק צווישן רעבן און ראָוו האָט מען זיך, געוויינלעך, זייער שוואַך פאָרגעשטעלט.

2 אַ מוסטער פון דעם מין לידער:

„אַמאָל איז געווען אַ באַלעבאָס
האָט ער געהאַט אַ ציג אָן אַ באָז.
די ציג איז געווען אָן אַ באָז און אָן אַ האָרן,
אַפּ אַלע דײַטשן געזאָגט געוואָרן.
די ציג איז דול און מעשוגע געוואָרן,
האָט די רעבעצן גענומען דעם גראָבן סידער צו זאָגן,
האָבן די ווײַבער אָנגעהויבן צו יאָמערן און קלאָגן,
איז מען געלאָפן צום ראָוו אַ שײַלע צו באַלייגן,
האָט דער ראָוו געפּאַסקנט, אַז אַלע ווײַבער זאָלן האַלטן,
און די רעבעצן זאָל קלאָגן און וויינען"

(מינסקער „צײַטשריפט" ב. 2־3, שפּאַלט 821, נום. 7).

„אַפּ אַלע דײַטשן געזאָגט געוואָרן" — באַטײַט דאָ — קלוימערשט — אַפּ אַלע אַפּיקאָרסים געזאָגט געוואָרן (אַגעה, אַ באַווײַז, אַז אויך דאָס דאָזיקע ליד איז געשאַפן אין דער מאַסקילישער סוויווע), אַ וואַריאַנט פונעם דאָזיקן ליד זע ווײַטער, ז. 144, נום. 14.

פון דעם אינהאלט און די מאָטיוון פון פאָלקלאָר־לידער, וואָס זײַנען געשאפן געוואָרן אין דער באַלמעלאָכישער סוויווע.[1] „דאָרט בא די פויאַלים־שרײַבט מענדעלע—ווערן אָפט געזונגען לידלעך, אייגענע ארבעט טאקע, וואָס גייען דערנאָך ארויס אפ דער וועלט, צווישן אוילעם, פאלן ארײַן אין מויל צו מיידלעך, דינסטמיידלעך און באַקומען דעם נאָמען „פאָלקסלידלעך"... צווישן די לידלעך איז דאָ פיל איבער נעגידים, קאָהאָלס־לײַט און קלייקוידעש, אין וועלכע זיי רעכענען זיך אָפּ מיט די אלע פײַנע־בעריעס פאר די צאָרעס און ליידן, וואָס זיי שטייען פון די לײַט אויס און לאָזן אויס צו זייער קאָפּ אלדאָסבייז מיט שארפע ווערטלעך און שפּיציקע שטעכווערטלעך. יענע הייסן בא זיי: יאָלדן, שמעלקעס, דאָס אויבערשטע פון שטויסל, צימעס, לאָקש, קאפּהאָן־דאָס, שיינע־ריינע־מוירײַנעס". מענדעלע זאָגט דאָ גאנץ דײַטלעך, אז לידער געווענדטע קעגן „נעגידים, קאָהאָלס־לײַט און קלייקוידעש" זײַנען געווען א פארשפּרייטע זאך. פון די עטלעכע ווערטער, מיט וועלכע מענדעלע כאראקטעריזירט דעם אינהאלט פון די דאָזיקע לידער, קאָן מען זיך אויך גאנץ לײַכט פאָרשטעלן דעם קינסטלערישן כאראקטער זייערן: דאָס זײַנען געווען, ווי עס זעט אויס, דעריקער סאטירישע לידער. וואָס זשע איז די סיבע דערפון, וואָס די סאטירישע לידער וועגן קלייקוידעש (און טאקע אויך וועגן די נעגידים און קאָהאָלס־לײַט) זײַנען דערגאנגען צו אונדז אין א סאך א קלענערע צאָל ווי די אנטיכסידישע לידער?

מע דארף רעכענען, אז די סיבע שטעקט דאָ אין א באשטימטן מין צענזור, וואָס די פאָלקלאָר־שאפונג, האָט פאָרט געהאט אויסצושטיין פון די הערשנדיקע קלאסן, ניט געקוקט אפ איר מינדלעכן פארשפּרייט־אויפן. איינער פון די אָנגעזעענסטע זאמלער און פון די בעסטע קענער פונעם רוסישן פאָלקלאָר־ליד פ. שיין האָט זיך אָנגעשטויסן אין זײַן ארבעט אפ דער דערשײַנונג, אז אינעם רוסישן פויערישן לידער־פאָלקלאָר זײַנען פאראן פארהעלטניסמעסיק ווייניק—יעדנפאלס א סאך ווייניקער ווי מע האָלט עס געקאָנט דערווארטן—לידער געצילטע קעגן פּאָרעץ און לײַבייגנטום. שיין דערקלערט די דאָזיקע דערשײַנונג אפ אזא מין אויפן: זינגען אין דאָרף לידער קעגן דעם פּאָרעץ איז פּאָשעט געווען געפערלעך.[2] די צונויפ-

1 זע „באמערקונגען און צוגאָבן" ז. 336־331

2 זע שיינס ארטיקל „Крепостное право в нар. песнях" אינעם זשורנאל „Русская старина" 1886 № 2 עס זײַנען באקאנט פאקטן, ווען מע האָט פויערים געשמיסן פאר זינגען אנטיפּריצישע פאָלקלאָר־לידער. אינטערעסאנטער מאטעריאל צו דער טעמע וועגן דער ווירקונג פון דער צענזור פון די הערשנדיקע

שטעלונג אונ דערנאָכ די פאַרשפּרייטונג פונ אַזוינע לידער איז טאָר־
מאָדירט געוואָרנ דורכנ גאַנצנ רעזשים פונ דער פּריצישער הערשאַפט,
וואָס האָט אומבעראַכמאָנעסדיק געשטיקט יעדע פרייַע באַשטרעבונג
פונעם לייַבייגענעם. אפ אַנ ענלעכנ אויפנ דאַרפ דערקלערט ווערנ
אויכ דער פאַל מיט וועלכנ מיר האָבנ דאָ צו טאָנ. דאָס אַנטיכאַ-
סידישע ליד האָט נאָכ ווי-ס'ניט-איז געקאָנט געדולדעט ווערנ פונ
די הערשנדיקע גרופּעס אינ דער יידישער סוויווע. פונ אַ געוויסער
גרופּע ניי־אַנטשטאַנענער בורזשואַזיע, וואָס איז אַליינ געווענ אַרייַנ-
געטאָנ אינעמ קאַמפ מיטנ כאַסידיזמ, איז אַזאַ מינ פאָלקלאָר אפילע
געשטיצט געוואָרנ. דער בייזער שפּאָט פונעמ פאָלקלאָרישנ
ליד איבער אַ כסידישנ רעבנ איז דורכ די דאָזיקע קרייַזנ ניט באַ־
נומענ געוואָרנ, ווי אַנ אַרויסטרעטונג קעגנ קלער ביכלאַל (כאָטש
באַ די האָרעפּאַשנע מאַסנ האָט דער דאָזיקער שפּאָט גאַנצ אָפט יאָ
געהאַט אַזאַ באַטייַט), נאָר ווי אַנ אַרויסטרעטונג בלויז קעגנ אַ
באַשטימטנ סעקטאַנטישנ מינ קלער. אַנדערש אָבער איז עס
מיט לידער, וואָס זייַנענ געווענדט געווענ קעגנ דעמ אָפיציעלנ
„רעגולערנ" קלערוס — דעמ ראָוו אונ די קלייקוידעש. אַזוינע
לידער האָבנ דורכ די הערשנדיקע קלאַסנ געמוזט באַנומענ ווערנ,
ווי אַנ אַרויסטרעטונג קעגנ די „גרונטלאַגנ", „גרונטפּרינציפּנ" פונ
דער געזעלשאַפט ביכלאַל אונ פונ „יידישנ לעבנ" ביפּראַט.

5. ליבע-לידער

אינ עטלעכע ערטער פונ זייַנ בוכ „די אָפּשטאַמונג פונ דער
מישפּאָכע, פּריוואַט־אייגנטומ אונ מעלוכע" שטרייַכט ענגעלס אונטער,
אַלס איינעמ אַנ אויספיר פונ זייַנ פאָרשונג, דעמ געדאַנק, אַז עמעס
אופריכטיקע ליבע צווישנ געשלעכטער איז אינ דער קלאַסנ-געזעל-
שאַפט, דערעכ-קלאַל, מעגלעכ בלויז באַ די אונטערדריקטע אונ
עקספּלואַטירטע קלאַסנ. באַ די הערשנדיקע קלאַסנ ווערנ די באַ-
ציונגענ צווישנ געשלעכטער באַשטימט אינ דער ערשטער ריי אונ
דעריקער פונ עקאָנאָמישע מאָטיווג. „אינ דער פּראַקטיק פונ די
הערשנדיקע קלאַסנ, — שרייַבט ענגעלס, — האָט זיכ פונ סאַמע אָנהייב
געדעכנט פאַר אומדערלאָזבאַר, אַז די קעגנזייַטיקע סימפּאַטיע פונ
די צדאָדימ זאָל זייַנ דער גרונט-יעסאָד פונעמ הייראַטנ. עטוואָס
ענלעכס האָט געוווּסט בלויז די ראָמאַנטיק אונ... די אונטער־

קלאַסנ אפ דער פאָלקלאָר־שאַפונג געפינט זיכ אינעמ אַרטיקל פונ פּראָפ. פּיקסאַנאָוו „Социально-политические судьбы песен о Степане Разине" געדרוקט אינעמ זאַמלבוכ Художественный фольклор I, Москва, 1926.

דריקטע קלאסנ."[1] אינ א צווייט אָרט שרײַבט ענגעלס: „דער הערשנדיקער קלאס בלײַבט פארקנעכטעט דורכ געוויסע עקאָנאָמישע ווירקונגענ און ווייסט דעריבער בלויז אינ אויסנאַם-פאַלנ פונ ווירקלעכ פרײַ-געשלאָסענע הייראַטנ, בעשאס ווענ זיי זײַנענ, ווי מיר האָבנ געזענ, א קלאל באם אונטערדריקטנ קלאס".[2] און ענדלעכ אינ א דריט אָרט: „די געשלעכטלעכע ליבע צו א פרוי ווערט ווירקלעכ און קאָנ ווערנ א קלאל בלויז צווישנ די אונטערדריקטע קלאסנ".[3]

ווענ מיר טראַכטנ זיכ אײַנ אינעם טיפנ זינ פונ די דאָזיקע פעסטשטעלונגענ ענגעלסעס, ווערט פאר אונדז קלאָר יענע שעפע פונ ליבע-לידער, וואָס מיר טרעפנ זי אינ דעם פאָלקלאָר. מיר באקומענ דאָ אויכ א דערקלערונג פאר דער קינסטלערישער קראַפט פונ די דאָזיקע פאָלקלאָרישע ליבע-מאָטיוונ, וואָס ווערט פריִער פאר אלצ באשטימט דורכ זייער טיפער מענטשלעכקײַט, עמעסדיקײַט און אופריכטיקײַט.

די ייִדישע פאָלקלאָרישע ליבע-ליריק געהער אָנ סאָפעק צו די שענסטע און אויכ רײַכסטע צווײַגנ אינעם ייִדישנ פאָלקלאָר. דורכ די, פארנ פאָלקלאָר אייגנטימלעכע, קונסט-מיטלענ, מיט דער פּאַשעטקײַט און קלאָרקײַט, וואָס איז כאראקטעריסטיש פאר עכטע קונסט-ווערק, זײַנענ אינעם ליבע-ליד אויסגעדריקט געוואָרנ די אינטימסטע, צארטסטע און איידלסטע געפילנ און עמפינדונגענ, איז אָפּגעשפּיגלט געוואָרנ די עמעסע אופריכטיקע און טיפ-ליידנשאפטלעכע ליבע, אזוי ווי זי איז פאָרגעקומענ און מעגלעכ געווענ נאָר אינ דער האָרעפּאַשנער סוויווע.

דאָס פאָלקלאָרישע ליבע-ליד איז זייער פארשיידנארטיק אינ זײַנ קינסטלערישנ אויסדרוק. עס איז אמאָל לירישער צארט, הארציק ווייכ, אמאָל אָבער אויכ ליידנשאפטלעכ צאָרנדיק און גאָר אמאָל וויצלדיק און שפּילעוודיק. דאָס ליבע-ליד איז געוויינלעכ הויכ-דראמאטיש לויט זײַנ סוזשעט, פול מיט שארפסטע לעבנ-קאָליזיעס, עס הויכט פונ דעם דער אָטעמ פונ עמעסנ האמוינישנ לעבנ מיט זײַנע ווייטעקנ, האָפענונגענ און ליידנשאפטנ.

ווי פריש און אופריכטיש האָבנ עס געמוזט ווירקנ די דאָזיקע דורכויס ערדישע רעאליסטישע מאָטיווג פונ האמוינישער ליבע צוריק מיט א יאָרהונדערט, אָדער גאָר נאָכ פריִער — אינ דער פארדומפּענער

---

1 Энгельс „Происхождение семьи, частной собственности и государства", Партиздат, 1932, стр. 79.

2 דאָרטנ, ז. 81.

3 דאָרטנ, ז. 71.

סוויווע פונעמ קליינעמ ייִדישנ שטעטל, וואָס האָט נאָכ געשטעקט טיפ אינעמ מיטלאלטער! די דאָזיקע ליבע־ליריק האָט דאָכ באמת בונט קעגנ דער אסקעטישער רוכניִעסדיקייט, וואָס די רעליגיע האָט געפריידיקט.

דער פאָלקלאָר האָט זיכ אויכ אינ דעמ פאל ארויסגעוויזנ פאר א סאכ פאָרגעשריטענער, געוואגטער פונ דער ליטעראַרישער ייִדישער דיכטונג, וואָס האָט קימאט ביז צומ סאָפ XIX יאָרהונדערט זעלטנווענ אמאָל באהאנדלט מאָטיוונ פונ ליבע. עס איז אינטערעסאנט צו באמערקנ, אז אפילע אינ די פארשיידנערליי געדרוקטע לידער־ביכלעכ, וואָס זיינענ צונויפגעשטעלט געוואָרנ פארנ „פאָלק” פונ קאָלערליי באדכאָנימ, גאסנזינגער אאוו., פעלט לאכלוטנ דער ליבע־מאָטיוו.

די סוויווע, וואָס עס מאָלט דאָסראָוו פאָלקלאָרישע ליבע-לידער, איז די סוויווע פונ דער האָרעפּאשנער יוגנט. די פארשוינענ, וואָס ווערנ דערמאָנט אינעמ ליד, זיינענ געוויינלעכ שניידער, שוסטער, פריקאשטשיקעס, ארבעטער־מיידלעכ אאוו. זייער אָפּט טרעפנ מיר אינ דעמ ליד אזוינע פערזנ ווי: „איכ האָב מיכ פארליבט אינ א שוסטער-ייִנגעלע” (ג. מ. נומ. 211) „איכ האָב פארפירט א ליבע מיט א שניידער־יונג” (ג. מ. נומ. 224), „זיצנ זיצ איכ בא מיינ ארבעט” (זע וויטער, ז. 191, נומ. 52), „אפ מאָרגנ גיי איכ צו מיינ ארבעט, זע איכ מיינ געליבטנ מיט א צווייטער גיינ” (קאהאנ I ז. 168). די צאָל פונ אזוינע ביישפּילנ וואָלט מענ לייכט געקאָנט פארמערנ. מיט א געוויסנ רעכט קאָנ מענ זאָגנ, אז אויכ אופגעקומענ, באשאפנ געוואָרנ זיינענ די פאָלקלאָרישע ליבע־לידער מערער פאר אלצ אינ דער האָרעפּאשנער סוויווע.

די גרונט־טעמע פונעמ ייִדישנ פאָלקלאָרישנ ליבע-ליד איז ניט אזוי די פרייד פונ געזונטער, גליקלעכער ליבע, ווי דיליידנ פונ אומגליקלעכער, צוליב פארשיידענע סיבעס (דעריקער סאָציִאלע) ניט צו שטאנד געקומענער ליבע, די ליידנ פונ צעשיידונג, בענקעניש אונ כאראָטע. די לידער וועגנ צעשיידונג אונ בענקעניש צייכענענ זיכ אויס מיט א באזונדערער לירישקייט. מיר וועלנ דאָ ציטירנ גאנצערהייט איינס אזא כאראקטעריסטיש ליד:

„דו פאָרסט אוועק אינ א פרעמד לאנד,
מיט קיינ פרעמדע מענטשנ ביסטו ניט באקאנט,
נאָר פאָרנ פאָרסטו ניט יווילנדיק,
פארברענגענ זאָלסטו דאָרט ניט אומעטיק.

דו פאָרסט אוועק, דו געזעגנסט זיכ מיט מיר,
מייכנ טרערנ גיס איכ אָנ א שיר.

טײַכן טרערן גיס איך אָן אַן עק,—
מײַן בעסטער פֿרײַנט פֿאָרט פֿון מיר אַוועק.

איך װעל דיך קײנמאָל ניט פֿאַרגעסן,
סײַ באַם טרינקען, סײַ באַם עסן,
דײַן שײנעם פּאָנעם מיט דײַן אײדלקײַט
װעל איך געדענקען אַ לאַנגע צײַט"

(זע װײַטער ז. 149, נומ. 2).

אינעם דאָזיקן ליד, װי אױך אין פֿיל אַנדערע פֿון דעם מין איבעראַשט די פֿולשטענדיקע קלאָרקײַט פֿון דער דיכטערישער עמאָציע, פֿונעם װאָרט און בילד, די אָפּװעזנהײַט פֿון יעדער מין פּרעטענציעזקײַט, די פֿאַרגאַנצטקײַט אין דער לירישער שטימונג, װאָס װערט ניט געשטערט פֿון קײנע זײַטיקע מאָמענטן, די טיפֿע אױפֿריכטיקײַט, װאָס לאָזט זיך פֿילן אין יעדער װאָרט באַזונדער און אין דעם ליד אינגאַנצן גענומען. באַם לײענען די דאָזיקע לידער װעלן מיר ניט האָבן קײנמאָל דאָס געפֿיל פֿון עפּעס ניט עכטס, פֿון אױסגעטראַכטס. די טיפֿע אױפֿריכטיקײַט פֿונעם ליבע־ליד װערט אַמאָל אונטערגעשטראָכן דורך אַ באַשטימטער נאַיװקײַט אינעם אױסדרוק. „ער האָט צו מיר אױסלעכע רײד גערעדט",— זינגט זיך אין אײנעם אַ ליד.

„ער האָט צו מיר אױסלעכע רײד גערעדט,
ס'האָט מיר אָנגעכאַפּט היץ און קעלט,
ער האָט צו מיר אױסלעכע רײד גערעדט...
אױ, גװאַלד, ס'אַראַ פֿאַלשע װעלט"

(קאַהאַן I, ז. 198, נומ. 4).

און גראָד אָט דער נאַיװער אױסרוף „אױ, גװאַלד, ס'אַראַ פֿאַלשע װעלט!", װאָס קומט װי אַ פֿאַרסאַכאַקלונג פֿון דער שװערער שטימונג באַם מײדל — און װאָס װאָלט ערגעץ אַנדערש־װוּ (צומבײַשפּיל, אין אַ ליטעראַריש ליד) געקלונגען גאָר קאָמיש, — שטרײַכט דאָ אונטער די טיפֿקײַט און אױפֿריכטיקײַט פֿונעם געפֿיל.

אַ באַזונדער אָרט פֿאַרנעמען צװישן די לידער װעגן צעשײדונג יענע, אין װעלכע עס קלינגען אָפּ שאַרפֿע סאָציאַלע טענער, װוּ די צעשײדונג פֿון די געליבטע קומט פֿאַר צוליב סאָציאַלע און עקאָנאָמישע סיבעס. דער באַװאוסטער צאַד איז דאָ, געװײנלעך, די פֿרױ, װעמען איר געליבטער דערקלערט, אַז ער קאָן זי ניט נעמען, װײַל „זי שטײט ניט אָן זײַן מאַמען פֿאַר קײן שנור", אָדער גאָר אָפּן „װײַל איר טאַטע איז אַ גרױסער אָרעמאַן". מיט בײזן צאָרן און פֿאַרביטערטן סאַרקאַזם פֿאַרשעלט אַמאָל דאָס מײדל די אַלע, װאָס זײַנען שולדיק אין איר אומגליק:

„און דײַנ טאטע, דײַנ טאטע, געליימט זאָל ער ליגנ,
אפ זײַנע פיס זאָל ער ניט קאָנענ גײנ,
בלינד זאָל ער װערנ, אז מע זאָל אימ דארפנ פירנ,
און א נעדאָװע זאָל ער קומענ צו מיר בעטנ.

און אז ער װעט קומענ א נעדאָװע צו מיר בעטנ,
אופנעמענ װעל איכ אימ פארנ שײנעמ גאָסט,
א שײנע נעדאָװע װעל איכ אימ נאָכ געבנ
דערפאר, װאָס ער האָט מיר זײַנ זונ ניט צוגעלאָזט"
(זע װײַטער, ז. 174, נומ. 32).

טיפ טראגישע טענער פארנעמענ מיר אינ יענע פאָלקלאָר־לידער, װאָס באהאנדלענ די טעמע װעגנ אָפגענארטע, פארפירטע מײדלעכ. קעדיי װי געהעריק צו באנעמענ דעמ טרויעריקנ אינהאלט און די שטימונג פונ די דאָזיקע לידער, דארפ מענ געדענקענ צו װאָסער שרעקלעכער פײַנ ס'איז געװענ פארמישפעט דאָס מײדל, װאָס האָט געהאט א „ניט-געזעצלעכ" קינד, איר שוידערלעכנ גורל אינ אלטנ יידישנ שטײגער. זי אלײנ האָט געהאט אויסצושטײנ אומענטשלעכסטע פאראכטונג און די שװערסטע רעדיפעס, איר קינד איז לויטנ רעליגיעזנ געזעצ געװענ אויסגעשלאָסנ פונ דער יידישער סװיװע ביז צומ „סאָפ פונ די דוירעס". „זײַ װיסנ, אז איכ װארט אפ דיר" — זינגט זיכ אינ אײנעמ פונ די דאָזיקע טרויעריקע לידער:

„זײַ װיסנ, אז איכ װארט אפ דיר,
װאָס זשע האָסטו געװאָלט פונ מיר,
װאָס זשע האָסטו געװאָלט פונ מיר האָבנ,
א יונגע צו באגראָבנ?

װאָס האָסטו מיר פריער ניט געזאָגט,
אז דו דארפסט צומ זשערעב שטײנ,
אוי, גװאלד, די זינד,
װאָס װעל איכ טאָנ מיט מײַנ פיצל קינד?"
(זע װײַטער, ז. 150, נומ. 4).

באדײַטנדיקע קינסטלערישע אײַנדריקלעכקײַט דערגרייכט דאָס ליבע־ליד דורכנ אָנװענדנ די פאר דער פאָלקלאָר־ריכטונג ספעציפישע מיטלענ פונ פסיכאָלאָגישנ פאראלעליזמ און פונ די פארשײדנסטע מינימ איבערכאזערונגענ. דער פאראלעליזמ װירקט דאָ, געװײנלעכ, דורכ זײַנ אומגעריכטקײַט, דורכ דער נײַקײַט און אָריגינעלקײַט פונ דער אסאָציאציע, װאָס װערט אײַנגעשטעלט צװישנ צװיי באזונדערע געדאנקלעכע און בילדערישע רײענ. עס איז אָרי-

גינעל און טיף דיכטעריש, כאָטש אויך היפּש נאַיוו, ווען די פאָלקלאָרישע זינגערן אינעם ליד שטעלט אומגעריכט איין א געדאַנקלעכע פארבינדונג צווישן דעם ווילטיק פון די פישעלעך, וואָס שפּילן זיך אינעם וואסער, און אירע אייגענע ביטערע איבערלעבונגען: „פישעלעך אין וואסער, זיי לעבן זיך גאָר פיין — און איך בין מיר א מיידעלע מיט אייגענע געדאנקען, כ׳האָב אָנגעהויבן א ליבע צו שפּילן און קאָן זי ניט דערלאנגען״ (זע וויַיטער, ז. 155, נומ. 10). אָדער — צווישן דער שווערקייט א גרויסן מויער אויסצובויען — און די ליַידן באַם „שפּילן״ א ליבע: „איך האָב אויסגעבויט א מויער פון צען גאָרן די הייך — איך האָב אָנגעהויבן א ליבע שפּילן און האָב שוין ניט קיין קויעך״.

דורכן פסיכאָלאָגישן פאראלעליזם ווערן דאָ אין אויסגעברייטערטע מעטאפאָרעס אפּ א ווירקונגפולן אויפן קאָנקרעטיזירט פארשיידענע עמאָציעס.

דורך דער איבערכאזערונג דערגרייכט דאָס ליבע־ליד א באַדיַיטנדיקע פארשטארקונג פון דער עמאָציע און דער שטימונג. „איך גיי אפּ גובערנאטערסקע שפּאצירן״ — זינגט זיך אין א ליד.

„עס גייט מיר גאָרניט איין,
אוי, ווי ביסטו, מיַין טיַיער לעבן,
איך קאָן אָן דיר ניט זיַין״.

און ווען די דאָזיקע פּאָעטישע פאָרמולע ווערט נאָכדעם נאָכאַנאַנד איבערגעכאזערט אין פארלויף פונעם גאנצן ליד, פארשטארקט דאָס באַדיַיטנדיק זיַין עמאָציאָנעלע אויסדריקלעכקיַיט.

„איך זיץ מיר אין טעאטער,
עס גייט מיר גאָרניט איַין,
אוי, ווי ביסטו, מיַין טיַיערער לעבן,
איך קאָן אָן דיר ניט זיַין.

איך הער די פייגעלעך זינגען,
דאָס זינגען גייט מיר גאָרניט איַין,
אווי ביסטו, מיַין טיַיערער לעבן,
איך קאָן אָן דיר ניט זיַין״ (זע וויַיטער, ז. 183, נומ. 41).

די בילדערישקיַיט פון דער שפּראך אינעם פאָלקלאָרישן ליבע־ליד — מיר האָבן דאָ אין זינען די אזויגערופענע עלעמענטן פון פּאָעטישער שפּראך: מעטאפאָרעס, עפּיטעטן, פארגליַיכן אאוו. — פאלט אין א היפּשער מאָס צונויף מיט דער בילדערישקיַיט פון דער גערעדטער האמוינישער שפּראך, מיט די פאָלקלאָרישע באשטענדיקע בילדערישע פאָרמולעס אין דער דאָזיקער רייד־שפּראך. דאָס ליבע־ליד נעמט פון דער רייד־שפּראך אזעלכע פארגליַיכן, מעטאפאָרעס

אאוו. ווי לעמאָשל: „שײַנ ביסטו נאָר אזויווי די גאנצע וועלט“, „דאָס הארצ צעגייט מיר פאָשעט פאר געוויינ“, „גליקלעך ווי די וועלט“, „פונעמ גוטנ וועג האָסטו מיך אראָפגעפירט, ארײַנגעפירט האָסטו מיך אינ בלאָטע“, „האָסט מיר צוגעזאָגט גילדערנע בערג“, „עלנט בינ איך ווי א שטיינ“ אאוו. (די צאָל פונ אזוינע בײַשפּילנ קאָנ מענ פארמערנ אָנ א סאָפ).

גאנצ אָפט באנוגנט זיך דער פאָלקלאָר־דיכטער ניט בלויז מיטנ ארײַנעמענ אינעמ ליד דאָס ריידנסארטלעך פיקסירטע בילד, נאָר ער באמיט זיך אויסצונוצנ די מעגלעכקײַטנ פאר ווײַטערדיקער „רעאליזירונג“ פונ די דאָזיקע מעטאפאָרעס, פארגלײַכנ אאוו. אינ דער מאסנשפּראך זײַנענ באקאנט די בילדערישע אויסדרוקנ „שײַנט, ווי די זונ“, „א שווערער שטיינ אפנ הארצנ“. אינעמ ליד ווערנ די דאָזיקע בילדער אפ אזא מינ אויפנ אנטוויקלט: „אזויווי די זונ האָב איך אמאָל געשײַנט, מיט א וואָלקנ האָסטו מיך פארדעקט“ (ז. 178, נומ. 36). „אינ מײַנעמ הארצנ ליגט א שווערער שטיינ. אוי, איז ער שווער, אוי, איז ער שווער, איך קאָנ אימ פאָשעט ניט דערטראָגנ“ (ז. 189, נומ. 49).

די גרעסטע צאָל פאָלקלאָרישע ליבע־לידער ווערנ געזונגענ אינעמ נאָמענ פונעמ מיידל. אינ דער גרעסטער מערהײַט פאלנ איז דאָס מיידל אונ ניט דער יונג די הויפט־העלדנ פונ דער פאָלקלאָרישער ליבע־ליריק. עס וואָלט אָבער געווענ ניט ריכטיק, ווענ מיר זאָלנ אפ דעמ סמאך אידענטיפיצירנ די אווטאָרנ פונ די דאָזיקע לידער מיט זייערע העלדנ, — ווענ מיר זאָלנ זאָגנ: די דאָזיקע לידער זײַנענ אלע געשאפנ געוואָרנ דורך פרויענ. פונקט אזוי ווי עס וואָלט געווענ נאריש צו מיינענ, אז די אלע לידער, אינ וועלכע עס זינגט זיך וועגנ רעקרוטנ אונ זעלנער זײַנענ אלע געשאפנ געוואָרנ דאפקע דורך רעקרוטנ אאוו. אזא פעסטשטעלונג וואָלט באטײַט, אז מיר שליסנ אויס פארנ פאָלקלאָר־קינסטלער די פעיקײַט זיך ארײַנצולעבנ אינ יענעמס איבערלעבונגענ אונ זיי דערנאָך קינסטלעריש איבערצײַגנדיק צו שילדערנ.

אלזאָ, ניט אלע ליבע־לידער, וואָס ווערנ געזונגענ אינ נאָמענ פונ פרויענ, זײַנענ דאפקע דורך פרויענ געשאפנ געוואָרנ. סע שטייט אָבער אויסער יעדנ סאָפעק, אז די פרוי האָט גענומענ א באדײַטנדיקנ אָנטייל אינ דער אויסבילדונג פונעמ דאָזיקנ זשאנער אינ דער ייִדישער פאָלקלאָר־דיכטונג. אינ דער באשאפונג אונ אינ דער שפּעטערדיקער ארומארבעטונג, ארומשלײַפונג אונ וואריִרונג פונ די פארשיידנערליי ליבע־לידער האָט די פרוי, וואָס צו איר רעפערטואר האָבנ די דאָזיקע לידער דעריקער געהערט, זיכער געשפילט א באדײַטנדיקע ראָליע. עס טרעפט אמאָל, אז דער דאָזיקער פאקט ווערט

דאָקומענטירט אפילו אינעם פאָלקלאָר־ליד גופא. אין איינער א ליבע־ליד בא ג. מ. (ז. 131, נומ. 169) זינגט זיך:

„איך האָב געשווירן,
ווי איך בין א ייד,
אז איך וועל דײַן כאָסן ניט זײַן;
וואָס דו האָסט געמאַכט אַפּ מיר א ליד,
געווים איז דאָס ניט שיין".

6. לידער וועגן רעקרוטשינע, פּריזיוו און מיליטער־דינסט באַם צאַריזם

די טעמע „רעקרוטשינע און מיליטער־דינסט באַם צאַריזם" געהערט צו די, וואָס מיר באַגעגענען אַם אָפטסטן אינעם עלטערן יידישן פאָלקלאָר. די צאָל פון פאַרעפנטלעכטע פאָלקלאָר־לידער וועגן רעקרוטשינע און מיליטער־דינסט דערגרייכט איצט אַן ערעך 130. עס גייט אָבער ניט אַזוי אין דער צאָל, א סאַך וויכטיקער איז פאַר אונדז די אינהאַלטרײַכקײַט פונעם שטאָף.

אין די דאָזיקע 130 לידער געפינען מיר אָפּגעשפּיגלט — און מערסטנטייל פון שטאַנדפונקט פון די אונטערדריקטע קלאַסן, — די רעקרוטשינע, דעם קאַנטאָניזם און די כאַפּערײַ אין זייער שוידערלעכסטער פאָרם, די קלאַסאווע שטימונגען פון דער אָרעמשאַפט און פון דער קליינבירגערלעכער סוויווע, באַם אײַנפירן דעם אַלגעמיינעם מיליטער־דינסט אין יאָר 1874, דעם אָנטייל און די באַציִונג פון יידישע זעלנער, פאַרשטייער פון דער אָרעמשאַפט און פון די קליינבירגערלעכע האָרעפּאַשנע שיכטן אין די צאַרישע מילכאָמעס פון די יאָרן 1856, 1874, 1904—5 און, ענדלעך, אין דער אימפּעריאַליסטישער מילכאָמע פון 1914—1917. די סיבע פאַר דער באַזונדערער פּאָפּולערקײַט פון דער טעמע רעקרוטשינע און מיליטער־דינסט באַם צאַריזם אינעם פאָלקלאָר איז א גאַנץ איינפאַכע; די רעקרוטשינע, דער מיליטער־דינסט, די צאַרישע אימפּעריאַליסטישע מילכאָמעס האָבן בלויז טיק אָנגערירט אין דער ערשטער ריי די אָרעמשאַפט, די קליינבירגערלעכע האָרעפּאַשנע מאַסן, דה. יענע סאָציאַלע שיכטן, וואָס דער פאָלקלאָר איז דעמלט געווען זייער אייגנטלעכער און צומאָל אפילו איינציקער קינסטלערישער אויסדרוק־אויפן.

דער יידישער פאָלקלאָר האָט דאָ מיט זיך קיין שום אויסנאַם ניט פאָרגעשטעלט: די טעמע רעקרוטשינע און מיליטער־דינסט האָט פאַרנומען אַן אָנגעזעענעם אָרט אין דער פאָלקלאָר־שאַפונג פון די אַלע פעלקער אין צאַרישן רוסלאַנד, וואָס האָבן דעם דאָזיקן אָל געטראָגן — אין דער רוסישער פאָלקלאָר־שאַפונג, אוקראַיִנישער, ווײַסרוסישער

אאוו. אונ דאָס אינטערעסאנטסטע אונ וויכטיקסטע איז דערביַי דאָס, וואָס אינ טאָכ איז די באַציִונג צו דער רעקרוטשינע אונ צומ „רעגו-לערנ“ מיליטער־דינסט איינע אונ די זעלבע סיַי אינעמ רוסישנ פאָלק־לאָר־ליד, סיַי אינעמ אוקראַיִנישנ, סיַי אינעמ יִדישנ אאוו. די האָ־רעפּאשנע שיכטנ פונ אלע פעלקער אינ געוועזענעמ צארישנ רוסלאנד האָבנ געהאט אלע אלציינס ווינציק גרונט צו זײַנ „באגײַסטערט“ פונ דער רעקרוטשינע, פונ דער סאָלדאטשינע, וואָס האָט זיכ געלייגט אלס אומדערטרעגלעכע לאסט אפ זייערע פלייצעס. מיר טרעפנ דע־ריבער אינ דער פאָלקלאָר-שאפונג פונ די אלע פעלקער שארפנ האס צו די רײַכע; אינעמ יִדישנ שטייגער, — צו די נגידימ, קאָהאָלס-לײַט אאוו. אינעמ רוסישנ, אוקראַיִנישנ, ווײַסרוסישנ שטייגער, — צו די פּריצימ אונ צו די באלעגופימ, וואָס האָבנ געטאָנ אלצ, כּדי אראָפּ־צוּוואַרפנ די שוועריקײַטנ פונ דער רעקרוטשינע אפ די אָרעמסטע קלאסנ. אומעטומ הערנ מיר דאָ די זעלבע סינע צו דער סאָלדא-טשינע, צו דעמ מושטריר-שטייגער פונ די צארישע קאזארמעס, די זעלבע קלאָג איבער דער צעשיידונג מיט די אייגענע, איבער די אָרעמע עלטערנ, וואָס זײַנענ געבליבנ פארלאָזנ אָנ שומ מיטלענ צומ לעבנ. אומפארגעסלעכ זײַנענ יענע פאָלקסלידער, וואָס שילדערנ דאָס זיגלאָזע אומקומענ פונעמ זעלנער אינ די צארישע מילכאָמעס.

פארשיידנערליי יִדישע נאציִאָנאליסטנ (אנסקי אא.) האָבנ זיכ געפּרווט אויסצוטײַטשנ די סינע צו דער רעקרוטשינע אונ צומ מי-ליטער־דינסט, וואָס מיר טרעפנ אינ דעמ פאָלקלאָר, ווי א ספּעצי־פיש־יִדישנ „נאציִאָנאלנ“ שטריכ, דאָס יִדישע פאָלק, האָט עס באדארפט באטײַטנ, איז אינ טאָכ אנדערש פונ אלע אנדערע איבע-ריקע פעלקער — עס איז רוכניִעסדיק, דעריבער ניט „קריגעריש“, האלט ניט פונ פיזישנ קויעכ, בעשאס אלע איבעריקע פעלקער זײַנענ פאר-קערט גאשמיִעסדיק, „קריגעריש“, האָבנ „ליב“ מילכאָמע, ווײַל דאָס ליגט שוינ אזוי אינ זייער „נאציִאָנאלער נאטור“.

די יִדישע נאציִאָנאליסטנ זײַנענ זיכ דאָ אפ א גאנצ נאטירלעכנ אויפנ צונויפגעקומענ מיט די טײַנעס אונ באהויפּטונגענ פונ די סאמע פינצטערסטע, שווארצמייעדיקסטע אנטיסעמיטנ, וואָס האָבנ אויכ גע-טײַנעט, אז סינע צומ צארישנ מיליטער־דינסט איז א ספּעציפיש-יִדי־שער שטריכ פונ פאכדאָנעס אונ פאציפיזמ, אזוי צו זאָגנ. דאָס, וואָס די אנ־טיסעמיטנ האָבנ כאראקטעריזירט אלס „ספּעציפיש-יִדישע פאכדאָנעס“, האָבנ די יִדישע נאציִאָנאליסטנ גערופנ „ספּעציפיש-יִדישע רוכניִעסדי-קײַט אונ פאציפיסטישקײַט“. אינ דער יִדישיסטישער פאָלקלאָריסטיק האָט דעמ דאָזיקנ נאציִאָנאליסטיש־רעאקציִאָנערנ שטאנדפונקט אויסדריק-לעכער פאר אלעמענ פארטראָטנ ש. אנסקי.

1259—4

די אומגעלומפּערטקייט פון די אלע כקירעס ווערט טייקעפּ קלאָר, ווען מע ציט צו צום פאַרגלייַך אנטשפּרעכנדיקע לידער וועגן רעקרו־טשינע און מיליטער־דינסט בא די אנדערע פעלקער פון געוועזענעם צארישן רוסלאַנד. די אנאַלאָגיע איז דאָ אויך אַן־און־פאַר־זיך אפּ אזויפיל אינטערעסאנט, אז עס לוינט זיך אפּ איר א ביסל אויספיר־לעכער אָפּצושטעלן. מיר וועלן דאָ צוליב דעם צוועק ברענגען איי־ניקע כאראקטעריסטישע שטעלן פון אוקראַיִנישע פאָלקלאָר־לידער וועגן רעקרוטשינע און מיליטער־דינסט באַם צאריזם, אלס פּאראלעל צו די אנטשפּרעכנדיקע ערטער אין די יִדישע פאָלקלאָר־לידער אפּ דער זעלבער טעמע.

ווי שטארק „פּאטריאָטיש“ עס איז געווען דער אוקראַיִנישער פּויער און ווי שטארק ער האָט „אָנגעקוואָלן“ פון זײַן גיין פאר א רעקרוט, קאָן מען ארויסזען פון פאָלגנדיקן שטעל אין א ליד:

„Щось на мене люде ворогують,
Кайданочки тай готують,
Кайданочки тай на ніжки,
Дрібна нуто тай на руки,
Тай либонь мені тут не буги,
Либонь мені йти в рекрути“
(Чубинский V, стр. 970, № 58).

אין יִדישע רעקרוטן־לידער האָט מען געקלאָגט אפּ די סאָל־דאטסקע קליידער: „בעסער וואָלט איך געלעגן צען איילן אין בלאָטע, איידער צו טראָגן די נײַע קאפּאָטע“ (ג.מ. נומ 45), און דער אוקראַיִנישער רעקרוט האָט געטײַנעט קימאט מיט די זעלבע ווער־טער: „בעסער וואָלט איך געקלאָפּעט ווײַסע שטיינער, איידער אָנ־טאָן אפּ זיך דעם קייסערס שמאטעס“.

„Волив би я біл камінь колупати,
Ніж я маю государське шмаття вбрати“
(Чубинский V, стр. 973, № 62).

אינעם יִדישן ליד וועגן רעקרוטשינע ווערט מיט פאַרביטערונג און האס צו די רײַכע דערציילט וועגן די פּארנייסים און ראבאָנים, וואָס העלפן אָפּצוגעבן אָרעמע קינדער פאר „יעוואָנים“.

„בא זושע ראקאָווער זײַנען דאָ זיבן באָנים,
איז פון זיי ניט איינער אין יעוואָנים;
נאָר לייע די אלמאָנעס איינציקער קינד
איז א קאפּאָרע פאר קאָהאָלשע זינד,
עס איז א מיצווע אָפּצוגעבן פּראָסטאקעס,
שוסטער, שנײַדער זײַנען דאָך לײדאקעס;
קרעציקע כאציקלעך פון א מישפּאָכע א שיינער
טאָר בא אונדז אוועקגיין ניט איינער“ (ג.מ. נומ. 50).

געגנוי די זעלבע קלאסעווע שטימונגען טרעפן מיר אינעם אוקראַי־נישן פאָלקלאָר־ליד, אויך דאָ ווערט געוואָרפן די באַשולדיקונג די גאַלאָכים און די רײַכע לײַט, די באַלעגופים, אַז זיי גיבן אָפּ פאַר רעקרוטן אָרעמע יעסוימים:

„Говорять попи, ще і богати люде
Забрать, забрать тих бідних сирот,
Бо з них добра не буде“
(Чубинский V, стр. 973, № 63).

און נאָך קלאָרער ווערט די דאָזיקע שטימונג אויסגעדריקט אין א צווייטן וואַריאַנט פון דעם זעלבן אוקראַיִנישן ליד:

„А з вечора у ночі
Сходилися богачі
Стали раду радити
Кого в рекрути взяти.
Є в удові два сина,
То виддаймо в осени,
Взяли-би сь мо богача,
То не буде орача;
А озьмімо бідного,
Буде плачу немного,
Як виддамо сироту,
То збудемось клопоту“
(Чубинский V, стр. 977, № 69).

אינעם דאָזיקן ליד, וואָס איז פול מיט קלאַסנהאַס צו די באַלע־גופים און גאַלאָכים, ווערט דערנאָך דערציילט, ווי מע קומט נעמען דעם יאָסעם בא דער אָרעמער אַלמאָנע, ער אַנטלויפט, מע כאַפּט אים, מע שליסט אים אין קייטן און מע פירט אים צום פּריזאָם. דאָס אַלץ איז ביז אין דעטאַלן ענלעך צו יידישע פאָלקלאָר־לידער אף דער זעלבער טעמע. און ס'איז גאַנץ נאַטירלעך: ענלעכע קלאַסעווע סיטואַציעס און שטימונגען בא די האָרעפּאַשנע מאַסן פון די פאַר־שיידענע פעלקער זײַנען אויך אף אַ ענלעכן אופן אָפּגעשפּיגלט געוואָרן אין זייער פאָלקלאָר.

„אינעם יידישן פאָלקסליד, — שרײַבט אַנסקי — איז, פאַרשטייט זיך, נישטאָ קיין שום עפּישע אָדער לירישע שילדערונגען פון מיל־כאָמעס און שלאַכטן, און אויב ערגעץ אין א ליד ווערט יאָ דער־מאָנט וועגן מילכאָמע, איז עס נאָר וועגן די יעסורים, וואָס מע לעבט דאָרט איבער“.[1] אף צו באַשטעטיקן זײַן געדאַנק ציטירט אַנסקי

1 ש. אַנסקי, באַנד XV, ז. 61.

דערבײַ א סטראָפע פֿון פֿאָלגנדיקן ליד בײַ גינזבורג־מארעק (נומ. 331), וואָס מיר ברענגען דאָ עטוואָס געקירצט.

„זאָג דו מיר סאָלדאט,
אף מײַן פֿראגע ענטפֿער מיר —
ס׳איז עפּעס ניט גלאַט
ס׳מוז עפּעס פֿעלן דיר״.

און דער סאָלדאט ענטפֿערט:

„ווּ איך בין געווען,
דאָרט ביסטו ניט געווען,
און וואָס איך האָב געזען,
דאָס האָסטו ניט געזען.

בײַ פּלעוונע און בײַ באלקאנעס
זײַנען מיר אויך געווען,
פֿיל שרעק און פֿיל צאָרעס
האָבן מיר צוגעזען.

דונײַ זײַנען מיר אריבער,
ניט פֿאר איצטער געדאכט;
פֿון אונדזער קערפּער
איז א טעל געמאכט״...

לייענענדיק אנסקין, וואָלט מען געקאָנט מיינען, אז רוסישע, אוקראַיִנישע אאוו. זעלנער, וואָס זײַנען געווען בײַ פּלעוונע און די באלקאנעס, האָבן לויט זייער נאציִאָנאלער טעווע גאָר אנדערש אופֿגענומען די בלוטיקע שלאכטן דאָרטן און האָבן אין זייערע פֿאָלקלאָר־לידער די דאָזיקע שלאכטן גאָר אף אן אנדער אופֿן „קריגעריש״, עפּיש באזונגען. אָבער דאָס איז זייער ווײַט פֿונעם ווירקלעכן עמעס. אן אוקראַיִניש סאָלדאטיש ליד וועגן די שלאכטן, טאקע בײַ דעם זעלבן דונײַ, איז ביז גאָר ענלעך לויטן אינהאלט און לויט דער שטימונג צום ציטירטן יידישן ליד. דאָס אוקראַיִנישע ליד דערציילט אויך, מיט אנסקיס שפּראך ריידנדיק, וועגן די יעסורים, וואָס מע לעבט איבער אף דער מילכאָמע.

„Ой, хто, братця, не був за Дунаєм,
Той горя не знає,
А ми, братця, були за Дунаєм,
То все горе знаєм.
Ой Дунай річка, братця, невелика,
Переходу ніту...“
(Чубинский V, стр. 1007, № 109).

אנסקי שרײַבט:[1] „דעם באָכער קומט אויס אין דער בעסטער

1 אנסקי, ב. XV, ז. 60.

צײַט פונ זײַנ לעבנ אָפּצורײַסנ זיך פונ דער טוירע און גײנ פאַר א סאָלדאט. די פאָלקס־מוזע רופט זיך דערופ אָפּ מיט צענדליקער עלענישע לידער. אויך אינ דער רוסישער פאָלקשאפונג געפינענ מיר אָנ א שיר קלאָג-לידער וועגנ רעקרוטנשאפט. אָבער אינ דעמ ייִדישנ פאָלקסליד טראָגט דער פאכעד פאר דעמ מיליטער-דינסט א באזונדערנ כאראקטער. נישט די צאָרעס און דאכקעס פונ דעמ סאָלדאטנ־לעבנ פײַניקנ און שרעקנ דעמ ייִדישנ רעקרוט, נאָר דאָס, וואָס אינ מיליטער וועט ער נישט קאָנענ לערנענ טוירע און מעקאיעמ זײַנ די מיצוועס״.

„דעמ באָכער קומט אויס אינ דער בעסטער צײַט פונ זײַנ לעבנ אָפּצורײַסנ זיך פונ דער טוירע״ — די באלמעלאָכישע קינדער, די קינדער פונ דער אָרעמשאפט, וואָס צו זייער קאָפּ האָט זיך עס דעריקער אויסגעלאָזט די רעקרוטשינע, האָבנ לויטנ וויסנ פונעמ רעאקציִאָנערנ פאָלקלאָריסט מער ווי מיט דער טוירע זיך קיינמאָל מיט גאָרניט ניט פארנומענ, „די דאכקעס פונעמ סאָלדאטנ-לעבנ״ פײַניקנ זיי גאָרניט, דעריקער איז בא זיי דאָס, וואָס זיי וועלנ ניט קאָנענ לערנענ אינעמ דינסט די טוירע. אנסקינ האָט ווייניק געארט, וואָס די איבערוועגנדיקסטע מערהײַט פונ די ייִדישע רעקרוטשינע-און סאָלדאטנ־לידער דערציילט דעריקער און דאפקע וועגנ אזעלכע פראָזאִישע זאכנ ווי „די דאכקעס פונעמ סאָלדאטנ-לעבנ״, וועגנ דער פײַנ באמ צעשיידנ זיך מיט עלטערנ, פרײַנט, נאָענטע מענטשנ, וועגנ איבערלאָזנ אָרעמע עלטערנ אָנ מיטלענ צומ לעבנ.

א סאָלדאט, וואָס מע שיקט אימ אוועק „פונ יענער זײַט קאווקאז״ דערקלערט מיט טיפנ הארצווייי:

„אוי, מײַנ מאמע בלײַבט אליינ,
אוי, מײַנ מאמע בלײַבט אליינ,
אוי, זי איז אָרעמ, אוי, זי איז אָרעמ,
אינ מײַנ הארצנ נאָגט א וואָרעמ״ (רשמות, ז. 370, נומ. 2).

אינ א ליד, וואָס שילדערט בילדער באמ פריִאָמ-הויז לייענענ מיר:

„דאָרט וויינט און קלאָגט אנ אלטער פאָטער אצינד:
וואָס טויג מיר מײַנ לעבנ גאָר?
מע האָט בא מיר צוגענומענ מײַנ איינציק קינד,
ווער וועט מיר שפײַזנ אפ מײַנע אלטע יאָר״
(זע ווײַטער, ז. 245, נומ. 3).

וועגנ זייער סאָלדאטיש לעבנ דערציילנ סאָלדאטנ:

„ווו וועלנ מיר פאָרנ, ברידער?
צו דער מילכאָמע, ברידער,

צו דער מילכאָמע איז אײַך [1] ניט גוט,
אזוי ווי וואסער גיסט זיך אונדזער בלוט.

וואָס וועלן מיר עסן, ברידער?
קרויט מיט ווערעם, ברידער.
קרויט מיט ווערעם איז אײַך ניט גוט,
אזוי ווי וואסער גיסט זיך אונדזער בלוט"

(„פינקעס", ז. 393, נומ. 10).

אזוינע און ענלעכע צו זיי מאָטיוון זײַנען די כאראקטערי־סטישסטע, די פארשפרייטסטע און אָפּטסטע אינעם יידישן רעקרוטשינע־ליד. זיי כאזערן זיך צענדליקער מאָל איבער סײַ אין די עלטערע רעקרוטשינע־לידער, סײַ אין די שפּעטערדיקע לידער פונעם פעריאָד, ווען ס'איז אײַנגעפירט געוואָרן די אלגעמיינע מיליטער־דינסט, סײַ אין פארשיידענע מילכאָמע־לידער.

קעדיי צו באשטעטיקן די נאציאָנאליסטיש־קלעריקאלע קאָנצעפּ־ציע, האָט אנסקי באזונדערס ארויסגעהויבן גראָד יענע ווייניקע יידישע פאָלקלאָר־לידער אפ דער סאָלדאטן־טעמע, אין וועלכע עס ווערט צווישן אנדערע באריִרט אויך דער רעליגיעזער מאָמענט, ווו דער סאָלדאט קלאָגט זיך, אז דער מיליטער־דינסט רײַסט אים אָפּ פון אויספילן דעם רעליגיעזן ריטואל.

צווישן 95 לידער אפ דער רעקרוטשינע־און סאָלדאטן־טעמע, וואָס געפינען זיך אין פיר גרעסערע יידישע פאָלקלאָר־לידער־זאמ־לונגען,[2] זײַנען פאראן סאכאקל זיבעצן לידער, אין וועלכע דער רעליגיעזער מאָמענט ווערט אמאָל שוואכער, אמאָל שטארקער דער־מאָנט. אויך אין די דאָזיקע לידער קומט אָבער קיינמאָל ניט דער רעליגיעזער מאָמענט אלס איינציקער, אויך אין זיי פארנעמט די קלאָג אפ די רייִן מאטעריעלע „דאכקעס פונעם סאָלדאטן־לעבן" א היפּש אָרט. דעם דאָזיקן מאָמענט האָט זיך אנסקין ניט געלוינט צו באמערקן, כאָטש ער ווארפט זיך גאנץ שארף אין די אויגן.

ס'איז טאקע א פאקט, אז צווישן די יידישע פאָלקלאָר־לידער אפ דער רעקרוטשינע־און סאָלדאטן־טעמע זײַנען פאראן אויך אזוינע, וואָס עס ווערט אין זיי אונטערגעשטראָכן דער רעליגיעזער מאָמענט, בעשאס אין די רוסישע, אוקראַינישע אאוו. לידער אפ דער זעלבער טעמע טרעפן מיר דעם דאָזיקן מאָטיוו ניט. ווו איז די דערקלערונג פאר דער דאָזיקער דערשײַנונג? איז די רוסישע,

---

1 מיסטאמע פארגרײַזט פון „דאָך".

2 גינזבורג און מארעק זאמלונג, י. ל. קאהאן, ב. II, „בא אונדז יידן", „פאָלקלאָר־לידער" I.

אוקראִינישע אאוו. סאָלדאטנ־מאסע אינ איר מערהײַט געווענ ווייני־
קער רעליגיעז פארפירט אונ אָבערגלויביש, אפ אנסקיס לאָשנ
וואָלט עס געהייסנ ווייניקער „רוכני׳עסדיק”, ווי די יידישע? גײַנ.
די סיבע ליגט דאָ גאָר ערגעצ אנדערש, דעם רוסישנ רעקרוט אונ
סאָלדאט, צי ער האָט עס געוואָלט, צי ניט געוואָלט, האָט מענ
אויכ אינ דער קאזארמע געצוווּנגענ אויסצופילנ דעם פראוואָ־
סלאווישנ רעליגיעזנ ריטואל געניי, דעם זעלבנ, וואָס אינ דער היים,
אינעם דאָרפ, בעשאס ווענ בענעגייע צו דער יידישער סאָלדאטנ-
מאסע האָט די צארישע מאכט, האָבנדיק דערבײַ אינ זינענ בא-
שטימטע צוועקנ, אָנגעווענדט געוויסע מיסיאָנערישע שטיק.[1] אָט
דערינענ שטעקט די סיבע פארנ רעליגיעזנ מאָטיוו אינעמ יידישנ
רעקרוטנ־אונ סאָלדאטנ־ליד. אויב מיר וועלנ זיכ נאָכ דערצו דער־
מאָנענ, אז די ראבאָניש־קלעריקאלע סוויווע, טאקע יענע, וועגנ
וועלכע עס האָט זיכ אינעמ רעקרוטנ-ליד געזונגענ „כאזאָנימ אונ
ראבאָנימ טוענ אונדז טרײַבנ צו דער שוווע” (ג. מ. נומ. 42), האָבנ
דעמ טומל אונ די אופרודערונג ארומ דער רעקרוטשינע אויסגענוצט
צוליב צוועקנ פונ הייבנ דעמ רעליגיעזנ פאנאטיזמ פונ די מאסנ, דערקלערנ-
דיק די רעקרוטשינע אלס רעליגיעזע גזיירע אונ אלס ניסויענ פונ גאָט,
וועט פאר אונדז אינגאנצנ קלאָר ווערנ, פונוואנענ סע נעמט זיכ דער רעלי־
גיעזער מאָטיוו אינעמ יידישנ רעקרוטישנ אונ סאָלדאטישנ פאָלקלאָר־ליד.
דערבײַ דארפ מענ אינ זינענ האָבנ, אז די דאָזיקע רעליגיעזע מאָטיוונ, די
איבערגעטריבענע רעליגיעזע דײַגעס, שטאמענ, אפ וויפיל זיי
קומענ פאָר אינעמ רעקרוטשינע-ליד, דעריקער פונ די קלעריקאלע קרײַזנ.

א באדײַטנדיקער טייל פונ די לידער, וואָס מיר ברענגענ אינעמ
אָפטייל „לידער וועגנ רעקרוטשינע, פריזיוו אונ מיליטער־דינסט באמ צא־
ריזמ” שפיגלט אָפ די סיטואציע ארומ דעמ 1874 יאָר, ווענ עס זײַנענ אָפ־
געשאפנ געוואָרנ די לעצטע רעשטנ פונ דער רעקרוטשינע אונ עס
איז אײַנגעפירט געוואָרנ דער אלגעמיינער מיליטער-דינסט. לויטנ אינ־
האלט פונ אייניקע פונ די דאָזיקע לידער, לאָזט זיכ אפילע פעסט־
שטעלנ, אז זיי זײַנענ אנטשטאנענ טאקע אינ 1874 יאָר, גלײַכ נאָכ
דעמ, ווי דער געזעצ וועגנ אלגעמיינער מיליטער־פליכט האָט אָנגע־
הויבנ פארווירקלעכט ווערנ אינ לעבנ.[2]

1 זע אינ מ. ווינערס ארבעט „די רעקרוטשינע אונ די האסקאָלע” (אקסענפעלדס
ווערק, ב. 1, ז. 109 — 110).

2 די דאָזיקע לידער האָט מענ דאנ גערופנ מיט א באזונדערנ נאָמענ — „לידער וועגנ
איינ־אונ־צוואנציקער” (איינ אונ צוואנציק יאָר — דער עלטער צו וועלכנ מע פלעגט זיכ
שטעלנ צומ פריזיוו).

אויב די לאַסט פון דער רעקרוטשינע איז מיט איר גאַנצער שווערקײַט געפאַלן אף דער אָרעמשאַפט, אף די ניט־פאַרמעגלעכע באַלמעלאָכישע שיכטן, האָט דער נײַער געזעץ — אין פרינציפּ, לעפּאָ־כעס — אָנגערידט אויך מער פאַרמעגלעכע שיכטן פונעם קלײנבירגער־טום און אפילע דאָס מיטלבירגערטום. מיר טרעפן, דעריבער, אין די פאָלקלאָר־לידער וועגן די אײן-און-צוואַנציקער, זײער אָפט און אף פאַרשײדענע אויפאַנים וואַרײַרט דעם מאָטיוו:

„אך, אוי, אוי, אך,
סײַ אָרעם, סײַ רײַך,
אַלעמען צו גלײַך —
מיר מוזן דעם זשרעביע ציִען" (ג.מ. נומ. 383).

פאַרשטײט זיך, אַז די דאָזיקע קלאָגערישע פעסטשטעלונג האָט אַנטשפּראָכן צו דער ווירקלעכקײַט בלויז אין אַ זײער באַגרענעצטער מאָס. די רײַכע קלאַסן האָבן אויך איצטער, ניט געקוקט אף דעם, וואָס דער געזעץ האָט בעפּײַרעש גערעדט וועגן אַלגעמײנער מיליטער־פליכט, געהאַט גענוג מיטלען, קעדײ זיך פון דער דאָזיקער פליכט אַרויסצודרײען.

דאָס אינטערעסאַנטסטע ליד וועג דעם אײַנפירן דעם אַלגעמײנעם מיליטער-דינסט איז בלישום־סאָפּעק דאָס ליד „נעגידישע קינדער הערט אוף צו שטיפן" (זע ווײַטער, ז. 241, נומ. 2). מ. ווינער, וואָס האָט עס צום ערשטן מאָל, פאַרעפנטלעכט,[1] האָט וועגן דעם מיט רעכט געשריבן, אַז „עס קומט דאָ שאַרף צום אויסדרוק די טיפּישע און עכטע שטימונג פונעם ברײטן אָרעמען האַמוין בענעגײע דער ענדערונג אינעם איניען מיליטער־פליכט. עס ווערט דאָ דײַטלעך אַרויסגעזאָגט אַזאַ שאַרפער קלאַסן-סינע־דיקער נעקאָמע־געפיל צו די טקיפיש-גווירישע אונטערדריקער, ווי מיר געפינען דאָס זעלטן אין דער ליטעראַטור און פאָלקסליד פון יענער צײַט".

דער זינגער ווענדט זיך צו די „נעגידישע קינדער", „פערוועגילדע־קופּצעס", וואָס האָבן פון דער רעקרוטשינע קײנמאָל ניט געליטן:

„ביז אַהער האָט איר ניט געוווּסט פון קײן צאָרע
פון קײן אַגמעסנעפּעש, פון קײן לײד,
אַז דער קאַפּצן איז נעבעך געווען די קאַפּאָרע,
איז בײַ אײַך אין שטוב געווען אַ פרײד.

ווען ער איז נעבעך געזעסן פאַרשפּאַרט
אין סבאָרניע, אין פינצטערן גרוב,
האָט דאָס אײַך אפילע ניט געאַרט,
איר זענט געזעסן רויִק אין שטוב.

1 זע „אָנמערקונגען און עקסקורסיעס" צו י. אַקסנפעלדס ווערק, ב. 1, קיִעוו, 1931, ז. 333—336.

און אז מע האָט אים געפירט צום פּריזאָם,
ווי אַן אָקס צו דער שכיטע,
ער האָט פאַרגאָסן טרערן א יאָם,
עס איז געווען א צאָרע א גוטע.

אָבער איר האָט דאָס ניט געפילט,
עס האָט אײַך ניט באַרירט,
וואָס איר האָט ליב, וואָס איר ווילט,
האָט איר בא זיך אויסגעפירט.

ציינד האָט מען אײַך באַטראַכט,
וויאַזוי איר זאָלט צו אונדזער הארץ קומען,
די ווייסטע פינצטערע נאַכט
איז שוין אָפּ אײַך אויך געקומען".

די געשעענישן און די אופרודערונג אַרום דעם אײַנפירן די אַל־געמיינע מיליטער־פליכט זײַנען געווען א דאַנקבאַרע טעמע פאַר פאַר־שיידנערליי גאַסן־זינגער, באַדכאָנים, פריילעכמאַכערס אַפּ כאַסענעס א.א.וו. פון די דאָזיקע קרײַזן שטאַמען, לויט אונדזער מיינונג, די קופּלעטן „אַז איך בין קיין זשיטאָמיר געקומען" (זע ווײַנער, ז. 244, נומ. 3), וואָס זײַנען צוגעפּאַסט פאַר א באַלעבאַטישער סוויווע. אויב אײנעם אויבנציטירטן ליד איז אַרויסגעזאָגט געוואָרן די צופרידנקײַט און דאָס נאַטירלעכע נעקאָמע־געפיל פון דער אָרעמשאַפט, וואָס איצט „וועט דאָס איידעלע קינד, מוזן גיין מיט אַלע קאַפּצאָנים", איז פאַר דער באַלעבאַטישער סוויווע פּאַסיק געווען די טײַנע צו גאָט:

„אוי, ווײַנט זשע יידן, פאַר דעם בוירע
אָפּ הײַנטיקער שלעכטער צײַט,
אוי, עס איז דאָך א ביטערע גזיירע,
אַז י ע ד ע ר קינד מוז זײַן א סאָלדאַט".

דער קינסטלערישער באַטײַט פון די דאָזיקע קופּלעטן איז א גאַנץ קנאַפּער.

טיפע סינע און פאַרביטערטער האַס — דאָס זײַנען געווען יענע געפילן, וועלכע ס'האָט אַרויסגערופן בא די יידישע האָרעפּאַשנע מאַסן די רעקרוטשינע, די צאַרישע קאַזאַרמע און מיליטער־דינסט, און וועלכע מיר שפּירן אין די פאָלקלאָר-לידער פון די דאָזיקע מאַסן. אָבער דאָס אַלץ האָט גאָרניט צו טאָן ניט מיט די אַנטיסעמיטישע „טעאָריעס" וועגן „ספּעציפיש־יידישער פּאַכדאָנעס" און ניט מיט די רעאַקציאָנערע יידישע נאַציאָנאַליסטישע „טעאָריעס" וועגן „ספּעציפיש־יידישער רוכ־ניעסדיקײַט". די פאַלשקײַט און די ליגנערישקײַט פון די דאָזיקע אַלע „טעאָריעס" ווערט פאַר אונדז באַזונדערס קלאָר, ווען מיר דערמאָנען

זיכ, מיט וואָס פאר א מוט אונ אנטשלאָסנקייט יידישע ארבעטער אונ האָרעפאשניקעס האָבנ געקעמפט אינ די רייענ פונ דער רויטער ארמיי האנט בא האנט מיט די ארבעטער אונ האָרעפאשניקעס פונ אנדערע פעלקער, ווענ מיר דערמאָנענ זיכ מיט וואָס פאר א ליבע, באגייס-טערונג אונ פרייד די יידישע ארבעטנדיקע יוגנט גייט איצטער דינענ אינ דער רויטער ארמיי, וואָס איז בארופנ צו פארטיידיקנ דאָס סאָציאליסטישע היימלאנד, ווענ מיר דערמאָנענ זיכ יענע שיינע הערלעכע לידער אונ פאָעמעס וועגנ דער רומפולער רויטער ארמיי, וואָס באצירנ די זייטנ פונ דער יידישער סאָוועטישער דיכטונג.

7. לידער פונ שטייגער

אינעם אָפטייל „לידער פונ שטייגער", וועלכנ מיר ברענגענ אינעם דאָזיקנ בוכ, איז די צענטראלע טעמע די שווערע לאגע פונ דער פרוי אינ דער מישפאָכע, איר אונטערדריקטע לאגע אינ געזעל-שאפטלעכנ לעבנ. די דאָזיקע טעמע איז איינע פונ די פארשפרייטסטע אינ דער פאָלקלאָר-שאפונג ביכלאל, ניט נאָר אינ דער יידישער. די געשטאלט פונ דער דערשלאָגענער פארהאָרעוועטער פרוי, וואָס איז אונטערדריקט אינ אלע אירע מענטשלעכע רעכט, וואָס האָט אויס-צושטייענ שווערע ליידנ פונעם מאנ, פונ שווער אונ שוויגער אינ דער פאטריארכאלישער מישפאָכע אונ אמאָל אויכ פונ אירע אייגענע קינדער — די דאָזיקע געשטאלט איז א טיפישע דערשיינונג אינעם פאָלקלאָר-ליד פונ קימאט אלע הײַנטצײַטיקע פעלקער.

אינעם פאָלקלאָר ווערנ דאָ אָפגעשפיגלט יענע פארהעלטענישנ אינעם מישפאָכע-לעבנ פונ דער בורזשואזער עפאָכע, וואָס ענגעלס האָט כאראקטעריזירט אפ אזא אופנ: „די הײַנטצײַטיקע אינדיווי-דועלע מישפאָכע איז געבויט אפ אָפענער אָדער פארמאסקירטער שטוביקער פארשקלאפטקײַט פונ דער פרוי, אונ די הײַנטצײַטיקע געזעלשאפט שטעלט מיט זיכ פאָר א מאסע, וואָס אירע מאָלעקולנ זײַנענ אזוינע אינדיווידועלע מישפאָכעס. דער מאנ מוז בא איצ-טיקער צײַט אינ דער גרעסטער צאָל פאלנ, יעדנפאלס בא די באזיצנדיקע קלאסנ, זײַנ א פארדינער, דער דערנערער פונ דער מישפאָכע, אונ דאָס פארשאפט אימ די הערשנדיקע לאגע... ער פארנעמט אינ דער מישפאָכע דאָס אָרט פונעם בורזשוא, אונ די פרוי שטעלט מיט זיכ פאָר דעמ פראָלעטאריאט". [1] עמעס מענטשלעכע באציונגענ צווישנ די געשלעכטער, ווײַזט אָנ ענגעלס, עקזיסטירנ אינ

[1] Энгельс — „Происхождение семьи, частной собственности и государства". Партиздат. 1932, стр, 74.

דער דאָזיקער עפאָכע בלויז בא די אונטערדריקטע קלאסנ, באם פראָלעטאריאט. „דאָ פעלט יעדע מינ אייגנטום, וואָס טאקע אז צו פארהיטנ עס אונ אפ איבערצוגעבנ עס דורכ ירושע, זײַנענ באשאפנ געוואָרנ די מאָנאָגאמיע אונ די הערשאפט פונ מענער... דאָ האָבנ די הויפט־ראָליע געשפילט גאָר אנדערע פערזענלעכע אונ געזעלשאפטלעכע פארהעלטענישנ".[1] אָבער אויכ אינ דער פראָלעטארישער מישפאָכע פונ דער בורזשואזער געזעלשאפט, ווײַזט ווײַטער ענגעלס אָנ, איז נאָכ פאראנ אלס איבערגעבליבענ אז אדערשײַנונג, ווי „דאָס גראָבע באהאנדלענ די פרויענ".[2]

די אונטערדריקונג פונ דער פרוי אינ דער מישפאָכע איז בא פארשיידענע פעלקער, אָפהענגיק פונ די אייגנארטיקײַטנ אינ זייער היסטאָרישער אנטוויקלונג, געווענ פארשיידנארטיק ניואנסירט. אינ טאָכ אָבער איז די לאגע פונ דער פרוי אינ דער קלאסנ־געזעלשאפט אומעטום געווענ גענוג ענלעכ, דעריבער זײַנענ אזוי ענלעכ צו זיכ די אנטשפרעכיקע מינים פאָלקלאָר־לידער בא פארשיידענע פעלקער. קעדײַ זיכ אינ דעם צו איבערצײַגנ, איז גענוג צו פארגלײַכנ די יידישע פאָלקלאָר־לידער אפ דער טעמע מיט די אוקראינישע לידער פונ דעם מינ (אגעוו, אייניקע יידישע לידער ווײַזנ זיכ דאָ ארויס אלס אנטלײַונגענ אונ איבערזעצונגענ פונ די אנטשפרעכיקע אוקראינישע לידער), מיט די רוסישע, ווײַסרוסישע אאוו.

„די רעליגיעס אונ רעגירונגענ רינגלענ ארומ דעם הייראט־אקט מיט קאָוועד אונ פײַערלעכקײַט. די פילאָסאָפנ, גאלאָכימ אונ מעלוכעלײַט באטראכטנ די הייראט, ווי א ווינקלשטיינ פונ דער מישפאָכע, ווי אנ אינסטיטוט, וואָס שאפט דער פרוי קאָוועד אונ שוץ. דאָס פאָלקסליד טראָגט ארײַנ א דיסאָנאנס אינ דער דאָזיקער פײַערלעכער אונ אימפאָזאנטער אײַנשטימיקײַט, וועלכע דויערט שוינ יאָרהונדערטער". אזוי האָט געשריבנ פאָל לאפארג אינ זײַנער א פאָלקלאָריסטישער פאָרשונג „כאסענע־לידער אונ מינהאָגימ".[3] די ציטירטע פעסטשטעלונג לאפארגס געפינט א באשטעטיקונג אויכ דורכנ יידישנ פאָלקלאָר־ליד. לעמאָשל:

„אוי, ווי נעמ איכ אמאָליקע יאָרנ,
ווענ איכ בינ א מיידעלע געווענ,
אוי, ווי נעמ איכ אמאָליקע יאָרנ
מיט מײַנ קאָפ בלאָנדינישע האָר...

1 Энгельс — „Происхождение семьи, частной собственности и государства“, Партиздат, 1932, стр. 71.

2 דאָרטנ, ז. 71.

3 Лафарг—„Очерки по истории культуры“. стр. 54.

אוי, ווי, שוועסטערלעך, אוי ס'ניט גוט,
אוי, ווי, כאסענע האָבן הייס איך ניט,
די צײַט גייט אוועק
אין צאָרעס און שרעק...
אוי, ווו נעם איך אמאָליקע יאָרן" (זע ווײַטער, ז. 296, נומ. 32).

דער יידישער מישפּאָכע-שטייגער האָט אין זיך אײַנגעהיט ביז צו דער צווייטער העלפט XIX יה. א היפּש ביסל פעאָדאלישע רעשטן, וואָס האָבן באזונדערס שווער געווירקט אַפ דער לאגע פון דער פרוי. אחער באציט זיך דאָס כאסענע האָבן דורך א שאדכן, כאסענעס, געשלאָסענע דורך די עלטערן קעגן דעם ווילן פון די קינדער, דאָס באטראכטן די פרוי אין דער מישפּאָכע ווי א נידעריקער וועזן, איר היימישע פארשקלאפטקײַט און רעכטלאָזיקײַט אאוו. אאוו.

די פרוי אינעם פאָלקלאָר־ליד פארשעלט, געוויינלעך, דעם שאדכן, וואָס קומט זי אומגליקלעך מאכן:

דער שאדכן ווארפט אן אייגל,
און טוט מיר אָן א צאר,
איך בין א פרײַער פויגל,
וואָס דארף איך דעם אויבערהאר?"
(זע ווײַטער, ז. 278, נומ. 8).

און נאָך שארפער אין א צווייט ליד:

„שאדכן, שאדכן, א קלאָג צו דיר,
אוי, וואָס האָסטו געהאט צו מיר,
דו האָסט גענומען די שאדכאָנעס
און האָסט געקוילעט אָן ראכמאָנעס,
א קלאָג צו דיר, א קלאָג צו דיר" (ג.מ. נומ. 279).

דאָס מיידל ווענדט זיך מיט ביטערע טײַנעס צו אירע עלטערן, וואָס מאכן זי כאסענע קעגן איר ווילן:

„איך, נעבעך, אָרעמע מיידל.
שלעכט און ביטער איז מיר,
זיי טוען אונדז אומגליקלעך מאכן,
אונדזער פאָטער און מוטער.
זיי טוען אונדז כאסענע שפּילן,
טוען בא אונדז ניט פרעגן,
דערום האָבן מיר שטענדיק א פארשטערטן לעבן"
(זע ווײַטער, ז. 274, נומ. 2).

און די זעלבע טײַנעס קעגן עלטערן הערן מיר אויך אין א צווייט ליד:

„שווײַגן מוזטו, מיידעלע,
וואָס עלטערן גיבן דיר דאָס עס,
און וואָס דו גלוסט איידעלע
אין דעם גיך פארגעס.

א קאַליקע אנ אלטנ,
געפעלט זיי פאר שיינ,
מוזטו זיכ מיט אימ האלטנ,
ווײַל דאָס ווילנ זיי אליינ.

נאָר דאָס, וואָס זיי געפעלט,
מוז ווערנ באלד געטאָנ,
אײַ, דו גייסט פונ דער וועלט,
דאָס גייט זיי גאָרניט אָנ״.[1]

אינ א באשטימטנ טייל פונ דער גרופע פאָלקסלידער, וואָס האָבנ צו טאָנ מיט דער טעמע וועגנ געצוווּנגענע כאסענעס קעגנ דעמ ווילנ פונעמ מיידל, לאָזט זיכ דײַטלעכ פילנ די ווירקונג פונ דער מאסקילישער דיכטונג. די מאסקילישע ליטעראטור איז פונ שטענדיק אָנ, אָנגעהויבנ פונ די קאָמעדיעס פונ דער בערלינער האסקאָלע אונ ווײַטער דורכ עטינגערנ, אקסנפעלדנ, גאָטלאָבערנ ביז צו גאָרדאָנענ אונ גאָלדפאדענענ, אנטשפרעכיק צו איר נײַעמ בירגערלעכנ וועלט-באנעמ, ארויסגעטראָטנ קעגנ באשטימטע שטריכנ פונ פעאָדאליזמ אינעמ מישפּאָכע-שטייגער, באזונדערס קעגנ געצוווּנגענע כאסענעס.

עס זײַנענ באקאנט א היפּשע צאָל ליטעראַרישע מאסקילישע לידער, וואָס פאלנ צונויפ לויט זייער אינהאלט אונ לויט זייערע מאָטיוונ מיט אייניקע פונ די איבנציטירטע פאָלקלאָר-לידער אונ, וואָס זײַנענ געווענ זייער פּאָפּולער אינעמ האמוינ, זײַנענ דאָרטנ וואריִרט אונ פאָלקלאָריש איבערגעארבעט געוואָרנ. אהער געהערנ, לעמאָשל, מ. גאָרדאָנס לידער „פונ דער כופּע״ אונ „מײַנ דייע״, וואָס וועגנ זיי האָט גאָרדאָנ אליינ אָנגעמערקט, אז „זיי זײַנענ ביידע א קריטיק אפ דער קרומער, נארישער פירונג אינ שידוכימ, וואָס יידישע עלטערנ האָבנ געטאָנ מיט זייערע יונגע קינדער״ אונ, אז זיי זײַנענ נאָכנ אנטשטיינ זייערנ „אומעטומ אויסגעברייטערט געוואָרנ״. אהער געהער מ. גאָרדאָנס זייער פארשפּרייט ליד „זעלדע פאר דעמ געט״ — לויט די ידיִעס, וואָס מיר האָבנ — איינס פונ די פארשפּרייטסטע יידישע לידער ביכלאל. אהער געהערנ אייניקע לידער פונ גאָטלאָבערנ,[2] גאָלדפאדענענ אא.

קעדיי צו ווײַזנ, ווי ענלעכ עס זײַנענ די דאָזיקע ליטעראַרישע מאסקילישע לידער לויט זייער שטימונג אונ מאָטיוונ צו די איבנציטירטע פאָלקסלידער, וועלנ מיר דאָ ברענגענ א פראגמענט פונ א

---

1 ציטירט פונ לערנערס ארטיקל „די יידישע פאָלק-מוזע״ אינ „הויזפרײַנט״ II, ז. 187.

2 זע אינ מײַנ ארטיקל „וועגנ פאָלק-איבערארבעטונגענ פונ גאָטלאָבערס לידער״ אינ מינסקער „צײַטשריפט״ ב. V, ז, 250.

פאָלקלאָרישער איבעראַרבעטונג פונעם ליד „זעלדע פארן געט", וואָס גינזבורג און מארעק האָבן עס אַרײַנגענומען אין זייער לידער-זאַמלונג, ניט ווייסנדיק, אַז דער אורשפּרינגלעכער טעקסט פונעם ליד שטאַמט פון מ. גאָרדאָנען:

„איך געדענק דעם טאָג דעם שלעכטן,
ווען מע האָט מיך געפירט צו דער כופּע שעכטן;
דאַן בין איך געגאַנגען די צורע פאַרהאַנגען.
דער טאַבאַקס-קעדושן, דער גאָלדענער רינג,
דער שאַרפער כאַלעף, ער שנײַדט טיף און גרינג,
דער טאַבאַקס-קעדושן, די אײַזערנע קייט,
מע האָט מיך געצווונגען און געגרייט.
צוועלף פינצטערע יאָר נאָך מײַן כאַסענע הײַנט,
איך האָב אָפּגעלעבט מיט מײַן מאַן, וואָס איך האָב פײַנט"
(ג.מ. ז. 237, נומ. 285).

אויבן האָבן מיר אויפמערקזאַם געמאַכט אויף דעם פאַקט, אַז די פאָלקלאָרישע אַנטיכסידישע לידער זײַנען אין אַ גרויסן טייל געשאַפן געוואָרן אין דער סוויווע פון שטעטלשע מאַסקילים. דאָ ווידער קומט אויס פעסטצושטעלן, אַז די ווירקונג פון דער דאָזיקער סוויווע לאָזט זיך פילן אויך אין אַ גאַנצער ריי שטייגער-לידער, באַזונדערס אין די, וואָס זײַנען קריטיש אָנגעצילט קעגן די פאַרקריפּלטע, פאַדאַלע דערשײַנונגען אינעם מישפּאָכע-שטייגער. עס באַשטעטיקט זיך, אַזויאַרום, די האַשאָרע פון מ. ווינער וועגן דעם, אַז די סוויווע פון די קליינשטעטלדיקע מאַסקילים, „אַפּיקאָרסים" „האָט געהאַט אַ וויכטיקע האַשפּאָע אויפן שאַפן, גאַנג און אַנטוויקלונג פונעם יידישן פאָלקסליד אינעם XIX יאָרהונדערט, באַזונדערס דאָרט, ווו דאָס פאָלקסליד ווײַזט געזעלשאַפטלעכע אָדער מאַסקילישע טענדענצן".[1]

8. ווירקונגען פונעם אוקראַיִנישן פאָלקלאָר-ליד

די פּראָבלעם וועגן דער ווירקונג פונעם סלאַווישן לידער-פאָלקלאָר אויפן יידישן איז ביז צו דער לעצטער צײַט זייער ווייניק פאַנאַנדערגעאַרבעט געוואָרן.

דער ערשטער, וואָס האָט ביכלאַל געגעבן אַ פאַרגלײַכנדיקע (ריין פאָרמאַליסטישע) שטודיע צווישן דעם יידישן לידער-פאָלקלאָר און דעם פאָלקלאָר פון אַנדערע פעלקער, איז געווען דער בירגערלעכער יידישער פילאָלאָג און פאָלקלאָריסט א. לאַנדוי. אין זײַן רעצענזיע איבער גינזבורג-מארעקס לידער-זאַמלונג, געדרוקט אין נומ. 11 פון די

[1] אקסעגפעלדס ווערק, ב. I, „אָנמערקונגען און עקסקורסיעס" ז. 321.

„Mitteilungen zur jüdischen Volkskunde" האָט ער אָנגעוויזנ אַפ אַנ
ערעכ דרײַ צענדליק לידער פונ דער דאָזיקער זאַמלונג, צו װעל־
כע ער האָט געפונענ דײַטשישע פּאַראַלעלנ, אונ װאָס שטאַמענ אָפּ
לויט זײַנ מײנונג, פונעם דײַטשנ לידער־פאָלקלאָר. װאָס שײַעכ ביכלאַל
דער פּראָבלעמ װעגנ דער װירקונג פונ אַנדערשפּראַכיקע פאָלקלאָר־
לידער אַפנ ײדישנ פאָלקלאָר־ליד, קומט דאָ לאַנדױ צו אַזאַ אַלגעמײנעמ
אױספיר — „די לידער, װאָס װײַזנ זיכ אַרױס פאַר אַנטלײַענ זײַנענ
אױסשליסלעכ פונ אַ דײַטשנ אָפּשטאַמ. דאָס װאָס עס זײַנענ ניט אַנ־
טלײַענ געװאָרנ קײנ סלאַװישע לידער, לאָזט זיכ דערקלערנ דורכ
שפּראַכלעכע שװעריקײַטנ. באַ לידער, װו טעקסט אונ מעלאָדיע זײַנענ
אומצעטײלעװדיק, האָט מענ ניט געקאָנט סטאַמ אַזױ אַריבערנעמענ
דעמ אינהאַלט אַזױװי באַ די מײַסעלעכ, װו די פאָרמ האָט קײנ װערט
ניט (?) — מע װאָלט זײ געדאַרפט איבערדיכטנ אינ אַ ריטמ, װאָס
איז צוגעפּאַסט צו דער מעלאָדיע. לױטנ אינהאַלט געפינענ זיכ אָבער,
דוכט זיכ, די ליבע־לידער גאַנצ היפּש אונטער דער װירקונג פונעמ
סלאַװישנ פאָלקסגעזאַנג, װאָס איז גראַד אַפּ דעמ געביט אַזױ רײַכ
אַנטװיקלט" (דאָרטנ, ז. 68).

ס'איז ניט שװער אײַנצוזענ, אַז די באַגרינדונג פונ לאַנדױס טעזיס װעגנ דער אומעגלעכקײַט פונ סלאַװישע אַנטלײַונגענ אינעמ ײדישנ לידער־פאָלקלאָר, איז װײַט ניט קײנ איבערצײַגנדיקע. פאַרװאָס טאַקע ניט דערלאָזנ, אַז יענע שעפערישע פּערזענלעכקײַטנ, װאָס זײ זײַנענ עס געװענ די אױטאָרנ פונ הונדערטער, צומאָל הױכקינסטלערישע, פאָלקלאָר־לידער, האָבנ אױכ געקאָנט געװיסע סלאַװישע פאָלקלאָר־לידער איבערדיכטנ „אינ אַ ריטמ, װאָס איז צוגעפּאַסט צו דער מעלאָדיע", אױב זײ האָבנ געקאָנט אָריגינעל שאַפנ, דיכטנ, פאַרװאָס אױסשליסנ פאַר זײ די מעגלעכקײַט פונ איבערדיכטנ, איבערזעצנ?

די װײַטערדיקע פאָרשונג האָט טאַקע דערװיזנ, אַז לאַנדױס טעאָריע איז ניט קײנ ריכטיקע. אינ 1923 יאָר האָט דער פּױלישער פאָלקלאָריסט ביסטראָנ אינ זײַנער אַנ אַרבעט[1] אַרױסגעפונענ סלאַװישע פּאַראַלעלנ צו אײניקע ײדישע פאָלקלאָר־לידער. דערבײַ לאָזט זיכ מיט אַ געװיסער זיכערקײַט זאָגנ, אַז פיר פונ די ײדישע פאָלקלאָר־

1 Jan Stanislaw Bystron, „Uwagi had dziesecia piesniami zydow polskich"

אַגעװ, איז דאָ קעדײַ צו דערמאָנענ, אַז די ערשטע אָנװײַזונגענ אַפּ אײניקע סלאַװישע אַנטלײַונגענ אינעמ ײדישנ פאָלקלאָר־ליד האָט געמאַכט נאָכ פריִער מיט קאַרגע זיבעציק יאָר אי. אָרשאַנסקי. זע דעמ אַרטיקל „О замкнутости евреев" אינ אָר־שאַנסקיס בוכ „Евреи в России" געדרוקט צוערשט אינ 1866 יאָר אינ דער רוסישער בײַלאַגע צו „הכרמל" פאַר 1866 יאָר, נומ. 9־10.

לידער, מיט וועלכע ביסטראָנ אָפּערירט, שטעלנ מיט זיכ טאקע פאַר אמאָל איבערזעצונגענ, אמאָל ווײַטערע ווארײַרונגענ פונ די אנטשפּרעכיקע סלאווישע פּאראלעלנ. דאָס זײַנענ, נעמלעכ, די לידער „הער נאָר דו שיינ מיידעלע, הער נאָר דו פײַנ מיידעלע, וואָס וועסטו טאָנ איִנ אזא ווײַטנ וועג״ (א ליבע-ליד), „אפ די גרינע פעלדער, וועלדער״ (מילכאָמע־ליד), „אפנ בארג אונטערנ בארג זיצנ טויבנ פּאָרנ״ (שטייגעריש-ליד), „אוי, אָב הרחמים שוכן במרומים (א רעקרוטנ־ליד).

צו אזוינע רעזולטאטנ האָט געבראכט דער ערשטער פּרווו פונ א פארגלײַכנדיקער פאָרשונג צווישנ ייִדישנ אונ סלאווישנ לידער-פאָלקלאָר, דורכגעמאכט אפנ סמאכ פונ זייער א קליינעמ ייִדישנ מאטעריאל.[1] פארשטייט זיכ, אז אנ ערנסטע פארגלײַכ־פאָרשונג פונעמ גאנצנ פארעפנטלעכטנ ייִדישנ לידער-פאָלקלאָר מיטנ סלאווישנ לידער-פאָלקלאָר וואָלט געבראכט, בליסאָפּעק, צו אומפארגלײַכלעכ רײַכערע רעזולטאטנ איִנ דער היִנזיכט.

די פאקטנ, וואָס אזא פארגלײַכ-פאָרשונג קאָנ ארויסברענגענ זײַנענ טיפ אינטערעסאנט אונ באלערעוודיק. זיי שטעלנ מיט זיכ פאָר א רײַכנ מאטעריאל פאר דער קולטור-היסטאָרישער פאָרשונג, זיי זײַנענ וויכטיק פאר דער שפּראכוויסנשאפט (צו דער פּראָבלעמ וועגנ דער ווירקונג פונ סלאווישע שפּראכנ אפ ייִדיש) — אונ דעריקער — זיי ווײַזנ אונדז ווי ווײַט ענג עס איִז געווענ געבונדנ די שאפונג פונ די האָרעפּאשנע ייִדישע מאסנ מיט דער שאפונג פונ די האָרעפּאשנע מאסנ פונ יענע פעלקער, צווישנ וועלכע זיי האָבנ איִנ פארלויפ פונ יאָרהונדערטער געלעבט. איִנ דעמ אונ ניט עפּעס איִנ אנדערש ליגט דער זינ אונ דער באדײַט פונ אזא פאָרשונג פאר דער סאָוועטישער וויסנשאפט. עס איִז זעלבסטפארשטענדלעכ, אז פאר אונדז בלײַבט לאכלוטנ פרעמד אונ פײַנטלעכ יענער שמאָל־נאציאָנאליסטישער, ווײַט ניט וויסנשאפטלעכער צוועק, וועלכנ עס שטעלט זיכ די ייִדישיסטישע פאָרשונג איִנ דעמ געביט: דער צוועק אָפּצוטיילנ דאָס „עכט ייִדישע״ פונעמ „פרעמדנ״.

די סאָוועטישע פאָלקלאָריסטיק באטראכט ניט דעמ פאָלקלאָר, ווי א געביט, איִנ וועלכנ עס איִז קאָנצענטרירט „אלדאָס נאציאָנאלע״. די לידער, וואָס זײַנענ דורכנ ייִדישנ פאָלקלאָר איבערגענומענ געוואָרנ פונ אנדערשפּראכיקע פאָלקלאָרנ, זײַנענ פאר אונדז ניט ווייניקער אינטערעסאנט ווי די סאמע „עכטסטע״ ייִדישע לידער.

---

1 ביסטראָנ האָט ניט געהאט איִנ זײַנ רעשוס די גרעסטע ייִדישע פאָלקלאָר־לידער זאמלונגענ (גינזבורג־מארעק, י. ל. קאהאנס) אא. אונ האָט אָפּערירט בלויז מיט מאטעריאלנ פונ א. עליאסבערגס „Ostjûdische Volkslieder" אונ ארנאָ נאדלס פארעפנטלעכונגענ איִנעמ דײַטשישנ זשורנאל „Der Jude".

פארברייטערן די טעמע וועגן דער סלאווישער ווירקונג אפן ייִדישן לידער־פאָלקלאָר, פאנאנדערארבעטן די דאָזיקע טעמע אין איר גאנצן פארנעם איז איצט ניט אין אונדזערע מעגלעכקייטן; אונדזער צוועק איז דאָ איצטער א סאך א שמעלערער: ארויסברענגען יענע סלאווישע פאראלעלן צו ייִדישע פאָלקלאָר־לידער, וועלכע מיר האָבן פארצייכנט, זוכנדיק ווארִיאנטן צו די לידער פונעם דאָזיקן בוך, און אפן סמאך פון די דאָזיקע פאראלעלן, ווי אויך אפן סמאך פון די פאראלעלן, וואָס די פאָרשונג האָט שוין ביז איצט פעסטגעשטעלט, מאכן מער ניט ווי עטלעכע באמערקונגען צו דער דאָזיקער טעמע.

צו פאָלגנדיקע ייִדישע פאָלקלאָר-לידער האָבן מיר ארויסגעפונען סלאווישע (אוקראַיִנישע, ווײַסרוסישע און רוסישע) פאראלעלן.

1. „אזא שווארצע און אזא גרינע, פון אזא מין ווײַסער מעדינע" (א שטייגער־ליד; געדרוקט אין אונדזער איצטיקער זאמלונג. זע ווײַטער, ז. 294, נומ. 31).

2. „גיט מיך אָפּ מײַן מאמע, גיט מיך אָפּ מײַן מאמע" (א שטיי-גער-ליד; געדרוקט אין מ. בערעגאָווסקיס „ייִדישער מוזיק-פאָלקלאָר" I, ז. 214, נומ. 97).[1]

3. „וואסער שוימט, וואסער שוימט, טוט מען גאנץ ווײַס הערנ" (א שטייגער־ליד; געדרוקט אין לעאָ ווינערס „געשיכטע פון דער ייִדישער ליטעראטור" (ענגליש), ז. 67).

4. „סאָלאָווייטשיק מאליענקי, בא דיר א גאָלאָס טאָנענקי" (א שטייגער־ליד; געדרוקט אין אונדזער איצטיקער זאמלונג. זע ווײַ-טער, ז. 313, נומ. 53).

5. „אפּ די בערג די הויכע טוט א גראָז וואקסנ" (א ליבע-ליד; געדרוקט אין אונדזער איצטיקער זאמלונג. זע ווײַטער, ז. 138, נומ. 14).

6. „גאָט דו דערבארעמדיקער, פארוואָס בין איך ניט קיין מאזלדי־קער" (סאָציִאל־שטייגעריש ליד; געדרוקט בא ג.מ. ז. 257, נומ. 308).

7. „איך הער א געשריי און א גוואלד" (א מיש־שפּראכיק מיסטיש-רעליגיִעז ליד; געדרוקט בא קיפּניסן I, ז. 138).

8. „אוי, פּיוו יא או נעדילו" (א מיש-שפּראכיק מיסטיש-רע־ליגיִעז ליד; געדרוקט בא קיפּניסן II, ז. 146).

9. „אוי, נא דוואָרי סטאָיאטשי, סטאָיִט כוסיד אי פּלאטשע" (אנ אנטיכסידיש־ליד; געדרוקט אין אונדזער איצטיקער זאמלונג. זע ווײַטער, ז. 138, נומ. 8).

10. „אוי, כוסיד, כוסיד בווו" (אנטיכסידיש ליד; געדרוקט אין אונדזער איצטיקער זאמלונג. זע ווײַטער, ז. 140, נומ. 9).

1 אפּ דער אוקראַיִנישער פאראלעל צו דעם ליד האָט מיר אָנגעוויזן כאווער מ. בערעגאָווסקי.

11. „זע נאַר, טאַטע, זע נאַר, מאַמע“ (א קינדער־ליד; טעקסט געפינט זיך אינעם פאָלקלאָר-ארכיוו פון אונדזער עטנאָגראַפישער סעקציע).

12. „גדיע טי יעדיעש ראָמאַני“ (א קינדער־ליד; געדרוקט אין „פינקעס“, ז. 406, נומ. 2).

13. „ייִסנאַדאַל וועייִסקאַדאַש שמיי ראַבאַ, וואָס אַמאָל איז געווען אין היינט ביטאָ“ (שטייגעריש-הומאָריסטיש ליד; טעקסט געפינט זיך אין פאָלקלאָר־ארכיוו פון אונדזער עטנאָגראַפישער סעקציע, געדרוקטער וואַריאַנט בא ג.מ. ז. 106, נומ. 133).

14. „פאָ טים באָצי דונאַיו“ (רעליגיעז-מיסטיש ליד; געדרוקט בא קיפּניס II, ז. 139).

15. „איך, דער שיפער, זיפּצ און קלער“ (סאָציאַל-שטייגעריש ליד; טעקסט געפינט זיך אין פאָלקלאָר-ארכיוו פון דער עטנ. סעקציע).

16. „אשרי האיש אשר לא הלך, כ׳האָב געהאַט א פעטער א וואָלעך“ (הומאָריסטיש ליד; טעקסט געפינט זיך אין פאָלקלאָר־ארכיוו פון דער עטנאָגראַפישער סעקציע).

17. „ווו וועסטו מיך לאָזן, סענדערל מיין מאַן“ (סאָציאַל-שטייגעריש ליד; געדרוקט בא ג.מ. נומ. 306).

18. „קראַסנאַ דיעוואָטשקאַ, א כטאָ טי“ (שטייגעריש־הומאָריסטיש ליד, געדרוקט בא ג.מ. ז. 310 נומ. 353).

19. „ווען איך זאָל האָבן א גראָוו פערד“ (ליבע־ליד, געדרוקט אין אונדזער איצטיקער זאַמלונג. זע וויטער, ז. 170, נומ. 28).

20. „ווו איז דאָס געסעלע, ווו איז די שטוב“ (ליבע־ליד, געדרוקט בא קאַהאַן I, ז. 26, נומ. 17).

סאַכאַקל צוואַנציק לידער. אויב מיר וועלן צו דער צאָל נאָך צוגעבן די פיר לידער, וואָס זייער סלאַווישע אָפּשטאַמונג האָט פעסטגעשטעלט ביסטראָן, די צוויי לידער („לייג איך מיר מיין קעפּעלע אָפּ מיין מאַמעס בעטעלע“ א שטייגער-ליד, געדרוקט בא קאַהאַן III, ז. 77, נומ. 112, און „אַמאָל איז געווען א באַבעצקע“—א קינדער־ליד, געדרוקט דאָרטן, ז. 87. נומ. 163), וואָס זייערע אוקראַיִנישע פּאַראַלעלן האָט ארויסגעפונען י. ל. קאַהאַן און, ענדלעך, איין ליד (דאָס באַקאַנטע ליד וועגן אָרעמען און רייכן ברודער, זע די יידישע טעקסטן דערפון בא פּרילוצקי, ב. II), וואָס אָפּ זיין סלאַווישן אָפּשטאַם האָט נאָך אין זיין צייט אָנגעוויזן אַל. אָרשאַנסקי, וועלן מיר באַקומען אין סאַכאַקל זיבן און צוואַנציק יידישע פאָלקלאָר־לידער (צווישן זיי עטלעכע זייער פּאָפּולערע), וואָס שטאַמען אורשפּרינגלעך אָפּ פון אוקראַיִנישע, ווייסרוסישע, רוסישע

און פוילישע לידער.[1] די סלאווישע פאראלעלן צו דער מערהייט פון די
דאזיקע לידער ברענגען מיר, באגלייך מיט די ייִדישע טעקסטן אלס
צוגאב צום סאף פון דעם בוך. דער לייענער וועט זיך קאנען אי-
בערצייגן, ווי ווייט גרויס עס איז די ענלעכקייט צווישן די אנט-
שפרעכיקע טעקסטן, סיי אין סוזשעט, סיי אין ווארטלעך-בילדע-
רישער אויספורעמונג. בא דער מערהייט פאלן האנדלט זיך עס
אפילע ניט וועגן ענלעכקייט, נאר וועגן קימאט פולשטענדיקער
טעקסטועלער צונויפאלונג.

זיבן און צוואנציק ייִדישע פאלקלאר-לידער, אנטלייִענע פון סלא-
ווישן פאלקלאר (מערסטנטייל פון אוקראיִנישן) — דאס קאן שוין ניט
דערקלערט ווערן דורך א צופאל אדער אלס אויסנאם-דערשיינונג. אויב
מיר וועלן נאך נעמען אין אכט, אז אויך די דאזיקע צאל איז בע-
שומיפן ניט קיין רעזולטאט פון אן אויסשעפנדיקער פארגלייך-פאר-
שונג, וועלן מיר האבן דאס פולסטע רעכט צו זאגן, אז די איבער-
וואנדערונג און איינבירגערונג פון סלאווישע פאלקלאר-לידער אינעם
ייִדישן לידער-פאלקלאר איז געווען א גאנץ אפטע דערשיינונג.

א פארטיפערטע פארשונג וועט געוויס פעסטשטעלן אויך א פאר-
קערטע דערשיינונג — פאקטן וועגן דער ווירקונג פונעם ייִדישן פאלק-
לאר-ליד אפן אוקראיִנישן, ווייסרוסישן, פוילישן אאוו. פאלקלאר.
אויב מיר ווייסן נאך ביז איצט זייער ווייניק וועגן ייִדישע אנט-
לייונגען אינעם סלאווישן פאלקלאר, איז דאס אן ספּעק נאר דער-
פאר, ווייל עס פעלט אויס פארשונג אינעם דאזיקן געביט.

די ייִדישע פאלקלאר-לידער, וואס זיינען שוין אן ספּעק פעסט-
געשטעלט אלס אנטלייִענע פון סלאווישן פאלקלאר, זיינען פארשיידנאר-
טיק לויט זייער טעמאטיק. דא זיינען פאראן לידער וועגן מישפאכע-
שטייגער (באזונדער דארף דא פארצייכנט ווערן די לידער, וואס מאלן
די שווערע לאגע פון דער פרוי אין דער מישפאכע), ליבע-לידער,
סאלדאטן-לידער, לידער וועגן סאציאלן שטייגער, הומאריסטישע לי-
דער. די פארשיידנארטיקייט אין דער טעמאטיק פון די אנטלייִענע לידער
זאגט אײדעס וועגן א גאנץ ברייטן נאטירלעכן און אומגעצוווּנגענעם
אינטערעס פון דער ייִדישער הארעפּאשנער סוויווע צו די שאפונג פונעם
אוקראיִנישן הארעפאשניק (מיר האבן דא צו טאן, ווי געזאגט, מערסטנ-
טייל מיט אנטלייונגען פון אוקראיִנישן פאלקלאר-ליד). עס איז אויך
נייטיק אונטערצושטרייכן, אז בא די אנטלייונגען האט דער ייִדישער
פאלקלאר-זינגער ארויסגעוויזן אן אויסגעצייכנטן קינסטלערישן כוש, —

---

1 אן אנטלייונג פון סלאווישן פאלקלאר איז מיסטאמע אויך דאס ליד נום. 5, ז. 104.

די אנטלײַענע לידער געהערן מערסטנטײל צו די שענסטע און אינ־טערעסאנטסטע מוסטערן פונעם אוקראַיִנישן פֿאָלקלאָרישן געזאַנג.

די מערהײַט אנטלײַענע סלאַווישע לידער צווײ און צוואנציק פון זיבן און צוואנציק — האָבן אינעם ייִדישן פֿאָלקלאָר אײַנגעהיט די זעלבע טעמע און דעם זעלבן סאָציאַלן כאראקטער, וואָס זײ האָבן געהאט אין דעם סלאַווישן פֿאָלקלאָר. פינף פון די דאָזיקע לידער האָבן בא דער אנטלײַונג געביטן זײער סאָציאַלן אינהאלט און זײַנען אינעם ייִדישן פֿאָלקלאָר אויסגענוצט געוואָרן צוליב גאָר אנדערע צוועקן ווי פריִער אין דער אוקראַיִנישער פאָרם.

דאָס ליד „פיוו יא או נעדיליו" איז אין אוקראַיִניש (און ווײַס־רוסיש), א געווײנלעך טרינק־ליד. איבערגענומענע אין ייִדיש דורך כסי־דישע קרײַזן איז דאָס דאָרט פארוואנדלט געוואָרן אין א מיסטיש־רעליגיעז ליד. אין א מיש־שפּראכיק רעליגיעז־מיסטיש ליד איז אויך פארוואנדלט געוואָרן דאָס אוקראַיִנישע מישפּאָכע־ליד „Та говорили журавлі та ходячи по полі" (געדרוקט בא Гринченко אונטערן נומער 167).

דער אינהאלט פונעם דאָזיקן אוקראַיִנישן ליד איז: א פאָטער האָט כאסענע דאָס צווייטע מאָל, די קינדער זײַנע פארלאָזן אים דערפאר און אנטלויפן אינעם וואלד. ער גײט אהין זײ אָפּזוכן. אין דער ייִדישער כסידישער סוויווע האָט דאָס ליד געקראָגן אזא מין באטײַט: גאָט גײט ארום זוכן זײַנע קינדער, די „בנײ־יִסראָעל", וואָס ער האָט זײ אלײן ארויסגעטריבן פון זײער הײם.

אן ענלעכער פאל איז אויך פאָרגעקומען מיט א דריט אוקראַיִ־ניש שטײגער־ליד: „По тім боці Дунаю", מיסטיש־רעליגיעז איבערגע־פארטײַטשט זײַנען די דאָזיקע דרײַ לידער אויסגענוצט געוואָרן דורך דער קלעריקאלער, כסידיש־רעבײִשער סוויווע. א באזונדערן אינטערעס צווישן די ייִדישע אנטלײַונגען פון אוקראַיִנישן פֿאָלקלאָר שטעלן מיט זיך פאָר די צווײ אנטיכסידישע לידער.

„Ой на дворі стоячи, стоїть хусід и плаче".

„Ой хусід, хусід був"

אינעם אוקראַיִנישן אָריגינאל איז די טעמע פונעם ערשטן פון די דאָזיקע צווײ לידער — די ליבע־פאסירונגען פון א פויערישן יונג מיטן נאָמען הריצ. אין דער ייִדישער סוויווע איז דאָס דאָזיקע ליד געזונגען געוואָרן אויך דורכויס אף אוקראַיִניש, בלויז מיט דעם אונטערשײד, וואָס דאָ ווערן אלע מעשׂים צוגעשריבן ניט דעם פויערישן יונג, נאָר דעם כאָסיד. צוליב דעם אלײן בלויז באקומט דאָס ליד אן אנטיכסי־דישן באטײַט. דאָס זעלבע איז פאָרגעקומען אויך מיטן צווײטן ליד. א קאָמישע פאסירונג מיט א פויערטע, וואָס דאָס איז די טעמע פונעם

אוקראַיִנישן אָריגינאַל, ווערט אין דער „יִדישער“ אנטלייונג נאָך מער סאטירישער פארשארפט — און צוגעשריבן דעם כאָסיד.

איבעראשנדיק איז די איבערזעצערישע גערעכטיקייט, וואָס לאָזט זיך פעסטשטעלן אין די יִדישע אנטלייונגען פון אוקראַיִנישע פאָלקלאָר־לידער. עס איז צו באוווּנדערן, ווי דער יִדישער פאָלקלאָר־זינגער האָט קימאט שטענדיק געפונען דעם אדעקוואטן אויסדרוק און דאָס פאסיקסטע בילד אף איבערצוגעבן דאָס אוקראַיִנישע ליד אין יִדיש, ווי ער האָט זיין איבערזעצונג געפורעמט דורכויס צוגעפאסט צו דער נאציאָנאלער סוויווע און אין איינקלאנג מיט די שפראַכמעגלעכקייטן און פאָרם־טראדיציעס פונעם יִדישן פאָלקלאָר־ליד. עס וועט זיין ניט איבערגעטריבן צו זאָגן, אז די שעפערישקייט פון דער האמויִנישער סוויווע האָט זיך בא די דאָזיקע איבערזעצונגען ארויסגעוויזן אָפטמאָל ניט אין קיין קלענערער מאָס, ווי אין די אָריגינעלע פאָלקלאָר־שאפונגען.

עס זיינען פאראן צווישן די אנטליִענע פאָלקלאָר־לידער אויך אזוינע, וואָס גייען זיך אין איינציקע טעקסט־טיילן פאנאנדער מיט זייערע סלאווישע פאראלעלן.

דער פאָלקלאָרישער „איבערדיכטער“, איבערזעצער, האָט נאטירלעך ניט געפילט אף זיך דעם דרוק פון אָפיציִעל־אָנגענומענע קלאָלים וועגן איבערזעצערישער פינקטלעכקייט. ער האָט זיך געקאָנט דערלויבן — און האָט זיך דערלויבט — אמאָל א קלענערע, אמאָל א גרעסערע שעפערישע פרייקייט אינעם איבערזעצן. דאָס אוקראַיִנישע ליד האָט פאר אים געקאָנט אמאָל זיין ניט מער ווי א סכעמע, אן אויסגאנגפונקט פאר אייגענע שעפערישע אופטוען.

דערביי מוזן מיר אין זינען האָבן, אז אפילע אין יענע פאלן, ווען דער פאָלקלאָר־זינגער האָט געשאפן א מער ווייניקער פינקטלעכע איבערזעצונג פונעם אוקראַיִנישן ליד, פלעגט זיך אָפט טרעפן (ווי דאָס איז אין דער טעווע פון אלע פאָלקסלידער), אז אין פארלויף פון דער צייט איז דאָס ליד דורך די זינגער ווארייִרט געוואָרן אף א פארשיידענעם אויפן.

עס איז ווידער מעגלעך, אז אין איינציקע פאלן האָבן מיר נאָך ניט ארויסגעפונען גראָד יענעם ווארי‌אנט פונעם אוקראַיִנישן, ווייסרוסישן אאוו. ליד, וואָס צו אים אנטשפרעכט דאָס יִדישע ליד אמייִנסטן.

וועגן אנטלייונגען אינעם פאָלקלאָר האָט פאָל לאפארג געשריבן: „דער סוזשעט (פונעם ליד — ז.ס.) קאָן אמאָל ארייִנגעטראָגן ווערן פון אויסן, אָבער ער ווערט אָנגענומען בלויז אין דעם פאל, ווען ער אנטשפרעכט צו דעם גייסט און מינהאָגים פון די, וועלכע

נעמענ אימ איבער. א ליד קאָנ ניט אָנגעבונדנ ווערנ, ווי א נײַע מאָדע אפ קליידער".[1] די דאָזיקע ריכטיקע באמערקונג לאפארגס מוזנ מיר אינ זינענ האָבנ אויכ אינ אונדזער פאל. עס איז ווייניק בלויז פעסטצושטעלנ דעמ פאקט פונ סלאווישע אנטלײַונגענ אינעמ ייִדישנ פאָלקלאָר. עס איז נאָכ נייטיק די דאָזיקע דערשײַנונג צו דערקלערנ.

קעדיי די דאָזיקע פראגע צו פארענטפערנ, מוזנ מיר געדענקענ, אז די געזעלשאפטלעכע באזע פאר פאָלקלאָר איז בא אלע פעלקער, אינ גרונט גענומענ, איינע און די זעלבע — די ארבעטנדיקע, אונטער־דריקטע און עקספלואטירטע מאסנ. דער סאָציאלער לעבנשטייגער, די אידעאָלאָגיע און פסיכאָלאָגיע פונ די דאָזיקע מאסנ איז בא פארשיידענע פעלקער, ניט געקוקט אפנ גאנצנ אונטערשייד אינ דער היסטאָרישער פארגאנגענהײַט, פאָרט אָבער אינ די גרונט־שטריכנ גענוג ענלעכ איינס צומ אנדערנ. דאָס איז טאקע די סיבע דערפונ, וואָס אי־נעמ פאָלקלאָר פונ פארשיידענע נאציאָנאליטעטנ טרעפנ מיר אזוי אָפט איינע און די זעלבע טעמעס, מאָטיוונ, סוזשעטנ, שטימונגענ, אידייענ. מיר וועלנ, לעמאָשל, קימאט בא אלע הײַנטצײַטיקע פעלקער טרעפנ אינ זייערע פאָלקלאָר־לידער אָפגעשפיגלט אפ א גאנצ ענלעכנ אויפנ די טעמע וועגנ דער שווערער לאגע פונ דער פרוי, אינ זייער דער־ציילערישנ פאָלקלאָר — שפּאָט־מײַסעס און אנעקדאָטנ וועגנ קלער אאזו. די דאָזיקע קרויוועשאפט פונ מאָטיוונ, סוזשעטנ, שטימונגענ און אידייענ אינעמ פאָלקלאָר פונ פארשיידענע פעלקער איז א די־רעקטער רעזולטאט פונ דער סאָציאלער קרויוועשאפט צווישנ די עקספלואטירטע אונטערדריקטע מאסנ פונ די דאָזיקע נאציאָנאליטעטנ, וואָס האָבנ דעמ פאָלקלאָר געשאפנ. די סאָציאלע קרויוועשאפט פונ די פאָלקלאָר־שאפער בא פארשיידענע פעלקער — דאָס איז אויכ די סיבע פאר דער וואנדערונג פונ פאָלקלאָר־מאָטיוונ און פאָלקלאָר־סו־זשעטנ פונ איינ נאציאָנאלער סוויווע אינ דער אנדערער, — פאר יע־נעמ גרויסנ דיפוזיע־פראָצעס, וואָס קומט פאָר צווישנ די פאָלקלאָרנ פונ פארשיידענע נאציאָנאליטעטנ אינ פארלויפ פונ יאָרהונדערטער. באזונדערס גרויס איז, נאטירלעכ, דער דאָזיקער דיפוזיע־פראָצעס צווישנ די פאָלקלאָרנ פונ אזוינע פעלקער, וואָס די שפראכנ זייערע זײַנענ קרויוויש אָדער פונ אזוינע פעלקער, וואָס לעבנ בישכיינעס איינס מיטנ אנדערנ.

ווענ מיר שטעלנ פעסט, אז אינעמ ייִדישנ לידער־פאָלקלאָר איז פאראנ א געוויסע צאָל לידער, וואָס איז „אנטליִענ" געוואָרנ פונ סלאווישנ לידער־פאָלקלאָר, ווערט עס דערקלערט דערמיט, וואָס עס איז פאראנענ

---

[1] П. Лафарг, „Очерки по истории культуры", стр. 55.

געווען א געוויסער אידעאָלאָגישער, קלאַסעווער קאָנטאַקט צווישן די ייִדישע האָרעפּאַשנע מאַסן און די האָרעפּאַשנע מאַסן פון יענע סלאַווישע לענדער, צווישן וועלכע זיי האָבן געלעבט. עס זײַנען גע- ווען באַשטימטע קלאַסעווע אָנשוויונגען, סאָציאַלע שטימונגען, שטרע- בונגען און עמפּינדונגען, וואָס זײַנען כאַראַקטעריסטיש געווען סײַ פאַרן אוקראַיִנישן דאָרפישן און שטעטלשן האָרעפּאַשניק, סײַ פאַר די ייִדישע האָרעפּאַשנע מאַסן. אָט די דאָזיקע געמיינזאַמקייט פון סאָציאַלע אָנשוויונגען האָט עס מעגלעך געמאַכט די איבערוואַנדערונג פון אוקראַיִנישע פאָלקלאָר־לידער אין דער ייִדישער סוויווע.[1]

דעריבער טאַקע נעמען מיר ניט אויף די ייִדישע פאָלקלאָר־לידער, וואָס זײַנען אַנטלײַען פון אוקראַיִניש, ווי „פרעמדע". וועגן דעם, אַז די דאָזיקע לידער שטאַמען אָפּ פון אוקראַיִניש, דערוויסן מיר זיך דורך וויסנשאַפטלעכער פאָרשונג, זיי, די לידער אַליין (אַכוץ די גע- מישט-שפּראַכיקע), אין זייער ייִדישער פאָרם, גיבן דערצו, לויט זייער אינהאַלט און קינסטלערישער אויספורעמונג, קיין שום גרונט ניט. זיי זײַנען פּונקט אַזוי „ייִדיש", ווי אַלע אַנדערע ייִדישע פאָלק- לאָר־לידער. פּונקט אַזוי, ווי זיי זײַנען איבערגענומען געוואָרן פון אוקראַיִניש, האָבן זיי אויך געקאָנט אַנטשטיין אָריגינעל אין ייִדיש.

מיט וואָס, לעמאָשל, איז ניט „ייִדיש" די סטראָפע פונעם ליד נום. 308 בײַ ג.מ.:

„לײַטישע מאַזאָלעס טוען אַף די וואַסערן שווימען,
און איך טו זוכן, און טו נישט געפינען,
און די גאַנצע וועלט ביז איך אַרומגעלאָפן
און איך האָב מײַן מאַזל ניט געטראָפן". 2

זי דריקט אויס אַף אַן אויסגעצייכנטן, דורכויס ניט „איבערגע- וועצטן" אופן, די שווערע פּעסימיסטישע שטימונג פון א ייִדישן געזעל, א דינסטמיידל, אַן אָרעמען קרעמער, וואָס עס גייט זיי שלעכט און וואָס זעען גאָר ניט קיין אויסוועג פון זייער שווערער, ביטערער לאַגע.

אָבער די דאָזיקע סטראָפע שטאַמט אורשפּרינגלעך פון אַן אוקראַיִ- ניש ליד, וואָס איז געשאַפן געוואָרן — אורטיילנדיק לויט געוויסע סימאָנים אינעם אינהאַלט — אין א באַטראַקישער סוויווע.

1 עס האַנדלט זיך דאָ בלויז וועגן יענע פאַלן, ווען אַריבערגענומענע אין דער ייִדישער סוויווע האָבן די סלאַווישע פאָלקלאָר־לידער פאַרהיט דאָרטן די זעלבע סאָ־ ציאַלע פונקציע, דעם זעלבן קלאַסעווון אינהאַלט. עס זײַנען מעגלעך, ווי מיר האָבן אויבן געזען, אויך אַנדערע פאַלן.

2 ענלעכע פערזן אויך בײַ קאַהאַנען III, ז. 79 נום. 114, א ליד פון א מיידל, וואָס אַרבעט אין דער פרעמד: „לײַטישע מאַזאָלעס טוען אַף וואַסערן שווימען, איך טו זוכן מײַן מאַזל און קאָן נישט געפינען"

„Едному щастя ріками пливе,
А до другого щастя берегами іде,
Я зійшов цілий світ,
Мні щастя ні долініт"
(Костомаров, стр. 161, № 55).[1]

די לאגע פונעמ אוקראיִנישנ באטראק, וואָס האָט געהאָרעוועט אַלע זײַנע יאָרנ אפנ באלעגופ אונ פאָרעצ, איז געווענ, פאַרשטייט זיכ, פאַרשיידנ, אָבער אויכ גענוג ענלעכ צו דער לאגע פונעמ אָרעמענ יידישנ געזעל, מעשאָרעס, דינסטמיידל אאַוו. דעריבער איז די דאָזיקע באטראקישע שאפונג אזוי אָרגאניש אונ נאטירלעכ איבערגענומענ גע־וואָרנ אינ דער אנטשפרעכיקער יידישער סאָציאלער סוויווע.

אפ אזא אופנ דארפנ אויכ דערקלערט ווערנ, אזוי דוכט אונדז, די אלע אנדערע יידישע אנטלײַונגענ פונעמ סלאווישנ לידער־פאָלק־לאָר. ווענ מיר וועלנ זיכ צוקוקנ נעענטער צומ „אנטלײַענעמ" מאטע־ריאל, וועלנ מיר זענ, אז עס זײַנענ ניט איבערגענומענ געוואָרנ פונ אוקראיִניש, ווײַסרוסיש, פויליש קיינ לידער, וואָס זאָלנ לויט זייער אינהאלט, טעמאטיק אונ קלאסעווער געווענדטקײַט ניט קאָנענ געפינענ קיינ סאָציאלנ אָפקלאנג אויכ אינ דער יידישער סוויווע (לעמאָשל לידער מיט א ספעציפיש פויערשער טעמאטיק, היסטאָרישע לידער אאַוו.).

פאר א ברייטער איבערוואנדערונג פונ סלאווישע פאָלקלאָר־לידער אינ יידישנ פאָלקלאָרישנ געזאנג איז נייטיק געווענ נאָכ איינ וויכטיקע פאָרהאנאָכע: מע זאָל אינ דער יידישער האָרעפאשנער סוויווע קענענ די אנטשפרעכיקע סלאווישע שפראכנ. קעדיי צו קאָנענ איבער־זעצנ — אונ די יידישע פאָלקלאָרישע איבערזעצונגענ פונ די סלאווישע לידער זײַנענ דערעכ־קלאל געמאכט אויסגעצייכנט — האָט מענ דאָכ געדארפט קענענ די שפראכ, פונ וועלכער מע איבערזעצט. אינ דעמ זינ זײַנענ אויכ די באדינגונגענ פארנ אנטלײַונג־פראָצעס געווענ גינסטיקע. די יידישע שטעטלשע האָרעפאשנע מאסע איז עקאָנאָמיש, בעמיילע שוינ אויכ שטייגעריש, געווענ ענג פארבונדנ מיטנ אוקראיִ־נישנ (אינ אוקראיִנע), ווײַסרוסישנ (אינ ווײַסרוסלאנד), פוילישנ (אינ פוילנ) דאָרפישנ, שטעטלשנ האָרעפאשניק אונ האָט די אנטשפרעכיקע שפראכנ, אינ דער מאָס, ווי דאָס האָט געפאָדערט דאָס עקאָנאָמישע אונ קולטורעלע צוזאמענלעבנ, באהערשט.

1 אייניקע אנדערע פערזנ פונעמ דאָזיקנ ליד בא קאָסטאָמאראָווג, טרעפנ מיר אינ אנ אנדער יידיש ליד, וועגנ איינעמ א פארשויג, וואָס האָט קיינ מאזל ניט. זע די באמערקונג צומ נומ. 5 אפ זײַט 105.

פונ געוויסע שילדערונגענ אינ דער יידישער ליטעראטור פונעמ האסקאלע-פעריאד, אויכ אינ דער יידישער קלאסישער ליטעראטור, קאנ זיכ אמאל שאפנ בא אונדז דער איינדרוק (כאטש די שרייבער האבנ דאס גאר אזוי וויַיט ניט געמיינט), אז אינ דער יידישער סוויווע האט מענ זייער שלעכט, אדער גאר מער, אינגאנצנ ניט געקענט די סלאווישע שפראכנ. געננוג צו דערמאנענ זיכ דעמ כאסידס אויסטייַנענ זיכ מיטנ אוריאדניק אינ לינעצקיס „פוילישנ יינגל", ביניאמינ אונ סענדערלס שמועס מיטנ פויער אינ מענדעלעס „מאסאעס ביניאמינ האשלישי" אאוו.

עס איז ריכטיק, — כאטש אויכ נאר ביז צו א געוויסער מאס, — אז דער כאסיד, דער בעסמעדרעש-ייד האט שלעכט אדער אמאל אפילע אינגאנצנ ניט געקענט ריידנ קיינ אוקראיניש, אבער די האמוי־נישע אונ האַרעפּאשנע יידישע מאסע האט די דאזיקע שפראכ געקענט. ביניאמינ קענ מיטנ פויער לאכלוטנ ניט ריידנ, סענדערל, וואס ער איז ניט קיינ האַרעפּאשניק, אבער פארט מער האמויניש פונ ביניאמינענ, וויסט שוינ עפעס מער.

אינ זייַנ לעצטער ארבעט „די סלאוויזירונג פונ יידיש"[1] האט כ׳ שטיפ גלענצנד אופגעוויזנ, ווי וויַיט דער אוקראינישער שפראכ-פאלקלאר, דער פאלקלארישער ריידסטיל האט געווירקט אפ דעמ יידישנ. ווענ מיר וועלנ דערצו צוגעבנ דעמ מאטעריאל וועגנ דער אנטלייַונג פונ סלאווישע פאלקלאר-לידער אינ דער יידישער סוויווע, וועלנ מיר באקומענ א בילד פונ א היפשנ שטראמ סלאווישנ פאלקלאר, וואס איז אריבערגענומענ געווארנ אינ יידיש.[2] אזא דערשייַנונג

---

1 „אפנ שפראכפראנט" נומ. 5-6, 1932.

2 א ספעציעלע פארשונג וועט געוויס פעסטשטעלנ ברייטע אוקראינישע אונ ביכ־לאל סלאווישע ווירקונגענ אונ אנטלייַונגענ אויכ אינ די יידישע שפריכווערטער אונ פאלקס-מייַסעס. אז אוקראינישע שפריכווערטער זייַנענ ברייט גענוצט געווארנ אינ דער יידישער סוויווע אינ זייער אוקראינישער שפראכלעכער פארמ, איז א באקאנטער פאקט. פיל בייַשפילנ אזוינע געפינענ מיר פיקסירט אינ שאלעמ-אליכעמס ווערק. אבער אייניקע אוקראינישע, ווייַסרוסישע שפריכווערטער זייַנענ אויכ בלישומ-ספעק איבערגעזעצט געווארנ אינ יידיש. מיר וועלנ דא ציטירנ א פאר בייַשפילנ, וואס גע־פינענ זיכ בא אונדז איצטער אונטערנ האנט. צומ זייער פאפולערנ יידישנ שפריכווארט „בעסער מיט א קלוגנ צו פארלירנ איידער מיט א נאר צו געפינענ" איז פאראנ א פינקטלעכע אוקראינישע פאראלעל:

«Лучше з розумным згубить, як з дурнем знайти»
(Радченко «Гомельские нар. песни», стр. XLIII).

צומ שפריכווארט „אנ אקס האט א לאנגנ צונג אונ קאנ קיינ שריפער ניט בלאזנ" — א ווייַסרוסישע פאראלעל: «У вола язык доугі; да говориць ня можець» (Шейн II, сув. 481).

וועגנ דער פארשפרייטקייט פונ אוקראינישע פאלקס-מייַסעס אינ דער יידישער

וואָלט בעשומפנ ניט מעגלעכ געווענ, ווענ מע זאָל אינ דער יידישער סוויווע ניט געווענ קענענ (אונ אינ באַזונדערע פאַלנ גוט קענענ) די אנטשפּרעכיקע סלאַווישע שפּראַכנ.

אפילע וועגנ דער קלעריקאַלער, בעסמעדרעשדיקער, כסידיש-רעבייישער סוויווע, וואָס וועגנ איר זײַנענ מיר מערער פאַר אַלצ געניגט געווענ צו מיינענ, אַז זי האָט די פרעמדע שפּראַכנ ניט געקענט, — אויכ וועגנ דער דאָזיקער סוויווע גיט אונדז דער פאָלקלאָר אַזעלכע מאַטעריאַלנ, וואָס צווינגט אַזאַ מיינונג צו קאָרעגירנ. צווישנ די העכער הונדערט געמישט-שפּראַכיקע פאָלקלאָר-לידער, וואָס זײַנענ ביז צום יאָר 1931 פאַרעפנטלעכט געוואָרנ — זײַנענ פאַראַנ פינפ אונ זיבעציק [1] פונ אַ מיסטיש-רעליגיעזנ אינהאַלט אונ כאַראַקטער. דערבײַ ווערט אינ די דאָזיקע לידער אַרויסגעוויזנ אַזויפיל באַהאַוונטקײַט אינ פאַיעט, אינ פאַרשיידנערליי טפילעס אונ אינ רעליגיעזע אָנגעלעגנהײַטנ, אַז עס איז שווער צו גלייבנ, זיי זאָלנ געווענ א נ ט ש ט י י נ אינ דער סוויווע פונ האָרעפּאַשניקעס, זאָל זײַנ אַפילע פונ רעליגיעזע אונ פרומע (כאָטש געזונגענ ווערנ האָבנ זיי געקאָנט אויכ אינ דער דאָזיקער סוויווע). אַנדערש גערעדט, דרײַ פערטל פונ די געמישט-שפּראַכיקע יידישע פאָלקלאָר-לידער זײַנענ, אַפּאָנעמ, אַנטשטאַנענ דערעיקער אינ דער סוויווע פונ כסידימ, רעביימ, קלויזניקעס אונ „יודיישע סייפער", דה. פונ באַהאַוונטע אינ די רעליגיעזע ביכער.

עס וואָלט געווענ אינטערעסאַנט, כאָטש לעערעכ פעסטצושטעלנ די כראָנאָלאָגישע דאַטעס, ווענ די אַנטלײַונג, די „פאַריידישונג" פונ די אָדער יענע סלאַווישע לידער איז פאָרגעקומענ. צום באַדויערנ, איז דאָס אָבער קימאַט ווי אומעגלעכ צו דערגיינ. די לידער אַליינ גיבנ דערצו לויט זייער אינהאַלט קיינ מאַטעריאַל ניט, אונ אָנווײַזונגענ וועגנ דעמ פונ אַנדערע זײַטיקע קוועלנ פאַרמאָגנ מיר, דערווײַל, אויכ ניט.

עטוואָס לײַכטער איז אויפצושטעלנ אינ אַלגעמיינע שטריכנ דאָס בילד פונעמ פּראָצעס, וויאַזוי עס איז פאָרגעקומענ די „יידישיזירונג" פונ די סלאַווישע פאָלקלאָר-לידער אינעמ יידישנ פאָלקלאָר. אָבער

סוויווע האָט אי. אָרשאַנסקי געשריבנ אינ זײַנ אויבנ דערמאָנטנ אַרטיקל «О замкнутости евреев»

„איכ אַליינ האָב געהערט פונ אַנ אַלטער יידישער פרוי אַ סאַכ אַזעלכע מײַסעס וועגנ קעסירימ, ריזנ אונ שלאַנגענ, וואָס איכ פלעג זיי נאָכהערעמ געפינענ אינ זאַמלונגענ פונ רוסישע פאָלקס-מײַסעס".

[1] לויט יעדיעס פונ מ. בערעגאָווסקי אינ זײַנ אַרבעט „Чужомовні та різномовні пісні евреів Польщі та України". Этногр. вісник №8, 1931.

אויכ אינ דעמ פראט איז פאר אונדז ווײַט ניט אלצ קלאָר, וואָרעמ וועגנ דעמ דאָזיקנ פראָצעס קאָנענ מיר אורטיילנ בלויז נאָכ זײַנע רעזולטאטנ.

צו דער פראגע, וואָס אינטערעסירט אונדז דאָ, האָט דעמ ענגסטנ שײַכעס, דער פאקט, אז אינ דער יידישער סוויווע האָט קורסירט א היפשע צאָל סלאווישע פאָלקלאָר-לידער, וואָס מע האָט זיי דאָ געזונגענ טאקע אינ דער אָריגינעלער שפראכ, אפ אוקראַיניש, ווײַסרוסיש, פויליש. דער דאָזיקער פאקט, וואָס איז פונ קולטור-היסטאָרישנ שטאנדפונקט ביז גאָר אינטערעסאנט אונ וויכטיק, איז ביז איצט ניט פיקסירט אינ דער ספעציעלער עטנאָגראפישער ליטעראטור. ס'איז אָבער א דערשײַנונג, וואָס איז געווענ אמאָל — אָפגערעדט שוינ פונ איצט — גאנצ פארשפרייט.[1]

מע דארפ זיכ פאָרשטעלנ, אז די אלע יידישע פאָלקלאָר-לידער, וואָס מיר שטעלנ פעסט זייער סלאווישנ אָפשטאמ, האָבנ צוערשט קורסירט אינ דער יידישער סוויווע אינ זייער סלאווישער אורפאָרמ. איבערזעצט געוואָרנ זײַנענ זיי דערנאָכ, ווענ מע האָט זיכ שוינ געפילט מיט זיי גענוג היימיש, אפ אזויפיל היימיש, אז עס האָט זיכ שוינ זיי געגלוסט אויכ שפראכלעכ צו פארייגענענ. ווענ אזא מינ איבערזעצונג איז געמאכט געוואָרנ געראָטנ, איז זי, געוויינלעכ, לויטנ שטייגער פונעמ פאָלקלאָר ביכלאל, שנעל פארשפרייט אונ וואריירט

1 אינ 1907 יאָר האָט כ' י. טשערניאק אופגענומענ בא א יידישער פרוי, א נייטערנ מ. פריידינע אינײַנעמ מיט א גרויסער צאָל יידישע פאָלקלאָר-לידער אויכ אייניקע (בא א צענדליק) ווײַסרוסישע אונ רוסישע פאָלקלאָר-לידער, די אנטשפרעכיקע מאטעריאלנ געפינענ זיכ אינעמ ארכיוו פונ דער עטנאָגראפישער סעקציע. וועגנ דעמ, אז אוקראַינישע פאָלקלאָר-לידער האָט מענ אינ זייערע שטעטלעכ געזונגענ אינ דער יידישער סוויווע דערציילנ די ככ' מ. בערעגאָווסקי (מאקאראָוו, קיעווער געגנט), ב. סלוצקי (האָראָדישטשע, קיעווער געגנט): דאָס זעלבע געדענק איכ אויכ וועגנ מײַנ היימ אינ זשיטאָמיר פאר די יאָרנ 1910-12, אנ עלטערע יידישע פרוי, ב. שיינקער, וואָס האָט אירע יוגנט-יאָרנ 1890-1875 פארבראכט אינ דאָרפ שטשערבאקי, קיעווער געגנט, האָט מיר דערציילט, אז ניט נאָר די יידישע איינוווינער פונ דעמ דאָזיקנ דאָרפ פלעגנ זינגענ אוקראַינישע לידער, נאָר אז אויכ די אוקראַינישע פויערימ פלעגנ גאנצ אָפט זינגענ יידישע פאָלקלאָר-לידער. א פארהעלטניסמעסיק עלטערע יעדיע (באציט זיכ צומ יאָר 1854) וועגנ אוקראַינישע פאָלקסלידער אינ יידישנ געברויכ געפינענ מיר אינ ד.ק. זעלענינס בוכ „Описание рукописей ученого архива императ. русского геогр. общества“, выпуск I, 1914.

אפ זײַט 275, אינעמ דאָזיקנ בוכ ווערט נאָטירט א מאנוסקריפט, וואָס איז צוגעשיקט געוואָרנ אינ 1854 יאָר פונ אייִנעמ א גאלעב אבראמאָוויטש, פונ יאפאָלאָט, ראָוונער אויעזד. דער דאָזיקער אבראמאָוויטש שרייבט, אז די יידישע פרויענ פונ זײַנ דאָרפ זינגענ, באמ בינדנ די גארבנ, אוקראַינישע לידער:

„Зните пак, зенцики, додолу, пiйдем пак, зенцики, до дому; Взе я нивоцку дозала, взе я снопоцки звязала». «Сейне гiт., цого ходис без цобi, Колиб, Сейне, робило, тоб в цоботях ходило“.

געוואָרנ און האָט ארויסגעשטויסנ דאָס אנטשפּרעכיקע סלאווישע ליד פונ יידישנ געברויכ. מע האָט עס דאנ שוינ געזונגענ אפּ יידיש.

עס זײַנענ אָבער אויכ פאראנ פאלנ, ווענ געוויסע לידער האָבנ קורסירט אינ דער יידישער סוויווע גלײַכצײַטיק סײַ אינ דער אורשפּרינגלעכ סלאווישער פאָרם, סײַ אינ דער נײַער יידישער פאָרם. אזוי למשל, איז דאָס געשענ מיטנ שטייגער־ליד „אזא שווארצע און אזא גרינע פונ אזא מינ ווײַטער מעדינע" (זע ווײַטער, ז. 294, נומ. 31). דער ערשטער יידישער וואריאנט פונעם דאָזיקנ ליד, וואָס שטאמט אורשפּרינגלעכ פונ א סלאווישנ פאָלקלאָר־ליד, איז געדרוקט געוואָרנ אינ י. ל. קאהאנס לידער־זאמלונג (ב. II, ז. 61) אינ 1912 יאָר. דער צווייטער יידישער וואריאנט, וואָס מיר דרוקנ אימ אינ אונדזער איצטיקער זאמלונג האָט פארשריבנ דער דיכטער ל. רעזניק אינ 1915 יאָר. אָבער נאָכ אינ 1927 יאָר האָט כ׳ י. טשערניאק פארשריבנ פונ מ. פריידינע אנ עלטערער יידישער פרוי, א בײיטערנ, אינ כאָטימסק (ווײַסרוסלאנד) א ווײַסרוסישנ וואריאנט פונעם דאָזיקנ ליד.[1]

אינ דער שפּראכלעכער פאָרם פונ אייניקע יידישע פאָלקלאָר־לידער, וואָס זײַנענ אנטליִענ געוואָרנ פונ סלאווישנ לידער־פאָלקלאָר איז נאָכ ביז איצט קענטיק דער אויפנ, דורכ וועלכנ עס איז פאָרגעקומענ זייער אײַנבירגערונג אינעמ יידישנ פאָלקלאָר. מיר האָבנ דאָ אינ זיבענ די לידער 1) „אפנ בארג, אונטערנ בארג, פליִענ טויבנ פאָרנ" און 2) „אכ, פאָטער, וואָס האָסטו געוואָלט פונ מיר האָבנ".[2] יעדעס פונ די דאָזיקע צוויי לידער איז אינ יידישע פאָלקלאָר־לידער־זאמלונגענ פיקסירט אינ צוויי שפּראכלעכע וואריאנטנ. איינ וואריאנט איז א געמישט־שפּראכיקער; אינעמ דאָזיקנ וואריאנט קומט צוערשט די אורשפּרינגלעכע אָריגינעלע אוקראינישע סטראָפע, דערנאָכ די יידישע איבערזעצונג, און אזוי סטראָפע נאָכ סטראָפע ביזנ סאָפ. דער צווייטער וואריאנט איז א דורכויס יידישער.

עס קאָנ קיינ סאָפעק ניט זײַנ, אז אונדזערע מיש־שפּראכיקע וואריאנטנ פונ אזעלכע לידער זײַנענ אנ עלטערע דערשײַנונג, ווי די דורכויסיק־יידישע. זיי פיקסירנ אזא מינ צושטאנד אינעמ אנטלײַונג־פּראָצעס, ווענ באמ זינגער און בא זײַנ סוויווע איז נאָכ, אפּאָנעמ, פריש דער צוזאמענהאנג פונ דער איבערזעצונג מיטנ אורשפּרינגלעכנ אנדערשפּראכיקנ אָריגינאל; די דורכויסיק יידישע וואריאנטנ פונ אזעלכע לידער פיקסירנ דעמ מאָמענט, ווענ דער דאָזיקער צוזאמענהאנג איז שוינ קימאט פארגעסנ געוואָרנ.

1 דער טעקסט געפינט זיכ אינעמ ארכיוו פונ דער עטנאָגראפישער סעקציע.

2 זע די אנטשפּרעכיקע טעקסטנ אינ די „באמערקונגענ און צוגאָבנ" ז. 361, נומ. 3 און ז. 363, נומ. 4.

אױב דאָס איז אַזױ, קאָנען מיר דעמלט האַשאָרעמעסיק רע־קאָנסטרויִרן אַזעלכע דרײַ עטאַפּן אין דער „ייִדישיזירונג“ פון די אַנטשפּרעכיקע צװײ אוקראַיִנישע לידער. ערשטער עטאַפּ: די דאָזיקע לידער קורסירן אין דער ייִדישער סװיװע אַלס אוקראַיִנישע לידער,— דורכױסיק אוקראַיִנישע לױט דער שפּראַך. צװײטער עטאַפּ: זײ װערן איבערגעזעצט אין ייִדיש, דער אוקראַיִנישער (װײַסרוסישער) טעקסט בלײַבט אָבער איבער און װערט געזונגען פּאַראַלעל מיטן ייִדישן, און, ענדלעך, דער דריטער עטאַפּ: דער אוקראַיִנישער (װײַסרוסישער) טעקסט פאַלט לאַכלוטן אָפּ, די צװײ לידער קורסירן שױן איצט אין דער ייִדישער סװיװע אַלס דורכױסיק ייִ ד י ש ע לידער.

צי זײַנען די דאָזיקע דרײַ עטאַפּן כאַראַקטעריסטיש בלױז פאַר די אָנגערופענע צװײ לידער, צי זײַנען ניט דעם עטאַפּ פון געמישט־שפּראַכיקײַט דורכגעגאַנגען אױך אַנדערע לידער פון די, װאָס װײַזן זיך אַרױס פאַר אַנטלײַען פון סלאַװישן פאָלקלאָר־געזאַנג? די דאָזיקע פראַגע מוז נאָך געפאָרשט װערן. אָבער אײניקע מאַטעריאַלן, װאָס מיר האָבן אין אונדזער רעשות, זאָגן אײדעס פאַר אַזא האַשאָרע.

ערשטנס: צװישן די לידער, װאָס מיר האָבן פעסטגעשטעלט זײער אוקראַיִנישן אָפּשטאַם, זײַנען פאַראַן נאָך צװײ (זע װײַטער ז. 170, נום. 28 און ז. 380, נום. 15), װאָס האָבן אײַנגעהיט פּאַראַלעל צו די ייִדישע די אוקראַיִנישע סטראָפעס; און צװײטנס: אינעם פאָלקלאָר־אַרכיװ פון אונדזער עטנאָגראַפישער סעקציע געפינט זיך אַ לידער־ביכל, װאָס אַנטהאַלט אַ היפּשע צאָל ייִדישע, אוקראַיִנישע און רוסישע פאָלקלאָרישע לידער[1] צװישן די אַלע לידער זײַנען פ א־ ר א ן ד ר ײַ (צװײ רוסישע ראָמאַנסן און אײן פּאָפּולער אוקראַיִניש ליד), װ אָ ס ז ײַ נ ע ן א י ב ע ר ג ע ז ע צ ט א פּ ד ע ם א ױ ב נ ב א־ ש ר י ב ע נ ע ם א ױ פ ן,— דה. צוערשט קומט די רוסישע אָדער אוקראַיִנישע סטראָפע, דערנאָך די ייִדישע איבערזעצונג, די שפּראַך פון די איבערזעצונגען איז אַ דײַטשמעריש. ניט אין די געדרוקטע זאַמלונגען ניט אין אונדזער אײגענער זאַמל־אַרבעט איז אונדז קײנמאָל ניט אױסגעקומען זיך צו טרעפן מיט די דאָזיקע לידער; אַפּאָנעם, אַז דער איבערזעצער איז אין דעם פאַל געװען טאַקע דער אױפשרײַבער פונעם לידער־ביכל גופא. עס איז דעריבער אַ ספק, צי זײַנען די דאָזיקע לידער געװען פאַרשפּרײט, פאָרט אָבער פאַרמאָגט דער פאַקט אַלײן אַ געװיסע באַװײַזלעכקײַט: װען

1 געגעבן װעגן דעם דאָזיקן לידער־ביכל און אױך אַ מוסטער פון די געמישט־שפּראַכיקע לידער, װאָס געפינען זיך דאָרט, זע װײַטער אין די „באַמערקונגען און צוגאָבן“, ז. 340—344.

אונדזער אומבאקאנטער פאָלקלאָרישער איבערזעצער לאָזט איבער פאַ־ראלעל צו דער איבערזעצונג אויכ דעם רוסישנ אָדער אוקראַינישנ טעקסט, גייט ער דאָ, אפאָנעם, נאָכ נאָכ א באשטימטער טראדיציע. דאָס דאָזיקע לידער-ביכל איז דאָכ פונ יענעמ אייגנארטיקנ מינ, ווו פרויענ אונ מיידלעכ האָבנ אָפט לעבנ פארשיידענע אנדערע פריוואטע אונ אינטימע איניאָנים, זיכ פארצייכנט אפ א היימישנ אויפנ באליבטע לידער „צום זינגענ". אזא ביכל גופע איז דאָכ א שטיק עטנאָגראפיע, אונ די פארצייכענונגען זײַנענ דאָ פארבונדנ מיט דער פאָלקלאָרישער טראדיציע.

עס איז דעריבער ניט אויסגעשלאָסנ (כאָטש אפ זיכער קאָנענ מיר עס דערווײַל נאָכ ניט זאָגנ), אז אויכ צווישנ די אנדערע ייִדישע פאָלקלאָר־לידער, וואָס שטאמענ אורשפּרינגלעכ אָפּ פונ סלאווישנ לידער־פאָלקלאָר אונ וואָס מיר האָבנ זיי ביז איצט פיקסירט אלס דורכויסיק ייִדישע לידער, זײַנענ פאראנ אייניקע אזוינע, וואָס האָבנ צוריק מיט א צײַט קורסירט אינ דער ייִדישער סוויווע אלס געמישט־שפראכיקע לידער.[1]

אָט דאָס זײַנענ די עטלעכע באמערקונגענ צו דער פּראָבלעמ וועגנ סלאווישע ווירקונגענ אינעמ ייִדישנ לידער־פאָלקלאָר, וואָס מיר האָבנ געוואָלט מאכנ.

אונדזערע באמערקונגענ באציִענ זיכ ספּעציִעל צו דער פראגע וועגנ אנטלײַונגענ אונ איבערזעצונגענ פונ גאנצע לידער. די ווירקונג פונעמ סלאווישנ לידער-פאָלקלאָר אפנ ייִדישנ האָט זיכ אָבער אויסגעדריקט ניט נאָר אינ דעמ, וואָס עס זײַנענ אינעמ ייִדישנ לידער־פאָלקלאָר אנטליִענ געוואָרנ אונ איבערגעזעצט געוואָרנ גאנצע לידער.

אָנ שום ספק האָט דער סלאווישער לידער-פאָלקלאָר באַ־ווירקט דעם ייִדישנ אויכ אינ פּראט פונ אידיי, טעמע, סוזשעט, מעטאפער, סטרוקטורעלנ קאנאָנ, רעפרענ אאוו. דער דאָזיקער טייל פונ דער טעמע פאָדערט א באזונדערע אויספאָרשונג אונ באהאנדלונג.[2]

---

[1] די פעסטשטעלונג, אז א טייל געמישט־שפראכיקע לידער שטעלנ מיט זיכ פאָר מער ניט ווי אנ איבערזעצונג פונ אנטשפּרעכיקע אוקראַינישע אָדער אנדערע סלאווישע פאָלקלאָר־לידער, טאָר בעשומויפנ ניט פארברייטערט ווערנ אפ אלע ייִדי־שע מיש־שפראכיקע פאָלקלאָר־לידער ביכלאל: פאראנ צווישנ די מיש־שפראכיקע לידער אזוינע, — אונ דאָס איז די מערהײַט — וואָס זייער סלאווישער טייל איז אויכ אורשפּרינגלעכ אינ דער ייִדישער סוויווע אופגעקומענ.

[2] וועגנ דער ווירקונג פונעמ אוקראַינישנ מוזיק־פאָלקלאָר אפנ ייִדישנ אונ אויכ פונעמ ייִדישנ אפנ אוקראַינישנ, זע אינעמ פאָרוואָרט צו מ. בערעגאָווסקיס „ייִדישער מוזיק־פאָלקלאָר" ב. II, אויסגאבע פונ דער עטנאָגראפישער סעקציע באמ אינסטיטוט פאר ייִדישער פּראָלעטארישער קולטור פונ דער וויסנשאפט־אקאדעמיע פונ אוססר (דערשײַנט אינגיכנ).

9. עטלעכע ווערטער וועגן די טעקסטן אין דעם באנד

דער איצטיקער צווייטער באנד פאָלקלאָר־לידער איז, — פּונקט אזוי אויך ווי דער ערשטער באנד פון דער דאָזיקער אויסגאבע, — א רעזולטאט פון קאָלעקטיווער ארבעט. אלס ז א מ ל ע ר האָבן אינעם דאָזיקן באנד מיטגעארבעט די ככ׳: ש. קופּערשמיד, ב. גוטיאנסקי, מ. בערעגאָווסקי, א. געלמאן, י. טשערניאק, ז. סקודיצקי, יע. אוסטערליץ, א. כאבענסקי, פ. כאַראָוועצער, מ. ווארנאָוויצקי, מוטשניק, ב. רייכשטיין, א. קרוגליאק, א. האָרנשטיין אא. אויך אינעם דאָזיקן באנד האָבן מיר אויסגענוצט אייניקע מאטעריאלן פונעם ארכיוו פון דער היסטאָריש־עטנאָגראפישער געזעלשאפט און פון אנסקיס ארכיוו, וואָס געוויסע טיילן זייערע געפינען זיך איצט אין קיעוו אין רעשוס פונעם אינסטיטוט פאר יידישער פּראָלעטארישער קולטור. בא יעדן ליד גיבן מיר אָן פון אויבן דעם נאָמען פונעם ז א מ ל ע ר, וואָס האָט דער עטנאָגראפישער סעקציע דאָס ליד צוגעשטעלט. די מאטעריאלן פון דער היסטאָריש־עטנאָגראפישער געזעלשאפט און פון אנסקיס ארכיוו באצייכענען מיר אלס אזעלכע אין די העאָרעס אף די אנטשפּרעכנדיקע זייטן. אונטער די ליד־טעקסטן ברענגען מיר, געוויינלעך, דאָס יאָר, ווען דאָס ליד איז פארשריבן געוואָרן, די נעמען פון די מענטשן, בא וועלכע די לידער זיינען אופגענומען געוואָרן און אויך, ווי ווייט עס איז אונדז באוווסט, יעדיעס וועגן זיי. אומעטום, ווו עס ווערט אויבן אָנגעגעבן א נאָמען פון א ליד, געהער דער ט י ט ל ניט אונדז, נאָר מיר האָבן אים גענומען פונעם ז י נ ג ע ר.

קעדיי צו ווייזן, וויאזוי די ליטערארישע שאפונג איז אריינגעדרונגען אינעם פאָלקלאָר און האָט אים באווירקט, ברענגען מיר אינעם דאָזיקן בוך א צאָל פאָלקלאָרישע איבערארבעטונגען פון ליטערארישע (אמאָל אויך באדכאָנישע) שאפונגען, וואָס זיינען געווען פּאָפּולער אין די מאסן. די דאָזיקע לידער זיינען, נאטירלעך, ניט קיין זייער טיפּישער פאָלקלאָר, זיי זיינען אָבער דאָך ענג פארבונדן מיט דער פאָלקלאָרישער טראדיציע און מוזן גענומען ווערן אין באטראכט באם פאָרשן דעם פאָלקלאָר, אגעוו, די אויספאָרשונג פון די ענדערונגען, וואָס דער מאסן־זינגער האָט אריינגעטראָגן אין די ליטערארישע טעקסטן פון די דאָזיקע לידער, קאָן אונדז מיטהעלפן אויסצוקלאָרן באשטימטע סטיל־אייגנטימלעכקייטן פון דער פאָלקלאָרישער דיכטונג.

אין דער איצטיקער זאמלונג ברענגען מיר אויך א געוויסע צאָל לידער, וואָס מיר האָבן אראָפּגעשריבן פון האנטשריפטלעכע לידער־

ביכלעך. אזוינע לידער־ביכלעך זײַנען מיט א פּאָר יאָרצענדליקער צוריק געווען א פאַרשפּרייטע דערשײַנונג צווישן דער שטאָטישער און שטעטלשער יוגנט, דעריקער צווישן יונגע קליינבירגערלעכע פרויען. אינעם לידער־ביכל פלעגט די באזיצערן אַרײַנטראָגן אַלע לידער, וואָס זי האָט געקאָנט זינגען, אָדער וואָס זײַנען איר געווען באזונדערס ליב.

די אנטשפּרעכיקע ידיעות וועגן די האנטשריפטלעכע לידער־ביכלעך, וואָס מיר האָבן זיי אין אונדזער ארבעט אויסגענוצט, וועט דער לייענער געפינען צום סאָף בוך אין די „באמערקונגען און צוגאָבן״ (ז. 336—347). דאָ ווילט זיך אונדז נאָר אונטערשטרײַכן דעם וויכטיקן באטײַט, וואָס די דאָזיקע לידער־ביכלעך און זייער אופזאמלונג האָט פאַר דער פאָלקלאָריסטיק. צווישן די ליטעראַרישע לידער, וואָס פארנעמען, געוויינלעך, דעם אויבנאָן אין א דורכשניטלעך האנטשריפטלעך לידער־ביכל, געפינען זיך אָפטמאָל אויך פ אָ ל ק ל אָ ר י ש ע, אמאָל אפילע זעלטענע און איצט שוין פארגעסענע לידער. אָבער ניט נאָר אין דעם זעען מיר אײַן דעם באטײַט פון די דאָזיקע לידער־ביכלעך. זיי זײַנען אינטערעסאנט נאָך דערמיט, וואָס זיי האָבן פאר אונדז פיקסירט יענע ליטעראַרישע לידער פון באקאנטע און אומבאקאנטע אוטאָרן, וואָס זײַנען אמאָל געווען פּאָפּולער אין די מאסן און האָבן באווירקט די פאָלקלאָרישע שאפונג.

די גאנצע עדיטאָרישע ארבעט איבערן דאָזיקן באנד — דער אָפּקלײַב און די קאָנטראָלירונג פון די מאטעריאַלן, ביבליאָגראפיזירונג, פעסטשטעלונג פון וואַריאַנטן, אײַנטיילונג אין אָפּטיילונגען, באגלייטונג מיט באמערקונגען אאוו. — האָט דורכגעפירט דער שרײַבער פון די דאָזיקע שורעס. אין אונדזער עדיטאָרישער ארבעט האָבן מיר זיך געהאלטן בא די זעלבע פּרינציפּן, ווי באם צונויפשטעלן דעם ערשטן באנד פון דער דאָזיקער אויסגאבע.

צוליב סיבעס, וואָס זײַנען דערקלערט געוואָרן אינעם פאָרוואָרט צום ערשטן באנד (אָפּוועזנהײַט פון פילאָלאָגישער געשולטקײַט בא דעם גרעסטן טייל זאמלער) ברענגען מיר אויך אינעם דאָזיקן באנד אלע מאטעריאַלן ליטעראַריש טראנסקריבירט. דעם פאָנעטישן פּרינציפּ האָבן מיר אָפּגעהיט בלויז באם איבערגעבן דיאַלעקט־גראַמען. נישט אָפּהיטן אין די דאָזיקע פאַלן דעם פאָנעטישן פּרינציפּ וואָלט געהייסן פארקריפּלען אייניקע דעטאַלן אין דער פּאָעטיק פונעם פאָלקליד. מיר האָבן געשריבן סאָף פערז ז א ג אָנשטאָט דעם ליטעראַרישן זײַ ג, אויב צום דאָזיקן וואָרט קומט דערנאָך דער גראַם מ א ג, — אָ ל ט אָנשטאָט א ל ט, אויב דער גראַם צום דאָזיקן וואָרט איז ג ע וו אָ ל ט אאוו. קעדיי ניט איבערצולאָדן דעם בוך האָבן מיר

די דאָזיקע אלע פאלן אינעם טעקסט מיט באזונדערע באמערקונגען ניט באוואָרנט.

די עטנאָגראפישע סעקציע האלט פאר איר כויוו צו דאנקען אלע אירע קאָרעספּאָנדענטן-זאמלער (אויך איצטיקס מאָל דארף דאָ פארצייכנט ווערן די באזונדערע פארדינסטפולע ארבעט פונעם כ' ש. קופערשמיד), וואָס בלויז אדאנק זייער אקטיווער מיטארבעטערשאפט איז מעגלעך געוואָרן דאָס דערשיינען פונעם דאָזיקן בוך. די עטנאָגראפישע סעקציע רופט די דאָזיקע כאווירים צו ווייטערדיקער געמיינזאמער ארבעט אפן געביט פון דער סאָוועטישער פאָלקלאָריסטיק. באזונדערס צום אופזאמלען דעם נייעם סאָוועטישן פאָלקלאָר.

צום צוואנציק־יאָריקן יובילײ פון דער גרויסער סאָציאליסטישער אָקטיאבער־רעוואָליוציע גרייט אונדזער עטנאָגראפישע סעקציע א ספעציעלע זאמלונג סאָוועטישן פאָלקלאָר, וואָס וועט אנטהאלטן לידער, מייסעס, שפריכווערטער און טעאטראלע פאָלק־שפילן וועגן דער רעוואָליוציע און בירגערקריג, וועגן די פירער פון דער רעוואָליוציע לענין און סטאלין, וועגן דער סאָציאליסטישער בויונג אין קאמף קעגן קלאסנסוינע, וועגן דעם נייעם פריידיקן סאָציאליסטישן לעבן אין פססר.[1]

קיעוו, מארט, 1935.

---

1 איך דריק דאָ אויס מיין טיפן דאנק דעם כ' מ. ווינער פאר וויכטיקע אָנווייזונגען און סיסטעמאטישער באוועגישער הילף בא דער ארבעט איבער דעם דאָזיקן בוך.

קירצונגען, וואָס ווערן גענוצט אינעם בוך

באַסטאָמסקי — באַם קוואַל... יידישע פאָלקסלידער, געזאַמלט, דערקלערט און איבערגעגעבן צום דרוק מיט אַ פאָרוואָרט פון ש. באַסטאָמסקי, ווילנע, 1923.

ג. מ. — Еврейские народные песни в России. Собраны и изданы под редакцией и с введением С. М. Гинзбурга и П. С. Марека, 1901.

Гринченко — Гринченко В. Д. Этнограф. материалы, собранные в Черниговской и соседних с ней губерниях т. III, 1889.

Чубинский III — Труды этнограф.-статист. экспедиции в Западно-Русский Край.. Материалы и исследования, собранные И. П. Чубинским, т. III.

Чубинский V — Труды Этнограф.-статист. экспедиции в Западно-Русский Край. Материалы и исследования, собранные И. П. Чубинским, т. V.

Едличка — Собрание малороссийских народных песен, аранжировал Алоиз Едличка, ч. II, Петербург.

לעמאַן, א. א. פ. — „ארבעט און פרייהייט", זאמלונג פון לידער, וואָס זיינען אנטשטאנען אין פאָלק אין דער צייט פון דער פרייהייט־באוועגונג אין צארישן רוסלאנד. געזאמלט און דערקלערט פון שמואל לעמאן, ווארשע, פאָלקלאָר־ביבליאָטעק, 1921.

לעמאַן, ג. ל.—ש. לעמאן, גאנאָווים־לידער מיט מעלאָדיעס, געזאמלט פון שמואל לעמאן, ווארשע, 1928.

Эварницкий — Эварницкий, Малороссийские народные песни Екатеринослав, 1916 г.

פינקעס — דער פינקעס, יאָרבוך פאר דער געשיכטע פון דער יידישער ליטעראטור און שפראך, פאר פאָלקלאָר, קריטיק און ביבליאָגראפיע, ווילנער פארלאג פון ב. א. קלעצקין, 1913.

צטשר. III—II — צײַטשריפט פאר ייִדישער געשיכטע, דעמאָגראפיע, ליטעראטור-פאָרשונג, שפּראַך־וויסנשאפט און עטנאָ-גראפיע, באנד III—II, אויסגאבע פון אינסט. פאר ווײַס־רוס. קולטור, מינסק, 1928.

קאהאנ I — ייִדישע פאָלקסלידער מיט מעלאָדיען אויס דעם פאָלקס־מויל, געזאמלט פון י. ל. קאהאן, 1-טער באנד, ניו-יאָרק, 1912.

קאהאנ II — ייִדישע פאָלקסלידער... פון י. ל. קאהאן, 2-טער באנד, ניו-יאָרק, 1912.

קאהאנ III —קאהאן י. ל. ייִדישע פאָלקסלידער, נײַע זאמלונג... ניו־יאָרק, אמאָפּטייל ייִוואָ, 1930.

Етнографічні писання Костомарова, ДВУ, 1930 — Костомаров

קיפּניס I — 60 פאָלקסלידער מיט נאָטן, געזאמלט פון מ. קיפּניס.

קיפּניס II — 80 פאָלקסלידער... געזאמלט דורכ מ. קיפּניס, פארלאג גיטלין, ווארשע.

ר׳שמות — רשמות, מאסף לדברי זכרונות, לאתנגרפיה ולפולקלור בישראל, כרך ב. תל־אביב, תרפ״ג.

Материалы для изучения быта и языка русского населения Северо-западного края, собранные П. В. Шейном, т. I, ч. 1-ая. — Шейн I

Материалы для изучения быта и языка русского — Шейн II населения Северо-Западного края, собранные П. В. Шейном, т. II.

אַרבעטער-לידער

I לידער וועגנ אַרבעט, עקספּלואַטאַציע אונ נויט—ז.ז. 1—7
II לידער וועגנ קאַמפּ אונ קאָרבאָנעס—ז.ז. 7—13

I. לידער וועגן ארבעט, עקספּלואַטאַציע און נויט

1.

(גוטיאנסקי ב.)

1. איך שטיי אופ גאנצ פרי,
איך שטיי אופ גאנצ פרי,
און ארבעט ביז שפּעט אין דער נאכט,
אפ מאָרגנ אינדערפרי
באקום איך נאָך א וויגאָוואָר.—
כ'האָב ווייניק ארבעט געמאכט.

2. לײַט זײַנען מיר מעקאנע,
לײַט זײַנען מיר מעקאנע,—
איך פארדינ מיר קאָשער מײַנ ברויט.
גרינ און געל זאָלנ ווערנ
אלע באלעבאטים,
באקומען זאָלנ זיי דעם טויט.

טאבאטשניק, בערשאד (ווינניצער געגנט), 1934.

2.

ליד פון א לערנ־ייִנגל

(גוטיאנסקי ב.)

1. בא מײַנ מאמענ בינ איך געווענ
|: כאָשעוו און טײַער, :|
אזוי ווי בא אנ אָרעמאנ
אנ איינציקער דרײַער.
אז אָך און וויי
און וויי איז צו מײַנע יאָר,
וואָס בינ איך אָפּגעפּאָרנ
פון דער היימ גאָר.

2. איך לײג זיך שלאָפֿן
|: אפֿ דער הילצערנער באַנק, :|
איך שטײ אויף גאַנץ פֿרי,
איך בין טויט קראַנק.
אַז אָך און ווײ... אַאוו.

3. „באַלעבאָסטע־לעבן,
|: גיט מיר עפּעס עסן!“ :|
זי טוט זיך אַ דרײ מיט דער זײַט,
זי מײנט איך וועל פֿאַרגעסן.
אַז אָך און ווײ... אַאוו.

4. „באַלעבאָסטע־לעבן,
|: גיט מיר אַ גלאָז טײ!“ :|
זי טוט זיך אַ דרײ מיט דער זײַט,
און מיר איז אָך און ווײ.
אַז אָך און ווײ... אַאוו.

5. מײַן מאַמע פֿלעג מיר געבן עסן, זאָגן:
|: „עס מײַן קינד!“ :|
און אין האַרצן פֿלעג זי טראַכטן:
„זײַן זאָלסטו געזונט“.
אַז אָך און ווײ... אַאוו.

6. די באַלעבאָסטע גיט מיר עסן, זאָגט זי:
|: „עס און געדענק!“ :|
און אין האַרצן טראַכט זי זיך:
„עסן זאָלסטו קרענק!“
אַז אָך און ווײ... אַאוו.

פּוסטילניק חײַקע, בערשאַד, 1932.

3

וואַריאַנט

(קופּערשמיד ש.)

1. „באַלעבאָסטע,—זאָג איך,—
גיט מיר עפּעס עסן!“
זי דרײט זיך, זי פֿרײט זיך,
זי מײנט, איך וועל פֿאַרגעסן.

אונ אוי, וויי,
וויי צו מײַנע יאָרנ,
וואָס האָב איכ באדארפט
פונ דער היימ אוועקפאָרנ.

2. „באלעבאָסטע, — זאָג איכ, —
גיט מיר נעכטיקע טייגלעכ!"
זי דרייט זיכ, זי פרייט זיכ,
זי מיינט איכ בינ טויבלעכ.
אונ אוי, וויי... אאוו.

3. די באלעבאָסטע זאָגט מיר:
„עס, מײַנ קינד, צו זאט!"
אינ הארצנ טראכט זי זיכ:
„דו עסט ווי א סאָלדאט!"
אונ אוי, וויי... אאוו.

4. „באלעבאָסטע, — זאָג איכ, —
גענוג שוינ געליטנ,
גענוג שוינ, גענוג שוינ,
די צײַט האָט זיכ געביטנ".
אונ אוי, וויי... אאוו.

5. יעצט בינ איכ געבליבנ
אליינ אינ שטיב.
באלד וועט קומענ,
דער, וואָס איכ האָב ליב.

אוי, וויי,
איז מײַנ געליבטער שיינ,
אונ דערצו איז ער
א סאָזנאטעלנע פּארשוינ.

טאראשטשע, 1926. וואר. צו נומ. 2-3, „פאָלקלאָר-לידער" I, ז, 28 נומ. 3, דאָרטנ איז אויכ אָנגעוויזנ אפנ צוזאמענהאנג פונ דעמ דאָזיקנ ליד מיט דעמ ליד בא ג.מ. נומ. 315.

4

1. אז די באַלעבאָסטע גייט אַרויס,
קינדער, קינדער, לאַכט זיך אויס.

2. אז די באַלעבאָסטע גייט אַרײַן,
קינדער, קינדער, שטיל זאָל זײַן.

3. אז די באַלעבאָסטע מאַכט דעם האָן,
קינדער, קינדער, ק... איר אָן.

4. אז די באַלעבאָסטע מאַכט די קאַטשקע,
קינדער, קינדער, מאַכט די ס...קע.

5. אז די באַלעבאָסטע מאַכט דעם קיגל,
קינדער, קינדער, קוקט אין שפּיגל.

6. אז די באַלעבאָסטע שטייט און לאַכט,
קינדער, קינדער, צערײַסט איר די זײַט.

7. אז די באַלעבאָסטע שעלט אין טאַטן,
קינדער, קינדער, שטעכט איר די זײַטן.

פונעם אנסקי־אַרכיוו. פאַרשריבן אין 1912 יאָר אין קרעמענעץ, געזונגען האָבן עס קינדער; וואַריאַנט — „פאָלקלאָר־לידער" I, ז. 29, נומ. 15.

5

(גוטיאַנסקי ב.)

1. אַכט אַזייגער קום איך צו מײַן אַרבעט,
די צעלענדערלעך זיי ווערן שוין הייס.
אָך און ווי איז אונדזער אַרבעט —
זומער־טאָג אָפּגייען מיט שווייס.

מיר הייסן זיך געבן אַ נאַבאַוועקע,
זאָגט זי, אַז מיר נעמען נאָך טײַער.
דעם טאַם זאָל זי פּילן פון אונדזער אַרבעט, —
זומער־טאָג אָפּשטייען באַם פֿײַער.

3. גיט א קוק אפ אונדזער באלעבאָסטע,
ווי זי לעבט זיכ גוט אונ זיס.
זיסע טיי, גאזעטנ לייענט זי,
אונ אונדז אלע טרעט זי מיט די פיס.

4 דרייענ זיכ די רעדער, קלאפט די מאשינ,
דער באלעבאָס, ער גייט ארומ פארדולט.
ס'איז געקומענ א מענטש פונ א גרויסער פאבריק
אונ וויל מיט אונדז מאכנ אנ אטיעל(!).

טאבאטשניק, בערשאד. 1934. דאָס ליד איז איינס פונ די פאָלקלאָרישע װאריאציעס צו ד. עדעלשטאטס ליד „דער ארבעטער". אנדערע פאָלקלאָר־װאריאנטנ פונעמ זעלבנ ליד עדעלשטאטס זע אינ „פאָלקלאָר־לידער" I, ז. 30־33, בא לעמאנענ א. א. פ. ז. 118־121 נ: 60, 60א, 60ב. אונדזער איצטיקער װאריאנט איז אינ־טערעסאנט דערמיט, װאָס ער דערװייטערט זיכ זייער שטארק פונעמ גרונט־טעקסט עדעלשטאטס אונ דער־מאָנט אינ אימ בלויז, װאָס שייעכ די אלגעמיינסטע שטריכנ.

6

פראגמענט

(קופערשמיד ש.)

1. מיר זיצנ אפ די בענקלעכ, אראָפגעלאָזט די קעפעלעכ,
אפ יעדנ פינגער רייסט א נייע ווינד,
מיר ארבעטנ באטאָג אונ מיר האָרעווענ באנאכט
אונ האָבנ אזא ווערט ווי די הינט.

2. Как же не завидовать нашему хозяину
Как он роскошно живет,
Чай попивает, газеты вычитает,
А нам, работникам, отдых не дает.

בראזילעווסקי איציק, בעלאָצערקווע, 1934.
פראגמענט פונ א פאָלקלאָרישער װאריאציע צו עדעל־שטאטס ליד „דער ארבעטער". די ערשטע סטראָפע פונ אונדזער פראגמענט איז בא עדעלשטאטנ אינגאנצנ ניט פאראנ, די מאָטיוונ פונ דער צווייטער סטראָפע — זיינענ יאָ פאראנ, אָבער, פארשטייט זיכ, אפ יידיש.

(כאבענסקי א.)

1. בעסער אינ דער היימ
עסנ ברויט אליינ,
איידער אפ דער גראבבארקע
פלייש מיט כריינ.

2. אוי, ויי, א באלעבאטיש קינד
קומט אפ דער גראבבארקע,
קומט ער אפ וי א הונט.

ואר. צו דער צווייטער סטראפע: לעמאנ א.א.פ.
ז. 132, נומ. 38.

II. לידער וועגנ קאמפ אונ קארבאנעס

8

1. שארפט אײַכ וואפנ, קומט צומ שטרײַט,
קעגנ פאלשקײַט, קעגנ מערדערײַ,
געגנוג שוינ צו דולדנ, דענ עס איז שוינ צײַט
צו פארניכטנ די שקלאפערײַ.

2. צו א רעוואָליוציאָנ זאָלט איר זיכ צוגרייטנ
אונ מיט וואפנ אינ די הענט.
אונדזער הערשער, אונדזער קייסער מוזנ מיר טויטנ,
צו מאכנ פונ שקלאפערײַ אנ ענד.

3. עס וועט אונדז ניט אָפשרעקנ קיינ ביקסנ אונ קאנאָנענ,
אונ אויכ ניט די סיבירישע קעלט.
מיר מוזנ זיכ פארייניקנ פעלקער אונ נאציאָנענ
צו באפרײַענ די גאנצע וועלט.

4. עס וועט אונדז ניט אָפשרעקנ דער גרויזאמער טויט,
אז פאר פרײַהײַט גייענ מיר אינ קאמפ.
מיר מוזנ קעמפנ אפ לעבנ אונ אפ טויט
צו מאכנ א רעפובליק אינ לאנד.

(ארכיוו פונ דער היסט. עטנ. געז.)

9

(קופערשמיד ש.)

1. שטייט אויף, איר אונטערגעדריקטע ברידער,
מעג וועקט אייך פון אייער שלאָף,
די צייט איז שוין געקומען,
ס'זאָל נעמען פון די צאָרעס א סאָף.

2. די צייט איז שוין געקומען
בא יעצטיקער מינוט,
צו שטרייטן מיט די טיראַנען,
וואָס זויגן פון אונדז דאָס בלוט.

3. צו שטרייטן מיט די טיראַנען
און אויך ניט פארגעסן דערביי,
אז מיר אַלע צוזאמען
קאָנען זיך מאכן פריי.

4. סיי ייִדן, רוסן, פּאָליאַקן,
אַלע פון אייגן נאַציִאָן,
זינגט רעוואָליוציִאָנערע לידער,
באפרייט די רויטע פאָן.

5. די אויסלענדישע ברידער —
זיי שטרייטן[1] אונדז אויס די האַנט,
זיי שרייען: „פאראייניקט זיך, ברידער,
באפרייט זיך אייער לאַנד".

6. זיי שרייען: „פאראייניקט זיך, ברידער,
און ווייסט וואָס איר האָט צו טאָן.
זינגט רעוואָליוציִאָנערע לידער,
באפרייט די רויטע פאָן".

קאזאַן מארים, שילערן. געהערט דאָס ליד פון איר פאָטער, אַן ארבעטער, בעלאָצערקווע, 1934. די ערשטע דריי סטראָפעס געדרוקט אין „פאָלקלאָר־לידער" I ז. 83, נומ. 67.

[1] אפּ״נעמ, פארגרייזט פון „שטרעקן".

10

(גוטיאנסקי ב.)

1. שאבעס אינדערפרי, אזייגער אכט,
האָט זיך אלטער גוט באטראכט,
שאבעס אינדערפרי, אזייגער נײַען,
איז אלטער ארויס גולײַען.

2. שאבעס אינדערפרי, אזייגער צעען,
האָט אלטער דעם פריסטאוו דערזעען.
ווי ער האָט אים דערזעען,
אזוי ט'זיך אין אים די איסקרע פארברענט.

3. ווי די איסקרע ט'זיך אין אים פארברענט,
אזוי האָט ער אין אים געשאָסן.
ווי ער האָט אין אים געשאָסן,
אזוי האָט ער אין האנט געטראָפן.

4. ווי ער האָט אין האנט געטראָפן,
אזוי'ז די האנט מיט בלוט פארלאָפן.
— „אלטער, אלטער, ס'בית שיין!"
— „איך האָב געטאָן, און ווייס אליין!"

5. א קויל האָט דיך געטראָפן, מײַן געטרײַער,
א קויל פון דיר, סוינע, אליין,
מע טראָגט דאָך דיך ארויס באלד פון פײַער,
מיר שטייען אין בלוטיקן שטראָם.

ס. פערשאלאָווע, 1926. ווערליק די זינגערן גיט איבער, איז די געשעעניש, וועגן וועלכער עס ווערט דערציילט אין ליד, פאָרגעקומען אין 1903 יאָר, אין שטעטל דאָבראָנקע, מאָהילאָווער גובערניע. אלטער איז געווען א סטאָליער. די פינפטע סטראָפע וואריירט א סטראָפע פון מ. סאָרעריוועסעס ליד „אָ, ליבער, מיר האָבן געשלאָסן".

(טשערניאק י.)

1. ליבע ברידער, סאָלדאטנ,
לאָזט אונדז נאָכ א ווײַלע שטיינ,
אָפּשייד נעמענ וועט ניט שאטנ
פונ דאָס לאנד, פונ דער היימ.

2. אָכ, איר קייטנ, הערט אופּ צו קלינגענ,
פארבלײַבט מיר אײַכ א ווײַלע שטיל,
לאָזט מיר מײַנ הארצ אויסצוזינגענ,
ווער קאָנ פילנ מײַנ געפיל.

3. מע האָט אונדז אלע צוזאמענ גענומענ,
אונ אינ טורמע הייסט מענ גיינ,
א נײַעמ נאָמענ האָבנ מיר באקומענ,
טוט א קוק, ׳עס איר אליינ פארשטיינ.

4. מע האָט אונדז אלע צוזאמענ גענומענ
אונ אינ טורמע האָט מענ אונדז אוועקגעפירט,
אינ בעסטנ בליִונג אונ אינ בעסטנ גלאנצ
האָט מענ אונדז געארעסטירט.

5. איכ האָב קיינ שלעסער ניט געבראָכנ
אונ קיינ טיראנסטווע ניט אופגעבראכט,
איכ האָב קיינ מענטשנ ניט געשטאָכנ
אונ ניט געגאנוועט אינ דער נאכט.

6. איכ האָב געזוכט די מענטשנ־פרײַהײַט,
אונ נאָכ ניט פאר זיכ אליינ,
אונ דערפאר ט׳מענ אונדז גענומענ
אונ אינ סיביר הייסט מענ אונדז גיינ.

עסקינע בראָכע, א זאָקנמאכערנ, 1928, די זינגערנ האָט געהערט דאָס ליד אינ 1899 יאָר אינ טשעריקאָוו (ווײַס־רוסלאנד) פונ א סטודענט, וואָס איז אהינ געווענ ארויסגעשיקט. וואר. לעמאנ א.א.פ. ז. 80־83 נ.ג. 41, 41 א, 41 ב.

12

(קופערשמיד ש.)

1. אין טורמעס, אין קייטן, אין לאנד פון קאפיטאל
ווערט דאָרט געפּייניקט דער ארבעטערמאן,
|: פון פרויען, פון קינדער, פון ארבעטער גאָר :|
פארשלאָסן אין טורמעס אף לאנגע יאָר.

2. פינצטער און קאלט איז מיר אָט אָ־דאָ,
קיין טיר, קיין פענצטער, קיין לופט איז ניטאָ,
|: פון צאָרעס, פון הונגער, פון נויט און פון שרעק, :|
אזוי איז פון מיר מיין קויעך אוועק.

3. איך לעב אָבער, ברודער, איך לעב און איך ווארט,
איך ווייס, אז דער ארבעטסמאן וועט נעמען די מאכט.
פרייהייט וועט זיין איבעראל, אומעטום,
מיט פרייד וועלן מיר טראָגן די רויטע פאָן".

שינדער כאים, אן ארבעטער פון א מעבל־פאבריק,
בעלאָצערקווע, 1933.

13

(קופערשמיד ש.)

1. זיצן זיץ איך אין טורמע אף די נארעס
|: און קוק ארויס אף פאוויע־גאס,[1] :|
מיינע אויגן זיינען פינצטער,
|: און מיין פּאָנעם איז פון טרערן נאס. :|

2. מיינע כאוויירים אף דער פאבריק
|: ליידן הונגער, נויט און פיין, :|
פיל פון זיי האָט מען פארשיקט
|: האָרעווען אף דער אייזנבאן. :|

---

1 די גאס אין ווארשע, ווו ס'געפינט זיך די טורמע פאר פּאָליטישע „פארברע־כערס".

1259—7

3. ליגן ליג איך אין טורמע אפ די נארעס
|: און דריק מיך צו מײַנע ביינער, — :|
פון אלע מײַנע גוטע ברידער
|: קומען קומט צו מיר ניט קיינער. :|

4. אין טורמע זיצן איז זייער שלעכט,
|: שלעכט און ביטער, ווי דער טויט, :|
אָפּזיצן א טאָג, א יאָר,
|: מיט א בריל[2] וואסער און א שטיקל ברויט. :|

גרינבערג טויבע, 42 יאָר, בעלאָצערקווע, 1934 י.
געהערט דאָס ליד אין כעלם (פוילן).

---

1 זאָל דאָס וואָרט עפּשער שטאמען פון באַרילעכן, באַרילקע, וואָס באַטײַט א קליינ
פּעסעלע ?

לידער וועגן אָרעמקייט און נויט

I. לידער וועגן אָרעמקייט און נויט—נ.נ. 1—13
II. לידער וועגן עמיגראַציע און עלנטקייט—נ.נ. 14—24
III. בעטלער-לידער—נ.נ. 25—28

I. לידער וועגנ אָרעמקײט אונ נויט

1

(קופּערשמיד ש.)

1. אכ, פּארמוטשעט, כ׳בינ פּארמוטשעט,
נײט קיינ ביסנ שווארצער ברויט,
שטענדיק וואלגערט זיכ מײַנ פּאָטער
צווישנ טורמעס אונ קויט.

2. אונ די מאמע מײַנע קראנק איז,
קיינער האלט זי נײט אויס,
כאָטש נעמ אונ באגראָב זיכ,
אנדערש קומט גאָרניט אויס.

3. אונדזער פּעלד שטייט
נאָכ ניט געאקערט, נײט געזייט,
אז ס׳וועט קומענ דער ווינטער,
ווער וועט געבנ אונדז ברויט?

דודינע סלוווע, שילערנ, בעלאָצערקווע, 1934.

2

(סקודיצקי ז.)

1. „א גוט־מאָרגנ, וואָס מאכסטו, מײַנ טײַערע עסטער,
א קוק טאָנ אפּ דיר איז א שרעק.
האָדי שוינ וויינענ, מײַנ טײַערע שוועסטער,
האָדי שוינ וויינענ, אנ עק״.

2. „וויִאזוי זאָל איך ניט וויינענ, וויִאזוי זאָל איך ניט קלאָגנ,
געשטאָרבנ מײַנ לייזער, מײַנ קרוינ,
געבליבנ בינ איך א וויסטע אלמאָנע
מיט נײַנ יעסוימים אלייג.

3. אמאָל אפ שאבעס איז מײַנ לייזער געפאָרנ,
איִנ בויד איז געזעסנ דער דאיענ.
רעב פײשע דער דאיענ איז געזעסנ א בייזער
אונ האָט אָנגעהויבנ צו שרײַענ.

4. „הולטײַ, דו כציפע, (!) פאָר א ביסל גיכער,
דער שאבעס הענגט שוינ אפנ נאָז“.
מײַנ לייזער האָט זיך צעלאָזט ווי א וויכער
אונ האָט צעטריבנ די פערד אָנ א מאָס.

5. פלוצעמ האָט זיך אנ אקס אײַנגעבראָכנ,
צוויי רעדער האָבנ געמאכט לאָפ, לאָפ.
מײַנ לייזער איז קאָמ אהיימ פארקראָכנ
אונ האָט זיך צעקלאפט דעמ קאָפ.

טעסליער מאניע, קורסאנטנ פונ קיִעווער יידישנ פעד־טעכניקומ, 1923. דאָס ליד שטעלט מיט זיך פאָר א פאָל־קלאָרישע וואריִאציע פונ שאָלעמ־אליִיכעמס ליד „ערעוו שאבעס“, געדרוקט אינ „יידישעס פאָלקסבלאט“ № 36, 1884.

3

(קופערשמיד ש.)

1. אוי, [איך] דער וויסטער באלעגאָלע,
מײַנ האָרעווענ איז אָנ אנ עק...
איך שפיל מיר אויס די בעסטע ראָליע,
דער ווינט בלאָזט אוועק.

2. איך לייג מיר ארײַנ אינ וואָגנ ארײַנ
פיר קאָוועגע רעדער,
זי ביקשעוועט, זי ריכעוועט,
גרינג ווי א פעדער.
אוי, איך, דער וויסטער באלעגאָלע... אאוו.

3. איכ שפאַנ מיר אײַנ אינ װאָגנ אַרײַנ
פיר פערד אינ דער ברײט,
איכ זעצ זיכ אַרײַנ אינ קעלניע אַרײַנ,
איכ גיב א פײַפ, סע גײט.
אױ, איכ, דער װיסטער באַלעגאָלע... אאױ.

4. איכ נעמ אַרופּ דעמ קלענסטנ פאַרשױנ
אונ זעצ אימ אױבנאָנ,
שעלט ער מיכ אינ טאַטנ אַרײַנ:
„טרײַב מיר גיכער אָנ".
אױ, איכ, דער װיסטער באַלעגאָלע... אאױ.

5. סע נעמט זיכ צונױפ א קאָמפּאַניע כסידעמלעכ
פאָרנ צומ גוטנ ייִדנ;
אײנער שרײַט: „פאָר גיכער —
איכ דאַרפ צומ גוטנ ייִדנ".
דער צװײטער שרײַט: „פאָר פּאַװאָליע,
אױ, מײַנע מערידנ".
אױ, איכ, דער װיסטער באַלעגאָלע... אאױ.

אַרבעטמאַנ פײגע, א שילערנ. געהערט דאָס ליד פונעמ פאָטער, א שטריקלדרײער. בעלאָצערקאָװע, 1934.

4

(טשערניאַק י.)

1. איכ, נעבעכ, אָרעמער שױמער,
פאַרװאָגלט איז פונ מיר די נאַכט,
דער שלאָפ ברעכט מיר אינ מײַנע בײנער,
צי דענ פונ אײַזנ בינ איכ געמאַכט?

2. כאָסװעשאָלעמ איכ זינדיק ניט,
אַז מענ איז געזונט איז אױכעט גוט.
אױב ניט, איז שלעכטער,
שױנ בעסער זײַנ א װעכטער.
איכ, נעבעכ, אָרעמער שױמער... אאױ.

3. זאָל איך פרעגן בא גאָט א קאשע,
פאַרוואָס קומט מיר אזא פאַרנאָסע? —
מיסטאמע בין איך אזוי ווערט,
אזא פאַרנאָסע איז מיר באשערט.
איך, נעבעך, אָרעמער שוימער... אאוו.

4. לאָזן די פאַרנאָסע איז אויך א נויט,
מע קען פאַרלירן דעם שטיקל ברויט,
דאן איז דאָך שלעכטער,
שוין בעסער זיין א וועכטער.
איך, נעבעך, אָרעמער .שוימער... אאוו.

כאַטימסק. 1928. וואר. ג.מ. ז. 282, נומ. 329. דער אָנהייב פון ליד — „איך, נעבעך, אָרעמער שוימער" — דערמאָנט אינעם טראַדיציאָנעלן אָנהייב פון בערל בראָדערס לידער: „איך, נעבעך, אָרעמער פאסטעך", „איך, נעבעך, אָרעמער שינדלער" אאוו.

5

(טשערניאק י.)

1. ס'איז וואָר און וואָר,
|: וואָס אָלטע לייט זאָגן, :|
|: בעסער איין קווינט מאזל,
איידער טונען גאָלד. :|

עטאָ ווערנאָ דא פראווּדא,
שטאָ סטאַריקי גאָוואָריאַט,
שטאָ לוטשע ניעמנאָשקאָ סטשאסטיע,
טשעם זאָלאָטא מאָט.

איך, ווי'נ איך קום ניט אָן,
טרעפ איך מיין מאזל ניט אָן.
אי קודא ניע פּוידו,
טאַם יא סטשאסטיע ניע נייַדו,
|: ראַק צאָרעס סייוווּוויוּן,[1]
בעדא מיניע קרוגאָם. :|

1 רק צרות סבבני (העברייִש) — בלויז צאָרעס האָבן מיך ארומגערינגלט. דער „י" אינעם ווארט „סייוואוּוני" איז אין פערז ארויסגעפאלן צוליבן גראַם („איך ווי'ן איך קום ניט ניט אָן" — „ראַק צאָרעס סייוווּוויוּן").

2. אמאָל איז געווענ
:|גרינגער צו פארדינענ,:|
:|אונ היינט, ווי'נ איכ קומ ניט אָנ,
פארנאָסע ניט צו געפינענ.:|

אָדנאזשדי בולאָ
ליעכטשע זאראָבליאט,
טיפער קודא ני פרידיאָש,
זאראבאָטקו ניע ניידיאָש.
איכ, ווי'נ איכ קומ ניט אָנ... אאוו.

פריידינע מ., א נייטערנ, 50 יאָר, כאָטיטסק. 1927. אינ אנ אוקראאינישנ פאָלקאָר־ליד אפ אנ ענלעכער טעמע— וועגנ איינעמ, וואָס האָט ניט קיינ מאזל אונ קיינ גליק (קאָסטאמאראָוו ז. 161, נומ. 65) — געפינענ מיר פאָלגנ־דיקע ענלעכע צו אונדזער ליד פערזנ:

„Ох а где ж бо я піду
Нігде щастя не знайду"

עס איז גאנצ מעגלעכ, אז דאָס גאנצע ליד איז אנ איבערזעצונג פונ אנ אוקראאינישנ אָדער ווייסרוסישנ ליד.

6

(קו פערשמיד ש.)

1. אוי, מאזל, אוי, מאזל,
ווו ביסטו פונ מיר אנטרינענ,
איכ טו דיכ זוכנ אינ אלע ווינקעלעכ
אונ קאָנ דיכ ניט געפינענ.

2. אז איכ האָב דיכ געפינענ,
האָב איכ דיכ געטראָפנ שלאָפנ;
שטיי שוינ אופ, מאזל מיינס,
אונ גאָט זאָל דיכ ניט שטראָפנ.

3. דאָרטנ, דאָרטנ שווימט א שיפעלע,
איז עס פול, ניט ליידיק,
אונ אויב דער מענטש האָט קיינ מאזל ניט,
פארפאלנ איז ער אפ אייביק.

רייכשטיינ ציליע, 15 יאָר, בעלאָצערקווע, 1928.

7

(קופערשמיד ש.)

1. אוי, דאלעסל —
נו-נו-נו.
אינ אלע ווינקעלעכ
ביסטו דאָ.

2. וואָלט איכ דיר געהאָלפנ,
האָב איכ ניט פונוואנענ,
בעט איכ דיכ, דאלעסל,
פארנעמ זיכ פונדאנענ.

זאריצקי מאניע, בעלאָצערקווע, 1928.

8

(קופערשמיד ש.)

1. איכ גיי א גאנצנ טאָג
פונ אינדערפרי ביז נאכט,
איכ צערייס די שיכ
אונ קומ אהיימ פארשמאכט.

2. איכ קומ אהיימ פארשמאכט,
כאפ איכ דעמ פסאק,
די קינדער מיט א געוויינ
אונ דאָס ווייב צומ טאאק.

3. אינ וויג וויינט דאָס קינד,
אינ בעט שרייט דאָס ווייב,
אז אָכ אונ וויי איז מיר,
סע גרוילט אפ מיר דאָס לייב.

4. די קינדער בעטנ: טאטע, טאטע,
גיב אונדז צו שטיקלעכ ברויט,
לאָמיר דיר ניט דערקוטשענ,
אניט שיק אפ אונדז אָנ דעמ טויט,
אונ לאָמיר זיכ ניט מוטשענ.

5. אין דרויסן גיסט א רעגן,
אין שטוב איז נאס.
אז אַך און ווײ איז מיר,
אז בא מיר אין שטוב איז ערגער ווי אפן גאס.

9. פון זייגער איינס ביזן זייגער נײַן,
. . . .
אז סע סטײַעט ניט קיין מאָל וואסער,
שעלט מען מיר אין טאטן ארײַן.

גוסאטש פ. שילערן, געהערט דאָס ליד פון דער באָבען, בעלאָצערקווע, 1934.

9

וואריאנט

(רײַכשטיין כ.)

1. אין שטוב איז קאלט און נאס,
ערגער ווי אפ דער גאס,
אין בעט שרײַט דאָס ווײַב,
אז עס גרוילט אפ מיר דאָס לײַב.

2. „ווי ביסטו געוועזן,
וואָס דו האָסט אין אונדז פארגעסן,
ס'איז שוין דער דריטער טאָג,
אז מיר האָבן ניט געגעסן"...

3. אין בעטל שרײַט דאָס קינד,
ווײ איז מיר און ווינד, —
„גיב אונדז א שטיקל ברויט
און לאָמיר זיך ניט מוטשען,
אָדער שיק אפ אונדז דעם טויט
און לאָמיר דיר ניט דערקוטשען".

בערדיטשעוו, 1926. נומערן 8 און 9 שטעלן מיט זיך פאָר פאָלקלאָרישע וואריאציעס פונעם ליד „דער אָרעמאן" פון י. וו. ש. געדרוקט אין „קויל־מעוואסער" נום. 11 פארן 1862 יאָר.

10

(קופערשמיד ש.)

שטיי אופ, מײַן מאַן, טו אָן דײַנע טאַכטױנים
און גיי דיר שוין זוכן אַפ שאַבעס.
אונדזערע שכיינים זײַנען אויך געמיינע, —
זיי האָבן דעם שאַבעס פאַרפרי,
מיר קומט ער אָן מיט נויט,
איך עס מיר ניט אָן זאַט מיט קיין ברויט.
איך האָב ניט קיין לעפל, קיין פלאַמען, קיין טעפל,
דאָס קלייטל דערגייט מיר די יאָר,
און איך האָב נאָך אַפ פורים קיין האָר...
שטיי אופ מײַן מאַן, שטיי אופ פון דײַן שלאָף.

בודמאַן פייגע, 16 יאָר, בעלאַצערקווע, 1934.

11

(גוטיאַנסקי ב.)

1. אלעף — אינדיקעס עסן די אשירים,[1]
בייז — באָרשטש מיט ברויט עסן די אניים.[2]

2. גימל — גענדזעלעך עסן די אשירים,
דאַלעד — דאַרע סוכאַרעס עסן די אניים.

3. היי — הינדעלעך עסן די אשירים,
וואָוו — וואַסער מיט ברויט עסן די אניים.

4. זײַען — זײַדענע קליידער טראָגן די אשירים,
כעס — כאַלעשדיקע קליידער טראָגן די אניים.

5. טעס — טײַבעלעך עסן די אשירים,
יוד — יושקע מיט ברויט עסן די אניים.

6. כאָף — כאַלעלעך עסן די אשירים,
לאַמעד — לעמעשקע עסן די אניים.

---

1. רײַכע.
2. אָרעמעלײַט

7. מעם — מאנדלען עסן די אשירים,
נונ — גיסלעך פוסטע עסן די אניִים.

8. סאמעך — סויבלענע היטלען טראָגן די אשירים,
אײַען — אָניטשעס אפּן קאָפּ טראָגן די אניִים

9. פּיי — פּירעזשקעס עסן די אשירים,
צאדיק — ציבעלע מיט ברויט עסן די אניִים.

10. קוף — קאטשקעלעך עסן די אשירים,
רייש — רעטעך מיט ברויט עסן די אניִים.

11. שין — שאבלטאשן [1] טראָגן די אשירים,
טאָף — טאָרבעטשקעס טראָגן די אניִים.

בערשאד, 1926.

12

(רײַכשטײַן ב.)

וואריאנט

1. אלעף — אײַנגעמאכטס עסט דער נאָגיד,
בייז — בולבע עסט דער אָרעמאן.

2. גימל — גענדזועלעך עסט דער נאָגיד,
דאלעד — דעם דאלעס האָט דער אָרעמאן.

3. היי — הינדעלעך עסט דער נאָגיד,
וואָוו —ווייטעקן האָט דער אָרעמאן.

4. זײַען — זעמעלעך עסט דער נאָגיד,
כעס — כוואָראָבעס האָט דער אָרעמאן.

5. טעס — טאָרטן עסט דער נאָגיד,
יוד — יעסורים האָט דער אָרעמאן.

6. קאָף — קאלאָשן טראָגט דער נאָגיד,
לאמעד — לאפּטיעס טראָגט דער אָרעמאן.

3 בײַטלען.

7. מעם — מאנדלען עסט דער נאָגיד,
נונ — א נאר בלײַבט דער אָרעמאנ...

8. סאמעכ — סמעטענע עסט דער נאָגיד,
אײַענ — אָניטשעס טראָגט דער אָרעמאנ.

9. קופ — קארבנ צײלט דער נאָגיד,
רייש — ראקעס האָט דער אָרעמאנ.

10. שינ — שעפסעלעכ האָט דער נאָגיד,
טאָפ — דעמ ט... האָט דער אָרעמאנ.

בערדניקאָוו, וויטעבסק, 1927.

13

װאריִאנט

(גוטיאנסקי ב.)

די אלעפ מאכט: העלדזלעכ געפּילטע לעאשירימ,[1]
די בייז מאכט: באָרשטש מיט ברויט לעאניִימ,[2]
די גימל מאכט: גענדז געבראָטענע לעאשירימ,
די דאלעד מאכט: דארע סעכערעס לעאניִימ.
די היי מאכט: האָלובצעס פּעטע לעאשירימ,
די װאָװ מאכט: װאסער מיט כריינ לעאניִימ.
די זײַענ מאכט: זיסע זאכנ לעאשירימ,
די כעס מאכט: כריינ מיט ברויט לעאניִימ.
די טעס מאכט: טאָרטנ גוטע לעאשירימ,
די יוד מאכט: יושקע פּיסנע לעאניִימ.
די קאָפ מאכט: קאָשערע גוטע קאָלבעס לעאשירימ,
די לאמעד מאכט: לעמעשקע טונקעלע לעאניִימ.
די מעמ מאכט: מאנע, גוטע גרײַפּלעכ לעאשירימ,
די נונ מאכט: ניסלעכ רויע לעאניִימ.
די סאמעכ מאכט: סאמע גוטע זאכנ לעאשירימ,
די אײַענ מאכט: עפּל פארפוילטע לעאניִימ.
די פּיי מאכט: פּוטער־בולקעס גוטע לעאשירימ,
די צאדיק מאכט: ציבעלע מיט קנאָבל לעאניִימ.

---

1 לעאשירימ — פאר די רײַכע.

2 לעאניִימ — פאר די אָרעמע.

די קופ   מאכט: קרעפּלעך גוטע לעאשירים,
די רייש מאכט: ראָבע פּאסאָליעס לעאניִים.
די שין   מאכט: שיינע, ווייַסע בולקעס לעאשירים,
די טאָף מאכט: טולקעס[3] רויע לעאניִים.

בערשאד, 1926. וואריאַנט צו נ. ב. 11-12-13 — קיפּניס II, ז. 119.

---

1 א געמיינער סאָרט פּישלעך.

II. לידער וועגן עמיגראַציע און עלנטקייט

14

(כ אָ ר אָ וו ע צ ע ר פּ.)

1. וואָס בין איך קיין אמעריקע געלאָפן,
אוןוואָסערע גליקן האָבן מיך דאָרט געטראָפן?
אז עלנט בין איך פארבליבן,
פון פאָטער און מוטער פארטריבן,
פון שוועסטער און ברידער אזוי ווײַט.

2. יעצט בעטן מיך מײַנע עלטערן אהיים,
און אהיים צו קומען איז פאר מיר ניט שיין.
עס ברענט אין מיר א פײַער
צו מײַן ליבער מוטער געטרײַער,
און מײַן הארץ ציט זיך נאָר צו איר.
כ׳וויים, זי וועט מיר געבן
צוריק מײַן ברויט צום לעבן,
און איך זינג מײַן טרײַער ליבער מוטערס ליד.

סלאָוויטע. 1928.

15

(ר ײַ כ ש ט יי ן כ.)

1. דו טוסט, מײַן טײַער לעבן, קיין אמעריקע אָפּפאָרן,
אין רוסלאנד וועל איך פארבלײַבן, —
אוי, זאָגן זאָג איך דיר, מײַן טײַער זיס לעבן,
אָפּטע בריוו זאָלסטו מיר שרײַבן.

2. אָפטע בריוו וועל איך דיר טאָן שרײַבן,
ניט קענען וועסטו זיי טון לייענען.
זאָגן זאָג איך דיר, מײַן טײַער זיס לעבן,
אז אפ דײַנע יאָר וועסטו טון וויינען.

3. צי געדענקסטו, געדענקסטו, ווען מיר זײַנען צו דער כופּע גע־
גאנגען,
די לעוואָנע מיט די שטערן האָבן אונדז ליכטיק באשײַנט.
נאָך דענצנמאָל, דענצנמאָל האָט מיר מײַן הארץ געזאָגט,
אז מיר וועלן ביידע ניט וויינען לאנג.

4. „איך האָב דיר געזאָגט, דו זאָלסט אפ מיר ווארטן,
דו זאָלסט זיך ניט רירן דײַן ביטער הארץ".
„איך קאָן שוין ניט ווארטן אפילע ביז מאָרגן,
ווײַל מײַן הארץ איז פול מיט שמארץ".

פ. רײַכשטיין, 1926, אן ארבעטערן פון א פאפיראָסן־
פאבריק.

16

(כ אָ ר אָ ו ע צ ע ר פּ.)

1. דײַן טאטע איז געפאָרן קיין אמעריקע,
טרינקט ער דאָרט די בעסטע גלאָז ביר,
מיך האָט ער איבערגעלאָזט מיט צווי קליינע קינדער,
אזוי ווי אן אָני בא דער טיר.

2. דײַן טאטע איז געפאָרן קיין אמעריקע,
טרינקט ער דאָרט די בעסטע גלאָז ווײַן,
כ'האָב אים געוואָלט פארהיטן פון אלע אומגליקן,
ער זאָל אין טורמע ניט ארײַן.

3. דײַן טאטע איז געפאָרן קיין אמעריקע
און גייט דאָרט שפּאצירן אפ די בעלער,
מיך האָט ער איבערגעלאָזט בא ראָכעלע שאפירע,
כ'זאָל בא איר וואשן די טעלער.

כלאָוויטע, 1928.

17

(ר ײַ כ ש ט ײ ן כ.)

1. „ווהין זשע פאָרסטו, עליקל מײַן מאַן?
ווהין זשע פאָרסטו, עליק שאַרלאַטאַן?"
„קיין אַמעריקע, מײַן ווײַבעלע,
קיין אַמעריקע, מײַן טײַבעלע,
קיין אַמעריקע, מײַן קרוין,
דו גאָלדענער פאַרשוין".

2. „ווו זשע וועל איך נעמען פלייש אויף שאַבעס?
ווו זשע וועל איך נעמען פלייש אויף שאַבעס?"
„באַם קאַצעוו, מײַן ווײַבעלע,
באַם קאַצעוו, מײַן טײַבעלע,
באַם קאַצעוו, מײַן קרוין,
דו גאָלדענער פאַרשוין".

3. „ווו זשע וועל איך נעמען ליכט אויף שאַבעס?
ווו זשע וועל איך נעמען ליכט אויף שאַבעס?"
„איך וועל דיך בינדן,
ס'טו פאַרשפּאָרן ליכט צו צינדן,
און קיין געלט האָב איך ניט".

4. ווו זשע וועל איך נעמען צימעס אויף שאַבעס?
ווו זשע וועל איך נעמען צימעס אויף שאַבעס?"
„אַז דו רעדסט מיר אויס צימעס,
ווערסטו באַ מיר נימעס,
און קיין געלט האָב איך ניט".

5. „ווו זשע וועל איך נעמען ברויט אויף שאַבעס?
ווו זשע וועל איך נעמען ברויט אויף שאַבעס?"
„אַז דו רעדסט מיר אויס ברויט,
באַקום זשע גלײַך דעם טויט,
און קיין געלט האָב איך ניט".

בעלדיטשעוו, 1926. וואר. ג. מ. נומ. 305, 306, פינקעס, ז. 390, נומ. 7. צטשר. III־II ז. 614, נומ. 43. זע „באַ־מערקונגען און צוגאָבן" ז. 373־374, נומ. 10.

18

(בערעגאָווסקי מ.)

1. שטייט א טויב אפן דאך,
טוט זי דאָרטן צו ברומען,
און מײַן מאן איז פון מיר אוועק,
און טוט צוריק נישט קומען.

ווער קאָן שפּילן, ווער קאָן שפּילן,
צו מײַנעם הארצן, צו מײַנעם ווילן...
ווער קאָן שפּילן, ווער קאָן שפּילן,
מײַנע צאָרעס צו שטילן.

2. קינדער מײַנע טײַערע,
קלײַבט זיך צונויף אינײנעם,
טאָמער וועט גאָט ראכמאָנעס האָבן,
וועט אײַער טאַטעניו צוריק קומען.
ווער קאָן שפּילן, ווער קאָן שפּילן... אאוו.

3. אוי, לײַט זאָגן, לײַט זאָגן,
אז איך האָב דעם מאן פארטריבן, —
גאָט, ער ווייסט דעם גאנצן עמעס,
אז איך בין אן אגונע געבליבן.
ווער קאָן שפּילן, ווער קאָן שפּילן... אאוו.

כענקינע פרומע, 58 יאָר, סטאראָדוב, 1930.

19

(לעוויצקי א.)

1. צי האָט איר געהערט,
וואָס ס'האָט זיך פארלאָפן,
א מאן א פרוי
האָט אוועקגעוואָרפן.

2. ער איז אוועק
פון יענער זײַט וועלט,
ער שיקט ניט קיין בריוו
און שיקט ניט קיין געלט.

3. ער איז אוועק
פון יענער זײַט מעדינע,
ער האָט איבערגעלאָזט א פרוי,
אנ אייביקע אגונע.

4. ער האָט איבערגעלאָזט א פייגעלע,
א פייגעלע א יונגס,
ס'זאָל אים דערציילן
פון אלעסדינג.

5. ס'פייגעלע איז געפלויגן,
וואלד איין און וואלד אויס,
ביזוואנען ס'איז געקומען
צום מערדער אין הויז.

6. „שטיי אוף, דו מערדער,
שטיי אוף, דו רעצייעך,
האָסט איבערגעלאָזט א פרוי,
זי וועט פון דער וועלט אוועקגיין".

7. „טאלעס און טפילן
האָב איך שוין לאנג אָפּגעלייגט
און א געט פאר מײַן ווײַב
שוין לאנג צוגעגרייט".

8. ס'פייגעלע איז געפלויגן,
א טאָג מיט א נאכט,
ביזוואנען ס'איז געקומען,
די ליפּעלעך פארשמאכט.

9. „שטיי אוף, דו פּאָנעם,
דו גילדענע צורע,
כ'האָב דיר געבראכט פון דײַן מאנ
א ווײסטע פּסורע".

10. אזויווי זי האָט גענומען
דאָס בריוועלע צו לייענען,
אזוי האָט זי אָנגעהויבן
קלאָגן און וויינען.

11. אזויווי זי האָט געמומען
דעם געט אין דער האַנט,
אַזוי האָט זי אויסגעקערעוועט
דעם פּאַנעם צו דער וואַנט.

12. „הער שוין אויף צו וויינען,
הער שוין אויף צו קלאָגן,
איינע צוויי ווערטער
קאָן איך דיר זאָגן.

13. אַז וויפל איך וועל לעבן,
וועל איך דיר שרייבן,
און מיט מיינע צוויי פליגעלעך
דיר דעם בעסערן וועג אָנווייזן".

באָסלעוו, 1926.

20

וואַריאַנט

(גוטיאַנסקי ב.)

1. צי האָט איר געהערט, וואָס האָט זיך געטראָפן,
דער קיניג פון דער שטאָט איז פון דער מאַלקע אַנטלאָפן.
ער איז אַנטלאָפן אין עק וועלט,
נישטאָ קיין ברייוועלע און ניט קיין געלט.

2. ער האָט איר איבערגעלאָזט אַ פייגעלע אַ יונגס,
עס זאָל אים דערציילן פון אַלעסדינגס.
„קיין פייגעלע קיין יונגס בין איך ניט,
אין קיין ווייטע מעדינעס פלי איך ניט".

3. דאָס פייגעלע איז געפלויגן פון דויר צו דויר,
ביז ס'איז געקומען צום קיניג אין טויער.
„הער אויס קיניג, וואָס איך וועל דיר זאָגן,
שרייב אָן אַ געט, וועל איך דיין אייגן ווייב אָפּטראָגן".

4. „אוי, טאַלעס און טפילן האָב איך שוין לאַנג אָפּגעלייגט,
און אַ געט צו מיין ווייב האָב איך שוין לאַנג אָנגעגרייט".

„נעם זשע דעם געט און לייג צו צו מײַן לײַב
וועל איך אים אָפּטראָגן דײַן אייגן ווײַב".

5. דאָס פייגעלע איז געפֿליגן א טאָג מיט א נאכט,
ביז ס'איז געקומען די ליפּעלעך פארשמאכט.
„שטיי אוף, דו מאלקע, שטיי אוף, פונעם בעט,
איך האָב דיר געבראכט פון דײַן מאן א געט.
שטיי אוף, די מאלקע, דו גאָלדענע צורע,
איך האָב דיר געבראכט א וויסטע בשורה".

6. אזויווי די מאלקע האָט גענומען דעם געט אין דער האנט,
אזוי האָט זי זיך אָנגעהויבן צו קלאַפּן מיטן קאָפּ אין דער וואנט,
אזויווי זי האָט אָנגעהויבן דעם געט לייענען,
האָט זי אָנגעהויבן ביטער צו וויינען.

זיצערמאן מ. ארבעטער, בערשאד, 1925. וואר. צו נומערן 19-20 — קאהאן II, ז. 66, נומ. 4, פּרילוצקי II, ז. 66-67, נומ. 133-134.

21

(קופּערשמיד ש.)

1. ווי איז מײַן לעבן
און ווי איז מײַן וועלט,
וואָס איך בין געבליבן,
אזוי ווי א שעפּעלע אין פעלד.

2. א שעפּעלע אין פעלד
האָט זיך געפּאסעט
און איך בין געבליבן,
אזוי ווי א שטיין אפּן וואסער.

3. א שטיין אפּן וואסער
קען דאָך ניט שווימען,
די צאָרעס פון מײַן הארצן
זאָלן שוין אָפּקומען.

4. די צאָרעס פונעם הארצנ
מיט מאקעס באדעקט,
איכ וואָלט זיי באשריבנ,
וואָלט קיינ פאפיר גיט געקלעקט.

5. פאפיר וואָלט עפשער געקלעקט,
וועלנ די הענט ניט אויסטראָגנ,
די צאָרעס פונעם הארצנ
פאר קיינעמ ניט צו זאָגנ.

6. די שיינע רויז ליגט איג גאָרטנ,
דער רעגנ גייט אפ איר.
דער רעגנ הערט אופ גיינ,
ווערט זי אָנ דעמ קאָליר.

7. ניט אזוי דעמ קאָליר,
ווי אלערליי פארבנ,
איידער אזא לעבנ,
בעסער צו שטארבנ.

8. יונגערהייט שטארבנ
איז אָנ א סאקאָנע,
איידער צו בלייבנ
א יונגע אלמאָנע.

9. וואָס הייסט אנ אלמאָנע,
אז דער מאנ שטארבט אוועק.
וואָס הייסט אנ אגונע, —
דער מאנווארפט אוועק.

אילוואווסקע זשעניע, 29 יאָר, מאָדיסטקע, בעלאָ-
צערקווע. 1933. וואר. ג.מ. ז. 238-240,
גומערנ 286-287. קאהאנ I, ז. 148, נומ. 18.

22

(װאָרנאָװיצקי מ.)

א בריװ קײן אמעריקע פֿון א פֿרױ צו איר מאַן

1. הער נאָר אױס, מײַן מאַן,
געזונט זאָלסטו מיר זײַן,
אָן יאָרן זאָלסטו בא מיר בלײַבן
װיפֿל איז דער שיר,
צו בעטן זיך בא דיר,
א בריװעלע זאָלסטו מיר אָנשרײַבן?

2. ס'איז שױן זעקס יאָר צײַט,
דו ביסט פֿון מיר גאַנץ װײַט.
קײן אמעריקע ביסטו געפֿאָרן זוכן גליקן.
דו האָסט מיך איבערגעלאָזט דו,
אַן אומגליקלעכע פֿרױ,
קײן ענטפֿער װילסטו מיר ניט שיקן.

3. איך קען דיך ניט פֿאַרשטײן,
װאָס מיט דיר געשען?
דו האָסט אין דײַן סימפּאַטישע גאָר פֿאַרגעסן.
דײַנע קינדערלעך דרײַ,
װאָס דו ביסט זײ געװען געטרײַ,
אָן זײ האָסטו גאָר קײנמאָל ניט געגעסן.

4. הײַנט פֿאַרשטײ איך ניט,
װי עס אַרט דיר ניט,
דו האָסט זיך אױסגעלערנט טיראַנישע זיטן.
דו ביסט פֿון מיר גאַנץ װײַט
אַזא לאַנגע צײַט,
דײַן כאַראַקטער האָט זיך שױן אין דיר געביטן.

5. אַך, דו מאַכשעמױניק,
אַך, דו קאָלבױניק,
אַף פֿײַער מעגסטו דאָרטן ברענען!
דו ביסט אַװעקגעפֿאָרן,
א בראָך צו דײַנע יאָרן,
מיך װילסטו אַהינצו ניט נעמען.

6. די קינדער בעטן עסן,
דו האָסט אינ זיי פארגעסן,
איכ האָב דאָכ ניט פונוואנענ צו לעבנ.
איכ האָב פארזעצט אלעס,
אפילע דיינ אלטנ טאלעס, —
קיינ ענטפער ווילסטו מיר ניט געבנ.

7. אונדזער שכיינע דאָבע,
די שווארצע, די גראָבע,
זי איז דאָכ שוינ באגליקט געוואָרנ!
דער מאנ האָט באגליקט,
א סאכ געלט צוגעשיקט.
קיינ ניו־יאָרק איז זי צו אימ געפאָרנ.

8. אונ איכ זיצ אונ ווארט אונ ווארט.
פונ דער דירע האָט מענ מיכ שוינ אויכ ארויסגעטריבנ.
אונדזער יאָסעלע איז שלאפ.
שריי צום הימל ארופ.
אונ קיינ ענטפער ווילסטו מיר ניט געבנ.

9. עפשער האָסטו דאָרט
א צווייטע אפ מיינ אָרט,
פארגינ איכ דיר די גאָלדענע גליקנ.
דו ווערסט זיכ וועלנ מיינענ,
איכ וועל נאָכ דיר וויינענ,
אָבער א געט דארפסטו מיר שיקנ.

10. נעמ איינ א מיסע-מעשינע
אינ דער גאָלדענער מעדינע,
גאָט וועט מיכ מיט א צווייטנ מאנ באגליקנ.
דו ווערסט פאָטער פונ א צאָרע,
פונ מיר דיינ ווייב כייע-סאָרע,
אָבער א געט דארפסטו מיר צושיקנ.

11. די ביטערע אמעריקע נעמט די קויכעס ארויס,
פיל אומגליקלעכע ברענגט זי צו טרערנ.
מענער אונ פרויענ איידער מע כאָוועט זיי אויס,
דערנאָכ לאָזנ זיי זיכ ניט הערנ.

12. אָט די, וואָס פאָרן אוועק זאָגן זיי צו,
אז זיי וועלן זיך אפ דער סעמייסטווע אומקוקן.
עס גייט אוועק א יאָר,
דערמאָנען זיי זיך גאָר
די ערשטע בריוו צו שיקן.

13. אז דו וועסט ערהאלטן מײַן בריוו,
און ס׳וועט דיר געפעלן מײַן פלאַן,
אַן ענטפער זאָלסטו מיר שרײַבן,
איך וויל, אז דו זאָלסט זאָגן
אפ אייביק מײַן מאַן,
א פאָטער די קינדער זאָלסטו פארבלײַבן.

14. דיך גריסט יעדער קינד
און ווינטשט דיר גליק און געזונט
ווערע, בעטיע, יאשע ווילן דיך זיין,
און איך דײַן ליבע פרוי,
וואָס ווינטשט דיר גליק אלע שו,
פון מיר דײַן פרוי כײַע-סאָרע ווײַנשטיין.

בערשאד, 1928. וואר. באסטאָמסקי ז. 77, נומ. 5.
דאָס דאָזיקע ליד איז מיסטאמע פארפאסט געוואָרן
דורך א גאסן-זינגער א קופלעטיסט; אפ דעם זאָגט
איידעס די קופלעטן-פאָרם, די מאָראליזירנדיקע טענער,
דער גראָב-זידלערישער עלעמענט אין די רייד פון
דער פרוי, וואָס מיר טרעפן אים ניט אין די איבע-
ריקע לידער פון דעם מין.

23

(סקודיצקי ז.)

1. אָנגעשפארט מיט אירע עלנבויגן
זיצט אײַן פרוי שפעט באנאכט,
טרערן טועגן גיסן אויס אירע אויגן,
נאָר זי זיצט און טראכט.

2. מײַן מאַן איז געפאָרן גליקן מאכן,
מיך האָט ער געלאָזט אליין,

נעכטנ וואָלט ער געווענ א געט צושיקנ,
מײַנ הארצ זאָל זיכ אינ מיר ניט צעגיינ.

3. מײַנע קינדערלעכ שטייענ פונדערווײַטנ,
זיי באַווײַזנ ניט קיינ פרײַע מינע,
זיי פרעגנ מיכ: „מאמעניו, ווו איז אונדזער פאָטער?"
אז פינצטער אונ ביטער איז מיר...

4. צי זאָל איכ פריִער קוקנ אפ זיי,
צי זאָל איכ קלאָגנ אפ זיכ,
אז אינ הארצנ טוט מיר וויי,
אז פינצטער אונ ביטער איז מיר.

5. מײַנ מאנ איז געפאָרנ גליקנ מאכנ,
מיכ האָט ער געלאָזט אליינ.
נעכטנ וואָלט ער געווענ א געט צושיקנ,
מײַנ הארצ זאָל זיכ אינ מיר ניט צעגיינ.

6. איכ בינ אויסגעווענ אלע גרויסע מענער
אונ אלע לײַט די קלוגע,
וועמענ איכ דערצייל מײַנ פרישעצטווע,[1]
מאכט מענ מיר מעשוגע.

כאזאנאָוויטש איטע, שטוב־ווירטנ, 44 יאָר, קיִעוו, 1926.

24

(קופערשמיד ש.)

יוראַדלאַבט

1. אָנגעשפארט אינ עלנבויגנ,
זיצט א פרײַלנ שפעט באנאכט,
אונ טרערעלעכ גיסנ זיכ פונ אירע אויגנ.
זי זיצט, נעבעכ, אליינ אונ טראכט.

---

1 אפּאָנעמ פונ רוסישנ: «Происшествие».

2. קינדערלעך, קינדערלעך, אײַער טאַטע װעט איר ניט זען,
(סײַדן) צײַטנװײַז אַף פּאַפּיר.
אײַער טאַטע איז אװעקגעפֿאָרן גליקן זוכן,
װיי און װינד איז צו מיר.

3. אײַער טאַטע איז אװעקגעפֿאָרן גליקן האַנדלען,
גאָר אין אַ װײַט לאַנד.
ער זאָל מיר כאָטש אַ געט צושיקן,
איך זאָל ניט קומען צו קיין שאַנד.

4. אײַער טאַטע האָט מיך איבערגעלאָזט
איבער פֿרעמדע הײַזער, אַף אַ פֿרעמדער טיר,
אַף דער גאַנצער װעלט אַן אַגונע פֿאַרבליבן,
װיי און װינד איז צו מיר.

5. אוי, אָנגעשפּאַרט אין עלנבויגן,
זיצט אַ פֿרײַלן שפּעט באַנאַכט,
טרערן גיסן זיך פֿון אירע אויגן,
זי זיצט, נעבעך, אַליין און טראַכט.

בעלאָצערקווע, 1927. װאַריאַנט צו נומ. 23־24—רשומות ב, ז. 174, נומ. 15. װאַריאַנט צו ערשטער סטראָפֿע בא קאַהאַנען II 71, נומ. 7. אין אַ דריטן װאַריאַנט פֿונעם זעלבן ליד, װאָס געפֿינט זיך אין אונדזער אַרכיװ, און װאָס אונטערשיידט זיך אין אַלגעמיינעם ניט פֿון די אויבנגעבראַכטע טעקסטן, קומט צום סאָף פֿאָלגנדיקע נײַע סטראָפֿע:

„אַפֿן באַרג שטייען צװיי טױבן,
איינע צו די אַנדערע טוען זיי ברומען,
מײַן מאַן איז אװעקגעפֿאָרן אַף פּאַרנאָסע
און איז צוריק ניט געקומען”.

III. בעטלער־לידער

25

(אוסטערליצ יע.)

1. שלעכט אונ ביטער, ווי דער טויט,
איז דעם אָרעמאַנ זײַנ לעבנ,
צוליב דעם וויסטנ שטיקל ברויט
מוז ער זײַנ ערע אָפּגעבנ.

בעסער איז דאָכ אינ קייווער צו זײַנ
אונ גיט צו זענ די ליכטיקע וועלט,
איידער צו זײַנ אַנ אָרעמאַנ
אונ בעטנ בײַ לײַטנ געלט.

2. ביטער ווי גאַל איז דאָכ אָנ געלט,
זײַנ לעבנ איז אים גאָר ניט ליב.
ער גייט דאָכ ארומ, ווי אפ א פרעמדער וועלט,
אונ לײַדנ קאָנ אים קיינער ניט.
בעסער איז דאָכ אינ קייווער צו זײַנ... אאוו.

3. ער מעג דאָכ האָבנ דעם בעסטנ טאַלאַנט
אונ מעג זײַנ אינ דער וועלט געערט,
האָט ער ניט קיינ געלט אינ דער האַנט,
איז ער קיינ פעניג[1] ניט ווערט.
בעסער איז דאָכ אינ קייווער צו זײַנ... אאוו.

פאָפּריטקינ כײַע־סאָרע, קאָלווירטניצע, 63 יאָר, דאָרפ אינגוליעצ, קריוואָראָגער ראַיאָנ, 1934. די ערשטע סטראָפע פונ דעם דאָזיקנ ליד טרעפנ מיר עטוואָס געענדערט אויכ אינ א פאָלקלאָרישנ ארבעטער־ליד — „פאָלקלאָר־לידער" I, ז. 17, נומ. 1. מיסטאמע אהינ פונ בעטלער־ליד געקומענ.

1 פעניג, א קליינע מינצ.

26

(גוטיאנסקי ב.)

1. און סע קראַצט מיך, און סע בײַסט מיך,
און סע טראָגט מיך אונטער,
נאַקעט בין איך, באָרוועס גיי איך,
און סע גייט שוין ווינטער.

בערשאַד, 1926.

27

(אוסטערליץ ש.)

1. צײַט איך בין פון דער היים אוועק,
א גרויסער אומגליק האָט מיר געשען,
צו מײַנע אויגן איז געקומען אן עק,
וואָס איך קאָן גאָר די שײַן ניט זען.

צי זאָל איך ווײנען, צי זאָל איך שרײַען,
ווער קאָן מיר העלפן צו מײַן געשריי,
דאָס איז א גזאר מין־האַשאָמאַיִם,
און אין הארצן איז מיר ווינד און ווי.

2. יעדער מענטש האָט זײַן מעלאָכע,
יעדער מענטש האָט זײַן פארשטאנד,
ווי קאָן איך בעטן בא גאָט די האצלאָכע,
אז איך דארף אָנקומען פונעם מענטשנס האנט.
צי זאָל איך ווײנען, צי זאָל איך שרײַען... אא״וו.

3. די וועלט זאָגט, אז ס'איז דאָ א לעוואָנע מיט א זון,
זי טוט באלײַכטן די גאנצע וועלט,
נאָר פאר מיר איז זי זייער פינצטער
און ניט פאר מיר איז זי געשטעלט.
צי זאָל איך ווײנען, צי זאָל איך שרײַען... אא״וו.

מילער ז., אן אָנגעשטעלטער, 45 יאָר, אינוואַליד,
קריוואָראָגער ראיאָן, 1934.

(מ ו ט ש נ י ק)

1. גיט א נעדאָווע אַנ אָרעמאַנ א בלינדנ,
וואָס ער איז בלינד פונ זײַנ געבוירנ.
פארשטויסנ בינ איכ צו זענ גאָטס וווּנדער,
די וועלט האָב איכ שוינ לאַנג פארלוירנ.

2. בלינד בינ איכ פונ מײַנ מוטערס בויכ,
פונ זינט איכ האָב נאָר די וועלט דערשנאפּט,
אונ ביטער איז מיר אַפּ דער עלטער אויכ,
מיט צאָרעס בינ איכ אָנגעזאפּט.

3. אז איכ בינ נאָכ געווענ א קליינ קינד,
עסנ האָט מענ מיר דערלאַנגט.
האלעווײַ מײַנ דערנערונג זאָל אזוי זײַנ אצינד,
וואָלט איכ גאָט געדאַנקט.

4. בלינד בינ איכ פונ זינט איכ בינ געבוירנ,
פונ זינט איכ האָב נאָר דערשנאפּט די וועלט.
וואָס נוצט עס מיר הערנ אַפּ די אויערנ,
אז די אויגנ זײַנענ מיר פארשטעלט.

5. די וועלט זאָגט, אז ס'איז דאָ שטערנ,
א זונ מיט א לעוואָנע,—
וויאזוי זאָל איכ ניט וויינענ מיט קיינ טרערנ,
אז בא מיר איז דאָס ניט קיינ מאטאָנע.

פארשריבנ בא א קינד פונ קינדער־הויז, קיִעוו, 1930.

אנטיקלעריקאלע לידער

1

(טשערניאק י.)

1. דאָס ווייסט דאָך יעדערער אין דער וועלט,
אז סאָכרים צום רעבן פֿאָרט(!),
סאָכרים צום רעבן א פֿידיען גיט(!),
גיט דאָס דעם רעבן א ברי,
ער גיט זיך קעגן זיי א קנייטש
און זאָגט זיי צי:
„גיי, גיי, אָן מוירע
מיטן רעבנס גליק,
אָן מאָרעשכוירע
מיט דעם רעבנס גליק".

2. דאָס ווייסט דאָך יעדערער אין דער וועלט,
אז דער גאנעוו צום רעבן פֿאָרט,
דער גאנעוו צום רעבן א פֿידיען גיט,
גיט דאָס דעם רעבן א ברי,
ער גיט זיך קעגן אים א קנייטש
און זאָגט אים צי:
„גיי, גיי אָן מוירע
מיט דעם רעבנס נעס,
אָן מאָרעשכוירע
מיט דעם רעבנס נעס".

פריידינע מ., בייטערנ, 50 יאָר, כאָטימסק, 1927.

2

1. אוי, דער רעבע זיצט
אונ איז זייער פארשוויצט,
אונ די צורע איז אים מעשינע,
די כסידים זינגענ
אונ טאנצנ אונ שפּרינגענ
מיט איינ פריילֿעכע מינע.
|: אוי, עס כאפּט אָנ א מוירע,
אז דער רעבע זאָגט די טוירע
אונ די צורע איז אים מעשינע. :|

2. אוי, איר וועט האָרכנ נײַעס,
וואָס די אפּיקאָרסים ברענגענ ראיעס
אונ זאָגנ, אז דער רעבע איז א באטריגער,
אונ דער, וואָס רעדט
אונ וואָס שפּעט,
דער איז הײַנט א קליגער.
|: אָבער אז מאָשיִעכ וועט קימענ,
וועלֿנ מיר האָבנ איינ סימענ,
צי האָבנ רעכט די קריגער. :|

3. אוי, אז דער רעבע זעט די מיידעלֿעכ,
מיט די שיינע קלֿיידעלֿעכ,
טוט זיכ אימ דער יעיצער-האָרע גליִענ.
צו די שיינע בריסטנ
טוט דער רעבע גליסטנ, —
כאָטש א גלֿעט צו טיִענ.
|: טוט ער זיכ א באָרע
מיט דעמ יעיצער־האָרע
אונ וויל עס פאָרט ניט טיִענ. :|

4. אוי, אז דער רעבע זעט די ווײַבעלֿעכ
מיט די שיינע הײַבעלֿעכ,
גייט זיכ אימ די נעשאָמע אויס.
די בעקעלֿעכ שפּילֿנ,
דאָס טוט דער רעבע גאנצ גוט פּילֿנ,
ער שפּרינגט אזש פּונ דער הויט ארויס.

|: טוט ער זיך א באָרע
מיט דעם יעיצער-האָרע
און זאָגט — „וואָס מאכט דאָס אויס“. :|

דאָס דאָזיקע ליד און אויך דאָס ליד נומ. 15 ז. 159, נומ. 59, ז. 198. נעמען מיר פון א האנטשריפטלעכער לידער־זאמלונג (אנטהאלט יידישע און רוסישע פאָלקלאָרישע און ליטעראַרישע לידער, טעאטער־קופּלעטן אאוו.), וואָס געפינט זיך אין ארכיוו פון אונדזער סעקציע אונטערן נומ. 214. גענויער וועגן דער דאָזיקער זאמלונג זע ווײַטער, אין „אָנמערקונגען און צוגאָבן“, ז. 340־344.

3

(סקודיצקי ז.)

1. דער רעבע פאָרט, דער רעבע פאָרט,
דער רעבע איז שוין געקומען —
טרינקט זשע בראָנפן מיט איין קוואָרט,
עס איז א גוטער סימען!

2. לויפט זשע ווײַבעלעך, לויפט,
גוטע קינדערלעך קויפט!
געלט און קאָוועד, ווי מיסט,
גיט ער האלב אומזיסט.

3. אז דער רעבע שפּארט זיך אײַן,
אבי מיט גרויס קאַוואָנע,
מעג אפילע כמורנע זײַן
מוז שוין זײַן די לעוואָנע.

4. אז ניט הײַנט איז מאָרגן,
איר זאָלט זיך גאָרניט זאָרגן;
איר מעגט דעם רעבן גלייבן,
אז ער וועט א לעוואָנע געבן.

5. ניט צו גלייבן איז זייער מיס,
דאָס האָב איך אליין געזען —
ס'איז געקומען א קרומער אףביידע פיס,
האָט אים דער רעבע געהייסן גיין.

6. ווארפ אוועק די קילעס
און לויפ געשווינד, איכ וויל עס!
דער קרומער האָט דעמ רעבנ געהערט
און האָט זיכ איבערגעקערט.

האָפער ד. וואלד־אָנגעשטעלטער, קיִעוו, 1928. דער זינגער האָט געהערט דאָס ליד אינ 1894 פונ זייַנ פרייַנט ב. ראצולסקי. ווי יענער האָט אימ איבערגעגעבנ האָט דאָס דאָזיקע ליד אָנגעשריבנ א. ב. גאָטלאָבער אינ ראָוונע עטלעכע טעג פאר דעמ ווי אינ שטאָט איז געקומענ א כסידעשער רעבע.
זע ווייַטער, אינ די „באמערקונגענ אונ צוגאָבנ", ז. 347.

4

1. איינ גרויסע מיצווע איז פונעמ רעבנ צו שמועסנ,
א גרויסע זאכ,
זייַנע מאָפּסימ, אז איר ווילט וויסנ,
הערט מיכ אויס איכ קאָנ א סאכ.
אנ אוישער אָנ קינדער האָט ניט געוואָלט אָפּטרעטנ,
דער רעבע זאָל אימ א קאדעש מאפּטיִעכ זייַנ,
אונ אויכ א רעפּוע האָט געבעטנ
איינ געפערלעכער כוילע אנ אָרעמאנ.
הערט נאָר אויס, וואָס איז געשענ,
דאָס האָב איכ אליינ געזענ:
ווי דער אוישער האָט געהאט א רעפּוע א ווײַלע,
א קאדעש האָט געלאָזט דער אָרעמער כוילע.

אוי, וויי, עס איז א מויפּעס
טאקע פונ דעמ רעבנ אליינ.
דעמ רעבנ וויל, דעמ רעבנ גוט,
דעמ רעבנס נעס איז דאָס געווענ,
דעמ רעבנ וויל, דעמ רעבנ גוט,
דעמ רעבנס נעס איז דאָס געווענ.

2. דעמ צווייטנ מויפעס, הערט מיכ אויס,
דאָס האָב איכ אליינ געזענ,
דאָס ווייסט, אוי, יעדער פונ גרויס ביז קליינ,
דאָס קאָנ נאָר א רעבע אליינ.

א גאַנץ פרום שטעטל האָט דעם רעבנ געהערט,
זײַנע באַקאָשעס (?) געקומענ צו זענ.
זיי האָבנ פונ אים אײנ פּרוטע באַגערט,
אונ ער האָט זיי מאַפּטיעכ געווענ.
הערט נאָר אויס, וואָס עס איז געשענ,
דאָס האָב איכ אַלײנ געזענ:
ווי דאָס שטעטל איז געבליבנ אינ רעבנס האַפּטאָכע,
אינ דעם רעבנס בײַטל איז אַרײַנ די בראָכע.
אוי, וויי, עס איז א מויפּעס... אַאוו.

3. דעם דריטנ מויפּעס, הערט נאָר, קינדער,
דאָס האָב איכ אַלײנ געזענ,
אַזעלכע גרויסע הייליקע ווונדער,
דאָס קאָנ נאָר א רעבע אַלײנ.
עס איז געקומענ צום רעבנ אַנ אַקאָרע מיט א באַקאָשע, זי וויל א קינד,
אונ אויכ א בסולע איז געוועזנ אַפּ בײדע אויגנ בלינד.
עס איז ניט אוועקגעגאַנגענ קײנ יאָר אַפּילע,
הערט נאָר אויס דעם רעבנס פּילע:
די אַקאָרע איז אַהײמ א זעענדיקע געפאָרנ,
די מויד איז געוואָרנ א קינפּעטאָרנ.
אוי, וויי, עס איז א מויפּעס... אַאוו.

דאָס דאָזיקע ליד נעמענ מיר פונ א האַנטשריפטלעכער לידער־זאַמלונג (אַנטהאַלט ייִדישע פאָלקלאָרישע ליטע־רישע לידער, טעאַטער־קופּלעטנ), וואָס געפינט זיכ אינ אַרכיוו פונ אונדזער סעקציע אונטערנ נומער 213. גע־נויער וועגנ דער דאָזיקער זאַמלונג זע ווײַטער, אינ „באַמערקונגענ אונ צוגאָבנ“, ז. 346־347.

5

וואַריאַנט

(גוטיאַנסקי ב.)

1. צום רעבנ איז דאָכ אויכ אַנ אַקאָרע געקומענ
מיט א באַקאָשע, זי וויל א קינד.
אויכ א בסולע, אוי, אײנ צאָרע,
אַפּ בײדע אויגנ בלינד.

דעם רעבנס מויפעס איז דאָס געווען,
די אקאָרע איז זעענדיק אהיים געפאָרן,
די בסולע איז געבליבן א קימפעטאָרן.
אוי, וויי, איז דאָס א מויפעס,
טאקע, טאקע פונעם רעבן אליין,
דעם רעבן איז גוט, און דעם רעבן איז וויל,
דעם רעבנס מויפעס איז דאָס געווען.

2. צום רעבן איז דאָך אויך א מעשוגענער געקומען
מיט א באקאָשע, ער וויל קלאָר ווערן;
דער רעבע האָט אים געהייסן בא זיך אָפּזיצן א יאָר,
קעדיי ער זאָל ווערן קלאָר.
וויאזוי ער איז אָפּגעזעסן באַם רעבן א יאָר,
אזוי איז ער ניט געוואָרן קיינמאָל קלאָר.
אוי, וויי, איז דאָס א מויפעס... אאוו.

3. צום רעבן איז דאָך אויך א קרומער געקומען
מיט א באקאָשע, ער וויל גלייַך ווערן.
דער רעבע האָט אים געהייסן א פּאָר קוליעס אָנטאָן,
קעדיי ער זאָל זיך ניט איבערקערן.
וויאזוי ער האָט דעם רעבן צוגעהערט,
אזוי האָט ער זיך אַף די קריזשעס איבערגעקערט.

אוי, וויי, איז דאָס א מויפעס,
טאקע, פונעם רעבן אליין.
דעם רעבן טאקע,
דעם רעבן א מאקע,
דעם רעבנס מויפעס איז דאָס געווען.

גוטיאנסקאיא העניע, 54 יאָר, דאָרף קראסנאסיאָלקע, טולטשינער קרייַז, 1926. דער קלוימערשט „פרומלעכער" אָנשטעל אינעם רעפרען, ווערט ארונטערגעריסן אינעם לעצטן קופּלעט דורך די פערזן „דעם רעבן טאקע, דעם רעבן א מאקע". זע ווייַטער, אין די „באמער־קונגען און צוגאָבן" ז. 347.

6

(קופערשמיד ש.)

1. אוי, דו ווײַבל, דו שיינע, דו פײַנע,
וואָס זײַנען דיר פארוויינט די אויגנ דײַנע?
וויאזוי זאָל איכ ניט וויינענ אינ דר'ערד ניט ארײַנ,
אז איכ האָב א כאָסיד א פליאסק פאר א מאנ.

2. אפ אלע יאָנטויווימ מוז ער צומ רעבנ פאָרנ,
ער האָט מיר פארוויסט די טעג מיט די יאָרנ,
וואָס כאפט ער באמ רעבנ א לאָקש אונ ניט מיינ,
כאפט אימ א שווארציאָר, א לאָקש איז ער אליינ.

3. איכ האָב אימ דערקאָנט אינ אלע סימאָנימ,
א האָרב אפ די פלייצעס, א פלעק אפנ פאָנעמ,
א קאָפ ווי א טריניזשקע, א באָרד ווי א בארשט,
פייעס ווי ווישקעס, ווי די ערד איז ער שווארצ.
אונ אפנ קאָפ האָט ער נאָכ דאָס,
אונ א סטראָמפ רינט אימ פונ דער נאָז.

4. ער האָט מיכ איבערגעלאָזט מיט זעקס קינדער,
איכ מיט די קינדער שטארבנ פונ הונגער,
איכ מיט די קינדער, אוי, וויי, איז דער שמארצ,
אונ דאָס זעקסטע פיל איכ אונטערנ הארצ.

גאָראָדינסקי, טאראשטשע, 1926. דאָס ליד איז א פאָלקלאָר־ווארִיאציע פונ א. גאָלדפאדנס ליד „די כסידע". זע „די יודענע, פארשיידענע געדיכטע און טהעאטער אין פראָסט יודעשען פון אברהם גאָלדפאדען" אָדעס, 1872, ז. 30. אינ אונדזער ארכיוו געפינענ זיכ נאָכ עטלעכע פאָלקלאָר־ווארִיאציעס פונעמ זעלבנ ליד.

7

(קופערשמיד ש.)

1. א קאלטע מיקווע וועל איכ זיכ מאכנ
|: ווינטער אינ די גרעסטע קעלטנ, :|
פאר דעמ רעבעניו, פאר זײַנע כסידעמלעכ,
|: וועל איכ קערעווענ וועלטנ. :|

אוי, ווײ, רעבעננײו, איכ שטײ אונ ציטער,
|: אינ הארצ איז א העליש פײַער, :|
איכ וועל זײַנ א כאָסידל א גיטער,
|: א כאָסידל א געטרײַער. :|

2. א ווארעמע שאל וועל איכ זיכ קויפנ
|: זומער איז די גרעסטע היצנ, :|
|: א זײַדענעמ גארטל וועל איכ מיר קויפנ, :|
א היטל מיט זיבעצנ שפיצנ.

אוי, ווײ, רעבעניו, איכ שטײ אונ ציטער,
|: אינ הארצ איז א העליש פײַער :|
איכ וועל זײַנ א כאָסידל א גיטער,
|: א כאָסידל א געטרײַער. :|

3. דעמ רעבנ וועל איכ לײגנ אינ פאָדערשטנ אלקער
|: צוזאמענ מיט דער קעכנע טרײַנע, :|
אונ אלע כסידעמלעכ וועלנ האָבנ צומ רעבעניו
|: גאָר א גרויסע טײַנע. :|

אוי, ווײ, רעבעניו, איכ שטײ אונ ציטער,
|: אינ הארצ איז א העליש פײַער, :|
איכ וועל זײַנ א כאָסידל א גיטער,
|: א כאָסידל א געטרײַער. :|

קרוגליאק אָ., בעלאָצערקווע, 1928. זע ווײַטער, איב די „באמערקונגענ אונ צוגאָבנ“, ז. 348.

8

(ג ו ט י א נ ס ק י ב.)

I. На дворі стоячи,
Стоїть хусид і плаче.
Дівка хусіда і спросила:
„Чого-ж ти, хусід, плачеш?“
„Ой, я плачу, плачу,
Бо я до хати хочу“.
Дівка хусіда полюбила
Тай до хати упустила, —
„Цить, хусід, цить“.

2. На дверях стоячи,
Стоїть хусід і плаче.
Дівка хусида і спросила:
„Чого-ж ти, хусід, плачеш?“
„Ой, я плачу, плачу,
Бо я їсти хочу“
Дівка хусіда полюбила
Тай за стіл посадила: [1]
„Цить, хусід, цить.“

3. За столом сидячи,
Сидить хусид і плаче.
Дівка хусіда і спросила:
„Чого-ж ти, хусід, плачеш?“
„Ой, я плачу, плачу,
Бо я спати хочу.“
Дівка хусіда полюбила
Тай у ліжко положила: [2]
„Цить, хусид, цить“.

У ліжку лижачи,
Лежить хусід і плаче.
Дівка хусіда і спросила:
„Чого-ж ти, хусід, плачеш?“
„Ой, я плачу, плачу,
Бо я тебе хочу“.

4. Дівка на хусіда розсердилась
Та из хати вигонила:
„Вон, хусід, вон“.[3]

גוטיאנסקע 54 יאָר, דאָרף קראסנאָסיאָלקע, טולטשינער קרײַז, 1926. דאָס זעלבע ליד האָט דער שרײַבער אי. קיפּניס געהערט אין די קינדער־יאָרן אין סלאָ־וועשנע און ר. לערנער — אין יאנאָוו. זע ווײַטער, אין די „באמערקונגען און צוגאָבן“, ז. 348.

---

1 און אן אנדער וואריאַנט „Тай вареники йому зварила“.
2 אין אן אנדער וואריאַנט „Тай на піч положила“.
3 ייִדישע איבערזעצונג: 1) אין הויף שטייענדיק, שטייט דער כאָסיד און וויינט. דאָס מיידל האָט דעם כאָסיד א פרעג געטאָן: „וואָס וויינסטו, כאָסיד“? „אוי, איך וויין, איך וויין, ווײַל איך וויל אין שטוב ארײַן“. דאָס מיידל האָט דעם כאָסיד ליב גע־קריגן און האָט אים אין שטוב ארײַנגעלאָזן, — „שווײַג, כאָסיד, שווײַג“.

2) אף דער טיר שטייענדיק, שטייט דער כאָסיד און וויינט. דאָס מיידל האָט דעם כאָסיד א פרעג געטאָן: „וואָס זשע וויינסטו, כאָסיד?“ „אוי, איך וויין, איך וויין,

9

(ס קודיצקי ז.)

Ой, хусід, хусід був,
Пішов... тай заснув.
Прийшов кабан тай торкае,
Встань, хусід, бо смеркае.
Пішов, хусід, до пана,
Позивати кабана.
— Ой, пан,
Твій кабан
Такий ласий,
Як ти сам“.[1]

שײנקאר ב. 62 יאָר, 1934. די זינגערנ האָט גע־הערט דאָס דאָזיקע ליד זינגענ אינ דאָרפ שטשערבאקי, קיִעווער געגנט. זינגענ פלעגנ עס סײַ ײדנ, סײַ די אוקראַיִנישע פויערימ פונעמ דאָרפ. אינעמ דאָזיקנ ליד ווערט כויזעק געמאַכט אי פונעמ כאָסיד, אי פונעמ פּ־רעצ, דאָס ליד איז אנ אנטלײַונג פונעמ אוקראַיִנישנ פאָלקלאָר. זע ווײַטער, אינ די „באמערקונגענ אונ צו־גאָבנ, ז. 383, נומ. 18.

10

(געלבמאנ א.)

גדזיע טענ כאָסיד, צאָ מניע כציאל,
צאָ מניע כוסטקע אָביעצאָוואל?
כאָסיד סטאָי זא ליאסעמ

ווײַל איך וויל עסנ“. דאָס מיידל האָט דעמ כאָסיד ליב געקריג: אונ האָט אימ צומ טיש אוועקגעזעצט — „שווײַג, כאָסיד, שווײַג“.

3. באמ טיש זיצנדיק, זיצט דער כאָסיד אונ וויינט. דאָס מיידל האָט באמ כאָסיד א פרעג געטאָנ: „וואָס זשע וויינסטו, כאָסיד?“ „אוי, איך וויינ, איך וויינ, ווײַל איך וויל שלאָפנ“. דאָס מיידל האָט דעמ כאָסיד ליב געקריגנ אונ האָט אימ אינ בעט אַרײַנגעלייגט — „שווײַג, כאָסיד, שווײַג“.

4. אינ בעט ליגנדיק, ליגט דער כאָסיד אונ וויינט. דאָס מיידל האָט דעמ כאָסיד א פרעג געטאָנ: „וואָס זשע וויינסטו, כאָסיד?“ „אוי, איך וויינ, איך וויינ, ווײַל איך דיך פארלאנג“. דאָס מיידל איז אפנ כאָסיד אינ קאס געוואָרנ אונ האָט אימ פונ שטוב אַרויסגעטריבנ: „וואָנ, כאָסיד, וואָנ“.

1 יִדישע איבערזעצונג: „געווענ אמאָל א כאָסיד, האָט ער זיך אוועקגעזעצט... אונ איז אנשלאָפנ געוואָרנ. איז געקומענ א כאזער אונ אימ גענומענ טאָרענ: „שטיי אופ, כאָסיד, ווײַל ס׳ווערט שוינ פינצטער“. איז דער כאָסיד אוועקגעגאנגענ צומ פּאָרעצ זיך קלאָגנ אפנ כאזער: „אוי, פּאָרעצ, דײַנ כאזער איז אזא נאשער, ווי דו אלײנ“.

אי טשימא כוסטקענ זא פאסעמ.
אוי, אוי, צאָ טאָ יעסט?
טשי טאָ כאָסיד, טשי טאָ פיעס?"[1]

וואריאַנט דערפונ (אָבער ניט קיינ אנטיכסידישער) בא קאהאנ | ז. 16 נומ. 9. שטאַמט מיסטאמע פונ א פוילישנ פאָלקלאָר־ליד.

11

(סקודיצקי ז.)

1. דער רעבע מיט די כאסידימ
|: זײַנענ אפ דער יאבאָשע געווענ, :|
אוי, וויי, דער רעבע!
אונ האָבנ אפ דער יאבאָשע א פיש דערזענ, —
אוי, וויי, דער רעבע!

2. דער רעבע האָט דעמ פיש
|: גאנצ גוט באטראכט, :|
אוי, וויי, דער רעבע!
אונ האָט דעמ פיש אהיימ דער רעבעצנ געבראכט, —
אוי, וויי, דער רעבע.

3. די רעבעצנ האָט דעמ פיש
|: גאנצ גוט באקוקט, :|
אוי, וויי, דער רעבע!
אונ האָט דעמ פיש אינ טשאָלנט ארײַנגערוקט, —
אוי, וויי, דער רעבע!

4. אונ אז מע האָט דעמ פיש
|: צומ טיש גענומענ, :|
אוי, וויי, דער רעבע!
איז יעדנ כאָסיד א קאָפּ אָנגעקומענ, —
אוי, וויי, דער רעבע!

---

1 יידישע איבערזעצונג: „ווו איז דער כאָסיד, וואָס האָט מיכ געוואָלט, וואָס האָט מיר א טיכל צוגעזאָגט? דער כאָסיד שטייט הינטערנ וואלד אונ האלט דאָס טיכל הינטערנ פאס. אוי, אוי, וואָס איז דאָס? צי איז עס א כאָסיד, צי א הונט?"

5. עפשער ווילט איר וויסנ,
|: ווו די מײַסע איז געשענ? :|
אוי, וויי, דער רעבע
איז די מײַסע גאָר קיינ מײַסע ניט געווענ.
אוי, וויי, דער רעבע!

קאָסטינסקי ע., אָנגעשטעלטער, זשיטאָמיר, 1923.

12

(געלבמאנ א.)

1. באמ רעבנ, זאָל לעבנ אונ געזונט זײַנ,
איז געווענ פארעכנט פאר א מיצווע:
פרײַטיק באטאָג, אז ער איז געקומענ פונ מיקווע אינ שטוב ארײַנ,
האָט ער געטרונקענ בראָנפנ אָנ א קיצווע,
אונ פארביסנ אויכעט א שטיק פיש מיט א בולקע,
רעב טרײַטל דער מעשאמעס האָט פארייכערט די ליולקע.
|: טראמ-דאמ, טראמ-דאמ, טאדי-די-דאמ-דאמ
טראמ-דאמ, טאמ-דאמ, טאמ-דאמ, טאמ-דאמ. :|

2. איינמאָל האָט זיכ א סיבע געמאכט:
קיינ פיש איז אינ שטאָט ניט געווענ,
אונ די מאלאָכימ האָבנ אויכ ניט געבראכט,
איז געוואָרנ א יאָמער אונ א געוויינ.
ווו זשע וועט מענ נעמענ אפ שאבעס פיש,
אונ וואָס וועט מענ דערלאנגענ דעמ רעבנ צומ טיש?
|: טראמ-דאמ, טאמ-דאמ, טאדי-די-דאמ-דאמ.
טראמ-דאמ, טאמ-דאמ, טאמ-דאמ, דאמ-דאמ. :|

3. די כסידימלעכ זײַנענ ארומגעלאָפנ אזוי ווי מעשוגע,
טרערנ איז גערונענ פונ יעדער אויג.
די רעבעצנ, די צאדייקעס, די כאכאָמע אונ די קלוגע,
האָט ניט אופגעהערט צו קוויטשענ ווי א צויג.
. . . .
. . . .
|: טראמ-דאמ, טראמ-דאמ, טאדי-די-דאמ-דאמ,
טראמ-דאמ, טאמ-דאמ, טאמ-דאמ, דאמ-דאמ. :|

4. . . . .
. . . .
. . . .
. . . .

און מע ווייסט ניט פונוואנענ
און מע ווייסט ניט פונ וואָס
איז געוואָרנ פיש פולע פאנענ.
|: טראמ־דאמ, טראמ־דאמ, טאדי-די־דאמ־דאמ,
טראמ-דאמ, טאמ־דאמ, טאמ־דאמ, טאמ-דאמ. :|

5. . . . .
. . . .
. . . .
. . . .

דער רעבע האָט געהייסנ די כסידימלעכ זינגענ און טאנצנ,
און ער זאָל לעבנ האָט אופגעפרעסנ די פיש אינגאנצנ.
|: טראמ־דאמ, טראמ־דאמ, טאדי-די־דאמ־דאמ,
טראמ-דאמ, טאמ-דאמ, טאמ-דאמ, טאמ־דאמ. :|

כאווער א. געלבמאנ האָט געהערט דאָס דאָזיקע ליד אינ זײַנע קינדער־יאָרנ, אנ ערעכ 6—1905 אינ פוילנ. צום באדויערנ האָט כ׳ געלבמאנ ניט אלע פערזנ פונעמ דאָזיקנ אינטערעסאנטנ אנטיכסידישנ ליד פאר־געדענקט. דעמ אינהאלט פונ די דורכגעלאָזטע פערזנ גיט כ׳ געלבמאנ איבער אזוי: „אז דער רעבע איז געקומענ פונ דער מיקווע, האָט מענ אימ דערציילט וועגנ אומגליק. האָט ער געזאָגט א שפרוכ און ס׳איז געוואָרנ קאָלערליי פיש. די כסידימ האָט ער דערציילט א סאָד, אז די פיש שטאמענ פונ לעוויאָסנ, און אז פּאָשעטע לײַט טאָרנ זיי ניט עסנ און „ער זאָל לעבנ, האָט אופגעפרעסנ די פיש אינגאנצנ".

13

דער רעבע איז געגאנגענ טאנצנ,
האָט ער פארלאָרנ אינגאנצנ,
האָבנ די כסידימ געפונענ,
האָט ער געגעבנ א סימענ
און האָט עס אָפּגענומענ.

(פונ אנסקיס ארכיוו). קרעמענעץ, 1912, אופגענומענ פונ קינדער.

14

(סקודיצקי ז.)

1. שאָנעראבע בא א יוסטיקן באַלעבאָס
איז געבאָרן געוואָרן א ציג אָן א האָרן און אָן א נאָז.

2. אז די ציג איז עלטער געוואָרן,
האָט זי אָנגעהויבן אין דער ווײַבערשער שול געווירע צו ווערן.

3. און אז ס'איז געקומען צו קינעס זאָגן,
האָט עס די ציג אין דער ווײַבערשער שול געבראכט צו טראָגן,
האָבן אָנגעהויבן די ווײַבער צו וויינען און צו קלאָגן.

4. האָט די ציג אָנגעהויבן צו מעקען: מע-מע-מע־כאיל!
זײַנען ארויס אלע באַלעבאטים פון דער שיל.

5. און די ווײַבער האָבן זיך דערשראָקן,
האָבן זיי אָנגעו... פולע זאָקן.

6. האָבן די באַלעבאטים פון דער שול געזאָגט, מע זאָל די ציג אָפּלאָזן,

און דער יונגער ראָוו האָט געזאָגט,
אז מע זאָל צונויפנעמען אלע מיידלעך
און אלע ווײַבלעך פון דער גאנצער שטאָט
און מע זאָל דער ציג הייסע מילך בלאָזן.

קריוואָרוצקי ג. לערער, קיעוו, 1935. וואר. צײַט־שריפט II—III, ז. 810.

15

(גוטיאנסקי ב.)

1. אז עס קומט דער ערעוו מיישעך [1]
בא יידן הייסט עס פּייסעך,—
ווער עס האָט הונדערט גילן,
דער איז פול אין אלע מילן.

1 מעשעך—אזוי האָט מען גערופן אמאָל אין די שטעטלעך דעם פּעריאָד׳ צײַט, ווען מע פלעגט זיך קלײַבן פון איין דירע אין דער אנדערער. געוויינלעך פלעג עס פאָרקומען פאר די רעליגיעזע יאָנטויווים פייסעך און ראָשעשאָנע.

2. ווער עס האָט ניט קיין פארשטאנד,
דער פארזעצט דאָס בעטגעוואנט,
ווער עס קאָן קלעצער האקן,
דער קאָן מאצע באקן.

3. מע שטעלט א טיש מיט לאנגע ברעטער,
מע דינגט א רעדלער מיט א קנעטער,
און מע קאטשעט און מע קלאפט,
מע האָט דאָס זעקל מעל דערטאפט.

4. מ׳אפיקוימען צעבראָכן אף צווייען,
מע האָט אים געבאהאלטן, אז מאלקע זאָל ניט זעען,
מע זאָל איר ניט זאָגן בעשומויפן,
ביז מע וועט איר א מאטאָנע קויפן.

5. מע האָט איר צוגעזאָגט פון אלע זאכן,
אף פופצנטן יאָר טאכריכים מאכן,
און ער זיצט אינדערמיטן
אויסגעפוצט ווי א מעכוטן.

6. און דאָס איז אויך ניט וויַיט,
און די געמאָרע בא דער זיַיט.
. . . .
. . . .

טריינקע פריידע, 8 יאָר אלט, בערשאד, 1926.

16

(סקודיצקי ז.)

פראגמענט

אז דו וועסט גיין אין גאס,
און וועסט באגעגענען א יידעלע, א יידעלע,
א יידעלע א שטילן און א פרומען, אוי, אוי, אוי,
מיט א רויטלעכער נאָ־אָ־אָ־ז,
מיט א בוי—א בויך א פולן,
מיט די צוויי פייעס, וואָס שלעפן זיך אים אף דער ערד, אוי, אוי,
אוי,

מיט די באנקעס, וואָס ער שטעלט זיכ פּרײַטיק אינ באָ־אָ־אָ־אָ־ד,
היט זיכ פונ אימ,
היט זיכ פונ אימ,
ער איז א ייִד א מאָסער.

יעאָלאָוויטש, אָנגעשטעלטער, נײַ־קאָוונע, סטאלינדאָרפער ראיאָנ, 1936, די איבעריקע טיילנ פונ דער ליד האָט דער זינגער פארגעסנ.

17

פראגמענט

. . . .
לויפט ארײַנ דער אזעספּאָנעמ
אונ גיט דעמ ראָוו א פאטש אינ פּאָנעמ.
אוי וויי, וואָס איז דאָס,
באמ ראָוו גייט בלוט פונ דער נאָז.

די דאָזיקע לעצטע פיר שורעס פונ א גרעסער ליד האָבנ מיר געפונענ אפ א קליינ שטיקל פּאפּיר צווישנ די מאטעריאלנ פונ דער היסט. עטנ. געזעלשאפט. דער אָנהייב פונעמ ליד איז אָפּגעריסנ. אפנ אויבערשטנ ראנד פּאפּיר זעענ זיכ דײַטלעכ אָנ שטיקלעכ אויסיעס פונ פאָריקנ פערז.

ליבע-לידער

I. לידער וועגנ צעשיידונג—נ.נ. 1—15

II. געשפּרעכנ מיט א מוטער—נ.נ. 16—22

III. געמישט-שפּראכיקע שפּאס-לידער—נ.נ. 23—30

IV. טײַנעס אונ קלאָגנ—נ.נ. 31—60

V. פאסירונגענ אונ געשעעניש—נ.נ. 61—81

VI. סענטימענטאלע ראָמאנסנ—נ.נ. 82—88

I. לידער וועגנ צעשיידונג

1

(גוטיאנסקי ב.)

1. איכ טראוער נאָר אונ קלאָג,
אונ ברעכ די הענט אונ וויינ
א גאנצע נאכט ביז טאָג,
ווי צו מיר אליינ.

2. ווו איז ערגעצ מײַנ פרײַנט, מײַנ געטרײַער,
וואָס איכ זע אימ שוינ ניט מער?
אינ מײַנ הארצנ ברענט א פײַער,
אונ דאָס לעבנ איז מיר שווער.

3. זיסע פייגעלעכ, טוט זיכ צעפליִענ,
טוט זיכ פונ די נעסטנ צעפליִענ
אונ טוט מיר מײַנ מאזל זוכנ,
פיליײַכט וועט איר אימ קענענ געפינענ.

פארשריבנ אינ בערדיטשעוו בא א לערערנ פאניע קלוג־
מאנ, 24 יאָר אלט, געבוירנ אינ דוגאיעוועצ, פּאָר. גוב.
דאָרטנ געהערט דאָס ליד פונ איר מאמענ, 1926.

2

(קופערשמיד ש.)

1. דו פאָרסט אוועק אינ א פרעמד לאנד,
מיט קיינ פרעמדע מענטשנ ביסטו ניט באקאנט,
נאָר פאָרנ פאָרסטו ניט ווילנדיק,
פארברענגענ זאָלסטו דאָרט ניט אומעטיק.

2. דו פֿאָרסט אוועק, דו געזעגנסט זיך מיט מיר,
טײַכן טרערן גיס איך אָן א שיר,
טײַכן טרערן גיס איך אָן אן עק,
מײַן בעסטער פרײַנט פֿאָרט פון מיר אוועק.

3. איך וועל דיך קיינמאָל ניט פארגעסן,
סײַ באַם טרינקען, סײַ באַם עסן,
דײַן שיינעם פּאָנעם מיט דײַן איידלקײַט
וועל איך געדענקען א לאַנגע צײַט.

סטאָראָמינסקי ר., בעלאָצערקווע, 1928. וואר. ג.מ. ז. 117,
נומ. 148.

3

1. גראָ און אַלט בין איך געוואָרן
גאָר אָן א צײַט —
איך האָב געמיינט, אז איך וועל כאַסענע האָבן,
וועל איך זײַן ווי אַלע לײַט.

2. ווען א מענטש קומט מיר זאָגן,
אז מײַן געליבטער איז דאָ,
דאַן וואָלט איך יענעם צוגעווונטשן,
אין א מאַזלדיקער שאָ.

3. ווען א מענטש קומט מיר זאָגן,
אז מײַן געליבטער גייט,
דאַן וואָלט איך אין אַלע גאַסן
מיט ראָזע בלומען אויסגעשפּרייט.

(מאַטעריאַלן פון דער היסט. עטנ. געז.) וואר. ג.מ.
ז. 165, נומ. 204.

(רײַכשטײן כ.)

1. זײַ וויסן, אז איך וואַרט אַף דיר,
וואָס זשע האָסטו געוואָלט פון מיר,
וואָס זשע האָסטו געוואָלט פון מיר האָבן,
א יונגע צו באַגראָבן?

2. וואָס האָסטו מיר פריִער ניט געזאָגט,
אז דו דארפסט צום זשערעב שטיין?
אוי, גוואלד די זינד,
וואָס וועל איך טאָן מיט מײַן פּיצעלע קינד?

רײַכשטיין פייגע, בערדיטשעוו, אן ארבעטערן פון פאַ-
פּיראָסן-פאבריק. 1926.

5

(גוטיאנסקי ב.)

1. די לעוואָנע שײַנט ארום האלב נאכט,
ראָכעלע זיצט און טראכט,
פארלייגט די הענטעלעך אף דער טיר,
„אז אָך און וויי איז צו מיר“.

2. גייט ארײַן דער פאָטער אירער:
— „האָדי שוין וויינען און קלאָגן.
דער טויט קלײַבט ניט איבער קיין שענסט און בעסט,
צו „טאנצן“ וועט יעדערער גיין“.

3. — „אז איך ליג זיך שלאָפּעניו (!),
זע איך זײַן גאָלדענעם קאָפּ האָר,
ריבוינעשעלוילעם, איידער אזא לעבן,
בעסער ניט לעבן גאָר“.

יעפּעסט ראָכל, שילערן, קיִעוו, 1928. וואריִאנט—באס-
טאָמסקי, ז. 127, נומ. 7.

6

1. די דאָזיקע נאכט, וואָס מיר האָבן ביידע פארבראכט,
ביז צוועלעף אזייגער נאָך דער האלבער נאכט.
מיר זײַנען ביידע אזוי לאנג געזעסן,
ביז מיר האָבן אין גאָט פארגעסן.

2. העלפֿ מיר, גאָטעניו, אפֿ דעם וואסערל,
העלפֿ מיר, גאָטעניו, דו אַליין,
אינ ווײַטע לענדער בינ איכ פֿארפֿלויגנ,
עלנט בינ איכ, ווי א שטיינ.

3. דײַנע אייגעלעכ זײַנענ טינטערלעכ,
אונ דײַנע בעקעלעכ איז בעסט פּאפּיר,
דײַנע הענטעלעכ זײַנענ פֿעדערלעכ,
שרײַבנ זאָלסטו אָפֿטע בריוו צו מיר.

(פֿונעם אנסקי־ארכיוו). באראש איסאק, זשיטאָמיר. וואַריִאַציע פֿונ אייניקע מאָטיוונ בא קיפּניס I, ז. 31. וואריִאציע פֿונ סטראָפֿעס 2—3 בא קאהאנ II, נומ. 1.

7

(רײַכשטיינ כ.)

1. וואָס האָסטו מיר אָפּגעטאָנ, מײַנ טײַער זיס לעבנ,
וואָס מײַנ הארצנ ציט אזוי נאָכ דיר?
איכ האָב דיר גאָרנישט אָפּגעטאָנ אונ וועל דיר ניט אָפּטאָנ,
דו האָסט זיכ פּאָשעט אײַנגעליבט אינ מיר.

2. צוויי זאדאטשעס וועל איכ דיר פֿארגעבנ,
אונ די זאדאטשעס מאכנ זאָלסטו מיר,
אז דו וועסט מיר איבערציילנ די טראָפּנ פֿונעם יאמ,
דענצמאָל קאָנסטו זײַנ א פּאָר צו מיר.

3. די צווייטע זאדאטשע וועל איכ דיר פֿארגעבנ,
אונ די זאדאטשע מאכנ זאָלסטו מיר,
אז דו זאָלסט איבערציילנ די שטערנ פֿונעם הימל,
דענצמאָל קאָנסטו זײַנ א פּאָר צו מיר.

בערדיטשעוו, 1926. וואריִאנט צו דער ערשטער סטראָפֿע — „רשמות“, ז. 364, נומ. 9.

8

(סקודיצקי ז.)

1. די זון פארגייט פארנאכט,
מע קוקט זיך צו אין גאס,
זעט מען, ווי א פרייַלן שטייט פארטראכט
און די אויגן זייַנען איר נאס.
„וואָס שטייסטו, וואָס טראכסטו,
און אפ וועמען קוקסטו ארויס?
דייַן געזיכט איז דיר בלאס,
און די מינוט איז דיר צו גרויס".

2. „אך, דו גאָט,
וואָס שיקסטו אפ מיר דייַן צאָרן?
דו האָסט צוגענומען מייַן גאָלד,
און דו קורצט מיר די יאָרן.
דו האָסט צוגענומען מייַן לעבן,
מייַן כייעס, מייַן וועלט.
און אים האָסטו פארשיקט,
אוי, ווייַ, אין עק וועלט.

3. אָט אָ דאָ, ווו איך שטיי,
טוען וואסערן פליסן,—
ווייַ איז מיר ווינד,
מיט טרערן וועל איך גיסן.
מיט טרערן וועל איך גיסן
באטאָג און באנאכט,
צי וועל איך דען פארגעסן,
אוי, ווייַ, מייַן ליב הארץ.

4. אָט אָ דאָ, ווו איך שטיי,
אָט דאָ פלעגן מיר גייַן.
אָט דאָ פלעגן מיר געניסן
דעם שמועס דעם זיסן".

. . . .

סקודיצקי זלאטע, שטוב־ווירטן, 47 יאָר, זשיטאָמיר, 1923.
צו די סטראָפעס 2—4 זע ג. מ. ז. 168, נומ. 209.

9

(ר ײַ כ ש ט ײ נ כ.)

1. אוי, ווי א פייגעלע אין דעם נעסטעלע,
אזוי ביסטו פון מיר פארפלויגן,
מײַן האָפענונג איז צו דיר געוועזן,
מײַן הארץ האָט שטענדיק צו דיר געצויגן.

2. זיבן הימלען וואָלט איך געשפּאָלטן,
ווען איך זאָל קאָנען צו דיר קומען
און דיך צו פרעגן א פּאָר ווערטער,
צי ליג איך דיר נאָך אמאָל אין זינען.

3. צי האָסטו מיך דען פון פריִער נישט געקאָנט,
צי האָב איך דיר מיט שטריק געבונדן,
ווי האָסטו גענומען אזעלכע זאַלצן
און דו שיטסט מיר נאָך אף מײַנע ווונדן.

4. אף דער וועלט איז פאראן פיל גרויסע דאָקטוירים,
וואָס זיי קאָנען יעדער ווונד אויסהיילן,
אָבער די ווייטעקן פון מײַנעם הארצן,
פאר ועמען קאָן איך זיי דערציילן.

5. נאָר איך אליין, אומגליקלעך מיידעלע,
וואָס איך טו מיט דיר די ליבע שפּילן,
אוי, איך שפּיל א ליבע — אין הארצן ברענט א פײַער
און ס'איז גאָרניט מעגלעך אָפּצולעשן.

6. אוי, דו פאָרסט אוועק פון מיר,
זאָלסט מיר כאָטש א בריוול אָנשרײַבן.
און אז דו וועסט מיר דאָס בריוול שרײַבן,
שיקן זאָלסטו דאָס מיר טשערעז פּאָטשט,
אז גאָט און לײַט זאָלן זעען,
וויפל געלט דו האָסט מיר געקאָסט.

7. אוי, נישט קיין געלט, נאָר פיל געזונט, —
געזונט איז טײַערער פון גאָלד,
נאָר קיינער איז דאָך מיר אין דעם ניט שולדיק,
נאָר איך אליין האָב אזוי געוואָלט.

גאָלדפעלד ציוויע, שנײַדערן, בערדיטשעוו, 1925.

10

(קופערשמיד ש.)

1. פישעלעך אין וואסער, זיי לעבן זיך גאָר פֿײַן,
און איך בין מיר א מיידעלע מיט אייגענע געדאנקען,
איך האָב אָנגעהויבן א ליבע שפּילן
און קאָן זי ניט דערלאנגען.

2. שפּילט, שפּילט, קלעזמער
אפֿן פֿרײַען פֿעלד.
איך האָב אָנגעהויבן א ליבע שפּילן
און האָב פֿארשפּילט מײַן וועלט.

3. איך האָב אָנגעהויבן א ליבע שפּילן
און האָב זיך ניט באטראכט.
איך האָב געמיינט, ס'איז טאָג,
צום סאָף איז גאָר נאכט.

4. איך האָב אויסגעבויט א מויער
פֿון צען גאָרן די הייך.
איך האָב אָנגעהויבן א ליבע שפּילן
און האָב שוין ניט קיין קויעך.

5. ס'איז דאָ א סאך בריליאנטן,
וואָס זײַנען זייער שיין,
איר נעמט זיי אין די הענט ארײַן,
זײַנען זיי געמיין.

6. נאָר איין בריליאנט איז מיִשע
איך קען צו אים ניט קומען.
ווו איך גיי און ווו איך שטיי,
ליגט ער מיר אין זינען.

7. שפּילט, שפּילט, קלעזמער,
אפֿן פֿרײַען פֿעלד.
אָרעם איז ניט קיין שאנדע,
איך האָב פֿארשפּילט מײַן וועלט.

בעלאָצערקווע, 1926. וואריאנט צו דער דריטער סטראָפֿע
בא ג.מ. ז. 156, נ. 196, בא קאהאן I, ז. 120, נומ. 4.

11

(גוטיאנסקי ב.)

1. בא דעם טײַך שטייט א טויב,
און די טויב טוט צו מיר ברומען.
אזוי שטיי איך און קוק ארויס,
אז מײַן זיס לעבן זאָל צו מיר קומען.

2. אוי, ווי, גאָלד און זילבער, אז אָך און ווי איז צו מיר,
איז בא מיר ניט געווען צו טײַער.
אוי, אז איך דערמאָן מיר אין דיר, מײַן זיס לעבן,
ברענט אין מיר א פײַער.

3. אין מײַן הארצן ברענט א פײַער,
וואָס קיינער קען מיר דאָס ניט פארלעשן.
אוי, אז איך דערמאָן זיך אין דיר, מײַן זיס לעבן,
קען איך גאָר קיינמאָל און קיינמאָל נישט פארגעסן.

4. אוי, ווי, ס'איז דאָך שוין אלצדינג פארפאלן.
כאפן קען איך שוין עס ניט צוריק.
ס'איז דאָך שוין אלצדינג פארפאלן,
צוגעבונדן בין איך, אוי, מיט א שטריק.

טערנאָווסקי לייב, סאָבאָליווקע, 1924. ווארי׳ צו דער פערטער סטאָפע בא ג. מ. ז. 267, נומ. 207, דריטע סטראָפע.

12

(קופערשמיד ש.)

1. איך האָב א פערעלע געצילעט
איך האָב א פערעלע פארלוירן.
איך האָב געהאט א גילדענעם דימענט
און האָב אים אָנגעווירן.

2. געפאלן פון מײַן ליבע,
מײַן הארץ איז מיר צעבראָכן,
ביטער, אז מע פאלט אפ א שטיין.
וואָס זשע קומט שוין ארויס, אז איך רעד שוין מיט דיר,
אז איך קאָן שוין דאָ גאָרנישט אויספייען.

3. איך האָב א מאָווערל געמאָווערט
מיט א הויכן פונדאמענט,
ער האָט שוין ניט לאנג געדאָווערט
און האָט שוין אָפּגעברענט.

4. געפאלן פון מײַן ליבע,
מײַן הארץ איז מיר צעבראָכן,
ביטער, אז מע פאלט אף א שטיין,
וואָס זשע קומט שוין ארויס, אז איך ראטעווע דיך,
אז איך קאָן שוין דאָ גאָרנישט אויספּייען.

5. שפּאצירן זײַנען מיר געגאנגען.
אין דרויסן איז געוואָרן א רעגן,
דער רעגן גייט וואָס בעסער,
און די שטיינדעלעך זײַנען געוואָרן וואָס נאסער,
געפאלן פון מײַן ליבע, מײַן הארץ איז מיר צעבראָכן,
ביטער, אז מע פאלט אף א שטיין.

גלוכאָווסקי, טאראשטשע, 1925. וואר. צו דער ערשטער סטראָפע קאהאן III, ז. 52, נומ. 5.

13

(קופערשמיד ש.)

1. דו האָסט מיר געבראכט א פּאָדארעק.
דער פּאָדארעק הענגט אף דער וואנט,
און אז סע קומט מיר אָן די דאָסאדע אפן הארצן,
נעם איך מיר די קארטע אין מײַן האנט.

2. דו האָסט מיר געזאָגט, וועסט מיך נעמען,
און נעמען נעמסטו מיך ניט.
איך אָן דיר און דו אָן מיר,
איז אזויווי א קליאמקע אָן א טיר.

3. איך נעם דאָך די קארטע אין דער האנט,
און איך וועל מיט דיר, דושעניו, ריידן,

אזויוי מיר האָבן זיך ביידע געליבט,
און יעצט דארפן מיר ביידע זיך צעשיידן.

4. צעשיידן זיך, דושעניו, ליובעניו,
פייגעלע, קעצעלע מייַנס,
איך אָן דיר און דו אָן מיר,
אזויוי א קליאמקע אָן א טיר.

שפאָליאנסקי א., בעלאָצערקווע. 1926. ענלעכע פערזן בא קאהאן I, ז. 32, נומ. 20.

14

(טשערניאק י.)

1. אפ די בערג די הויכע
טוט א גראָז וואקסן,
דאָרט אקערט א שיין מיידל
מיט אן אָקס א שווארצן.

2. זי האָט געאקערט,
ניט געקאָנט צוזינגען.
זי האָט געדונגען א שיינעם באָכער
ער זאָל איר צוזינגען.

3. ער האָט געזונגען,
מיט די אויגן געוואונקען,
א גוטער יאָר וויים זייַן טאטן,
וואָס ער האָט געוואונקען.

4. צי אז מייַנע בעהיימעס,
צי אפ מייַנע אָקסן,
צי אפ מייַנעם שיינעם פּאָנעם,
מיט די שווארצע ברעמען.

5. „שווארצע ברעמען האָסטו,
איך וועל דיך ניט נעמען".
„דאָ איז ניט וויַיט א טייַכעלע,
וועל איך זיך גייַן דערטרינקען".

6. „טרינק זיכ ניט מײַנ לעבנ,
איכ בינ דאָכ שוינ מאט,
איכ קאָנ פאר דיר קײנ כאסענע ניט האָבנ,
איכ דארפ זײַנ א סאָלדאט".

פארשריבנ בא א שילערנ כענקינא, כאָטימסק, 1927. דאָס ליד איז אנ איבערזעצונג פונ אנ אוקראַיִנישנ פאָלקלאָר־ליד. זע אונטנ, אינ די „באמערקונגענ אונ צוגאָבנ", ז. 361, נומ. 2.

15

ליד פונ אײנ ליבע

1. װער קאָנ פילנ מײַנ הארצ אצינד,
נאָר אײנ גאָט אינ הימל,
געדאנקענ מײַנע לויפנ אצינד
אינ צאָרעס אונ אינ גרויס טימל.

2. װי'נ זשע לויפט איר, געדאנקענ מײַנע,
װי'נ זשע לויפט איר ארומ?
איר מאכט מיר גלײַכ אזוינס, װאָס עס איז קרומ,
איר מאכט מיר גרינ אונ געל.

3. װענ עס כאפט זיכ אופ א גרויסער װינט,
אוי, אונ פארטראָגט מיכ, דושקע, צו דיר,
אוי, װי גליקלעכ װאָלט איכ געװענ,
איכ זאָל כאָטש רײדנ מיט דיר.

4. „הער זשע צו, דושקע לעבנ,
װײַל איכ װיל רײדנ צו דיר,
יעצט איז געקומענ די רעכטע צײַט,
איכ פאָר זיכ שוינ אװעק פונ דיר".

5. „װי'נ זשע פאָרסטו, מײַנ טײַער זיס לעבנ,
װוהינ פאָרסטו אװעק פונ מיר, —
בעטנ בעט איכ דיכ, דושקע לעבנ,
פארגעסנ זאָלסטו ניט אָנ מיר".

6. „אוי, איכ פארגעס נאָכ ניט אינ דיר,
די צײַט פונ אונדזער זענ זיכ,

דײַנע שיינע אויגן האָבן זיך געלויכטן,
אונטערגעצונדן האָט עס מיך".

7. איך האָב נאָך, דושקע, מיט דיר קיין סאך ניט גערעדט,
דײַנע רייד קלינגען מיר אין די אויערן,
צו דײַן שיינעם קאָפּ האָר האָט עס מיך צוגעשלעפּט,
איבער דיר וועל איך מײַן לעבן אָנווערן.

8. אוי, ווײ, איז צו מיר און צו מײַנע יונגע יאָר,
בעסער וואָלט איך געווען געוואָרן קראַנק,
איידער איך האָב דיר גאָר דערקענט,
וואָס טויג מיר דאָס לעבן אויף דער וועלט גאָר.

9. דײַנע שיינע צוויי באַקן האָבן זיך געבליט,
אונטערגעצונדן האָט עס מיר.
איך האָב נאָך מײַן האָפענונג ניט אָנגעוואָרן,
אַז איך וועל נאָך, דושקע, זײַן מיט דיר.

10 אויף דעם טאָוול וועל איך דיר, דושקע, לאָזן מאָלן,
איך וועל מיך טרייסטן מיט דיר,
טאָמער וועל איך שטילן מײַנע געפילן,
אָך און ווײ איז צו מיר.

11. אוי און ווײ איז צו מיר,
ביסט בא מיר אין הארצן אײַנגעקלעפּט,
ווײַ'ן זשע איז היינגעקומען מײַן טײַערער בריליאַנט,
וואָס איך האָב אים הערצלעך געליבט.

(מאַטעריאַלן פון דער היסט. עטנ. געז.). דאָס דאָזיקע ליד נעמען מיר פון א האנטשריפטלעכער לידער־זאַמלונג, וואָס געפינט זיך אין ארכיוו פון אונדזער סעקציע אונטערן נומ. 214 (זע ווײַטער, אין „אָנמערקונגען און צוגאָבן", ז. 340־344).

II. געשפּרעכן מיט א מוטער

16.

(ריכשטיין כ.)

1. „פייגעלע, מיין טאָכטער,
ווו ביסטו געווען,
ווו האָסטו דיין גליק פּאַטירייעט"?
„נעכטן אפדערנאכט
א כאסענע געמאכט,
מיט אלע שיינע יינגעלעך גולייעט".

בערדיטשעוו, 1925.

17.

(דיאמאנט מ.)

1. הער, כאסי!
מע טאָר ניט גיין,
מע דארף ניט גיין,
מע טאָר ניט גיין מיט קיינעם,
אז דו וועסט גיין,
שפּעט באנאכט
וועסטו שפּעטער וויינען.

פּאָליאק, אן ארבעטערן, קיעוו, 1924.

18.

(כאבענסקי א.)

1. איך מיט מיין ליבן,
|: די מאמע אינדערמיט —:|
|: איך וויל נעמען לייבעלען,
די מאמע לאָזט מיך ניט.:|

2. אוי, ווי, מאמע,
:כ'וועל ניט הערן דײַנע רייד,:
:איך וועל נעמען לייבעלען,
וויאַזוי ער שטייט און גייט.:

3. געלט איז קײַלעכיק,
:סע קײַלעכט זיך אוועק, —:
:איך וועל נעמען לייבעלען
און וועל מיט אים אוועק.:

4. איך וועל מיט אים אוועק
:און וועל א כופּע שטעלן.:
:אוי, ווי, מאמעניו,
ער איז מיר דאָך געפעלן.:

5. מיט זײַנע שווארצע אויגן
:און מיט זײַן ווײַס פּידזשאק,:
: איך האָב דאָך זייער ליב,
ווען ער קושט מיך אפן באק.:

6. ניט אזוי א פלעק,
:ווי א רויטן פליאַם,:
:ס'וועט ניט העלפן, מאמע,
ער מוז דאָך זײַן מײַן מאַן.:

1930. וואר. קאהאן III, נומ. 15. קאהאן I, ז. 20, נומ. 12־11.

.19

(האָרנשטיין א.)

1. „אוי, ווי, מאמע,
איך וויל דיר עפּעס זאָגן,
כ'האָב ליב א יינגל
און שעם זיך אויסצוזאָגן".

2. „א ליבע צו שפּילן
פאר א פײַנעם יונג,

ניט פאר קיין זשוליק
פאר א שניידער־יונג".

3. „אוי, וויי, מאמע,
כ'וועל ניט הערן דיינע רייד,
איך וועל אים נעמען,
ווי ער שטייט און גייט.

4. ניט אזוי פאר זיין שיין פּאָנעם,
ווי פאר זיין גוט הארץ.
איך זאָל אפילע וויסן,
כ'וועל ווערן בא אים פארשווארצט".

זשיטאָמיר. 1922. ווארי. צו דער ערשטער סטראָפּע—קאַ־
האָנ I, ז. 4, נומ. 1.

20

(סקודיצקי ז.)

1. אוי, וויי, מאמע,
כ'וויל דיר עפּעס זאָגן,
כ'האָב ליב א שיין יינגל,
כ'שעם זיך אויסצוזאָגן.

2. אוי, וויי, מאמע,
כ'האָב געטאָן אניידער,
מיט אלע שיינע יינגלעך
ארומגעגאנגען קעסיידער.

קאביעווסקי אוריעל, קאָלווירטניק, 62 יאָר. שאָלעמ־
אלייכעמ, קאלינינדאָרפער ראיאָן, 1936.

21

(גוטיאנסקי ב.)

1. די לעוואָנע שיינט,
ווי די גאנצע וועלט, —
אָרעמ איז ניט קיין שאנד,
כ'האָב פארשפּילט מיין וועלט.

כ'האָב געטאָן אזא זאך,
כ'האָב זיך גאָרניט באטראכט.
כ'האָב געמיינט, אז ס'איז טאָג,
צום סאָף איז גאָר נאכט.

2. „זע ווי די שטערן גייען אָפּ,
אז מע פאָלגט ניט קיין מוטער,
גייט אויס אזא סאָף".
„יאָ, מאמע, יאָ.
דו ביסט גערעכט.
וועלכע מוטער
פארלאנגט איר קינד שלעכטס".

3. „טעכטערל, דושעניו,
טעכטערל, קרוינ,
זאָג זשע מיר, דושעניו,
וואָס טוט דיר וויי?
גיי צו א דאָקטער,
אָדער צו צוויי,
זאָל ער דיר זאָגן,
וואָס טוט דיר וויי?"

4. „א דאָקטער קען העלפן
צו אלערליי קרענק,
אָבער ניט מיר,
נאָך וועמען איך בענק.
וואָס טויג מיר דער דאָקטער
מיט זיינע רעפּיעס?
ס'זאָל אים זיין אזוי ביטער,
ווי מיר איז ניט זיס.
ס'זאָל אים זיין אזוי ביטער,
ווי מיר איז ניט זיס.
פון מיר האָסטו, דושע,
דעם לעצטן גריס.

5. ער האָט מיר געשענקט
א שפּילקע פון גאָלד,
קעדיי מיר זאָלן זיין

ביידע א פּאָרפּאָלק.
איך דארף ניט זײַן שפּילקע,
איך דארף ניט זײַן גאָלד,
מיר קענען ניט זײַן
ביידע קיין פּאָרפּאָלק.

6. ער האָט מיר געשיקט
געלט און פערד,
קעדיי זײַן שיינער פּאָנעם
זאָל מיר זײַן געפעלן.
איך דארף ניט זײַן פערד,
איך דארף ניט זײַן געלט,
ער זוכט זיך א מיידעלע
פון הײַנטיקער וועלט".

7. „כ'בין אויסגעפּאָרן
די גאנצע וועלט,
כ'האָב געזען שיינע מיידעלעך
מיט א סאך געלט.
כ'האָב געזען שיינע מיידעלעך
גאָר אָן א שיר,
איצט בין איך געקומען,
דושעניו, צו דיר".

8. „צו מיר אין שטוב
ביסטו ארײַנגעקומען,
מיט דײַנע זיסע רייד
האָסטו מיך גענומען.
גענומען האָסטו מיך, דושעניו,
מיט דײַנע זיסע רייד.
איצט ווער איך, דושעניו,
פון דיר אָפּגעשיידט".

בראגינסקע ריווע, שילערן, קיִעוו, געהערט דאָס ליד פון אן עלטערער פרוי, 1928. ווארִיאנטן. ג.מ. ז. 153-156, נומ. 196-197-198, קאהאן I, ז. 120, נומ 4. קאהאן III, ז. 27, נומ. 22.

22

(סקודיצקי ז.)

1. אוי, מאמעניו, ס׳איז מיר שלעכט,
וואָס ערגער קאָן שוין ניט זיין.
מ׳האָט זיך אפילע מיר ניט אָנגעפרעגט,
און גלייך אין ווײַנגאָרטן אריין.

2. אוי, מאמעניו, מ׳איז אריינגעקומען,
אוי, מאמעניו, ס׳איז אריינגעקומען,
דאָס שענסטע עפּעלע פון שענסטן ביימעלע
האָט מען בא מיר צוגענומען.

3. דריי יאָר א ליבע געשפּילט
און זיך ניט אָנגענומען פאר דער האנט,
איז געקומען מיין געשעצטע כאוורטע
און האָט מיר פון אים אויסגעשפּאנט.

4. איך פאָר אוועק, מאמעניו,
וואָס זשע וועל איך דאָרט געניסן?
א נייעם ווײַנגאָרטן וועל איך פארפלאנצן,
מיט א גוטן שלאָס וועל איך פארשליסן.

5. אויסגעפאָרן די וועלט בין איך, מאמעניו,
אין אלע דערפ, (!) אין אלע שטעטלעך,
וויפל מענטשן איך האָב איבערגעזען —
און מיינער איז געווען דער שענסטער.

6. ס׳מויערט זיך א מויערל,
מויערט עס זיך מיט אן אויוון —
אן אָנדענק האָט ער מיר געלאָזט,
וויפל איך וועל לעבן.

טעסלער, מאניע, באָסלעוו 1922. ווארִיאנט פון די מאָ־
טיוון אין די סטראָפעס 1, 2, 4 בא ג. מ. ז. 142, נומ.
182—183, ווארִיאנט פון סטראָפעס 2-4 בא קאהאנ
ז. 164, נומ. 26, ז. 166, נומ. 27.

III. געמישט-שפּראַכיקע שפּאַס-לידער

23

(קופּערשמיד ש.)

1. גאָראָד ניקאָלײַעוו, פּראַנצוזסקי זאַוואָד,
סע האָט געאַרבעט א ייִנגל פונ דוואַדצאַט אָדינ גאָד.
ער האָט געאַרבעט שווער, געלט פאַרדינט ניט פיל,
ביז א זלויִו דעוואָטשקו וודרוג אָנ פּאָליוביל.

2. דאָס איז דעמ שאָכנס מיידל, איכ ווייס דאָס אַקוראַט,
מיט מאָטעלענ צוזאַמענ געאַרבעט אינ וואַרשטאַט.
ער האָט ניט לאַנג געטראַכט און אינ ליבע זיכ דערקלערט,
און דאָס מיידל טראַכט זיכ: „איכ האָב דיכ טיפ אינ דער ערד“.

3. א צעקאָכטער קומט ער אמאָל אַרײַנ אינ שטוב,
„דאַיאָש אָביעד, מאַמאַשאַ, עסנ גיב אַפּגיכ“.
„א קרענק וועל איכ דיר געבנ, העַר נאָר ס'אַרא טאָנ“, —
ענטפערט אימ די מאַמע. און ער זאָגט: „יאַ וואָליובליאָנ“.

4. „דאָס איז דעמ שאָכנס מיידל, אָטיעצ סאַפּאָזשניק שוואַרצ,
אי וו'ניעיאָ פראָקליאַטויו פאַרקאָכט האָט זיכ מײַנ האַרצ“.
ער פרעגט זי, צי זי ליבט אימ, — זי שאָקלט מיטנ קאָפּ.
„ניינ, זאָגט זי“, — און מאָטעלע לאָזט א טרער אַראָפּ.

5. „יעסליזש טאַק, מײַנ זלאָטקע, טאַק טי פּאָסלושײַ זשע,
קליאַנוס, אַז איכ וועל מאַכנ א סאָפּ טיעבע אי מניע“.
ער האָט ניט לאַנג געטראַכט און א שאָס פונ פּיסטאָליעט,
ער האָט געליבט א מיידעלע, יעיאָ אוזש באָלשע ניעט.

מאַלינסקי יאַשע, 25 יאָר, לערער, בעלאָצערקווע, 1928.
דאָס ליד שטעלט מיט זיכ פאָר א פּאַראָדישע איבער-
אַרבעטונג פונ א פּאָפּולערנ רוסישנ ליד.

24

(סקודיצקי ז.)

1. קאָנדא יא ביל פּאָלטאווסקי פייגעלע,
האָב איך באגעגנט א יידישע מיידעלע.
יא ק׳ניעי: — „ווי קען מען זיך זען״?
אָנא מניע וו אָטוויעט: — „בא מיר אין דער היים״.

2. יא פריכאזשו צו איר אהיים,
יא יעיאָ ווסטרעטיל מיט אן אנדערן גיין.
יא סיעביע דומאיו, טראכט איך בא זיך,
זי גייט מיט אן אנדערן, כאפּט זי דער ריך.[1]

מ. גוטמאן, טשערנאָבל, 1923. ווער. באסטאָמסקי.
ז. 50. ג. 7-8.

25

(שיינקאר ל.)

1. איך שטיי מיר אפן גאנעק,
און טו דאָס שטיבל שמירן —
וודרוג פריכאָדיט מיליענקי,
פריגלאשייעט מיך שפאצירן.

2. „יא שפאצירן ניע פּאָידו —
כ׳האָב מוירע פאר מיין מאמען.
די מאמע וועט מיך שלאָגן,
וואָס וועלן לייטן זאָגן?״

3. „מיליענקאיא ראָזא,
זאטשעם טיביע באָיאטסיא לייטן?
יעסלי מי נא שפאציר פּאָידיאָם,
פּאָידיאָם פונדערווייטן״.

בעלאָצערקווע, פארשריבן בא א שול-קינד. 1927.

---

1 איין אן אנדער װאַריאנט: „טשאָרט יעיאָ בערי, כאפּט איר דער רוען״.

26

ווארִיאַנט

(קופערשמיד ש.)

1. אניוטא סידיט נא באַלקאָנטשיקל
אונ טוט א שיכעלע שמירן,
אי וודרוג פּאָדכאָדיט יעיאָ מילינקי,
פּריגלאַשײַעט זי שפּאצירן.

2. „נא שפּאציר ניע פּאָידו יא,
מײַנ מאמע בודיעט שרײַען,
מײַנ טאטע בודיעט שלאָגן.
קאגדא סטאָבאָי נא שפּאציר פּאָידו,
וואָס זשע וועלנ לײַטנ זאָגנ?

3. אינ דרויסנ גייט א רעגנ,
דער רעגנ וועט מיכ באגיסנ
אויעזשאיו, מילינקי,
א פּאָר ווערטער וועלנ מיר שמועסנ.

4. א פּאָר ווערטער וועלנ מיר שמועסנ,
נאָר אפ לאָשנקוידעש,
אויעזשאיו, מילינקי
טאָלקאָ נא אָדינ כוידעש".

5. אונ ער איז ניט קיינ פוילער
אונ פּאָשאָל צו איר אהיים.
פּרעדסטאווטיע ווי סעבע,
וויִאזוי ס'איז אימ געוואָרנ,
אז זי זאנימײַעט זיכ
מיט פרעמדע אוכאזשאָרנ.

גאבאָוויטש מאניע, בעלאָצערקווע, 1927.

27

ווארִיאַנט

(סקודיצקי ז.)

1. אוי, מוי, מילי ראָזא,
וואָס שטייסטו בא דער טיר?

|: אַך, פּאָזוואָלטיע כאיִם-לייב,
פּאָידיאָמטיע נא שפּאציר. :|

2. נא שפּאציר קאָנען מיר גייען,
נאָר וואָס וועלן לײַטן זאָגן?
|: יא באָיוסיא זא פּאַפּאשו,
דער טאַטע וועט מיך שלאָגן. :|

3. דער פּאַפּע איז א בייזער
ער וועט אױף מיר שרײַען.
. . . .
. . . .

טעפּליצקע מ. א שילערן פון דער שוסטערשער פּראָפ־שול, קיִעוו, 1927. וואר. צו די נומ. 24־25־26 — בא קאַהאַנ I, ז. 192, נומ. 1.

28

(אוסטערליץ יע.)

1. ווען איך זאָל האָבן א גראָוו פערד,
און א זאָטל האָב איך,
וואָלט איך געפאָרן צו א שיינער מיידל,
א שיינע מיידל קען איך.

2. יאק בי ווּמענע סיווי קאָן,
א סידעלע מאיו,
פּאָיכאוו בי דאָ דיווטשיני,
יא דיווטשינו זנאיו.

3. איך בין געקומען צו דער מיידל,
הייסט מען מיר זיך זעצן,
און מע גיט מיר קאַרטאָפעלקעס
און מע הייסט מיר עסן.

4. יאק פּריִיכאוו דאָ דיווטשיני,
ווילאַט מעני סיסטי.
דאלי מעני קאַרטאָפּלינו
נעטשישטשענו יִיסטי.

5. זיצט א כאָסיד בא דער זײַט
אונ טוט צו מיר ווינקענ:
„עס ניט, עס ניט די קארטאָפּליעס,
ווײַל זיי טועג שטינקענ".

6. סידיט כאָסיד פּיד באָקאָם,
דאָ מענע מאָרהײַע:
„נע ייִזש נע ייִזש, קארטאָפּלינו,
באָ וואָנא וואָניאיע"

העגקינ קריינע, פּויערטע (געוועזענע ארבעטערנ), 64 יאָר, אינגוליעצ, 1934. דאָס דאָזיקע ליד שטאמט אורשפּרינג־לעכ פונ אנ אוקראִינישנ פאָלקלאָר־ליד. זע ווײַטער, איג. „באמערקונגענ אונ צוגאָבנ", ז. 385, נומ. 22.

29

(סקודיצקי ז.)

1. זא גאָראמי, זא דאָלאמי,
|: טאנצאָוואלא מאלגאָזשאטקא ס׳מאזוראמי. :|

2. איבער די פעלדער, איבער די וועלדער,
|: האָט געהאָפּטשעט יענטע-בראָכע מיט די זעלנער. :|

3. פּשישעל אויטשעצ, פּשישלא מאטקא:
|: „מאלגאָזשאטקא, מאלגאָזשאטקא, כאָדז דאָ כאטקא". :|

4. געקומענ דער טאטע, די מאמע צעקראָכנ, —
|: „קום אהיימ, קום אהיימ, יענטע בראָכע". :|

5. „יא ניע פּוידענ, אידשטשיע סאמי,
|: יא אָסטאנוס טאנצאָוואט ס׳מאזוראמי. :|

6. ניינ, ניינ, ניינ, איכ וועל ניט גיינ,
|: כ׳וועל דאָ האָפּטשענ מיט די זעלנער ביז אזייגער צענ". :|

7. וואָנא ניע פּשישלא, זאָסטאלאסיענ,
|: טאנצאָוואלא ס׳מאזוראמי דאָ סעדמעגאָ טשאסו. :|

8. זי איז ניט געגאנגען, זי איז געבליבן,
:|: זי האָט געהאָפּטשעט מיט די זעלנער ביז אזייגער זיבן. :|:

דיאמאנט מ., סטודענט פון פעדטעכניקום, 21 יאָר, קיעוו,
1925. איבערגעזעצט פון א פּאָפּולערן פּוילישן פאָל-
קלאָר-ליד.

30

(גוטיאנסקי ב.)

1. אוי, וויי, מאמע, כאָטיא איך בין יונג,
כ'האָב זיך פארליבט אין א שניידער-יונג,
כ'האָב זיך פארליבט אין זיין שיינער פּאָכאָדקע,
אז ער'עט מיך ניט נעמען, ל'איך באקומען די טשאכאָטקע.

2. אז ער איז צו מיר אין שטוב אריינגעקומען, —
מיט זיינע וועזשליווע רייד האָט ער מיך גענומען.
מיט זיינע וועזשליווע רייד, האָט ער מיך גענומען,
ער האָט בא מיר דושענקע מיין לעבן צוגענומען.

3. Ой, вей, маме, хотя я молодой,
Я влюбилась в мальчик портной,
Я влюбилась в его походкы,
Если он мине не визьме, дістану я чахоткы.

גוטיאנסקי העניע, 54 יאָר, פון דאָרף קראסנאָסיאָלקע,
טולטשינער קרייז. 1926.

VI. טײַנעס און קלאָגנ

31

(רײַכשטײַנ כ.)

1. צו דײַנ טאטנ האָב איכ גאָרניט, אוי, וויי, גאָרניט, אוי, ווײ,
   גאָרניט,
   ווײַל ער זאָגט, אז ער איז ניט שולדיק אינ דעמ.
   אינ קיִעווער שפּיטאָל זאָל ער ליגנ,
   אונ ס'אָל ניט האָבנ ווער ארײַנצוגײנ צונ אימ.
   אינ קיִעווער שפּיטאָל זאָל ער ליגנ,
   אונ ס'אָל ניט האָבנ ווער ארײַנצוגײנ צונ אימ,
   אז צו קײנ ליבע זאָל ער זיכ ניט מישנ,
   אוי, וויי, צאָל אימ שוינ, גאָטעניו, פאר מיר.

2. צו דײַנ מאמענ האָב איכ גאָרניט, אוי, וויי, גאָרניט, אוי, וויי,
   גאָרניט,
   ווײַל זי זאָגט, אז זי איז ניט שולדיק אינ דעמ.
   אפ פרעמדע טירנ זאָל זי ארומגײנ
   אונ זאָל נאָכ קומענ בעטנ א שטיקל ברויט צו מיר,
   אפ פרעמדע טירנ זאָל זי ארומגײנ
   אונ זאָל נאָכ קומענ בעטנ א שטיקל ברויט צו מיר.
   אז צו קײנ ליבע זאָל זי זיכ ניט מישנ
   אוי, וויי, צאָל איר שוינ, גאָטעניו, פאר מיר.

3. צו דײַנ ברודער האָב איכ גאָרניט, אוי, וויי, גאָרניט, אוי, וויי,
   גאָרניט,
   ווײַל ער זאָגט, אז ער איז ניט שולדיק אינ דעמ.
   אינ די הײַזער זאָל ער ארומגײנ
   אונ ס'אָל אימ זײַנ נאָכ ערגער פונ מיר.

אין די הייזער זאָל ער ארומגייען
און ס'אָל אים זיין נאָך ערגער פון מיר.
אז צו קיין ליבע זאָל ער זיך ניט מישן,
אוי, ווי, צאָל אים שוינ, גאָטעניו, פאר מיר.

4. צו דיין שוועסטער האָב איך גאָרניט, אוי, ווי, גאָרניט, אוי,
ווי, גאָרניט,
ווייל זי זאָגט, אז זי איז ניט שולדיק אין דעם.
דריי יאָר זאָל זי זיך מיט א כאָסן ארומדרייען
און ס'אָל איר אויסגיין אזא מין סאָף ווי מיר.
דריי יאָר זאָל זי זיך מיט א כאָסן ארומדרייען
און ס'אָל איר אויסגייען אזא מין סאָף ווי מיר.
אז צו קיין ליבע זאָל זי זיך ניט מישן,
אוי, ווי, צאָל איר שוינ, גאָטעניו, פאר מיר.

רייכשטיין פייגע, אנ ארבעטערנ פונ א פאפיראָסנ-פאבריק,
בערדיטשעוו, 1926.

32

(רייכשטיין ב.)

1. אוי, קום נאָר אהער, מיין טייער זיס לעבנ,
זעצ זיך אנידער נעבנ מיר.
וואָס פארא שלעכטס האָב איך געטאָנ דיינ מאמען,
וואָס איך שטיי איר שוינ ניט אָנ פאר קיינ שניר.

2. און דיין מאמע, דיין מוטער, געליימט זאָל זי ליגנ,
אפ אירע פיס זאָל זי ניט קאָנענ גיינ,
בלינד זאָל זי ווערנ, אז מע זאָל זי דארפנ פירנ,
און קיינ צווייטע שנור זאָל זי פאר זיך ניט זיינ.

3. און דיין טאטע, דיין טאטע, געליימט זאָל ער ליגנ,
אפ זיינע פיס זאָל ער ניט קאָנענ גיינ,
בלינד זאָל ער ווערנ, אז מע זאָל אים דארפנ פירנ,
און א נעדאָווע זאָל ער קומענ צו מיר בעטנ.

4. און אז ער וועט קומענ א נעדאָווע צו מיר בעטנ,
אופנעמענ וועל איך אים פארנ שיינעם גאָסט.

א שיינע נעדאָווע וועל איך אים נאָך געבן
דערפאַר, וואָס ער האָט מיר זײַן זון ניט צוגעלאָזט.

5. דײַן שוועסטער, דײַן שוועסטער, ווינטשע איך א בראָכע,
אז ס'זאָל איר זײַן פיל ערגער פון מיר.
פיר יאָר מיט א יינגעלע זאָל זי זיך ארומפירן,
און ס'אָל איר אויסגיין אזא מין סאָף ווי מיר.

6. „אוי, מײַן שוועסטער, מײַן שוועסטער, האָסטו ניט וואָס צו שעלטן,
און מײַנע עלטערן זײַנען אויך ניט שולדיק אין דעם.
נאָר איך בין א יינגעלע, וואָס איך האָב מיר בארעכנט,
אז דו ביסט אן אָרעם מיידעלע, איך קאָן מיט דיר ניט גיין״.

7. וואָס האָסטו זיך אזוי שפעט בארעכנט,
ס'איז שוין פיר יאָר, אז דו גייסט צו מיר אין שטוב,
און פון אזא זיסע ליבע דארפן מיר זיךביידע שיידן,
און מען לייגט מיך ארײַן אין א פינצטערן גרוב.

גאָלדפעלד ציוויע, שנײַדערין, בערדיטשעוו, 1926. ענלעכע
מאָטיוון קאהאן I, ז. 140, נומ. 14.

33

(גוטיאנסקי ב.)

1. די זון מיט דער לעוואָנע טוען אלעס צוזעען,
פון דער צײַט, וואָס מיר האָבן זיך ביידע באקאנט.
פארברענט זאָלן געווען ווערן די דאָזיקע מינוטן,
אוי, איידער איך האָב דיר געגעבן מײַן רעכטע האנט.

2. און, אז דו האָסט מיר די רעכטע האנט געגעבן,
געשעצט האָב איך זיך גליקלעך ווי די וועלט,
דו האָסט דאָך ארײַנגעשיקט דײַן כאווער פאר א שאדכן,
אז דו נעמסט מיך אָן קליידער און אָן געלט.

3. און, אז דײַן כאווער איז צו מיר ארײַנגעגאנגען,
געשעצט האָב איך זיך גליקלעך ווי די וועלט.
כײַ וואָלט איך בעסער דעם קאָפּ געווען צעבראָכן,
איידער ער האָט מיר מײַן קאָפּ פארדרייט.

4. אונ, אז דו וועסט א כאָסנ ווערנ,
קיינ גוטס וועל איכ ניט זאָגנ אפ דיר,
ווײַל מיט מיר ביסטו געגאנגענ אונ מיכ האָסטו באליידיקט,
אונ גאָט זאָל דיר צאָלנ פאר מיר.

5. אונ, אז דו וועסט דארפנ א כאָסנ ווערנ,
בא דײַנ קאלע וועט זײַנ אַ סימכע מיט א פרייד,
אונ איכ וועל ליגנ אפ דעמ בעטל אויסגעצויגנ,
אונ טאכריכימ וועלנ ליגנ פאר מיר גרייט.

6. אונ, אז דו וועסט דארפנ דאָס פינגערל אָנטאָנ,
א גרויזש[1] זאָל דיר איבערגיינ איבער דײַנ לײַב,
דו זאָלסט ניט מיינענ, אז דאָס איז דײַנ זיוועק,
דו וועסט נאָכ האָבנ א צווייטע פאר א ווײַב.

7. אונ, אז דו וועסט דארפנ צו דער כופע גיינ,
בא דײַנ קאלע וועט זײַנ א סימכע מיט א פרייד,
איכ וועל ליגנ אפנ בעטל אויסגעצויגנ.
דער מאלכאמאָוועס וועט שטיינ פאר מיר גרייט.

8. נאָכ איינ קלאָלע וועל איכ דיר געבנ,
אז קינדער זאָלסטו האָבנ א סאכ,
וויפל דו וועסט זיי האָבנ, זאָלסטו זיי באגראָבנ,
אונ גאָט זאָל דיר צאָלנ פאר מיר.

9. אונ, אז ס'וועט דארפנ דאָס לעצטע קינד געבוירנ,
א נאָמענ זאָלסטו געבנ נאָכ מיר.
מײַנ נאָמענ א שיינער, מײַנ נאָמענ א געטרײַער,
מײַנ נאָמענ זאָל בלײַבנ בא דיר אינ שטוב.

פינקאָווסקי מאָטי, שילער, קיִעוו, 1928. ענלעכע סטראָ־
פעס—ג.מ. ז. 118, נומ. 149. קאהאנ I, ז. 82, נומ. 139.

1 א קאָנטאָמינאציע פונ „גרוויל" אונ „דראָזש" (Дрожь).

34

(טשערניאק י.)

1. אוי, גרויסער גאָט, פארלעש די ליכטעלעך,
איך קאָן שוין מער ניט לייבן,
אז מײַן ליבער האָט מיך אויסגענארט,
איז ווען זאָל איך גלייבן.

2. ניט קיין רעגן און ניט קיין דונער
אין דעם העלן גוטן טאָג,
גייט א מיידעלע א יונגע,
ברעכט די ווײַסע הענט און קלאָגט.

3. „וואָס זשע קלאָגסטו, וואָס זשע וויינסטו?
ביסט דאָך כאָליפע ניט אליין,
האָסט א פאָטער, האָסט א מוטער
און א ברודער אין דער היים".

4. „אוי, ווי, פאָטער, ליבער פאָטער,
און דו, מוטער ליבע, אויך,
א גרויסער אומגליק האָט געטראָפן,
א גרויסער אומגליק און א בראָך.

5. אוי, ווי, ברודער, ליבער ברודער,
שפאן זשע אײַן די שווארצע פערד.
הײַנט באנאכט דײַן ליבע שוועסטער
וועט שוין ליגן אין דער ערד".

אופגענומען בא דער דיכטערין כאנע לעווינעס מוטער.

35

(סקודיצקי ז.)

1. „צי האָב איך דיר בא די פאָלעס געריסן?
צי בין איך דען נאָכגעלאָפן נאָך דיר?
דו האָסט ארײַנגעשיקט א גוטן ברודער פאר א שאדכן,
אז מע זאָל מיר צונויפירן מיט דיר.

1259 — 12

2. אפֿן קנאַסמאָל האָסטו מיך ניט גערופֿן,
גענאַנגען בין איך איינע אַליין.
אין אַ ווינקעלע בין איך מיר געזעסן
און האָב מיר מײַנע צאָרעס צוגעזיין.

3. אַפֿ מאָרגן אינדערפֿרי גיט מען מיר אָפּ מאַזלטאָוו,
מע מיינט, אַז דו ביסט אַ כאָסן פֿאַר מיר.
צי קען איך דען דאָס פֿאַר יעדערן דערציילן,
אַז דו נעמסט גאָר די קלענערע פֿאַר מיר".

4. „האָדי דיר שוין, דושעניו, צו וויינען.
וואָס קאָן שוין דיר העלפֿן דײַן געוויין?
איך בין שוין צו מאַזל אַ כאָסן
און גאָט זאָל דיר צושיקן דײַן פּאָר".

5. „אַז דו וועסט פֿון מיר אַוועקגיין,
אַך, אינמיטן וועג זאָלסטו בלײַבן שטיין.
סקאָרע פּאָמעשטש זאָל דיך צונעמען,
נאָך דײַן לעווײַע זאָל איך דערלעבן גיין".

גוטמאַן סאַרע, טשערנאָבל. 1923. וואַריאַנט צו דער ער־
שטער סטראָפֿע צמשר. II—III, ז. 813, נומ. 40.

36

1. איך שטיי און שטיי אינמיטן יאַם און טרינק זיך,
און קען ניט קומען צו קיין ברעג, —
|: צײַט איך האָב אין דער ליבע דערפֿילט איין טאַם,
שטערסטו מיר מײַן לעבן אָן אַן עק. :|

2. אַזוי ווי די זון האָב איך אַמאָל געשײַנט,
מיט אַ וואָלקן האָסטו מיך פֿאַרדעקט,
דורך דיר, מײַן פֿאַלשער גוטער פֿרײַנט,
|: האָסטו מיר (איז מיר) פֿאַרפֿינצטערט מײַן וועלט. :|

3. איך האָב דיך ליב, דו מעגסט מיר עמעס גלויבן,
איך קאָן אָן דיך ניט זײַן קיין צוויי מינוט.

|: מײַן כײַעס האָסטו בא מיר אויסגעצויגן,
אוי, נאָר נעמען קאָן איך זיך דיך, דושע ניט. :|

4. שיין ביסטו גאָר אזוי ווי די גאַנצע וועלט,
נאָר דײַן אומגליק, וואָס דו ביסט געמיין,
|: צײַט איך האָב זיך מיט דיר באַקאַנט,
וויינען מײַנע אויגן אין געוויין. :|

5. אוי, באַנאַכט ליג איך אפ מײַן געלעגער,
שלאָפן שלאָף איך ניט, נאָר איך ליג און טראַכט.
|: מײַן האַרץ קלאַפּט אין מיר ווי א זייגער,
אוי, גוואַלד, דו האָסט מיך אומגליקלעך געמאַכט. :|

6. האָב ראַכמאָנעס אפ דײַן געליבטן
און טו באַדויערן זײַן ביטער האַרץ.
|: מײַן האַרץ פלאַקערט און עס ברענט,
מײַן פּאָנעם איז ווי קויל שוואַרץ. :|

7. טו אָפּוואַשן דײַנע צוויי קלאָרע הענט,
און טו זיי דריקן צו מײַן האַרץ.
|: מײַן האַרץ פלאַקערט און עס ברענט,
און דער פּאָנעם איז שוין ווי קויל שוואַרץ. :|

8. קראַנק בין איך, גאָר ניט אפ קאַטאָוועס,
אפ מײַן פּאָנעם ליגט שוין די ערד,
|: קוקט אײַך צו, — אָט שטייט דער מאַלכאַמאָוועס,
ער שטייט מיט זײַן בלויזן שווערד. :|

דאָס דאָזיקע ליד נעמען מיר פון א האַנטשריפטלעכער לידער־זאַמלונג, וואָס געפינט זיך אין אַרכיוו פון אונדזער סעקציע אונטערן נומ. 213. גענויער וועגן דער דאָזיקער זאַמלונג זע אונטן, אין די „באַמערקונגען און צוגאָבן", ז. 346־347.

37

(קופּערשמיד ש.)

1. איך האָב געאַקערט און האָב געזייט,
קעדיי מײַן טוווע זאָל ניט ברענען,

נאָר ליב צו האָבן איז דאָך ניט קיין קונץ,
נאָר ליב צו האָבן און זיך נעמען.

2. איך האָב געשטעלט א ייִכעלע קאָכן,
ס'איז שוין דרײַ מאָל אויסגעלאָפן,
שוין דרײַ שידוכים האָב איך אָפּגעלאָזט,
און מיטן דריטן ניט געטראָפן.

3. איך האָב אָנגעהויבן א ליבע שפּילן
אָן כיישעק און אָכאָטע,
פונעם גוטן וועג האָסטו מיך אראָפּגעפירט
און אריַינגעשטעלט האָסטו מיך אין א בלאָטע.

4. אין א בלאָטע האָסטו מיך אריַינגעשטעלט,
איך קאָן פון איר ניט ארויסקריכן,
איך וויל זיך שוין דאָס לעבן נעמען
און פאָרן וועסטו מיך שוין זוכן.

5. און, אז דו וועסט מיך פאָרן זוכן,
וועסטו מיך שוין געפינען.
קיין סאך אף דער וועלט זאָלסטו ניט געדויערן,
צו מיר אף יענער וועלט זאָלסטו קומען.

6. און, אז דו וועסט צו מיר אף יענער וועלט קומען,
וועלן מיר זיך ביידע לאָדן,
און דורך דיר האָב איך פארשפּילט מײַן וועלט,
און דורך דיר האָט מען מיך באגראָבן.

קליינמאן י., בעלאָצערקווע, 1930.

38

וואריאַנט

(רײַכשטיין כ.)

1. איך האָב געאקערט און געבראָנעוועט,
קעדיי מײַן ליבע זאָל ניט ברענען,
א ליבע שפּילן איז דאָך ניט קיין קונץ,
צוזאָגן און ניט נעמען.

2. אינ א בלאָטע האָסטו מיכ ארײַנגעפירט,
ט'איז פונ איר ניט ארויסקריכנ;
עס מעג מיכ אָפּקאָסטנ מיליאָנענ געלט,
ארומפאָרנ װעל איכ דיכ זוכנ.

3. זוכנ װעל איכ דיכ ארומפאָר'נ,
געװיס װעל איכ דיכ ניט געפינענ,
א שטײנ אפנ האלדז װעל איכ זיכ אָנבינדנ,
ארײַנװארפנ װעל איכ זיכ אינ ברונעמ.

4. אינ ברונעמ װעל איכ זיכ ארײַנװארפנ,
געװיס װעל איכ זיכ דאָרט דערטרײנקענ, —
אינ מײַנ זיס לעבנ װעל איכ פארגעסנ,
נאָכ דיר, מײַנ ליבע, װעל איכ בײנקענ.

5. איכ האָב געקויפט א גאָלדענעמ זײגער
מיט אײנ גאָלדענעמ װײַזער, —
װער ס'האָט מיכ מיט מײַנ זיס לעבנ צעשײדט,
ארומגײנ זאָל ער אינ די הײַזער.

פארשריבנ פונ א לערער, בערדיטשעװ, 1925. װאר. צו
נומ. 37–38. קאהאנ I, ז. 202, נומ. 6.

39

(גוטיאנסקי ב.)

1. איכ זיצ אונ שפּיל מיר אפ דער קאטארע [1]
אונ זינג זיכ מיר א ליד פונ זיכ אלײנ.
|: אוי, מײַנ סטראדאניע װײסט נאָר גאָט דעמ עמעס,
אוי, מײַנ סטראדאניע װײסט נאָר ער אלײנ. :|

2. שפּאצירנ זײַנענ מיר בײדע געגאנגענ,
ארומ אונ ארומ דעמ קײַלעכדיקנ װאָקזאל —
|: אוי, צוגעשװוירנ האָט ער מיר, אוי, מאמע,
אז איכ װעל זײַנ זײַנ פרוי אונ ער מײַנ מאנ. :|

---

1 גיטארע.

3. שפּאַצירן זײַנען מיר ביידע געגאַנגען
ארום און ארום דעם גאָראָדסקוי שפּיטאָל —
: אן אומכיין, מאמעניו, האָט ער אפּ מיר געוואָרפן,
אן אומכיין, מאמע, מאמע, מיטאמאָל. :

פּוסטילניק מ., בערשאַד, 1923. ערשטע שורע בא קאַ־
האַן III, ז. 51, נומ. 53.

40

וואַריאַנט

(קופּערשמיד ש.)

1. „אוי, שטיי שוין אוף, טאָכטער, פון דײַן געלעגער,
די גלאָז קאווע שטייט שוין פאַרטיק געמאַכט".
„אוי, וואָס טויג מיר די קאווע,
אַז טרינקען קאָן איך זי ניט,
פאַרליבט האָב איך זיך אין אַ שיין יינגעלע,
און סע גייט מיר קיין עסן שוין ניט".

2. שפּאַצירן זײַנען מיר געגאַנגען
ארום דעם גרויסן וואָקזאַל.
דאָרטן האָט ער מיר זײַן האַנט געגעבן,
אַז איך וועל זײַן זײַן פרוי און ער מײַן מאַן.

3. שפּאַצירן זײַנען מיר געגאַנגען
ארום און ארום דעם יידישן שפּיטאָל,
אן אומכיין האָט ער אפּ מיר געוואָרפן,
אן אומכיין, מאמע, מיטאמאָל.

4. יענע סיטקע[1] איז שוין פאַרוואַקסן געוואָרן,
וואָס מיר פלעגן ביידע שפּאַצירן גיין,
מײַן פּאָנעם איז מיר שוואַרץ געוואָרן, ווי אַ האָלעוועשקע קויל,
דאָס האַרץ צעגייט מיר פּאָשעט פאַר געוויין.

---

1 סיטקע — אַ געסל.

5. איך זיץ מיר און שפּיל אױף דער גיטאַרע
און זינג די ליד פון זיך אַליין,
און קיינער װייסט ניט װאָס אין הארצן טוט זיך,
נאָר איך און דו אַליין.

בעלאָצערקווע, 1929.

41

1. כ'האָב געסטרויעט א מויער
פון פינף עטאזש די הויך —
אין מײַנעם הארצן ברענט א פײַער
און עס זעט זיך ניט קיין רויך.

כ'האָב פארלאָרן מײַנע יונגע יאָרן,
אומזיסט איז געווען מײַן מיין.
צײַט וואָס איך האָב אָנגעוואָרן,
זיץ איך מיר און וויין.

2. איך גיי אױף גובערנאטאָרסקע שפּאצירן,
עס גייט מיר גאָר ניט אײַן,
אוי, ווו ביסטו, מײַן טײַערער לעבן,
איך קען אָן דיר ניט זײַן.
כ'האָב פארלאָרן מײַנע יונגע יאָרן... אאוו.

3. איך זיץ מיר אין טעאטער
עס גייט מיר גאָר ניט אײַן, —
אוי, ווו ביסטו, מײַן טײַערער לעבן,
איך קען אָן דיר ניט זײַן.
כ'האָב פארלאָרן מײַנע יונגע יאָרן... אאוו.

4. איך הער די פייגעלעך זינגען,
דער זינגען גייט מיר גאָר ניט אײַן, —
אוי, ווו ביסטו, מײַן טײַערער לעבן,
איך קען אָן דיר ניט זײַן.
כ'האָב פארלאָרן מײַנע יונגע יאָרן... אאוו.

5. איך פאָר מיר אין א לאָדקע,
די לאָדקע גייט מיר גאָר ניט איַין —
אוי, ווו ביסטו, מיַין טיַיערער לעבן,
איך קען אָן דיר ניט זיַין.
כ'האָב פארלאָרן מיַינע יונגע יאָרן... אאוו.

6. איך זעץ זיך מיר עסן
דער עסן גייט מיר גאָרניט איַין, —
אוי, ווו ביסטו, מיַין טיַיערער לעבן,
איך קען אָן דיר ניט זיַין.
כ'האָב פארלאָרן מיַינע יונגע יאָרן... אאוו.

(מאטעריאלן פונ דער היסט. עטנ. געזעלשאפט) ווארש.
קאהאנ III, ז. 20, נומ. 10א, 10ב.

42

(ר יַי כ ש ט יי נ כ.)

1. די ליבע ברענט, די ליבע ברענט,
די ליבע טוט מיַין הארץ קאָכן,
מיַינע אויגן זיַינען טראָווערדיק,
מיַין הארץ איז מיר צעבראָכן.

2. דו האָסט דאָך מיר צוגעזאָגט,
אז דו וועסט קומען אלעמאָל,
קראנק בין איך געוואָרן דורך דיר,
כ'בין אריַינגעפאלן אין א שפיטאָל.

3. סוינע מיַינער, סוינע מיַינער,
א סוינע ביסטו מיר דער גרעסטער, —
געהאלטן האָב איך דיך, געהאלטן האָב איך דיך,
פאר דעם פריַינט דעם בעסטן.

בערדיטשעוו, 1926.

43

(סקודיצקי ז.)

1. מײַנ מאמע האָט געזאָגט נײנ און עס װאָלט באַדאַרפט זײַנ נײנ,
|: אז איכ זאָל מיט דעם זשוליק ניט גײנ, — :|
איכ בינ מיט אים געגאנגענ און האָב זיכ ניט באטראכט,
א טיל און טעל האָט ער פונ מיר געמאכט. :|

2. אױ, צי געדענקסטו, צי געדענקסטו, אָט דעם דאָנערשטיק אפדערנאכט,
|: װענ מיר האָבנ געטאָנ בײדע זיכ באקאנענ, :|
|: און הײַנט, דו באָסיאַק, דו גײסט זיכ ארום בארימענ,
אז גײסט מיט מיר, און מיכ װעסטו ניט נעמענ. :|

3. דרײַ װאָכנ דורכאנאנד בינ איכ געלעגנ קראנק,
|: און דו ביסט צו מיר אײנ מאָל ניט געקומענ, :|
|: די בעסטע רעפֿוע װאָלט איכ געװענ געהאט,
װענ דו װאָלסט געװענ אײנ מאָל צו מיר קומענ. :|

4. אױ, װײ, צאָרעס, מאמע, צאָרעס האָבנ מיכ ארומגערינגלט,
אזױ װי דער באָנדער די פאס. —
|: אױ, הײַנטיקע ייִנגעלעכ טאָר מענ ניט גלײבנ,
אזױ װי דעם הונט אפ דער גאס. :|

שקאָלניק, קורסאנט פונ קיִעװער פעדטעכניקום, אומאנ, 1925. װאריִאנט צו דער לעצטער סטראָפע בא קאהאנ I, ז. 116, נומ. 1.

44

1. שײנ ביסטו, טײַער לעבנ,
שײנ װי רענדל-גאָלד,
װיפל כאסאנים מע האָט דיר איבערגערעדט,
און מיר האָסטו געװאָלט.

איכ װעל דיכ האָבנ צו געדענקענ
ביז מײַנ קײװער,
איכ טו א קוק אפ דײַנ שײנעם פּאָנעם,
שטארבט אינ מיר אָפּ אנ אײװער.

2. שפּאַצירן זײַנען מיר געגאַנגען,
אין אַ ווינט, אין אַ רעגן,
כ'האָב זיך פֿון דיר אָנגעזעגנט,
אוי, נאָר פֿון יענעמס וועגן.
איך וועל דיר האָבן צו געדענקען... אַאוו.

3. שפּאַצירן זײַנען מיר געגאַנגען,
אין אַ רעגן, אין אַ ווינט, —
כ'האָב זיך פֿון דיר אָנגעזעגנט,
ווי אַ מוטער פֿון אַ קינד.

איך וועל דיך האָבן צו געדענקען
ביז מײַן קייווער,
איך טו אַ קוק אױף דײַן שיין פּאָנעם,
שטאַרבט אין מיר אָפּ אַן אייווער.

(מאַטעריאַלן פֿון דער היסט. עטנ. געז.)

45

א ליד פֿון אַ ליבע ליבשאַפט.

1. דו ביסט מײַן ליכט און איך בין דײַן שײַן,
איך זע איבער דיר ניט קיין וועלט.
ביטער און פֿינצטער אַזוי ווי די נעכט,
אַזוי זײַנען מיר מײַנע טעג.

2. דרײַ פֿערטל יאָר איין ליבע געשפּילט,
מיר זײַנען געווען קעסיידער אין איין שטוב, —
בעטן בעט איך דיך, דושע לעבן,
באַליידיקן זאָלסטו מיך ניט.

3. איך האָב דיר געשיקט גאַנץ טײַערע פֿיש,
וואָס זיי זײַנען געווען געקאָכט אין איין פֿאַן, —
קאָלע מעגלעכקײַטן וואָלט איך דיר געטאָן,
אַבי דו זאָלסט זײַן מײַן מאַן.

4. איכ האָב דיר געשיקט א גאנצ טײַערנ רינג,
ער איז געוועזנ פונ גאָלע גאָלד,
גאָט אונ לײַט וואָלטנ אונדז מעקאנע געוועזנ,
מיר זאָלנ ביידע זײַנ א פאָרפאָלק.

5. איכ האָב פארלאָזט מײַנ פאָטער אונ מוטער,
איכ האָב זיכ פארזיכערט אפ דיר, —
יעצט איז מיר פינצטער אונ ביטער,
אז איכ דערמאָנ זיכ זײַנ אָנ דיר.

6. נא זשע דיר מײַנ טײַערע בילד אונ טראָג זי קעסיידער בא דיר,
ווענ דו וועסט זיכ דערמאָנענ אינ מיר,
וועסטו א קוק טונ אפ איר,
זאָלסטו א קוק טונ אפ איר,
וועסטו זיכ דערמאָנענ אינ מיר.

גענומענ פונ א האנטשריפטלעכער לידער־זאמלונג, וואָס געפינט זיכ אינ ארכיוו פונ אונדזער סעקציע אונטערנ נומ. 213. זע ווײַטער, אינ די „באמערקונגענ אונ צוגאָבנ“, ז. 346‑347.

46

(לעוויצקי א.)

1. דעמ ערשטנ אפדערנאכט
בינ איכ אינ גאס ארויסגעגאנגענ, —
זיסיע איז געוועזנ מײַנער.
דעמ צווייטנ אפדערנאכט
איכ בינ אינ גאס ארויסגעגאנגענ, —
זיסיע גייט שוינ מיט א נײַער.

2. „אוי, דו זיסיע, דו טײַערער זיסיע,
דו קערסט דאָכ מײנענ עפעס געלט.
ווארפ אוועק די צווייטע שיינע,
אונ איכ זאָל האָבנ פאר דיר די זיסע וועלט“.

3. „די צווייטע שיינע וועל איכ ניט בראָסיענ,
די כאסענע וועט זײַנ בא אונדז אינגיכנ,
זאָגנ זאָג איכ דיר מיט ריינע ווערטער,
אז א צווייטנ זאָלסטו זיכ שוינ זוכנ“.

שילער פונ אָווגטשול, באָסלעוו, 1930.

47

(קופערשמיד ש.)

1. אוי, בייס יויזעפל איז צו מיר אריַינגעגאנגען,
דעמלט בייס קיינער איז ניט געווען,
צוגעזאָגט, ער וועט מיך נעמען,
איידעס זיַינען די ווענט געווען.

2. אוי, און בייס יויזעפל איז צו מיר אריַינגעגאנגען,
דעמלט בייס קיינער איז ניט געווען,
אָנגעפאנגען האָב איך אף אים וויינען,
איז אים געוואָרן א פראגע.

3. „אוי, און וואָס וויינסטו, מיַין בלאָנדינעטשקע“, —
האָט זי אָנגעהויבן לאכן, —
„וויין ניט, וויין ניט, מיַין בלאָנדינעטשקע,
איך וועל דיך נאָך גליקלעך מאכן“.

4. „עפשער יאָ, און עפשער ניין.
און עפשער זאָג איך אויך א ליגן,
נאָר מיר דאכט זיך, מיַין טיַיער יויזעפל,
דו האָסס א צווייטע געקריגן“.

5. „אוי, א צווייטע, אוי, א דושעטשקע,
שיין איז זי ווי די גאנצע וועלט,
מיטן נאָמען הייסט זי רוזי,
ווערט איז זי מיליארדן געלט“.

6. „אוי, און מיַין מאמע פלעג מיר שטענדיק זאָגן,
— מיַין קינד, לאָז זיך אין אים ניט אריַין. —
זי פון זיך פלעג איך וויַיט פאריאָגן,
אף איר פלעג איך נאָך בארויגעז זיַין“.

7. „אוי, ווער האָט דיר געהייסן זיַין א נאר,
און דו זאָלסט גלייבן אינגאנצן אין מיר.
ווי דו זעסט אָט דעם ציגאר,
סייכל האָט ער מיין פון דיר“.

קופערשמיד ס., בעלאָצערקווע, 1927.

48

(גוטיאַנסקי ב.)

1. „אוי, איך זיץ מיר אַף מײַן פענצטער,
און איך קוק אַפּן גרעזעלע דעם גרינעם, —
‖: ס'זיך איז מיר אײַנגעליבט אזא מיִעסער באָסיאַק,
און וויל שוין מער צו מיר ניט קימען". :‖

2. „אוי, און אז דו זאָגסט, אז איך בין א באָסיאַק,
וויל איך, אז דו זאָלסט מיך דערקענען.
‖: און אָט דאָס בלוזקעלע, וואָס דו גייסט אָנגעטאָן,
וויל איך דאָס נאָך בא דיר אָפּנעמען". :‖

3. „אוי, און אָט דאָס בלוזקעלע, וואָס איך גיי אָנגעטאָן,
וועל איך דאָס דיר אַליין אָפּגעבן.
‖: איך דאַנק דיר, גאָט, וואָס כ'בין פון אזא באָסיאַק ארויס,
איך דאַנק דיר גאָט, וואָס מיטן לעבן". :‖

גיטעלמאַן, קורסאַנטן פון קיִעווער פּעדטעכניקום, בערדיטשעוו, 1925.

49

(רײַכשטיין ב.)

1. איך הייב זיך אָן צו באַדענקען,
אַזוי ווי איך בין געווען געזונט און שיין,
הײַנט בין איך מאָלע צאָרעס,
אין מײַנעם האַרצן ליגט א שווערער שטיין.

2. אוי, איז ער שווער, אוי, איז ער שווער,
איך קאָן אים פּאַשעט ניט דערטראָגן.
א גרויסער ווייטאָג אין מײַנעם האַרצן,
און איך קאָן פאַר קיינעם ניט אויסזאָגן,

3. דערציילן פאַר א סוינע איז דאָך ניט גוט,
און פאַרן בעסטן פרײַנט איז דאָך שלעכט.
נאָר איין גאָט ווייסט דעם עמעס,
אַז איך ליג אַפּן טויטן בעט און קרעכץ.

בערדיטשעוו, 1926

50

(ר ײַ כ ש ט ײ נ כ.)

1. אוי, איך זיץ מיר בא מײַן ארבעט און ארבעט,
מײַנע גרויסע צאָרעס זעט קײנער ניט ארויס,
וויִאזוי זאָל איך ניט װײנען און ניט קלאָגן,
אז מײַן שײנער שײַקע שיט מיך שוין ארויס.

2. איך און שײַקע בין אפּ א כאכענע געגאנגען,
און מײַן מאמע זי האָט אים צום ערשטן מאָל געזען,
אפּ א װונק האָט זי מיך אװעקגערופן:
„אוי ,זע, אידאסי, מיט װעמען דו טוסט גײן".

3. „מיט װעמען איך טו גײן זאָל ניט זײַן דײַן אײסעק,
און קײן דײעס, מאמע, פרעג איך ניט בא דיר,
אז איך װעל דארפן פאר שײַקען א קאלע װערן,
קומען פרעגן װעל איך ניט בא דיר."

4. אין די גרעסטע שנײען, אין די גרעסטע זאװערוכעס,
מיט דיר צו גײן בין איך ניט געװען פויל,
אוי, הײַנט טוסטו מיך באלײדיקן,
אז בא אלע באָסיאקעס ליג איך שוין אין מויל.

גאָלדפעלד ציװיע, שנײַדערן, בערדיטשעװ, 1926.

51

(ר ײַ כ ש ט ײ נ כ.)

װאריִאנט

1. איך זיץ מיר בא מײַן ארבעט און איך ארבעט,
מײַנע גרויסע צאָרעס זאָג איך קײנעם ניט ארויס.
וויִאזוי זאָל איך ניט װײנען און קלאָגן,
אז מײַן שײנער שײַקע שיט מיך שוין ארויס.

2. אוי, װינטער אין די גרויסע שנײען און זאװערוכעס
מיט מײַן שײנעם שײַקע גײן האָב איך זיך ניט געפוילט.
און הײַנט האָט ער דאָך מיך אזוי אָבידיעט,
אז װי א גאָלע גאָרניט האלט דאָך מיך אין מויל.

3. נאָר ווי שײַקע איז דאָס ערשטע מאָל צו מיר אַרײַנגעקומען,
און מײַן מאַמע האָט אים דאָס ערשטע מאָל דערזען,
אַזוי א סאָד האָט זי זיך מיר אָוועקגערופן:
„איך זאָג דיר, מײַן קינד, אַז דו זאָלסט מיט אים ניט גיין".

רײַכשטיין פייגע, ארבעטערן, בערדיטשעוו, 1927.

52

(קופּערשמיד ש.)

1. זיצן זיץ איך בײַ מײַן ארבעט,
|: און ס'האָט א ווײ געטון א קילער ווינט,—:|
ווי דערלעב איך שוין מײַן ארבעט אָפּצוקאָנטשען
און זיך זען גיכער מיט דיר.

אוי, צוגעזאָגט — שיין און פײַן,
אָן קיין נאַדן קאָן ניט זײַן,
|: גיי איך מיט דיר ניט גוליאַיען:|

2. זיצן זיץ איך בײַ מײַן ארבעט,
|: און דענקען דענק איך יעצט וועגן דיר:|
ווי דערלעב איך שוין מײַן ארבעט אָפּצוקאָנטשען
און זיך זען גיכער מיט דיר.

|: אוי, צוגעזאָגט, אָפּדערנאַכט,
מיט א צווייטער פאַרבראַכט,
אוי, ביסטו א זשוליק, א באָסיאַק.:|

קרוגליאַק מ., בעלאָצערקווע, 1926.

53

(סקודיצקי ז.)

1. „וואָס טויג מיר מײַן שיינער ווײַנגאָרטן,
אַז פלאַנצן קאָן איך אים ניט,
וואָס טויג מיר מיט דיר א ליבע שפּילן,
אַז נעמען זיך קאָנען מיר ניט".

2. „איך קאָן פאר דיר קיין כאָסן ניט ווערן,
איך קאָן דיר ניט פארדרייען דעם קאָפּ.
דו ביסט א מיידעלע צו לײַטן,
און איך דארף נאָך זײַן א סאָלדאָט".

3. „דרײַ יאָר וועל איך אף דיר ווארטן,
און פינף איז אויך בא מיר קעדײַ.
געלט אין פּאָלק ארײַן וועל איך דיר שיקן,
כ'וועל זיך מוטשען בא מײַן וויסטן שנײַדערײַ".

4. „איך קאָן דאָך דיר, דושעניו, ניט נעמען.
איך האָב אן עלטערע שוועסטער פון זיך.
איך קאָן פאר דיר קיין כאָסן ניט ווערן,
דו שטייסט ניט אָן מײַן מאמען פאר קיין שניר".

5. „דײַן מאמע מיינט, אז זי וועט נעמען נאדן
און מיטן נאדן וועט זי ווערן רײַך, —
זי קאָן דאָך נאָך, אוי, ווי, מעשוגע ווערן
און ארומלויפן מיט אלע מעשוגאָים גלײַך.

6. אין גאָספּיטאל וועט די מאמע דײַנע ליגן,
דאָס צווייטע בעטעלע זאָל שטיין ארום דיר.
אז איך וועל קומען צו אײַך געוואָר ווערן,
זאָל זי זיך מוידע זײַן, אז דאָס צאָלט איר גאָט פאר מיר".

7. „אוי, הער שוין אופ מײַן מאמע צו שעלטן,
זי האָט דיר דײַן וועג ניט פארשטעלט, —
וואָס זאָל איך טאָן, איך האָב א שלעכטן טאטן,
ער הייסט מיר נעמען א שיין מיידעלע מיט געלט".

8. „געליימט זאָל דײַן טאטע ווערן,
געליימט זאָל ער ווערן אף אלע פיר,
און אז איך וועל קומען צו אים געוואָר ווערן,
זאָל ער זיך מוידע זײַן, אז דאָס צאָלט אים גאָט פאר מיר.

9. אוי, וואָס זאָל איך טאָן, אז איך בין ניט קיין שיינע,
צי דארף איך דען ניט וויסן פון קיין וועלט?

וואָס זאָל איכ טאָנ, אז איכ בינ א געמיינע
אונ כ׳האָב דיר ניט צו געבנ קיינ געלט?״[1]

10. „אוי, האָדי שוינ, טרייסט מײַנע, צו ווייגנ,
נעמ ניט די נעשאָמע פונ מיר.
איכ שווער דיר, מײַנ טײַער זיס לעבנ,
אז איכ בלײַב שוינ אפ אייביק מיט דיר.

11. אוי, האָדי שוינ, דושעניו, צו ווײנענ,
דו ווייסט דאָכ שוינ העכער א האלבע שו, —
וויש שוינ אָפ די טרערנ פונ דײַנע אויגנ,
פארבלײַבסט שוינ אפ אייביק מײַנ פרוי״.

יאנאָווסקי כאנע, סטודענטנ פונ פעדטעכניקומ, קיעוו
1925. ווער. קאהאנ I, ז. 140, נומ. 14.

54

(קופערשמיד ש.)

1. „אוי, בלינד בינ איכ שוינ געוואָרנ,
אפ מײַנע אויגנ זע איכ שוינ ניט,
אז איכ דערמאָנ זיכ, אז דו דארפסט צומ קייסער דינענ גיינ,
ווערט אנטפאלנ אינ מיר דאָס געזונט.

2. א לייטערל צומ הימל וועל איכ שטעלנ,
אונ וועל ארופקריכנ צו גאָט,
איינע צוויי ווערטער וועל איכ בא אימ פרעגנ,
פארוואָס מײַנ שיינער דארפ זײַנ א סאָלדאָט״.

3. „אזא מינ לייטער קאָנסטו ניט קריגנ,
א סאָלדאט בינ איכ שוינ סײַ-ווי-סײַ,
נאָר ניעוזשעלי ביסטו אזא מינ מיידל,
וואָס קאָנסט אפ מיר ניט ווארטנ א יאָר דרײַ?״

4. „דרײַ יאָר קאָנ איכ אפ דיר ווארטנ,
אפילע צענ יאָר איז אויכ קעדײַ,

[1] אינ א צווייטנ ווארי׳אנט „צי דארפ איכ גיינ א יונגע פונ דער וועלט״.

נאָר דו אַליין, דו ווייסט דעם גאַנצנ עמעס,
ווי שווער סע איז צו נייענ שנײַדערײַ.

5. פונ מײַנע ליפּעלעכ וועט דאָכ ווערנ פּאַפּיר,
פונ מײַנע הייסע טרערנ וועט דאָכ ווערנ טינט,
אונ פונ מײַנע פינגער וועט דאָכ ווערנ פּענעס,
שרײַבנ וועל איכ צו דיר אָפטע בריוו.

6. א פּאַדרוגע האָב איכ געהאַט איינע,
זי האָט פונ אַלע מײַנע סעקרעטנ געוווּסט,
א קלאַנג האָט זי ארויסגעבנ אפ שטאָט,
אז מײַנ סטראַדאַניע איז געוועזנ אומזיסט.

גלוכאָווסקע, טאַראַשטשע, 1928. וואַר. צו דער פינפטער סטראָפע זע ג.מ. ז. 169, נומ. 210, קאַהאַנ I, ז. 158, נומ. 22, קאַהאַנ II, ז. 15, נומ. 1.

55

(לעוויצקי א.)

1. „דער זייגער האָט צוועלפ געשלאָגנ,
ס׳איז שוינ שפּעט ארום האַלבער נאַכט,
|: מײַנ קאָפּ איז מיר פונ צאָרעס דערשלאָגנ
פונ דער צײַט, וואָס דו האָסט מיכ אומגליקלעכ געמאַכט. :|

2. פונ דער צײַט, וואָס דו האָסט מיכ אומגליקלעכ געמאַכט,
אוי, האָסטו מיר צוגעזאָגט גילדענע בערג,
|: פונ דער צײַט, וואָס דו האָסט מיכ אומגליקלעכ געמאַכט,
האָב איכ בא קיינ שום מענטשנ ניט קיינ ווערט. :|

3. אונ, אז דו האָסט זיכ געדאַרפט פּרידיווײַענ,
בינ איכ געלאָפנ אונ האָב געבעטנ גאָט,
|: אונ הײַנט, אז דו האָסט זיכ פונ דינעג אָסלאַבאַדיעט,
האָסטו אפ אַלעס כאַראָשע געהאַט". :|

4. „אוי, וואָס נעמסט זיכ אזוי איבער מיט דײַנ שיינקײַט,
דו מיינסט, אז מיט שיינקײַט לעבט מענ אויס די וועלט...
|: אוי, איכ בינ א ייִנגעלע פונ פּאַניענ,
אונ איכ קאָנ זיכ נעמענ א מיידעלע מיט געלט". :|

5. „איך נעם זיך גאָר ניט איבער מיט מײַן שײנקײַט,
איך ווייס, אז ס'איז דאָ שענערע פון מיר.
‖: נאָר איין זאך קאָן איך בא זיך ניט פועלן,
אז איך זאָל זײַן קלענער פון דיר. :‖

6. אוי, אז דו זאָלסט אקעגן מיר שטאָלצירן,
איז זיך מיר מײַן ווייטעק זייער גרויס, —
‖: יעצט זאָג איך דיר די לעצטע פאָר ווערטער,
און אפ אייביק איז אונדזער ליבע אויס". :‖

7. „אוי, האָדי, דושעניו, צו וויינען.
דו ווײנסט שוין אריבער א שו.
אוי, ווישׁ זיך אויס די טרערן פון די אויגן,
אפ אייביק פארבלײַבסטו מײַן פרוי".

באָסלעוו, 1930, וואר. צו דער לעצטער סטראָפע—צטשר.
II—III, ז. 824, נומ. 70.

56

(סקודיצקי ז.)

1. ווער קאָן א פײַער אָפלעשן,
עס העלפט ניט קיין בראָנפן, ניט קיין ספירט,
עס גייט מיר ניט קיין טרינקען און ניט קיין עסן,
מײַן ווייסטע ליבע, ווי זי האָט מיך פארפירט.

2. איך גיי מיר ארויס אין גאס,
טראָווערדיק און איינער אליין.
ער איז אוועק מיט איין צווייטער שפאצירן,
קעדיי מײַן הארץ זאָל אין מיר צעגיין.

3. איך גיי מיר ארײַן אין מײַן צימער,
און קאם וואָס מע הערט מײַנע טריט;
מײַנע געדאנקען, זיי קערן זיך מיר איבער,
און אנשלאָפן ווערן לאָזט דאָס מיר ניט.

4. ער איז געפאָרן א כאָסן צו ווערן,
ס'זאָל אים זײַן אָן מאזל און אָן גליק,

ער זאָל נאָך דעם שידעך אָפּלאָזן,
און קומען בעטן זאָל ער זיך צוריק.

5. אפֿן קנאַסמאָל האָט ער מיך ניט גערופֿן,
איך בין געגאַנגען איינער אַליין.
פֿיל מענטשן האָבן געוויזן מיט די פֿינגער,
אַז אָ דאָס בין איך זײַן קאַלע געווען.

6. ווי מע האָט גענומען די טנאָים צו שרײַבן,
האָט קיינער מײַן פּאָנעם ניט דערקענט,
א פֿײַנעם מאַזלטאָוו האָב איך אים אָפּגעגעבן,
און אין מײַן האַרצן האָט א פֿײַער געברענט.

7. ווער קען מײַן פֿײַער אָפּלעשן,
מײַן פֿײַער, וואָס מע זעט ניט קיין פֿלאָם, —
ער וועט נאָך פֿון איין לעבן וויסן,
און אויף מיר וועט אײַנגיכן שטיין א צאָם.

יאַנאָווסקי כאַנע, סטודענטן פֿון פּעדטעכניקום, קיִעוו, 1925. וואר. באַסטאָמסקי, ז. 62, נומ. 14.

57

(סקודיצקי ז.)

1. „קראַנק בין איך קראַנק,
כ'ליג אין א טיפֿער קרענק —
:שיקט מיר אַרײַן מײַן געליבטן
נאָך דעם, וואָס איך בענק.:

2. שלאָף בין איך שלאָף,
כ'ליג אין די גרויסע היצן —
:שיקט מיר אַרײַן מײַן געליבטן,
זאָל ער לעבן מיר זיצן".:

3. „זיצן קען איך לעבן דיר,
נאָר טרייסטן קען איך דיך ניט.
:כ'האָב זיך פֿאַרליבט אין א שענער מיידעלע,
און דיך באַדאַרף איך שוין ניט".:

4. „שענער איז זי ניט,
קלוגער אוואדע ניט,
|: גאָט זאָל איר העלפֿן פיר יאָר סטראַדייַען
און דער סאָף זאָל איר אויסגיין ווי מיר. :|

5. שפּאַצירן זייַנען מיר געגאַנגען
אפֿן אייַזערנעם בריק.
|: אַלע מיידעלעך גייען גולייַען,
און איך גיי שוין צוריק. :|

6. שפּאַצירן זייַנען מיר געגאַנגען
אפֿן גרינעם גראָז,
|: אַן אומכיין האָסטו אפּ מיר געוואָרפֿן,
כ'ווייס ניט פֿאַרוועך און פֿאַרוואָס" :|

פֿעלדמאַן ס. ראַדאָמיסל, 1923. וואַריאַנט פֿון דער 6־טער
סטראָפֿע בא ג.מ. ז. 115, נומ. 144.

58

וואַריאַנט (קופּעשמיד ש.)

1. קראַנק בין איך מיר קראַנק,
איך ליג מיר אפּ גרויסע היצן,
שיקט מיר אַרייַנרופֿן מייַן טייַער לעבן,
לאָז זי א קאַפּעלע זיצן.

2. „זיצן קאָן איך נישט לעבן דיר
און טרייסטן קאָן איך דיך ניט.
איך האָב שוין א שענערן,
איך האָב שוין א קלוגערן,
און דיך דאַרף איך שוין ניט".

3. „אוי, שענער קאָן עפּשער זייַן,
נאָר קלוגער פֿון מיר איז ער ניט,
אַז גאָט וועט אים ברענגען צו מייַנע היצן,
פֿיל ערגער וועט אים זייַן פֿון מיר".

4. שפּאַצירן זײַנען מיר געגאַנגען
פאַרבײַ דאָס בינטעלע היי —
‖: אוי, דאָרט זײַנען מיר זיך ביידע צעגאַנגען,
אַזוי ווי די טײַבעלעך צוויי. :‖

5. אַרום דעם אײַזערנעם בריק
זײַנען מיר שפּאַצירן געגאַנגען,
און דו שלעפּסט מיך שוין צוריק.
‖: אַלע טאָוואַרישטשעס זײַנען שפּאַצירן געגאַנגען,
און דו שלעפּסט מיך שוין צוריק. :‖

בעלאָצערקווע, 1927

59

1. לאָמיר, דושע־לעבן, אַלע זאַכן אָפּטסטאַווען,
און לאָמיר אָנהייבן שמועסן פון דער אַלעף.
זינט מיר האָבן זיך, דושע, ליב באַקריגן (!),
האָסטו מיך געקוילעט אָן איין כאַלעף.

צאָרעס גרויסע, צאָרעס מײַנע,
צאָרעס אָן אַ שטראָף (!),
באַטאָג נעמט מיך ניט קיין עסן,
אוי, באַנאַכט — קיין שלאָף.

2. לאָמיר, דושע־לעבן, די אַלעף אויך אָפּטסטאַווען,
און לאָמיר אָנהייבן שמועסן פון דער בייז.
זינט מיר האָבן זיך, דושע, ליב באַקריגן,
איז דער צאָרן זייער גרויס.
צאָרעס גרויסע, צאָרעס מײַנע... אאַוו.

3. לאָמיר, דושע־לעבן, די בייז אויך אָפּטסטאַווען,
און לאָמיר אָנהייבן שמועסן פון דער גימל,
זינט מיר האָבן זיך, דושע, ליב באַקריגן,
איז אַראָפּ איין גזאַר פון דעם הימל.
צאָרעס גרויסע, צאָרעס מײַנע... אאַוו.

4. לאָמיר, דושע־לעבן, די גימל אויך אָפּשטאַווען,
אונ לאָמיר אָנהייבן שמועסן פונ דער דאַלעד.
זינט מיר האָבן זיך, דושע, ליב באַקריגן,
האָסטו מיר דעם קאָפּ פּראָוואַליעט.
צאָרעס גרויסע, צאָרעס מײַנע... אַאוו.

5. לאָמיר, דושע־לעבן, די דאַלעד אויך אָפּשטאַווען,
אונ לאָמיר אָנהייבן שמועסן פונ דער היי.
זינט מיר האָבן זיך, דושע, ליב באַקריגן,
לעבן מיר זיך אַזויוי טײַבעלעך צוויי.
צאָרעס גרויסע, צאָרעס מײַנע... אַאוו.

6. לאָמיר, דושע־לעבן, די היי אויך אָפּשטאַווען,
אונ לאָמיר אָנהייבן שמועסן פונ דער וואָוו.
זינט מיר האָבן זיך, דושע, ליב באַקריגן,
בינ איך געוואָרן אַלט אונ גראָוו.
צאָרעס גרויסע, צאָרעס מײַנע... אַאוו.

7. לאָמיר, דושע־לעבן, די וואָוו אויך אָפּשטאַווען,
אונ לאָמיר אָנהייבן שמועסן פונ דער זײַען.
זינט מיר האָבן זיך, דושע, ליב באַקריגן,
איז אַראָפּ איינ גזאַר מינאַשאָמאַיִם.
צאָרעס גרויסע, צאָרעס מײַנע... אַאוו.

8. לאָמיר, דושע־לעבן, די זײַען אויך אָפּשטאַווען,
אונ לאָמיר אָנהייבן שמועסן פונ דער כעס.
זינט מיר האָבן זיך, דושע, ליב באַקריגן,
איז מײַנ האַרצ געוואָרן אַזויוי איינ פּרעס.
צאָרעס גרויסע, צאָרעס מײַנע... אַאוו.

9. לאָמיר, דושע־לעבן, די כעס אויך אָפּשטאַווען,
אונ לאָמיר אָנהייבן שמועסן פונ דער טעס.
זינט מיר האָבן זיך, דושע, ליב באַקריגן,
בינ איך געוואָרן אַזויוי איינ מעס.
צאָרעס גרויסע, צאָרעס מײַנע... אַאוו.

10. לאָמיר, דושע־לעבן, די טעס אויך אָפּשטאַווען,
אנ לאָמיר שמועסן פונ דער יוד.

זינט מיר האָבנ זיך, דושע, ליב באקריגנ,
בינ איך געוואָרנ אינ גרוב פארשיט.
צאָרעס גרויסע, צאָרעס מײַנע... אאוו.

דאָס דאָזיקע ליד האָבנ מיר גענומענ פונ דער האנט־שריפטלעכער לידער־זאמלונג פונעמ ארכיוו פונ אונדזער סעקציע נומ. 214 (זע ווײַטער, אינ די „באמערקונגענ אונ צוגאָבנ", ז. 340־344). וואריאנט—באסטאָמסקי, ז. 63, נומ. 75.

60

(רײַכשטײנ כ.)

1. מײַנ מאמע זאָגט מיר הײַנט,
מײַנ שײנער האָט מיך פײַנט.
איך האָב זיך גראדע א שענערנ,
דער שײנער טוט מיר באנק.

2. פאר זײַנ שײנעמ שטאָלצ
האָב איך אימ געוואָלט,
אונ פאר זײַנ שײנ פּענעמל
ווער איך גראָוו אונ אַלט.

3. איך שטײ מיר אופ גאנצ פרי
אונ קעמ מײַנ קוטשער צו,
איך דינג מיר א בריטשקעלע
אונ פאָר זיך צי׳נ אימ צו.

4. איך פאָר זיך צי׳נ אימ צו
אונ טרעפ אימ בא דער טײ,
ער גיט א מאך מיט דעמ קעפּעלע:
„סטופּײַ דאָמוי סקאָרײ".

רײַכשטײנ פײגע, ארבעטערנ, בערדיטשעוו, 1926.

V. פּאַסירונגען און געשעענישן

61

(בערעגאָווסקי ב.)

1. „אוי, א כאָלעם האָט זיך מיר געכאָלעמט,
אוי, א שלעכטער כאָלעם האָט זיך מיר אויסגעדאכט,
אז מײַן געליבטער, אוי, ליבט א צווייט מיידעלע,
און פון מיר האָט ער כויזעק געמאכט".

2. „אוי, אין קיין כאָלעם טאָר מען, מײַן קינד, ניט גלייבן,
ווײַל א שלעכטער כאָלעם פירט אראָפּ פון וועג,
און מאָרגן אינדערפרי וועלן מיר צום רעבן פאָרן,
און דער רעבע ט'אויסלייגן דעם כאָלעם צו גוט".

3. „אוי, וויאזוי זשע וועט מיר דער רעבע העלפן?
צי געבן וועט ער מיר דעם דעם, וואָס איך האָב ליב?
אוי, צו דעם, וואָס איך האָב ליב, וועל איך זיך לאָזן פאָרן,
און קומען וועל איך גלײַך צו אים אין שטיב".

4. איך האָב זיך שוין געלאָזט אין וועג ארײַן פאָרן,
און געפאָרן בין איך דאָך אכט טאָג דורכאנאנד,
א׳ן אין וואָס פאר א שטעטעלע איך בין ארײַנגעפאָרן,
איז מיר אויסגעקומען אויסשטרעקן די האנט.

5. „שענקט זשע, מענטשן, שענקט זשע א נעדאָווע,
שרעקלעכע נויט,
און דערעך[1] א ליבע בין איך א פארפאלענע,
שענקט זשע, מענטשן, אפּ א שטיקעלע ברויט".

---

1 דורך, צוליב

6. „וואָס זשע גייט איר אזוי אָפּגעריסן?
פאַרוואָס זשע שעמט איר זיך ניט אויסשטרעקן די האַנט?
און ווער איר זענט און וואָס איר זענט דאַרף איך
דאָך שוין וויסן,
ווײַל אײַער פּאָנעם איז מיר שטאַרק באַקאַנט".

7. „איך אליין בין א געבוירענע אָדעסער,
בא מײַנע עלטערן האָב איך געוואַקסן גליקלעך און רײַך.
און דערעך א ליבע בין איך א פאַרפאַלענע,
און א נעדאָווע בעט איך בא אײַך".

8. „אוי, איך האָב א פרוי מיט צוויי קינדער,
און דאָס דריטע דאַרף אָט, אָט, אָט זײַן,
איך וועל פאַרלאָזן מײַן פרוי מיט די קינדער,
און דו וועסט מײַן געליבטע זײַן".

9. „אוי, פאַרלאָז ניט דײַן פרוי מיט די קינדער,
און לעב זיך מיט איר גליקלעך דײַנע יאָר,
און דערעך דיר בין איך א פאַרפאַלענע,
און מוטשען וועל איך זיך שוין אַלע מײַנע יאָר".

לעשנער דינע, בערשטערן, אָדעס, 1930.

62

(קופּערשמיד ש.)

1. „שוין דרײַ יאָר, אז איך שפּיל א ליבע,
פון אונדזער ליבע קאָן זיך גאָרניט זײַן,
ווײַל דײַן מאַמינקע גייט ארום און שעלט מיך,
קיין אָרעם מיידל פאַר קיין שנור וויל זי ניט.

2. מאָרעץ, מײַן געליבטער מאָרעץ,
דו וועסט באַדאָווערן אַלע מײַנע רייד,
דו ווייסט, אז דו קענסט קיין ליבע ניט שפּילן,
וואָס האָסטו מיר אזוי מײַן קאָפּ פאַרדרייט.

3. מאָרעץ, איך בין דיר ניט מויכל,
און גאָט אין הימל זאָל דיר אויך ניט מויכל זײַן,

ווי א נעקאָמע זאָל איך אין דיר דערלעבן,
און צו מײַן טיר בעטלען זאָלסטו גיין".

4. „שענקט א נעדאָווע, ליבע מענטשן,
די, וועלכע איר (!) שטייט איצט בא אײַער טיר,
און פאַר דערפאַר זאָל אײַך גאָט העלפן,
די, וועלכע איר האָט ראַכמאָנעס אף מיר".

5. „וואָס גייט איר די קליידער אָפּגעריסן,
וואָס שעמט איר זיך ניט אויסשטרעקן די האַנט,
ווי א נײַגעריקע בין איך זשעדנע צו וויסן,
וויאַזוי סע הייסט דאָך אײַער פאָטערלאַנד".

6. „מײַן פאָטערלאַנד קען איך אײַך ניט זאָגן,
ווײַל דאָס האַרץ טוט אין מיר צעגיין,
דורך א געליבטער בין איך פאַרטריבן געוואָרן,
דורך א געליבטער טו איך בעטלען גיין".

7. „מאַרעצ, איך טו דיך דערקענען,
נאָר דו דערקאָנסט מיך ניט,
ווי א פײַער טוט אין מײַנעם האַרצן ברענען,
נאָר כאַסענע האָבן פאַר דיר קען איך שוין ניט".

8. „מוטער, מײַן געטרײַע מוטער,
מיט וואָס זאָל איך מאַרעצן אזוי באַהילפיק זײַן?
פאַר א באַדינער וועל איך אים צונעמען,
פאַר א באַדינער וועט ער בא מיר זײַן".

דינער ריווע, שילערן פון ליקפּונקט, בעלאָצערקווע, 1926.

63

וואַריאַנט

(גוטיאַנסקי ב.)

1. וויאַזוי איך הער א לירניק שפּילן,
אַרויסגעגאַנגען בין איך אקעגן אים.
: פינצטער איז מיר אין מײַנע אויגן געוואָרן,
אז איך האָב אים פאַר א מײַל דערקענט. :

2. „פונוואנעט זײַט איר, יונגערמאנ,
פונוואנעט איז אײַער פּאָטערלאנד?
‖: דערעכ וואָס גייט איר אָפּגעריסנ
אונ דערעכ וואָס שטרעקט איר אײַער האנט". :‖

3. „פונוואנעט איז מײַנ פּאָטערלאנד —
אָ דאָס איז פאר מיר א שאנד.
‖: דערעכ א ליבע גיי איכ אָפּגעריסנ
אינ דערעכ א ליבע שטרעק איכ אויס מײַנ האנט". :‖

4. „וויפל האָב איכ גאָט געבעטנ,
אז דו זאָלסט ארומגיינ אפ א פרעמדער טיר
‖: אונ הײַנט טוסטו אפ מײַנ שוועל שטיינ,
דו שטרעקסט זיכ אויס דײַנ האנט צו מיר". :‖

5. „פונוואנעט זײַט איר, יונגע פרײַלנ,
וואָס טוט זיכ אזוי נויקעמ זײַנ אינ מיר?"
„אָ דאָס בינ איכ דײַנ געליבטע סאָרע,
וואָס מיר האָבנ זיכביידע געליבט מיט דיר".

6. „לאָמיר ביידע טרינקענ בראָנפנ,
לאָמיר ביידע טרינקענ ביר.
אָ דאָס בינ איכ דער געליבטער דײַנער,
וואָס דארפ זיכ אומקערנ צו דיר".

מאטעכינ יעכיעל, סאבאליווקע, 1925. זע ווײַטער, אינ
די „באמערקונגענ אונ צוגאָבנ", ז. 348.

64

(סקודיצקי ז.)

1. דאָנערשטיק אפדערנאכט איז פיציע אינ דער היימ געזעסנ,
א גוטע זשארקאָיע האָט ער דאָרטנ געגעסנ,
‖: א זשארקאָיע געגעסנ אונ בראָנפנ געטרונקענ—
„איצט גיי איכ ראָכלענ פונ דער וועלט אומברענגענ". :‖

2. „ברודער, ברודער, וואָס ווילסטו דאָס טאָג.
אזא מיג שיינ מיידל א מ׳סע אָנטאָנ".
|: „שוועסטער, שוועסטער, אז דו זאָלסט עס זאָגנ,
די צאָרעס פונ ראָכעלעג איז ניט איבערצוטראָגנ". :|

3. ווי ראָכעלע האָט געגומעג אירע האָר צו פארקעמעג,
איז אָנגעקומענ פיציע דאָס לעבנ בא איר נעמעג.
|: „ראָכעלע, ראָכעלע, לאָז שויג זייג אַנ עק,
פארנעמ דיינע זאכנ אונ לאָמירביידע אוועק". :|

4. ווי ראָכעלע האָט אימ געענטפערט א פראָטיוונע וואָרט,
האָט ער ארויסגעכאפט דעמ רעוואָלווער אונ זי געשאָסנ אפנ אָרט.
|: ער האָט זי געשאָסנ, זייג הארצ ניט געקילט,
ארויסגעכאפט דעמ קינזשאל אונ אינ איר הארצ אריינגעדוקט. :|

5. באלד האָט מענ געגעבנ אינ פאָליציע א זוואָנאָק,
אז ראָכעלעג אינ באָלניצע אונ פיציעג אינ אָסטראָג.
|: אזוי האָט מענ געגעבנ אינ פאָליציע א זוואָנאָק,
אז ראָכעלעג אינ באָלניצע, אונ פיציעג אינ אָסטראָג. :|

6. ווי מע האָט געגומעג ראָכעלעג צו טראָגנ,
איז אָנגעקומענ פיציע א פאָר ווערטער צו זאָגנ. —
|: „אוועק דו מערדער, אוועק דו באָסיאַק,
דו האָסט מיכ געשאָסנ אונ א קינזשאל אינ דער זייט". :|

7. ווי מענ האָט געגומעג פיציעג צו פירנ,
זייגעג אָנגעקומענ אלע טאָווארישטשעס אנטקעגנ.
|: „אוועק, טאָווארישטשעס, גייט אוועק פונ מיר,
כ׳האָב געשאָסנ מייג געליבטע, עס קומט מיר סיביר". :|

שקאָלניק, קורסאנט פונ קיעווער יידפעדטעכניקומ,
אומאנ, 1925.

65

װאַריאַנט

(רײַכשטיין כ.)

1. פרײַטיק אינדערפרי בא דער שװעסטער געזעסן,
בא דער שװעסטער געזעסן א זשאַרקאָיע געגעסן,
א זשאַרקאָיע אופגעגעסן, א ביסל בראָנפן פאַרטרינקען,
און יעצט דאַרף מען גײן ראָכעלען אומברענגען.

2. „נײן, מײַן ברודער, גײ ניט אהין,
װײַל ראָכעלע איז דאָך א שײן קינד“.
„נײן, מײַן שװעסטער, דו טאָרסט דאָס מיר ניט זאָגן,
װײַל פון ראָכעלעס צאָרעס קאָן איך ניט איבערטראָגן“.

3. װי איך בין נאָר צו ראָכעלען אין שטוב ארײַנגעקומען,
איז ראָכעלע געשטאַנען בא דעם שפיגל פאַרנומען,
דעם קאָפּ זיך געקעמט און א לאָק זיך געמאַכט,
און איך האָב זי באַלד פאַרטיק געמאַכט.

4. איך בין נאָך געשטאַנען, א מינוט נאָך געטראַכט,
האָט זי באַלד א פרעג געטאָן פאַרטראַכט,
זי האָט א קוק געטאָן אין שפיגל, צי דער לאָק ליגט איר שײן,
„זאָג זשע מיר, ראָכעלע, יאָ צי נײן?“

5. „יאָ, צי נײן, קאָן איך דיר ניט זאָגן,
װײַל מײַנע עלטערן פאַזװאָליען מיר ניט,
מײַנע עלטערן טוען מיר שטערן,
אז איך זאָל פאַר דיר קײן קאַלע ניט װערן“.

6. װי איך האָב נאָר די װערטער דערהערט,
אזוי האָב איך זי געגעבן א מאָרדעװע אפ דר'ערד,
געכאַפּט דעם רעװאָלװער און האָב זי געשאָסן,
ארויסגענומען א מעסער אין דער זײַט ארײַנגעשטאָכן.

7. װי איך בין נאָר פון דער שטוב ארויסגעלאָפן.
האָבן מיך מײַנע טאָװאַרישטשעס געטראָפן,
„נײן, טאָװאַרישטשעס, גײט אװעק פון מיר,
איך האָב געהאַרגעט מײַן זיס לעבן און גײ אפ סיביר“.

8. אין טורמע געזעסן א דריי-פיר מעסלעס,
מע פירט זי, מיין ראָבעלע, טויט ווי א מעס,
טויט ווי א מעס איז זי געווען,
און איך האָב געוואָלט מיט איר אין דר'ערד אריינגיין.

בערדיטשעוו, 1925. וואר. צו נומערן 64—65 — לעמאן
א.א.פ. ז. 163.

66

(קופערשמיד ש.)

1. טאָג ווי נאכט האָט ער געטראכט,
ווי ראָזען צו פארפירן,
און א מיטל האָט ער צוגעטראכט,
זי פריגלאשען שפאצירן.

2. „אוי, טו אָן דיין ווייס זיידן קלייד
און לאָמיר גיין שפאצירן,
שווערן שווער איך דיר,
אז איך וועל דיך ניט פארפירן“.

3. אזוי האָט זי גענומען איר ווייס זיידן קלייד
און איז געגאנגען שפאצירן,
צוויי טאָווארישטשעס האָבן זיי באגעגנט:
„וואָס טוט איר דאָ אזוי שפעט שפאצירן?“

4. „שטראָפט מיך יאָ און שטראָפט מיך ניט,
איר האָט מיך שוין ניט וואָס צו שטראָפן,
פון אירע יאָרן וועל איך מאכן אן ענדע,
און מיר וועלן באלד גיין שלאָפן“.

5. אזוי ווי ראָזע האָט דאָס דערהערט,
האָט זי זיך אָנגעהויבן זאָרגן,
„דו קערסט מיר אָן אן אייגן שוועסטערקינדל,
לאָז מיך לעבן ביז מאָרגן“.

6. „אוי, ביז מאָרגן קאָן איך דיר ניט לאָזן לעבן,
דיינע עלטערן וועלן זיך דערוויסן,

אין פּאָליציע וועלן זיי זאַיאווען,
און אין קייטן וועלן זיי מיך שליסן".

7. איין האנט האָט ער איר אויסגעבראָכן
און די אנדערע אויסגעלונקען,
פונעם הויכן בארג האָט ער זי אַראָפּגעוואָרפן,
און האָט זי דערטרונקען.

8. אזויווי ער האָט זי אַראָפּגעוואָרפן,
האָט זיך אים פאַרגעשטעלט איר צורע.
„אוי, דו גאָט, טײַערער גאָט,
ברענג זי שוין אינגיכן צו איר קווורע".

9. אזויווי ער האָט זי אַראָפּגעוואָרפן,
האָט אים אָנגעהויבן ציטערן יעדער אייווער:
„אוי, גאָט, ברענג זי גיכער,
ברענג זי גיכער צו איר קייווער".

10. „מענטשן ליבע, מענטשן געטרײַע,
נעמט זיך אַראָפּ פון מיר א רײַע,
איך האָב געזאָלט גיין צו מײַן טאָכטערס כופּע,
צום סאָף גיי איך צו איר לעווײַע".

67

וואַריאַנט (פראַגמענט)

(בערעגאָווסקי מס.)

1. ער איז אַרײַן צו'ן איר אין שטוב
און האָט זיך באהאלטן.
„נעם ארויס, ראָזעניו, די בעסטע קלייד,
די קאסטן וועל איך צוהאלטן." [1]

. . . .

2. א צוקער־שטריקעלע, א צוקער־שטריקעלע
אפּן הערדזעלע פאַרוואָרפן.

1 פעלן עטלעכע סטראָפעס.

איינ האנט אויסגעבראָכנ
און אינ טײַכ אריינ פאַרוואָרפנ.

3. „דו ביסט דאָכ מײַנער א שוועסטערקינד,
ווי קומט דיר ארופ אפנ זינענ,
ווארפנ זאָלסטו מיכ פונ בריק אינ וואסער,
אז קיינער זאָל מיכ ניט געפינענ?"

4. „אוי, אירביימער, געליבטע ביימער,
מײַנ נאָמענ זאָלט איר פאַרגעדענקענ,
און אײַכ, צווײַגעלעכ, זאָג איכ אָנ,
מײַנ נאָמענ זאָלט איר דאָ באַוויינענ".

ליבקעס דינע, קיִעוו, 1934. וואַריאַנט צו נומערנ 65,
66 — באסטאָמסקי, ז. 57, נומ. 6, ז. 59, נומ. 10, קאַהאַנ
III, ז. 56, נומ. 62א.

68

(ג ו ט י א נ ס ק י ב.)

1. מײַנ מאמע פלעגט מיכ שטענדיק שלאָגנ
מיט איינ אײַזערנער רוט, אוי, וויי,
|: אז איכ זאָל ניט גייענ שפּאַצירנ
צו דעם אײַזערנעם בריק. :|

2. שפּאַצירנ בינ איכ געגאנגענ
צו דעם אײַזערנעם בריק, אוי, וויי,
|: א שיינ יינגעלע האָט מיכ דאָרטנ באגעגנט
און האָט מיכ פאַרקערעוועט צוריק. :|

3. כ'האָב זיכ געלאָזט איבעררײדנ,
כ'בינ מיט אים געגאנגענ,
|: ער האָט מיכ פאַרפירט אינ א שטיבעלע,
מיט ווײַסנ די לאָדנ פאַרהאנגענ. :|

4. „הער שוינ אופ צו וויינענ,
הער שוינ אופ צו ראַשנ,

1259—14

|: טו שוינ אויס דײַנ קלײדעלע
אונ גיי דאָס צום טײַכל פאַרוואַשנ". :|

5. „מאזלטאָוו אײַך, מעכוטענעסטע,
אײַער טאָכטער האָט געהאט א מײדעלע.
|: זי האָט ניט געהאט קײנ וויקלשנור,
האָט זי צעריסנ דאָס קלײדעלע." :|

טשעמערינסקי, בערדיטשעוו, 1925. וואר. צו דער
פערטער סטראָפע זע קאהאנ III, ז. 58 נומ. 3.

69

(גוטיאנסקי ב.)

1. עפשער ווילט איר די ליד אויסהערנ,
וואָס אינ שטאָט קאמעניעצ ס'האָט זיכ פאסירט:
|: א ייִנגעלע האָט געליבט א שײנ מײדעלע
אונ ער האָט זי פונעם וועג אראָפּגעפירט. :|

2. ווי מישע איז אריַינגעגאנגענ צו סאָניענ,
האָט סאָניע אים געזאָגט: „מינאסטאם —
|: נאָר טאָמער וועסטו מיכ, מישענקע, ניט נעמענ,
אזוי נעם איכ אײַנ א גלעזועלע סאם". :|

3. „אוי, סאָניעטשקע, איכ קענ דיכ ניט נעמענ,
דו מעגסט אײַנעמענ א גלעזועלע סאם.
|: אוי, סאָניעטשקע, איכ קענ דיכ ניט נעמענ,
ווײַל דײַנ פאָטער איז א גרויסער אָרעמאנ". :|

4. דינסטיק באטאָג צוועלפ אזייגער,
ווי מ'האָט סאָניענ אינ שפּיטאָל אריַינגעבראכט,
|: פיל מענטשנ זײַנענ בא די פענצטער געשטאנענ,
מ'האָט שוינ סאָניענ אינ פּאָנעם ניט דערקענט. :|

5. ווי מישע איז אריַינגעגאנגענ צו סאָניענ,
אפנ הארצנ ט'ער געהאלטנ די האנט:
|: „כ'וואָלט זיכ קײנמאָל ניט געוואָלט גלויבנ,
אז דו זאָלסט דאָ ליגנ געסאמט". :|

6. „מײַנ מאמע האָט דיכ געהאָדעװעט מיט װײַסנ קוילעטש.
אונ אלײנ האָב איכ געגעסנ שװארצ ברויט.
|: גאנצ קאמעניעצ װעט גײנ זאָגנ אײדעס,
אז דו האָסט געהאט א כײלעק אינ מײַנ טויט". :|

7. װי מישע איז ארויסגעגאנגענ פונ סאָניענ,
איז ער געגאנגענ אונ צו זיכ אלײנ געקלערט:
|: צי זאָל ער זיכ אינ װאסער ארײַנװארפנ,
ס'איז אימ זשאַלקע צו לאָזנ א שײנע װעלט. :|

8. װי מישע האָט זיכ אינ װאסער ארײַנגעװאָרפנ,
האָט ער אָנגעהויבנ שװימענ װי א פיש:
|: „װו נעמ איכ איצט מײַנ געליבטע סאָניעטשקע,
אונ צומ לעצטנ מאָל איר געבנ א קיש". :|

פארשריבנ בא א קינד פונ קינדערהויז אינ בערשאד,
1923.

70

(קופערשמיד ש.)

װאריִאנט

1. א נײַע ליד װעל איכ אײַכ זינגענ,
די גאנצע װעלט װעט קלינגענ,
װאָס אינ בעלאָצערקװע האָט זיכ געטראָפנ.
דאָרט איז װיערוסוניו די שײנע, —
האָט זיכ באָרע אינ איר אײַנגעליבט.

2. אײנמאָל פרײַטיק צונאכטס איז געזעסנ
װיערוסיע אינ רעסטאָראנ.
„אוי, װײ, באָרע, אויב דו װעסט מיכ ניט נעמענ,
אײַנעמענ װעל איכ סאמ".

3. „דו מעגסט סאמ נעמענ,
דו מעגסט אפילע אײַנעמענ סאמ,
אוי, װײ, װיערע, איכ קענ דיכ ניט נעמענ,
װײַל דײַנ טאטע איז א גרויסער אָרעמאנ".

4. „דיך האָט ער געהאָדעוועט מיט קוילעטש
און אליין פלעג איך עסן שווארץ ברויט.
גאנץ בעלאָצערקווע וועט גיין איידעס זאָגן,
אז דו האָסט געהאט א נויגייע אין מיין טויט״.

5. „איינער וועט זאָגן יאָ,
דער צווייטער וועט זאָגן ניין,
אָבער דו, גאָט, דו ווייסט דאָך דעם עמעס,
אז איך בין פון וויערעס טויט ריין״.

6. בייס וויערע האָט סאם איינגענומען,
אין באָלניצע האָט מען זי געבראכט,
גאנץ פאָליציע איז לעם באָלניצע געשטאנען,
ווען מע האָט באָרען צו וויערען צוגעבראכט.

7. בייס באָרע איז אין באָלניצע אריינגעגאנגען,
געגאנגען איז ער אין א שווארצן קאָסטיום,
„אוי, ווי, איך וואָלט זיך קיינמאָל ניט געוואָלט גלייבן,
אז דו וועסט זיך א מיסע אָנטאָן״.

8. בייס באָרע איז פון באָלניצע ארויסגעגאנגען,
וויערעס קאָפּטע האָט ער געהאלטן אין די הענט,
„צי זאָל איך זיך הענגען, צי טרינקען,
צי זאָל איך גיין אזא יונגער פון דער וועלט״.

9. בייס באָרע האָט זיך אין וואסער אריין געוואָרפן
געבליבן שווימען איז ער ווי א פיש.
„אוי, וויערוסיע, ווו נעם איך דיך איצטער,
צום לעצטן מאָל אין פּיסקעלע געבן א קיש״.

כאסידאָוויטש ב. פאסטעוו, 1926.

71

(גוטיאנסקי ב.)

1. [א] שיינע וועלט, [א] ליכטיקע וועלט,
נאָר די וועלט איז זיך ניט פאר מיר,
אזא יונג קינד פון צוואנציק יאָר
דארף זיך זוכן אין דר'ערד א טיר.

2. און מײַנע עלטערן טוען נאָך זײער װײטיק ניט װיסן,
אז אָך און װײ איז זײ און װײנד,
אַט באלד װעט מען ברענגען מיך אַפּ א פערד צו פירן
צו זײ, זײער ליב קינד.

3. מײַנע עלטערן האָב איך געטאָן זאָגן,
האָבן זײ געמײנט, אז איך טרײַב מיט זײ קאַטאָװעס;
אזוי האָב איך אָפּגערעשעט באלד,
אז די קערנעצע[1] זאָל זײַן מײַן מאלכאמאָװעס.

4. אוי, איר מענטשן, ליבע מענטשן,
איר װעט װעלן װיסן, װאָס מײַן שולד איז געװען,
איר װעט מעגן זאָגן, אז איך בין געװען מעשוגע,
װאָס איך האָב מיר גענומען דעם טויט אליין.

5. אוי, פּאָטער מײַנער, מוטער מײַנע,
איר פארשפּילט אצינד אײַער קינד,
אז איר װעט מיר ניט אויסהײלן די װונדן,
װעל איך מיר נעמען דאָס לעבן גיך און געשװינד.

6. מײַנע רײד זײַנען זײ ניט געגאנגען אין קאָפּ.
זײ האָבן געמײנט, אז איך טרײַב מיט זײ קאַטאָװעס.
אזוי האָב איך אָפּגערעשעט באלד,
אז די קערנעצע זאָל זײַן מײַן מאלכאמאָװעס.

7. זײַט מיר געזונט מײַנע פּאָטער און מוטער,
איך רײד מיט אײַך דאָס לעצטע מאָל,
אײַך איז װײ און מיר איז ביטער,
איר זײַט נאָך ניט קײן פּאָר צו מיר.

8. איר קענט נאָך אמאָל אײַער אומגליק פארגעסן,
אָבער אָך און װײ איז מיר און װײנד,
אז איך אלײן דארף מיר נעמען מײַן לעבן, —
פון צװאנציק יאָר אזא מין יונג קינד.

---

1 קרענעצע

9. אָט באַלד וועט זײַן די מיטע מײַן בעט,
אונ די טאַכריכים וועלן זײַן מײַנע קליידער,
אונ דער קייוער וועט זײַן מײַן קאַבינעט,
אונ די ווערעם וועלן עסן יעדן אייווער.

10. יעדער אייווער וועלן זיי עסן,
אז אָך אונ וויי איז מיר אונ ווינד,
אז איך אליין דאַרף מיך נעמען דאָס לעבן,
פונ צוואַנציק יאָר אַזאַ יונג קינד.

11. מאָנטיק פאַרנאַכט בינ איך שלאָפן געגאַנגען,
אז פאַרטאָג זאָל איך אויספילן מײַן פינצטערן פּלאַן,
אוי, שטעלט אײַך פאָר, מײַנע ליבע מענטשן,
מיט וואָסער לאַגע איך בינ געגאַנ.

12. אז דער טויט האָט פאַר מײַנע אויגן געטאָן שוועבן,
אז אָך אונ וויי איז מיר אונ ווינד,
אז איך אליין דאַרף מיר נעמען דאָס לעבן, —
פונ צוואַנציק יאָר אַזאַ יונג קינד.

13. דינסטיק פאַרטאָג בינ איך געגאַנגען
פאָרט אויסצופירן מײַן פינצטערן פּלאַן.
איך האָב זיך אנידערגעשטעלט אינ א ווינקעלע
אויסצוקוקן די ליכטיקע וועלט.

14. אזוי האָב איך פונוויַטנס דערזען,
אזוי טריט אונ טריט אינ אזא ליכטיקער שײַן,
אזוי האָט זי זיך א וואָרפ געטאָן
גלײַך אינ קערנעצע ארײַן.

15. באַלד הערט מען א ראַש מיט א טומל,
מיט א יאָמערלעך געוויין,
„קיין שום מוטער זאָל פונ אזא ווייטעק ניט וויסן,
ווי צו מיר איז יעצט געשען.

16. נעכײַ וואָלט זי געווען פונ טיפעס געשטאָרבן,
וואָלט מיר ניט געווען אזא פאַרדראָס,

ווי זי האָט זיך געטאָן אין קערגעצע וואַרפֿן
און מע שלעפּט זי איבער דער גאַס.

17. אוי, איידער מע ציט אויף אַ קינד ביז צוואַנציק יאָר,
קריכן אַרויס די אויגן פֿריִער,
איך האָב שוין געדעכנט פֿאַר איר צו זוכן אַ כאָסן,
און צו האָבן פֿיל נאַכעס אין איר.

18. גאָט זאָגט: „ניין, הער זיך אויף צו פֿרייען,
זײַ אַ קלענערע מעכוטענעסטע בא דײַן קינדס כופּע״.—
אַז אָך און וויי איז מיר און ווינד,
אַז אַ טאָג פֿאַר אַ כופּע אַזאַ מין שמאַרץ צו האָבן,
פֿון צוואַנציק יאָר אַזאַ מין קינד.

19. פֿאַרכמאַרעט האָט זיך שטאַרק דער הימל מיט שוואַרצע וואָלקן,
פֿאַרביטערט איז מיר געוואָרן מײַן לעבן
און פֿאַרפֿינצטערט איז מיר מײַן וועלט;
הייסע טרערן גיסן פֿון מײַנע אויגן,
און בלוט טוט רינען פֿון מײַן יעדן איווער,
און אַ בענקשאַפֿט ביז אין דעם טאָג פֿון מײַן קייווער״.

טשערנאָמאָרעצ ריווע, וואַר. ג.מ. נומ. 229, באַס־
טאָמסקי. ז. 58־59, נומ. 3־9.

72

(קופּערשמיד ש.)

1. סע איז שוין פֿאַרפֿאַלן מײַנע יונגע יאָרן,
סע איז שוין פֿאַרפֿאַלן, איך קאָן ניט כאַפּן צוריק,
וווּ זשע נעם איך, כאַיִם־לעבן,
ער זאָל מיר אײַנגעבן סאַמ אַצינד.

2. „צי געדענקסטו, געדענקסטו, כאַיִם־לעבן,
האָסט מיר געשווירן און געגעבן די האַנט,
הײַנט האָסטו מיך אַזוי אָבידיעט,
אַז דורך דיר האָב איך זיך געסאַמט״.

3. „ווער האָט דיר געהייסן מיט מיר אַ ליבע שפּילן,
אַז דו האָסט מיך ליב, און איך האָב דיך פֿײַנט,
ווער האָט דיר געהייסן ליקאַרסטוועס סאַם אײַנעמען,
זאָלסט גיין אַ יונגע פֿון דער וועלט".

4. ווי מען האָט שיינדלען אין באָלניצע געבראַכט,
איז דער דאָקטאָר צו איר צוגעלאָפֿן:
„אוי, וויי, שיינדעלע, וואָס איז דיר געשען?
וואָס האָט מיט דיר געטראָפֿן?"

5. „אוי, וויי, דאָקטער, טײַערער דאָקטער,
דעם עמעס קאָן איך אײַך זאָגן,
פֿאַראַן אַ יינגל, הייסט ער כאַים,
דורך אים וועל איך וויינען און קלאָגן.

6. אוי, וויי, טײַערע כאַווערטעס, טײַערע כאַווערטעס,
דעם עמעס קאָן איך אײַך זאָגן אַצינד,
ווער ס'וועט אַ פֿאַלשע ליבע שפּילן,
אַף אייביק פֿאַרבלײַבט אַ ווונד".

בערעזאָווסקי סימע, בעלאָצערקווע, 1927.

73

(קופּערשמיד ש.)

1. איך זיץ מיר בא מײַן אַרבעט און איך אַרבעט,
און די צאָרעס מײַנע זעט קיינער ניט אַרויס,
נאָר איינע פּאָדרוגע פֿלעגט מיר שטענדיק זאָגן:
„וואָס זשע ברענט אין דיר די ליבע אַזוי גרויס.

2. גיב אַ קוק, וויאַזוי דו ביסט געוואָרן,
אוי, דו נאַריש טײַבעלע, וואָס לאָזסטו זיך אין אים אַרײַן,
גיב אַ קוק, וויאַזוי דו ביסט געוואָרן,
אַז מע נעמט דיך שוין אין באָלניצע אַרײַן".

3. אוי, ווי איך בין אין באָלניצע געקומען,
די דאָקטוירים שטייען אַרום מיר.

אַן ענטפער האָבן זיי מיר באַלד געגעבן,
אַז דאָס האַרץ איז שוין געריכט אין מיר.

4. און ווי מײַן מוטער איז אַרײַנגעקומען,
אָנגעהויבן ברעכן האָט זי מיט די הענט,
אַז אָך און וויי איז דער מאַמען,
אַז זי האָט איר אייגן קינד ניט דערקענט.

5. ווי זי האָט איר טאָכטער דערזען,
אָנגעכאַפּט האָט זי זיך בײַ די האָר,
אַז אָך און וויי און וויסט איז דער מאַמען,
אַז זי באַגראָבט איר ברויטגעבערן, וואָס איז אַלט אַכצן יאָר.

שפּאָליאַנסקי, מ. טשערניכאָוו, 1926, וואר. צעטל.
II—III, ז. 812, נומ. 25.

74

(קופּערשמיד ש.)

1. ס'איז שוין דרײַ יאָר, מיר שפּילן ביידע אַ ליבע,
ס'איז שוין דרײַ יאָר, אַזויווי איין טאָג,
דו פּלעגסט מיך שטענדיק היטן פון אַן אומגליק.
דו פּלעגסט מיר שטענדיק זאָגן פאַר אַ פּאָר (?).

2. איינמאָל פרײַטיק־צונאַכטס
איז יאַשע אַרײַן מיט אַ קוראַזש:
„טו זיך אָן, סאָניטשקע, דאָס מענטעלע,
וועלן מיר גיין אין „מיראַזש". [1]

3. אַזויווי סאָניע האָט דאָס מענטעלע אָנגעטאָן,
זאָגט זי: „יאַשע איך גיי שוין ניט מיט דיר",
„טאָמער האָסטו מוירע פאַר אַן אומגליק,
רוטשאיען, רוטשאיע איך זיך פאַר מיר".

---

1 קיבאָ

4. אזויוי זיי זײַנען אין פארק אריַינגעגאנגען,
זאָגט ער: „סאָניטשקע, זעצ זשע זיך לעם מיר.
טאָמער האָסטו מוירע פאר אן אומגליק,
רוטשאיען, רוטשאיע איך זיך פאר דיר״.

5. אזויוי יאשע האָט זײַן דיעלע איספאָלניַיעט,
זאָגט ער: „סאָניטשקע, מעגסט שוין גיין אהיים,
און, אז דו וועסט אהיים קומען,
זאָל דײַן מוטער אפּ דיר ניט דערזיין״.

6. אזויוי סאָניע איז אין שטוב אריַינגעגאנגען,
איז געוואָרן א יאָמער מיט א קלאָג.
„סאָניע, מיר ווייסן שוין פון דײַן אומגליק,
ווײַל יאשע האָט זיך בארימט הײַנט באטאָג״.

7. „אוי, ווײ, כאוועריטעס, גיט זשע מיר אן אייצע,
אוי, ווײ, כאוועריטעס, גיט זשע מיר א פּלאן,
צי זאָל איך אָפּגעבן יאשען א צווייטער,
צי זאָל איך אים נעמען פאר א מאן״.

8. אזויוי סאָניע איז אין דרויסן ארויסגעגאנגען,
צוריק איז זי ניט אריַינגעגאנגען.
קומט זשע כאוועריטעס, אפּ סאָניטשקעס לעוויַיע,
ווײַל סאָניע ליגט שוין אויסגעגאנגען.

רימיניקאָוו, טאראשטשע, 1927.

75

וואריאנט

(ר ײַ כ ש ט ײ ן כ.)

1. ס'איז שוין דריַי יאָר, אז מיר שפּילןביידע א ליבע,
ס'איז שוין דריַי יאָר, אזויוי איין טאָג,
איך פלעג זיך שטענדיק היטן פאר אן אומגליק,
אזויוי איינער היט זיך פאר א קלאָג.

2. נאָר איין מאָל אין א פריַיטיק-צונאכטס
קומט אריַין ניוניע מיט א גרויס קאראש,

„דינע דושע, נעמ אפ זיכ דאָס מענטעלע
אונ קומ, וועלנ מיר גיינ גולייַענ אינ גאס".

3. ווי דינע האָט דאָס מענטעלע גענומענ,
זאָגט זי: „ניוניע, איכ גיי שוינ מיט דיר ניט.
דו ווייסט דאָכ ווייל, אז איכ בינ אנ ערלעכ מיידל,
פארצאפנ זאָלסטו מיר ניט קיינ בלוט".

4. ווי ניוניע האָט די דיעלע איספּאָלנייַעט,
זאָגט ער: „דינע, דו מעגסט שוינ גיינ אהיימ,
ווי דו וועסט נאָר אפ דער טיר קומענ,
דייַנ אומגליק וועט מענ שוינ אפ דיר דערזיינ".

5. ווי דינע איז אינ שטוב אריינגעקומענ,
איז זי געבליבנ שטיינ אפ דער טיר.
„אוי, דינעטשקע, מיר ווייסנ פונ דייַנ אומגליק,
ניוניע האָט זיכ בארימט אינ טראקטיר".

6. „טאָווארישטשעס לעבנ, גיט זשע מיר אנ אייצע,
טאָווארישטשעס לעבנ, גיט זשע מיר א פלאנ,
צי זאָל איכ נעמענ מישענ פאר א כאָסנ,
צי זאָל איכ נעמענ ניוניענ פאר א מאנ?"

בערדיטשעוו, 1927.

76

(ר ײַ כ ש ט ײ נ כ.)

1. די לעצטע מינוטנ טו איכ מייַנ בריפ שרייַבנ,
איכ טו מייַנ בריפ שרייַבנ נאָר פונ זיכ אליינ.
איכ טו מייַנ בריפ שרייַבנ נאָר פונ זיכ אליינ,
וואָס מיט מייַנ לעבנ איז זיכ יעצט געשענ.

2. איכ האָב דיכ ליב אונ דו מיכ נאָכ בעסער.
איכ פלעג שטענדיק מיינענ, אז דו וועסט בעסער זייַנ.
נאָר יעצט האָט גאָט אָנגעשיקט דעם אייביקנ צאָרנ,
אונ איכ בינ דיר מיט איינ מאָל נימעס געוואָרנ.

3. איך פלעג שטענדיק טראכטן, ווי א ליבע צו פארפירן,
איך פלעג שטענדיק מיינען, אז א ליבע שפילן איז גוט.
נאָר אף דעם אָרט פון א ליבע פארגיסט מען טײַכן טרערן,
און אף דעם אָרט פון א ליבע פארגיסט מען טײַכן בלוט.

4. ווי מען האָט נאָר וועליען פון דער שטוב ארויסגעטראָגן,
אזוי האָט וועליעס מאמע אָנגעהויבן וויינען און קלאָגן:
„אוי, לייבעלע, לייבעלע, דו וועסט א צווייטע קאלע האָבן,
אָבער איך מײַן קינד, וועליען, טו אף אייביק באגראָבן".

5. ווי נאָר מען האָט וועליען אף דער מיטע ארויסגעטראָגן,
אזוי האָט לייבל אָנגעהויבן וויינען און קלאָגן.
„לייבעלע, לייבעלע, זאָלסט נאָך מײַן לעווײַע נאָכגיין,
וועסטו זיך דערמאָנען, אז זי[1] איז דײַן קאלע געווען.

6. ווי דו וועסט נאָר, לייבל, אפן פעלד ארופגיין,
צו דעם ערשטן קייווער זאָלסטו צוגיין צון איר.
דו זאָלסט צוגיין צון איר קייווער,
זאָלסט באטראכטן איר געלעגער,
פיל טרערן וועסטו אויסגיסן אף איר.

7. ווי דו וועסט נאָר, לייבל, פון פעלד אראָפגיין,
אזוי וועסטו באקומען טײַבעלען ליב,
נאָר איין זאך, לייבל, וועל איך בא דיר פויעלן, —
אז איר יונגער נאָמען וועלי זאָל זײַן בא דיר אין שטוב.

8. אז בא דיר, לייבל, וועט דאָס קנאסמאָל זײַן,
וועט דײַן קאלע גיין אין א שווארץ זײַדן קלייד,
דעמלט וועל איך ליגן אפן בעט קעסיידער,
און דער טויט וועט זײַן פאר מיר גרייט.

9. און אז בא דיר, לייבל, וועט די כאסענע זײַן,
וועט דײַן קאלע גיין אין א ווײַס זײַדן קלייד,
וועט דאן מײַן נעשאָמע אפן הימל אוועקפליען,
און די ווערעם וועלן עסן מײַן פלייש".

גאָלדפעלד ציוויע, שנײַדערן, בערדיטשעוו, 1926.

---

1 די העלדן רעדט וועגן זיך אין דער דריטער פערזאָן.

77

(גוטיאנסקי ב.)

1. טאָג ווי נאכט זיץ איך און טראכט,
|: וו נעמט מען כאנען צו פארפירן, :|
|: אריַינגעקומען מיט א שמייכעלע—
„טו זיך אָן און קום שפאצירן". :|

2. אָנגעטאָן, שפאצירן געגאנגען
|: אין דעם וויַיטן, טיפן וואלד— :|
|: „אוי, וויי, יאנקל־לעבן,
ס'איז מיר געוואָרן א ביסל קאלט". :|

3. אויסגעטאָן האָט ער פון זיך די קאָזשענקע [1]
|: און האָט זי אָנגעהויבן הילן. :|
|: „אוי, וויי, יאנקל, יאנקל־לעבן,
ס'איז טאקע גוט א ליבע שפילן". :|

4. „שוין געוואָרן צוועלף אזייגער.
„|: אוי, וויי, יאנקל, פיר מיך אָפּ אהיים. :|
|: וואָס פאר א טערעץ וועל איך זאָגן,
אוי, בא מיַין מאמען אין דער היים?" :|

5. „דעם ערשטן טערוץ זאָלסטו זאָגן,
|: אז דו האָסט זיך געבאָדן און ביסט געשווומען, :|
|: דעם צווייטן טערעץ זאָלסטו זאָגן,
אז דו האָסט די צייַט באקומען. :|

6. און אז דיַין מאמע וועט זיך דערוויסן,
|: וועט זי דאָך אָנהייבן צו ראשן, :|
|: אָ־דאָ ניט וויַיט איז דאָ א טיַיכעלע,
גיי זיך דאָרט פארוואשן". :|

7. און אז מ'האָט כאנען אין באָלניצע אריַינגענומען,
|: און דער דאָקטער האָט זי גענומען אפ זיַינע הענט, — :|
|: „לויפט זשע, לויפט זשע נאָך דער מאמען,
וויַיל איך גיי שוין פון דער וועלט". :|

---

1 קאָזשענקע — לעדערן רעקל.

8. און אז כאַנעס מאַמע איז אין באָלניצע אַרײַנגעקומען,
|: אַז אָך און וויי איז צו אירע יאָר, :|
|: און אַזוי־ווי זי האָט דאָס קינד דערזען,
האָט זי זיך אויסגעריסן אַלע האָר. :|

9. און אַז ס'וועט ווערן אין דרויסן אַ ביסעלע וואַרעם,
|: דו וועסט נעמען דאָס קינד און וועסט קומען אַהיים, — :|
|: „יאַנקל, יאַנקל, אַ פֿײַנער יונג,
באַנע אַ באַרעשניע מיט אַ קינד״. :|

1927. קאָנטאַמינאַציע פון עטלעכע לידער. זע: באַסטאָמסקי, ז. 57, נומ. 6, קאַהאַן III, ז. 54, נומ. 59. זע אויך קאַהאַן I, ז. 41, נומ. 25.

78

(קופּערשמיד ש.)

1. אוי, אַזוי־ווי מאַרים איז שאַבעס פֿאַרנאַכט
שפּאַצירן געגאַנגען,
|: זי איז קוים פֿאַרלאָפֿן אין שטוב אַרײַן. :|
אוי, זונטיק אינדערפֿרי נײַן דעם זייגער,
|: מע פֿירט שוין מאַרימען אין ראָדילנע אַרײַן. :|

2. אַזוי־ווי מאַרים איז אין ראָדילנע אַרײַנגעגאַנגען,
|: דאָקטוירים נעמען זי אָפּ די הענט, :|
מע האָט אויסגעפֿונען, אַז זי איז אַ געוווינער.
|: אַז אָך און וויי איז צו איר וועלט. :|

3. אַזוי־ווי מאַרים האָט דאָס דערהערט,
|: אַזוי האָט זי אָנגעהויבן ברעכן מיט די הענט. :|
„גייט זשע רופֿט מיר סאָניען־לעבן,
|: אַניט גיי איך פֿון דער וועלט״. :|

4. אַזוי־ווי סאָניע איז אין ראָדילנע אַרײַן,
|: אויסגעלאָזט האָט זי אַ גרויס געוויין. :|
„אוי, וויין ניט, מאַרים, אוי, וויין ניט, לעבן,
|: איך וועל דיך נעמען צו זיך אַהיים. :|

דו זאָלסט נאָר זעענ דאָס קינד אָפּהיטנ,
|: דו זאָלסט נאָר זעענ דאָס האַלטנ ריינ״. :|

5. אוי, אזויווי מארים איז פונ ראַדילנע ארויסגעגאנגענ,
|: אזוי איז זי געגאנגענ צו זיכ אהיימ. :|
„אוי גיי זשע, מארים, ווײַל סע טונקל,
|: אז קיינ סאָנימ זאָלנ דיכ ניט זענ״. :|

6. אוי, אז מארימ איז צו סאָניעס שטוב צוגעגאנגענ,
|: זי האָט נאָכ ניט אוספּייעט ארופגיינ אפ דער טיר, :|
אזוי האָט זי זיכ צעשריענ: וואָנ פונ מײַנ שטוב,
|: איכ דארפ קיינ ק... ניט פאר קיינ שניר״. :|

7. „אוי, ערשט נעכטנ איז בא מיר דער סוד געוועזנ,
|: געשטאנענ איז ער ווי אנ אײַזנ, :|
מ׳האָט די דיעלע אָפּגעלייגט,
|: אונ איכ האָב אפ אימ ניט וואָס צו ווײַזנ״. :|

8. לײַטנ רעדנ, לײַטנ שמועסנ,
|: אינ מײַנעמ הארצנ איז א ווינד. :|
סאָניע-לעבנ, ער הייסט איינ באָכער
אונ איכ הייס מיידעלע אונ האָב א קינד,
סאָניע-לעבנ, ער הייסט איינ באָכער,
אונ איכ הייס מאמע פונ א קינד.

ליסיאנסקע כײַע, 67 יאָר, בעלאָצערקווע, 1931.

79

(גוטיאנסקי ב.)

1. „דורכ דיר, זאלמענ, בינ איכ קיינ כאשטשעוואטע אָנגעקומענ,
דורכ דיר בינ איכ אינ גאָשפּיטאָל ארײַנ,
דורכ דיר, זאלמענ, פּאטער איכ מײַנ לעבנ,
איכ בעט דיכ, זאלמענ, זאָלסט בא מײַנ טויט ניט זײַנ.

2. שיק זשע מיר ארײַנ די פעלדשעריצע פונ באָלניצע,
אונ לאָז זי מיר אראָפּנעמענ די רינגענ פונ די הענט,

און דו, זאַלמען, טראָג אוועק צו דײַן צווייטער קאַלע,
ס'וועט דאָך זײַן בא איר א טײַערער פּרעזענט".

3. „קיין צווייטע קאַלע, האָב איך, בײַלישקע, ניט גענומען,
וואָס זשע טויג מיר נאָך א שענערע פון דיר?
פון דער באָלניצע וועל איך דיך ארויסנעמען,
און כאסענע האָבן וועל איך פאר דיר".

4. „פון באָלניצע, זאַלמען, וועסטו מיך ניט ארויסנעמען,
פון דער באָלניצע וועל איך ניט ארויס.
אוועק דו, מערדער, אוועק פון מײַנע אויגן,
ווײַל די קויכעס, זיי גייען מיר שוין אויס.

5. שיק זשע מיר ארײַן כאסיע די פּאָדרוגע,
און לאָמיך א קוק טאָן אף איר,
און דעם עמעס זאָל זי מיר זאָגן,
ווען זי האָט דיך אָפּגענאַרט פון מיר".

טאבאטשניק יִיסראָעל, בערשאד, 1927.

80

1. א טאָג מיט א נאכט האָט זיך זיידעלע געטראכט,
וויאַזוי ער זאָל פארפירן ראָכעלען באנאכט.
אין א וואָכנדיקן טאָג אונטער טירן:
„טו זיך אָן, ראָכעלע, קום מיט מיר שפּאצירן".

2. ראָכעלע האָט זיך אָנגעטאָן, זי האָט זיך אויסגעלאכט,
זי האָט זיך פון איר אומגליק קיינמאָל ניט געטראכט.
זיי זײַנען אוועקגעגאנגען אף טיאָמנער אַלייע,
אוי, קיינער האָט ניט געהערט און קיינער האָט ניט געזען.

3. „אוי, הער זשע אויס, דו ראָכעלע, וואָס איך וועל דיר זאָגן,
. . . . (פעלט)
ווינציקער געשטײַנעט און ווינציקער גערעדט,
ער האָט זי שוין פארדושעט, ער האָט זי אומגליקלעך געמאכט.

(פון אנ־סקיס ארכיוו). באָטשקע אָשער, זשיטאָמיר,
1913.

81

(פרעסמאַן מ.)

1. דעם ערשטן טאָג פון יאָסקעס אָפּעראַציע
|: איז נאָך יאָסקע דער שיינער געלעגן. :|
|: גינצבורג דער דאָקטער האָט זיך אונטערגענומען,
ער זאָל דעם שיינעם יאָסקע היילן. :|

2. דעם צווייטן טאָג פון יאָסקעס אָפּעראַציע
|: איז זיך יאָסקע דער שיינער געשלאָפן. :|
|: זיסער גאָט, דו ווילסט מיך שרעקן,
אבי, כאָטשילע, ניט צו שטראָפן. :|

3. דעם דריטן טאָג פון יאָסקעס אָפּעראַציע
|: איז זיך יאָסקע דער שיינער געשטאָרבן. :|
|: גאנץ וואָקזאל וועט וויינען און קלאָגן
נאָך אזא מין יונגן קאָרבן. :|

4. דאָרט ניט ווייט שווימט א לאָדקעלע,
|: דאָס לאָדקעלע איז ניט פול און ניט ליידיק. :|
|: וואָס פאר א מיידל סע שפּילט א ליבע,
פארפאלן איז זי שוין אף אייביק. :|

5. דאָרט ניט ווייט שטייט א ביימעלע,
|: דאָס ביימעלע איז אין צענטן איינגעבויגן. :|
|: אונטערן ביימעלע ליגט יאָסקע דער שיינער
מיט זיינע צוויי שווארצע אויגן. :|

6. דאָרט ניט ווייט שטייען צוויי טייבעלעך,
|: די טייבעלעך איינס צום אנדערן ברימען. :|
|: איך זוך מיין יאָסקען אין אלע ווינקעלעך,
און קאָן אים שוין ניט געפינען. :|

זשיטאָמיר, 1923.

1259—15

VI. סענטימענטאַלע ראָמאַנסנ

82

(בערעגאָווסקי מ.)

1. פונ גרויס דאָסאַדע לייג איכ זיכ, מאַמעניו, שלאָפנ,
מיט בײדע הענטעלעכ צוקאָפנ.
איכ שפּיל א ליבע אונ האָב כאַראָטע
אונ קאָנ צוריק שוינ זיכ ניט כאַפּנ.

2. אוי צוגעבונדנ, בינ איכ צוגעבונדנ,
אונ צוגעבונדנ בינ איכ מיט אײנ שטריק.
אינ מײַנעם הארצנ סע ברענט א פײַער,
אונ לעשנ קאָנ עס מיר קײנער ניט.

3. די ערשטע זאַכ וועל איכ בא דיר, מאַמעניו, בעטנ,
אוי, אונ די זאַכ זאָלסטו מיר טונ צוליב.
אוי, סײַ באַם עסנ, אוי, באַם טרינקענ,
אוי, זאָל מײַנ נאָמענ ניט זײַנ בא דיר אינ שטיב.

4. די צווײטע זאַכ וועל איכ בא דיר, מאַמעניו, בעטנ,
אוי, אונ די זאַכ זאָלסטו מיר טונ צוליב,
אז בא מײַנ שוועסטער וועט א קינד געבוירנ,
זאָל מײַנ נאָמענ ניט זײַנ בא דיר אינ שטיב.

5. די דריטע זאַכ וועל איכ בא דיר, מאַמעניו, בעטנ,
אוי, אונ די זאַכ זאָלסטו איספּאָלנײַענ,
אז מײַנ געליבטע וועט צו דיר אינ שטוב ארײַנגײנ,
זאָלסטו איר ניט אָביזשײַענ.

6. די לעצטע זאַך וועל איך באַ דיר, מאַמעניו, בעטן,
און די זאַך זאָלסטו מיר טון צוליב,
אַז דו וועסט גייען אַפּ קייווערצוועס,
דעם ערשטן קייווער זאָלסטו זײַן באַ מיר.

7. אוי, מיט שטריק בין איך, מאַמעניו, געבונדן,
און מיט שטריק בין איך שטאַרק צוגעבונדן,
נישטאָ קיין ברודער קיין געטרײַער,
ער זאָל מיר היילן מײַנע וווּנדן.

מיליאַן אַבראַם, אַרבעטער, אָדעס, 1930.

83

וואַריאַנט

(קופּערשמיד ש.)

1. פאַר גרויס דאָסאַדע לייג איך זיך שלאָפן
מיט ביידע הענטעלעך צוקאָפּנס, —
|: איך שפּיל אַ ליבע און האָב כאַראָטע
און קען אַפּ קריק שוין ניט כאַפּן. :|

2. אוי, געבונדן האָט מען מיך,
מיט אַ שטריקעלע געבונדן.
|: מע זאָל עפענען מײַן ביטער האַרץ,
איז עס פול מיט וווּנדן. :|

3. |: ניטאָ קיין דאָקטער אַפּ דער וועלט,
ער זאָל מײַנע וווּנדן היילן.
ניטאָ קיין פרײַנטעלע, אוי, ווי איז מיר,
איך זאָל מײַנע וווּנדן אויסדערציילן. :|

פלאַקס פּעסי, 15 יאָר, בעלאָצערקווע. וואַר. צו נומערן 83-82 — פּינקעס, ז. 400, נומ. 4, וואַר. צו ערשטער סטראָפע — קאַהאַן III, ז. 28, נומ. 23.

84

1. איך גיי מיר ארום א גאנצענעם טאָג
פאַריאָמערט און פאַרטראַכט,
איך באזוך מיר דיזע וועגן,
ווו איך האָב מיט דיר פאַרבראַכט.

2. איך קוק מיר אויסעט מײַנע אויגן,
טאָמער וואָלט איך דיך געפינען,
איך וואָלט מיט דיר וועלן צוויי ווערטער אויסריידן,
צי ליג איך דיר ניט אין זינען.

3. מעגסט מיר גלייבן אף מײַנע נעמאָנעס,
אז איר זײַט פאַר מערדער געשטעלט.
איר קוילעט די מיידלעך גאָר אָן ראַכמאָנעס,
ווי טראָגט אײַך גאָט אויס אף דער וועלט.

4. מיט פאַלשע שוועס טוט איר זיי שווערן,
אז איר וועט זיי ניט פאַרפירן,
איר פאַרדרייט זיי א קאָפּ, איר פאַרדרייט זיי אים,
צוליב אײַך טוען זיי קריפּירן.

5. צי געדענקסטו די ווערטער, וואָס מיר פלעגן ביידע ריידן,
ווען דו ביסט געזעסן בא מיר,
דו האָסט דאָך געזאָגט, אז גאָט וועט אונדז ניט שיידן,
הײַנט זע זשע דעם סאָוועסט פון דיר.

6. און הײַנט האָסטו זיך אין א צווייטער פאַרליבט,
און מיך ווילסטו ניט דערמאָנען,
פינצטער איז מיר אין מײַנע אויגן,
ליבער וואָלט איך דיך ניט קאָנען.

7. הײַנט ליבסטו א צווייטער און מאָרגן א דריטער,
און מיך מער קיינמאָל ניט, —
מײַן בעסטע טרייסט וועט זײַן די מיטע,
מויכל בין איך דיר ניט.

8. און אז איך טו זיך מיר גוט דערמאָנען,
בין איך נאָך א יונג קינד,

איכ קענ פאר א צווייטנ כאסענע האָבנ,
אונ איכ קענ נאָכ האָבנ אלצדינג.

9. אונ די מיידעלע, וואָס ליבט זיכ איַינ אינ איינ אָרנטלעכנ מאנ,
ווי גליקלעכ זי פירט אויס די וועלט,
ער פאָדערט בא איר ניט קיינ קליידער, ניט קיינ געלט,
בא אימ האָט ניט קיינ ווערדע קיינ געלט.

10. די מיידעלע אליינ איז בא אימ דער גאנצער לעבנ,
זי איז בא אימ דער גאנצענער טרייסט,
ער וואָלט פאר איר די נעשאָמע אוועקגעגעבנ,
ער פאָלגט איר, וואָס זי הייסט.

11. אונ פונ מיר האָט גאָט מיַינ וועלט פארשטעלט,
איכ האָב צו דיר ניט קיינ גליק.
אינ א שארלאטאנ האָב איכ זיכ פארליבט
אונ איכ קענ ניט כאפנ צוריק.

12. צי ביסטו פונ איַיזנ, צי ביסטו פונ שטאָל,
צי ביסטו פונ דובאָווע האָלצ,
דיר העלפט ניט קיינ טיַינענ אונ ניט קיינ געוויינ,
דו האלסט זיכ בא זיכ שטאָלצ.

13. אוועק פונ מיר, דו שארלאטאנ,
אונ ריר מיכ ניט אָנ מיט דיַינ האנט.
איכ וועל פאר א צווייטנ כאסענע האָבנ,
אונ דו, שלאָג זיכ קאָפ אינ דער וואנט.

14. וואָס האָסטו מיר אזוי מיַינ לעבנ דערעסנ,
וואָס בעט איכ אפ זיכ דעמ טויט,
צי קענ איכ אפ מיַינ ליבע פארגעסנ,
צי קענ איכ פארדינענ מיַינ ברויט?

15. איכ זיצ אינ פענצטער אונ באטראכט,
ווהינ דער ווינט טוט א וויי,
אלע באָכורימ זיַינענ היַנט,
אונ די מיידלעכ, וואָס גייענ מיט זיי.

(מאטעריאלנ פונ דער היסט. עטנ. געז.)

(קופערשמיד ש.)

1. אז דאָס מיידל הייבט אָן גיין מיטן יינגעלע,
זאָגט ער, אז ער האָט זי עמעס ליב,
אזוי פּויעלט זי בא אירע עלטערן,
ער זאָל אָנהייבן גיין צו איר אין שטיב.

2. צו איר אין שטוב טוט ער אריינגיין,
פאר אירע עלטערן ליבט ער זי געטריי,
און, אז מע הייבט אָן פון א קנאסמאָל צו ריידן,
זאָגט ער, אז די קאָפּ איז ניט דערביי.

3. „דורך דיר ליג איך קראנק,
א יאָר און צוויי דורכאנאנד,
דו האָסט דאָך מיר צוגעזאָגט,
געגעבן דיין רעכטינקע האנט".

4. מיר האָבן זיך ביידע געליבט,
אזויווי א פייגעלע אין דעם נעסט,
מיר האָבן זיך ביידע ליב געהאט,
פון אונדזער ליבע האָט קיינער ניט געוווסט.

5. אף דעם הויכן בארג און אף דעם גרינעם גראָז,
ווו מיר זיינען ביידע געגאנגען שפּאצירן,
די בלומען, וואָס זיי האָבן אונדז געטאָן שמעקן אין דעם נאָז,
האָבן געטאָן מיט אונדזער ליבע פּראקטיקירן.

6. א ליבע איז א העליש פייער,
אין וועמען סע כאפט זיך אריין,
דעמלט עפענען זיך אלע טויערן פון דעם טויט,
מע גייט יונגערהייט אין דר'ערד אריין.

7. נא זשע דיר אָט אָ־די גלאָז וואסער,
צי האָט זי דעם אייגענעם טאם, וואָס ביר,

זאָג זשע, דו, מײַן זיס לעבן,
צו ליבסטו א צווייט מיידעלע פון מיר?

8. אָ-דאָ האָט מיך אן אומגליק געטראָפן,
איך האָב אים ניט פאר וועמען צו דערציילן,
ווי זשע נעמט מען אזא געטרײַען דאָקטער,
אז ער זאָל מיר מײַנע וווּנדן היילן.

סטאראָמינסקי פ., 14 יאָר, בעלאָצערקווע, 1926.

86

ליד פון ליבע.

(געלבמאן א.)

1. אך, מײַן הארץ, מײַן קרוין,
אז איך לאָז זיך פון דער וועלט אראָפּ,
באמערק (איך?) נאָר ווי דו ביסט גאנץ שיין,
פאר דיר וואָלט איך לייגן מײַן קאָפּ.
פאר דיר וואָלט איך לייגן מײַן קאָפּ,
איך לאָז מיך פון דער וועלט אראָפּ.

2. בא וואָס בין איך איבערגעבליבן,
פארוואָס בין איך אזוי בלאס?
די ליבע, זי האָט מיך פארטריבן,
זי האָט מיך צעריבן אף אש,
זי האָט מיך צעריבן אף אש,
איבער דעם בין איך אזוי בלאס.

3. צו היימלעך קאָן מיר שוין ניט זײַן.
אז איך דערמאָן זיך אין דיר
און פארגעס אין מײַנע גאנצע פּײַן,
ווער איז אײַן גלײַכן צו מיר?
ווער איז אײַן גלײַכן צו מיר,
אז איך דערמאָן זיך אין דיר.

4. גרויסע צאָרעס טו איך לײַדן,
צו מײַנע צאָרעס איז ניטאָ קיין גרונד.

ווער עס זאָל מיר מײַן הארץ שנײַדן,
דער וואָלט געזעען מײַן ווונד.
דער וואָלט געזעען מײַן ווונד,
אז צו מײַנע צאָרעס איז נישטאָ קיין גרונד.

5. מײַן הארץ האָסטו בא מיר ארויסגעריסן,
אזויווי א בלום פון איר אָרט.
איך דערמאָן מיך אין די זיסע שמיסן,
דאָ שטארב איך אוועק אפ דעם אָרט,
דאָ שטארב איך אוועק אפ דעם אָרט
און קאָן שוין ניט ריידן קיין וואָרט.

6. דײַנע האָר האָב איך אפ מײַן הארצן געטראָגן,
אין כאָלעם האָב איך דיך געהאט.
איך דערמאָן זיך אין דעם ליב האָבן,
ווי מיר האָבן זיך ביידע ליב געהאט,
בלײַב איך שטיין דול אפן אָרט
און קאָן שוין ניט ריידן קיין וואָרט.

7. זיץ איך מיר אין שטיבעלע אזוי און טראכט,
אזויווי דאָס פייגעלע אין איר נעסט.
אז איך דערמאָן זיך אין דער זיסער נאכט,
ווען אונדזער ליבע איז געווען גאנץ פעסט,
ווען אונדזער ליבע איז געווען גאנץ פעסט,
אזויווי דאָס פייגעלע אין איר נעסט.

8. וואָס נעמסטו אוועק מײַנע יאָרן,
לאָז מיך כאָטש לעבן איין שאָ.
דו האָסט מיר מײַנע יאָרן אָפגעשאָרן,
און דו אליין ביסט אויך ניטאָ,
און דו אליין ביסט ניטאָ,
לאָז מיך כאָטש לעבן איין שאָ.

9. גאָט זאָל דיר נאָר צאָלן,
פארוואָס דו האָסט מיך אָפגענארט,
אונדזער ליבע איז ניט געווען צום מאָלן

און איכ האָב אזוי לאַנג אַפ דיר געוואַרט,
און איכ האָב אַפ דיר אזוי לאַנג געוואַרט,
צום סאָפ האָסטו מיכ גאָר אָפּגענאַרט.

דאָס דאָזיקע ליד, אײנײנעמ מיט נאָכ פיל אנדערע פאָלקלאָר־לידער (אײניקע פונ זיי ווערנ אינ דער־דאָזיקער זאמלונג געבראכט, זע ווײַטער, נומ. 12. ז. 268 נומ. 40, ז. 303 נומ. 52, ז. 312) האָט כאַווער א. געלבמאַנ איבערגעשריבנ אינ 1929 יאָר פונ א האַנטשריפט־לעכ לידער־ביכל בא א זיבנ-אונ־צוואַנציק־יאָריקנ אַרבעטער, א סטאָליער אינ מעזשבעזש. צוויי סטראָפעס פונ אונדזער ליד — ערשטע און פינפטע ווערנ געבראַכט בא קאַהאַנעג III, ז. 18, נומ. 6.

87

ליד פונ געטרײַער ליבע

(געלבמאַנ א.)

1. מײַנ טרײַעס האַרצ, מײַנ טרײַעס לעבנ,
וויִ מײַנ האַרצ וויינט אינ מיר,
איכ קאָנ מיכ גאָר קיינ אייצע געבנ,
וויִאזוי מע זעט זיכ מיט דיר.

2. אוי, מײַנ מי איז גאָר אומזיסט,
אינ מײַנ האַרצ איז מיר זייער א ווינד,
ווענ איכ זאָל וויסנ, ווו דו ביסט,
געפלויגנ וואָלט איכ צו דיר, מײַנ קינד.

3. אָכ, מײַנ טרייסט, נאָר דו ווייסט,
אז איכ בינ ניט שולדיק אינדרינענ,
נאָר מיט דײַנע שיינע אויגנ, האָסטו מיכ צוגעצויגנ,
דו האָסט מיכ גאָר אינגאַנצנ געוווּנענ.

4. איכ גיי אַרום שטענדיק און טראַכט,
איכ גיי אַרום שטענדיק אינ איינ געוויינ,
איכ טו א קוק, אז ס'ווערט שוינ נאַכט,
און דיכ, מײַנ זיס לעבנ, האָב איכ נאָכ ניט געזענ.

5. די צאָרעס אין הארצ טוען מיכ פּרעסן,
אין מײַן הארצ ליגט מיר א שווערער שטיין,
אין דיר, מײַן לעבן, קאָן איכ ניט פאַרגעסן,
איכ גיי ארום שטענדיק און יאָמער און וויין.

6. ערנסט טו איכ דאָס מיינען,
איכ מיינ דיכ...[1]
ווען דו זאָלסט וויסן מײַנע שמערצן, —
און דו האָסט געטאָן פון מיר אוועקשווימען.

7. איכ קוק מיכ אום און קען דיכ ניט זען,
וועדט מיר ניט ליב מײַן לעבן.
איכ זיצ נאָר שטענדיק אין איינ געוויין,
איכ קאָן מיר גאָר קיינ אייצע געבן.

8. מײַן לעבן האָט שוין בא מיר קיינ ווערט,
צאָרעס האָב איכ פיל אין מײַן הארצ.
איכ בין שוין שווארצ אזויווי די ערד
פון ביטער צאָרעס און פון שמערצ.

9. אוי, מײַן גאָלד, וואָס האָסטו פון מיר געוואָלט,
וואָס דורכ דיר בין איכ אזוי באטריבט?
מיטן טײַערן שמיס, וואָס איז צוקער זיס.
בין איכ געוואָרן אין דיר אזוי פאַרליבט.

10. איכ זיצ נאָכ שטענדיק און דומע און קלער,
איכ ווער פּאָשעט שיר ניט מעשוגע,
ווו נעמט מען דיכ, מײַן לעבן גוטער,
וואָלט איכ מיכ כאָטש א ביסל דערקוויקט.

11. אוי, מײַן לעבן, צו קענסטו מיר אן אייצע געבן,
וויאזוי איכ זאָל צו דיר קומען.
איכ טו ליבן דײַנע טײַערע רייד,
וואָס דו האָסט מיכ מיט זיי טאָמיד דערפרייט.

---

1 פּעלט.

12. אז עס קומט מיר פֿאָר פֿון דיר,—דו גייסט,
וועסט מיר פֿאַר פֿרייד אזש קאַלט,
עס קומט מיר פֿאָר אין מײַן הארץ א טרייסט,
איך מיין, איך זע דיך שוין באַלד.

1927. מעזשבעזש. זע די באמערקונג צום פֿאָריקן ליד.

88

1. אך, ווי א פֿלאם פֿון א פֿײַער,
האָט זיך אין מײַנעם הארצן אָנגעצונדן.
ווער איז בא מיר אזוי טײַער,
ער זאָל מיר היילן מײַנע וווּנדן?
איך פֿיל בא זיך ניט קיינעם,
ער זאָל פֿילן מײַנע גרינד,
מערער ווי דיך נאָר איינעם,
דו קאָנסט דאָך מיר היילן מײַן ווינד.

2. איך האָב ניט מיט וועמען צו ריידן,
מיט וועמען די צײַט צו פֿארברענגען,
עס לאָזט זיך מיר אויס מײַנע קרעפֿטן,
מיט די צאָרעס טוסטו מיך דערלאנגען.
מיט די טרערן טו איך דאָס פֿײַער לעשן,
און קיין טרייסט קאָן איך זיך ניט געפֿינען.
מײַן קאָפּ איז מיר צעבראָכן,
מײַנע געדאנקען פֿליִען גאנץ ווײַט,
איך וואָלט געוואָלט וויסן,
צי געדענקסטו די פֿאָריקע צײַט.

3. מיט א קורצער צײַט צוריק,
ווער איז געווען צו מיר גלײַך.
עס האָט מיר געשפּילט מײַן גליק,
צו פֿארברענגען מיט דיר די צײַט.
איך האָב געקענט זאָגן,
אז דו ביסט מײַנער געוויס.
יעצט דארף איך וויינען און קלאָגן,
דו האָסט מיר מײַן וועלט פֿארוויסט.

4. איך טרינק זיך יעצט אין א טײַך,
פיל מענטשן קוקן מיט די אויגן,
צו וואָס טויג מיר דײַן גוטס און דײַן רײַך,
אז דו ביסט פון מיר פארפלויגן.
דו ביסט פון מיר פארפלויגן
גאָר אין א וויסט לאנד,
צו דערציילן פאר מײַנע עלטערן
איז דאָך מיר א גרויסע שאנד.

5. מײַנע עלטערן טוען מיך פרעגן:
„מײַן קינד, וואָס זיצטו אזוי באטריבט?"
צי קאָן איך דען יאָ פאר זיי זאָגן,
אז איך האָב זיך אין איינעם פארליבט.
איך האָב זיך פארליבט אין איינעם,
ער האָט מיך גאָרניט די ווערט.
איך האָב ניט געזאָגט פאר קיינעם —
מינאסטאמ איז ער מיר ניט באשערט.

דאָס דאָזיקע ליד נעמען מיר פון א האנטשריפטלעכער לידער־זאמלונג (אנטהאלט יידישע און רוסישע פאָלק־לאָר־לידער, ליטעראַרישע לידער, קופלעטן), וואָס געפינט זיך אין ארכיוו פון אונדזער סעקציע. גענויער וועגן דער דאָזיקער זאמלונג זע ווײַטער, אין „באמערקונגען און צוגאָבן", ז. 344־346). וואריאנט — קאהאן I, ז. 44, נומ. 28.

לידער וועגן רעקרוטשינע, פּריזיװ און מיליטער־דינסט באַם צאַריזם

1

(ליבקעס ד.)

1. זײַנענ מיר געלאָפּנ
|: א טאָג מיט א נאכט, :|
זײַנענ מיר געוואָרנ
די ליפּעלעכ פארשמאכט.

2. זײַנענ מיר געלאָפּנ
|: א טאָג מיט א מעסלעס, :|
זײַנענ מיר געוואָרנ
טויט, ווי א מעס.

3. טוענ מיר א קוק
|: פונדערווײַטנ, :|
זעענ מיר שטייט א שטיבעלע
גאָר אָנ לײַטנ.

4. זײַנענ מיר ארופ
|: אפ דער שוועל, :|
עפנט מענ א טירעלע
אפ דער שטעל.

5. זײַנענ מיר ארופ
|: אפ דער טיר, :|
שטייט די באלעבאָסטע
אונ קוקט אפ מיר.

6. „באלעבאָסטעטשקע טוט א קוק אפ מיר,
|: וויאַזוי איכ בינ טויט, :|

און האָט אפ מיר ראכמאָנעס,
און גיט מיר א שטיקעלע ברויט".

7. „צום שטיקעלע ברויט
|: דארפ מען זיכ וואשנ... :|
דאָ גייענ ארום כאפער-מענטשנ
אינ אלע גאסנ".

8. „צום שטיקעלע ברויט
|: דארפ מען דאָכ בענטשנ... :|
דאָ גייענ ארײַנ
די כאפער-מענטשנ".

9. „יונגערמאנ, יונגערמאנ,
|: וואָס זענט איר אזוי בלייכ געוואָרנ? :|
מיר זײַנענ געקומענ
נאָכ ווייצ און נאָכ קאָרנ".

10. „ניינ איר זענט ניט געקומענ
|: נאָכ קיינ ווייצ און נאָכ קיינ קאָרנ, :|
איר זענט געקומענ
נאָכ אונדזערע יונגע יאָרנ".

11. „יונגערמאנ, יונגערמאנ,
|: קום אפנ וואָגנ!" :|
„ניכער איז מיר,
איר זאָלט מיכ דאָ באגראָבנ".

12. בא אלע יידישע קינדער
|: מאכט מענ פרײַטיק כאלע, :|
און מיר זײַנענ צעשיידט געוואָרנ
פונ כאָסנ און פונ קאלע.

13. בא אלע יידישע קינדער,
|: מאכט מענ פרײַטיק-צונאכט קידעש, :|
און אפ אונדז ליפט מען קוקנ,
ווי אפ א גרויסנ כידעש.

14. בא אלע ייִדישע קינדער
|: מאכט מען שאבעס-צונאכט האוודאָלע, :|
און אַפּ אונדז איז געקומען
א גרויסע מאפּאָלע.

די זאמלערן האָט געהערט דאָס דאָזיקע ליד אין אירע קינדער־יאָרן פון איר מוטער. סלאָוועשנע. פארשריבן אין 1934 יאָר. וואר. ג. מ. ז. 42—46, נ.נ. 43—44, קאהאן „נייע זאמלונג", ז. 99, נומ. 187.

דאָס דאָזיקע ליד איז איינס פון די עלטסטע פאָל־קלאָר־לידער וועגן רעקרוטשינע און כאפּערס.

2

1. געגידישע קינדער, הערט אוף צו שטיפן,
איר שפּילט שוין ניט קיין גרויסע ראָליע,
אָט באלד וועט מען אייַך צום זשערעב רופן,
סאָלדאטן וועט איר שוין זייַן אָלע.[1]

2. פּערווע גילדע־קופּצעס — אויס מעיוכאָסים,
דוואָריאנעס האָבן שוין אויך קיין ווערט;
גלייַך מיט דעם געמיינעם, בידנעם יאָסעם,
וועט איר גיין אויך, אויב אייַך איז באשערט.

3. נאכאָטניקעס וועלן שוין פאר אייַך ניט גיין,
איר וועט שוין קיין קאפּאָרעס ניט שלאָגן,
די קאפּאָרעס וועט איר שוין זייַן אליין,
איר מעגט אוואדע וויינען און קלאָגן.

4. מיר וועלן שוין זייַן מיט אייַך מעכוטאָנים,
טאקע גאָר גיך און באלד.
פון אייַך, נעגידים, פון אונדז, קאפּצאָנים,
וועט מען שוין הערן איין גוואלד.

5. ביז אהער האָט איר ניט געוווּסט פון קיין צאָרע,
פון קיין אגמעסנעפעש, פון קיין לייד,
אז דער קאפּצן איז נעבעך געווען די קאפּאָרע,
איז בא אייַך אין שטוב געווען א פרייד.

---

1 אלע.

6. ווענ ער איז נעבעכ געזעסנ פארשפארט
איִנ סבאָרניע, איִנ פינצטערנ גרוב,
האָט דאָס אײַכ אפילע ניט געארט,
איר זענט געזעסנ רויִק איִנ שטוב.

7. אונ אז מ׳האָט אימ געפירט צומ פריִאָמ,
ווי אנ אָקס צו דער שכיטע,
ער האָט פארגאָסנ טרערנ א יאָמ,
עס איז געווענ א צאָרע א גימטע.

8. אָבער איר האָט דאָס ניט געפילט,
עס האָט אײַכ ניט באַרירט,
וואָס איר האָט ליב, וואָס איר ווילט,
האָט איר בא זיכ אויסגעפירט.

9. צינד האָט מענ אײַכ באטראכט,
וויִאזוי איר זאָלט צו אונדזער הארצ קומענ,
די וויסטע פינצטערע נאכט
איז שוינ אפ אײַכ אויכ געקומענ.

10. וויסט אונ פינצטער איז אײַער טאטנ,
אז ער הערט דערפונ שמיסנ,
איר וועט שוינ אויכ זײַנ סאָלדאטנ,
איר וועט אויכ דעמ טאמ וויסנ.

11. א נעגידיש קינד א פערווע־גילדע־קופעצ,
וואָס איז אזוי איידל געצויגנ,
עד ווייסט ניט זינט ער לעבט פונ קיינ זעצ,
ער איז איִנ קאָפ די אויגנ.

12. צינד וועט ער פליִענ ווי א פיקס,
צו דער אוטשעניע אלע טאָג,
אונ וועט מוזנ גיינ מיט דער ביקס—
אוואדע איז צו זײַנ מאזל א גרויסער קלאָג:

13. ער האָט ניט געוווסט פונ קיינ צאָרעס,
ער איז קיינמאָל ניט איבערגעשראָקנ.
ער איז נאָר געווינט, אז דער מעשאָרעס
זאָל אימ אראָפציִענ די זאָקנ.

14. הײַנט װעט דאָס אײדעלע קינד
מוזן גײן מיט אַלע קאַפּצאָנים,
דאָס האָבן טאַקע אַנדערע זינד
אײַך אָנגעמאַכט, אַפּאָנעם.

15. איר האָט טאָמיד געלעבט בעהאַרכאָװע,
איר האָט ניט געװוּסט פֿון קײן צאָרעס,
דעם אָרעמאַנ ניט געגעבן קײן נעדאָװעס,
איר האָט ניט געהאַט קײן שום ראַכמאָנעס.

16. צינד װעט איר שױן קלאָגן און װײנען,
װאָס איר האָט געזשאַלעװעט אײַער ביסל מינצ,
מ'װעט אײַך שױן ניט מער שױנען,
איר װעט גײן באַגלײַך מיט אונדז.

17. פֿון דעם קעסל װעט איר עסן
גלײַך מיט אַלע לײַט—
לעמאַנעשעם איר זאָלט ניט פֿאַרגעסן,
אַז עס גײט אַף אײַך א גוטע צײַט.

18. איך װעל פֿון אײַך ניט שפּעטן,
איך שרײַב אײַך ניט קײן גאַס-שמיסן,
לײענט, זײַט מױכל, די גאַזעטן,
װעט איר שױן דעם עמעס װיסן.

19. איך זאָג אײַך דעם עמעס אַרױס,
אַז איך האָב אין אײַך א נעקאָמע:
ערשטנס, װעט איר ניט זײַן בא זיך אַזױ גרױס,
צװײטנס, איז צרת רבים חצי נחמה.[1]

דאָס דאָזיקע ליד, װי אױך דאָס װײַטערדיקע ליד נום. 3, האָבן מיר גענומען פֿון א גרױסער האַנט־שריפֿטלעכער זאַמלונג ייִדישע פֿאָלקלאָר־לידער, קופּלעטן און ליטע־ראַרישע לידער, פֿאַרשריבן אין די יאָרן 1860‑1890 (אַג ערעך) פֿון א זשיטאָמירער שרײַב־לערער און מאַסקל ב. סאַפּאָזשניקאָװ. גענױער װעגן דער דאָזיקער זאַמלונג זע װײַטער, אין „באַמערקונגען און צוגאָבן“, ז. 336‑340.

1 צאָראַס ראַבים כאַצי נעכאָמע — א צאָרע, װאָס טרעפֿט אַלעמען, איז א האַלבע טרײסט.

3

קופּלעצן

1. אַז איך בין קיין זשיטאָמיר געקומען
אונ האָב אַפּ דער שטאָט געטאָן אַ קוק,
אַ מוירע האָט מיך אָנגענומען,
ווי מענטשן גייען אהין אונ צוריק.
אוי, די זאַך איז מיר ניט געפעלן,
איך שטיי נאָר אונ קוק פונ דער ווייַט,
יונגעלייַט גייען זיך צום זשערעב שטעלן
אונ גייען אוועק פאַר אַ סאָלדאַט.
אוי, ווייַנט זשע ייִדן פאַר דעם בוירע
אַפּ הייַנטיקער שלעכטער צאַט,
אוי, עס איז דאָך אַ ביטערע גזיירע,
אַז יעדער קינד מוז זייַן אַ סאָלדאַט.

2. ווי זאָל דאָס באַם הארצן ניט אָנרירן
דעם טאַטע־מאַמע, זיי ביידע,
„קום, מייַן קינד, לאָמיר דיך שוין פירן,
ווי אַווראָם זייַן זון צו דער אַקיידע,
אוי, דער ווייטעק איז הייַנט נאָך גרעסער
מיר דאַרפן נאָך בעטן אַפּ דעם גליק,
אַז דער מאַלעך זאָל אייַנהאַלטן דאָס מעסער,
וועלן מיר נאָך זען אונדזער קינד צוריק״.

3. דאָרט גייט אַ פּרייַלן שפּאַצירן,
אונ די מישפּאָכע וויינען אַלע,
דאָרט טוט מען איר כאָסן שוין פירן,
זי איז ערשט געוואָרן פאַר אים אַ קאַלע.
אוי, ווי, זיי וויינען אַלע אײנעם
אַפּ הייַנטיקער שלעכטער צאַט,
ער האָט אַרויסגענומען אַ גוירל אַ קליינעם
אונ מוז גיין פאַר אַ סאָלדאַט.

4. די לגאָטע לאָזט מען שוין לויז,
ווייַל זיי האָבן פּראָשעניעס געגעבן,
אונ די, וואָס האָבן פאַרשפּעטיקט, גייען שוין ניט צו הויז,
מע טוט זיי פאַר סאָלדאַטן אָפּגעבן.

דאָרט וויינט און קלאָגט אַן אַלטער פֿאָטער אַצינד:
„וואָס טויג מיר מײַן לעבן גאָר?
מ'האָט בא מיר צוגענומען מײַן איינציק קינד,
ווער וועט מיך שפּײַזן אויף מײַנע אַלטע יאָר?“

5. די מוטער טוט וויינען און קלאָגן,
זי טוט זיך אַלעמאָל דערמאָנען,
ביין כּאַדאָשים האָט זי אים געטראָגן,
זי איז פֿון אים געניג אויסגעשטאַנען.
אַזויפֿיל צאָרעס אַכעס וועאַכעס [1]
האָט זי נעבעך פֿון אים געהאַט,
און אָט, אַז זי האָט שוין אַ שטיקעלע נאַכעס,
נעמט מען אים צו פֿאַר אַ סאָלדאַט.

6. דאָס ווײַב קלאָגט נעבעך מיט טרערן,
עס איז איר ווינד און וויי;
„ווער וועט מיר שוין אַצינד דערנערן
מיט מײַנע קינדער צוויי?“
דער טאַטע פֿאַלט כאַלאָשעס אַנידער,
גלײַך מיט דער מוטער אַצינד;
די שוועסטער שרײַט: „גוואַלד מײַן ברידער“,
ענטפֿערט ער זיי: „זײַט געזינט“.

7. אַז מע טרײַבט אַוועק ווערט דער ליאַרעם גרויס,
פֿון אַלע זײַטן טוט מען קוילעס הערן:
„גאָט וויסט, צי וועלן מיר זיך אומקערן צו הויז“ —
און מע געזעגנט זיך מיט הייסע טרערן.
דאָרט שרײַט נעבעך אַ פֿאָטער: „זײַ געזינט“.
דאָרט קלאָגט אַ מוטער מיט געוויין,
דאָרט שרײַט איינער: „אוי, מײַן ווײַב און קינד,
גאָט וויסט, צי וועלן מיר זיך ווידער זיין“.

זע באַמערקונג צו נומ. 2 ז. 243.

[1] איינס און איינס.

4

(קופערשמיד ש.)

1. בעסאראביע איז פריילעכ געשטאנענ פאר ניקאָלײַען,
הײַנט, אז אלעקסאנדער האָט געטונ א קאָמאנדע,
האָבנ זיי אויכ אָנגעהויבנ וויינענ אונ שרײַען.

2. שטייט א ווײַבעלע אונ וויינט אונ קלאָגט
אונ רײַסט זיכ בא די האָר,
ערשט דרײַ כאדאָשים נאָכ דער כאסענע
שטייט מײַנ מאנ איינ אונ צוואנציק יאָר.

3. צוויי יינגעלעכ זײַנענ אינ כיידער געגאנגענ
אונ האָבנ זיכ ביידע געלערנט,
הײַנט, אז זיי זײַנענ אלט געוואָרנ איינ אונ צוואנציק יאָר,
פירט מענ זיי אינ שול ארײַנ שווערנ.

4. צוויי יינגלעכ זײַנענ אינ כיידער געגאנגענ
אונ זײַנענ געוועזנ איינ קיטע.
הײַנט, אז זיי זײַנענ אלט געוואָרנ איינ אונ צוואנציק יאָר,
פירט מענ זיי, ווי אנ אָקס צו דער שכיטע.

יאראָסלאווסקי סימכע, 63 יאָר, לערער. געהערט דאָס ליד קינדווײַז אינ דאָרפ אנטאנאָוו, סקווירער ראיאָנ. וואר. צו צווייטער סטראָפע ג. מ. נומ. 342, ז. 294. דער אינהאלט פונ דער ערשטער סטראָפע באציט זיכ אפ דעמ פאקט, וואָס ביז צומ יאָר 1846 זײַנענ די יידישע אײַנוווינער פונ בעסאראביע פרײַ געוועזנ פונ געבנ רעקרוטנ אונ פונ מיליטערדינסט. וועגנ דעמ דאָזיקנ פאקט ווערט אויכ דערמאָנט אינ א ליד בא ג. מ. נומ. 337:

„ווענ בעסאראביע איז געוועזנ פרײַ,
איז געוועזנ פאר דער קויל א רעפוע,
הײַנט, אז בעסאראביע איז דערבײַ,
איז ניטאָ קיינ שומ יעשועה".

5

(כ ע נ ק י נ ע מ.)

פראגמענט

1. א פּאָטער גייט ווײַס ווי שניי,
א מוטער שרײַט: „אוי, ווינד און וויי,
מײַן קינד, מײַן קינד,
מײַן אויג פון מײַן שטערן,
ווי׳ן זאָל איך זיך ווארפן,
ווי׳ן זאָל איך זיך קערן“.

2. עס איז געפאלן א מוירע אף דער וועלט.
מע קאָן ניט העלפן מיט גוטס, מיט געלט,
דער פּאָטער קאָן דאָס אויך ניט פארלײַדן,
ער הייבט אָן צו טרייסטן, די קלאָג צו פארמײַדן.

כענקינע פרומע, 58 יאָר, סטאראָדוב, 1930. געהערט
דאָס ליד פריִער מיט א יאָר פופציק.

6

(א ו ס ט ע ר ל י צ יע.)

1. אזויווי מ׳האָט מיר אין מאָס געשטעלט,
א ברעטל געדריקט אף מײַן קאָפּ,
געמוטשעט מײַן קערפּער,
באטראכט, וואָס מיר פעלט,
געדריקט מיך ארופ און אראָפּ.

2. געמוטשעט מײַנע גלידער,
נאָכאמאָל ווידער,
באטראכט דעם ראָזגליאד אין מײַן אויג,
איך מעג שוין זײַן זיכער,
אז מע שרײַבט מיך אין ביכער,
מע שרײַבט שוין מיך אײַן, אז איך טויג.

3. און דאָרט הערט זיך גוואלדן, געשרייען,
„שוועסטער און ברידער, ניט וויינט“.
דער פּאָטער ער וויינט, ער באגיסט זיך מיט טרערן,
די מוטער פאלט גאָר אין א זײַט.

4. „ווּ ביסטו, מײַנ קינד, שרײַט זי אצינד,
איכ האָב דיכ מיט מי ערצויגנ.
איצט ווערסטו פארשווארצט אינ א פּרעמדנ געגנט,
איכ האָב דיכ מיט גאָלד אָפּגעווויגנ“.

5. איכ נעמ מיכ באטראכטנ מײַנ קריטישע לאגע,
די פרײַהײַט, וואָס איכ האָב געהאט;
מיר איז קיינמאָל אינ זינענ ניט געלעגנ,
אז איכ זאָל ווערנ זײַנ א סאָלדאט.

6. אזויווי די פיש שווימענ אינ טײַכ
זיי שווימענ שטענדיק צומ גרינט,
אזוי זײַנענ מיר פּונקט אזוי גלײַכ,
א מאָשל איז [עס] צו אונדז אצינד.

7. דער פריזיוו דער פײַנער, דער נעוואָד [1] דער לאנגער,
וואָס רויבט אונדזער פרײַהײַט אוועק,
מיר וואָלטנ נאָכ שווימענ,
נאָר ער איז געקומענ,
דאָ בלײַבנ מיר טויט אפנ ברעג.

8. איכ בעט בא גאָט פיל,
אפּ דער וועלט זאָל זײַנ שטיל,
רײַזנ מוז איכ פונ אײַכ,
דעמ לעצטנ מאָל הײַנט
ווינטש איכ אײַכ פרײַנט,
שוועסטער אונ ברידער, אדיע.

9. פונ טיפנ הארצנ ווינטש איכ אײַכ גליק,
עלטערנ מײַנע געטרײַע,
אז גאָט וועט מיר ברענגענ בעשאָלעמ צוריק,
וועט קומענ די צײַט די פרײַע.

מילער ז., אנ אָנגעשטעלטער, 45 יאָר, אינגול יעצ, 1934

---

1 „Невод“ — נעצ.

7

וואריאנט

(גוטיאנסקי ב.)

1. עס האָט זיך צוזאַמענגעקליבן דער גאַנצער נאַראָד,
לעבן אַ הויז איין גרויסן,
ס'הערן זיך קוילעס, יאָמערן, געשרייען,
סע גיסן זיך טרערן הייסע.

2. וואָס איז דאָ אַזוי פאַר איין געשריי,
צי דען איז דאָ ניט איין פּאָגראָם?
פון יאָמערן און געוויין קען יעדערער פאַרשטיין,
אַז דאָס הויז רופט מען פּריִאָם.

3. ווי מ'האָט מיר אין פּריִאָם אַריינגעלאָזט,
מיט אַ ברעטעלע געדריקט מיר מיין קאָפּ,
געדריקט מיר מיין קערפּער, מע באַטראַכט וואָס מיר פעלט,
געדריקט אַרויף און אַראָפּ.

4. געמוטשעט מיינע גלידער,
נאָכאַמאָל און ווידער,
מע באַטראַכט דעם ראָזגליאַד פון מיין אויג.
איך קען שוין זיין זיכער,
מע פאַרשרייבט מיך שוין אין די ביכער,
מע פאַרשרייבט מיך שוין, אַז איך טויג.

5. דאָרטן גיט ווייט הערן זיך קוילעס און געשרייען,
ברידער און שוועסטער אַרום,
דער פאָטער באַגיסט זיך מיט הייסע טרערן,
די מוטער אין אָנמאַכט זי פאַלט.

6. „וווּ ביסטו מיין קינד?— שרייט די מוטער אַצינד —
איך האָב דיך מיט פיל מי ערצויגן,
אין אַ ווייטן געגנט צו ווערן פרעמד,—
איך האָב דיך מיט געלד אָפּגעוויגן".

7. פון טיפֿן האַרצן ווינטש איך אײַך גליק,
עלטערן מײַנע געטרײַע,
אַז גאָט וועט מיך ברענגען בעשאָלעם אַהיים,
וועט קומען די צײַט די פֿרײַע.

לוקאַשעווסקי מ., 46 יאָר, בערשאַד, 1926. וואַר. צו נומערן 6—7 באַסטאָמסקי, ז. 84, נומ. 5.

8

(אוסטערליץ יע.)

1. ווי מען פֿירט מיך אונטער דעם סטאַנאָק,
מײַן האַרץ האָט מיר געקלונגען, ווי מיט איין גלאָק,
ווי ער האָט מיר אַ קוק געטאָן אין מײַנע שוואַרצע אויגן,
אַ קלאַפּ אין דער פּלייצע: „דינען וועסטו טויגן".

2. ווי מע פֿירט מיך אין שול אַרײַן שווערן,
מײַן פֿאָטער און מוטער גיסן מיט טרערן,
ווי מע פֿירט מיך פֿון שול שוין אַהיים,
מײַן פֿאָטער און מוטער זיי פֿאַרגייען פֿון געוויין.

3. זײַ זשע מיר געזונט, מײַן טײַערע מאַמע,
זײַ זשע נאָר וויסן, אַז איך לאָז דיר אַ קאַלע,
אַז דו זאָלסט וויסן מאַמעניו, וויאַזוי זי איז בא מיר טײַער,
אַז זי וועט צו דיר קומען, זאָלסטו זיך גוט אָבראַשטשײַען.

4. זײַ זשע מיר געזונט, מײַן געטרײַע קאַלע,
דו ביסט בא מיר טײַערער פֿון אַלע,
זאָלסט פֿאַר מיר, לייבעניו, טון בעטן גאָט,
אַז איך זאָל באַפֿרײַט ווערן, זאָל ניט זײַן קיין סאָלדאָט.

5. זײַ זשע מיר געזונט, מײַן געטרײַע קאַלע,
נאָך דיר וועל איך בענקען מער ווי נאָך אַלע,
נאָך דער שטאָט קרעמענטשוג מיט אַלע אירע וועגן,
. . . .

קוקוי לייע, קאַלווירטניצע, 53 יאָר, אינגוליעץ, 1935.

9

(רײַכשטײַן ב.)

1. אז מע נעמט ארויס א נומער א גרויסן,
וועגט מען זיך גליק אף דער וואָג,
און אז מען נעמט ארויס א נומער א קלײנעם,
איז בא אים די גאנצע קלאָג.

2. ווײנט זשע ייִדן, פאר דעם בוירע,
קריגט בא אים א ביסעלע סכאר,
אז יעדער ייִד מוז זײַן א סאָלדאט;
ס'איז הײַנט שוין ארויס אזא גזאר.

3. [זיך] אויסגעבראכט און כאסענע געמאכט
פאר מײער דעם רויטנס א זון,
הײַנט דארף ער שוין פאר א סאָלדאט אוועקגײן, —
וואָס פאר א ווײטעק דאָס איז.

בערדיטשעוו, 1926.

10

(גוטיאנסקי ב.)

1. זײַט זשע מיר געזונט,
מײַן ווײַב און קינד,
איך פאָר שוין פון אײַך אוועק.
גאָט זאָל אײַך געבן
אײַן גליקלעך לעבן,
און מיר אײַן גליקלעכן וועג.

2. דער וועג, וואָס איך פאָר,
געדאָווערט מער פון דרײַ יאָר.
גאָט ווייסט, צי מיר וועלן זיך נאָך זען,
כ'האָב זיך קײנמאָל ניט געוואָלט גלייבן.
אוי, ווײ, מײַן לייבן,
אז איך וועל זײַן א סאָלדאט.

3. איך שטײ אף דער טיר,
און פוץ מײַן מונדיר,

מײַן מונדיר איז פון ס'ערע געוואנט,
טאטע-מאמע זאָלן זען,
אוי, וויי, איז מײַן לעבן,
וויאזוי איך בין שוין א סאָלדאט.

4. די סומקע אפ מיר,
דאָס געווער איז צו שווער,
דאָס לײַב איז מיר פײַער-הייס,
טאטע-מאמע זאָלן זען,
וויאזוי מיר טוען גייען,
און ס'גיסט אונדז אָפּ דער שווייס.

מאטעכינ יעכיעל, סאָבאָליווקע, געהערט דאָס ליד אינ קאָמארגאָראָד אינ 1918 יאָר פונ אנ עסטרײַכישנ יידישנ סאָלדאט. וואר. צו דער ערשטער סטראָפע — ג.מ. ז. 48, נומ. 46.

11

(טשערניאק י.)

1. ווהינ מיר זײַנען פארפלויגנ,
ווהינ מיר זײַנען פארפאָרנ,
פונ אונדזער פאָטער און מוטער,
ווי די פייגעלעך פונ זייער נעסט...
גאָט באָרעכו, זײַ שוין א גוטער,
און ברענג אונדז אהיים צו געסט.

2. ווי גליקלעך איז די בוים, וואָס לעבנ טײַך,
זי וואקסט זיך גאנצ רויק, גאנצ גלײַך.
די בלעטלעך זײַנען אלע ארום איר,
ווי גליקלעך דעמלסט איר...
מע טוט א געשריי, — סאָלדאט,
טו שוין אָנ דעם מונדיר.

3. ווהינ מיר זײַנען פארפלויגנ,
ווהינ מיר זײַנען פארפאָרנ
פונ אונדזער פאָטער און מוטער,

ווי די פייגעלעך פון זייער נעסט.
גאָט באַרעכן, זיי שוינ א גוטער
און ברענג אונדז אהיים צו געסט.

מיניע יודעס, 55 יאָר, כאָטימסק, 1929. וואר. צו די סטראָפעס 1־3 אין א גרעסערן פריזיוו־ליד בא ג.־מ. ז. 299, נומ. 346, פינקעס, ז. 398, נומ. 21.

12

(אוסטערליץ יע.)

1. אז איך בינ אינ ערשטנ באַי געקומענ,
געבליבנ ליגנ בינ איך, ווי א שטיינ,
די ערשטע פוליע האָט מיך באלד געטראָפנ,
און וויַיטער האָב איך ניט געקאָנט גיינ.

2. איך ליג און איך טראכט,
ווו נעמט מענ מיַינ געטריַיענ פאָטער,
געוויינט און געקלאָגט וואָלט ער נאָך מיר,
ווו נעמט מענ מיַינ געטריַיע מוטער,
טאכריכים וואָלט זי גענייט פאר מיר.

סאָקאָלאָווסקי יוליע, קאָלווירטניצע, 35 יאָר, אינגור־ליעצ, 1935.

13

(קרוגליאק א.)

1. קיינ נייַנצנ יאָר בינ איך ניט אלט געוואָרנ,
און פונ קיינ צאָרעס האָב איך ניט געוווסט,
און פלוצלינג איז א מילכאָמע געוואָרנ,
מע האָט מיך אויך ארייַנגעמישט.

2. אזויווי מיר זייַנענ אינ פריסוטסטווע אריַינגעקומענ,
אזוי זייַנענ מיר אלע געבליבנ שטיינ.
„איר מיינט, מיר ווייסנ ניט, אז איר האָט זיך געמאכט כעסרויינעט?—
פאר סאָלדאטנ וועט איר בא אונדז גיינ.“

3. ווי מיר זײַנען אין פּריסוטסטווע אַרײַנגעקומען,
אַזוי זײַנען מיר אַלע געבליבן טויט, —
מיר זײַנען נאָך אַזעלכע יונגע קינדער
און מע שיקט אונדז שוין צום טויט.

4. קיין פינעף מינוט ניט געדויערט,
מיט דער פּאַרטיע אַוועקגעשיקט.
זעקס וואָכן צײַט האָט מען אונדז אָפּגעמוטשעט
און אַף פּאָזיציעס אַוועקגעשיקט.

5. אַזויווי איך בין אַף דער פּאָזיציע געקומען,
אַזוי בין איך געבליבן שטיין,
און אַ סנאַריאַד האָט זיך דאָרט צעריסן,
און איך בין געפאַלן, ווי אַ שטיין.

און ווי מע האָט אונדז אַף פּאָזיציע געראַניעט,
אַזוי האָט מען אונדז אַרײַנגענומען אין לאַזאַרעט...
. . . .
כ'האָב ניט געהאַט בא זיך קיין קאָפּעקע געלט,
פאַרעדײַען זאָלט איר מײַן מאַמען:
„כ'גיי אַ יונגער פון דער וועלט".

באָסלעוו, 1921.

14

(סקודיצקי ז.)

1. אָך, טויזנט נײַן הונדערט, אין דעם פערצנטן יאָר,
איז געווען, אָך, איין שלעכטער נאַבאָר.
מע האָט צוגענומען טאַטעס פון ווײַבער און פון קינדער,
מע האָט אונדז פאַרשיקט אין דער שטאָט לוואָוו.

2. אוי, דרײַ יאָר דעם קייסער האָב איך געטאָן אָפּדינען,
ביז איך האָב דערלעבט צו קומען אַהיים,
און הײַנט טוט זיך שלאָגן גערמאַניע מיט ראַסייען
און אַף דער מילכאָמע דאַרף מען שוין גיין.

3. אוי, מײַן ווײַב, געטרײַע, קום נאָר אַהער,
אַ פּאָר ווערטער וועל איך מיט דיר אויסריידן,

אצינד איז שוין די אומגליקלעכסטע שאָ געקומען,
אז מיר מוזן זיך שויןביידע צעשיידן.

4. אוי, קינדערלעך מײַנע געטרײַע, קומט נאָר אהער,
לויפן בעטן זאָלט איר פאר אײַער טאטן גאָט,
אז גאָט זאָל אײַער טאטן פון דעם פײַער אויסהיטן,
אז איר זאָלט ניט דארפן זײַן נאוועגאָד.

5. אוי, אפ די קארפאטע[ר] בערג זײַנען מיר געשטאנען
און גערמאנצעס האָבן מיר געזען פיל,
זיי האָבן געטאָן שיסן מיט זייערע גראנאטן,
און בלוט איז פארגאָסן זייער פיל.

6. א פוליע איז פארבײַ מײַן א גוטן ברודער געפלויגן,
און בא מיר אין הארצן איז זי געבליבן שטיין,
לעבן מײַן גוטן ברודער האָט זיך געעפנט א גרוב,
און איך בין געפאלן אזוי ווי א שטיין.

זינטשין באסיע, קאלינינדאָרף, 1936.

15

(אוסטערליצ יע.)

1. אָרעם און עלנט און געשווינד
בלאָנדזשע איך ארום אין דער וועלט,
ווי א פארסאמטער לויף איך ארום,
און בא יעדן מענטשן קום איך אויס פרעמד.

אוי מײַן קאָוועד איז זייער קליין,
מע מיינט, איך בין אזוי געבאָרן,
איבער מײַן סימייסטווע, אוי, ניט מײַן,
פארשפילט האָב איך מײַנע יונגע יאָרן.

2. פון דער היים בין איך פאריאָגט,
איך דארף זײַן א נאָוועגאד,
צוריק טאָר איך שוין ניט קומען,
ווײַל איך בין אן אנטלאָפענער סאָלדאט.
אוי, מײַן קאָוועד איז זייער קליין... אאוו.

3. מײַנ שלאָפּנ איז אפּ דער הוילער באַנק,
אונ מײַנ עסנ איז א שטיקעלע ברויט.
פונ דעם בינ איכ, כאָלילע, ניט קראַנק,
אבי עס זאָל מיר ניט אָנקומענ מיט קײנ נויט.
אוי, מײַנ קאָװעד איז זײער קלײנ... אאוו.

4. אָבער מײַנ סימײסטאװע האָט קײנ ברויט איכ ניט צו עסנ,
זײער האָפּענונג איז נאָר אפּ מיר,
װיאַזוי זאָל איכ זײ פארגעסנ,
איכ פרעג נאָר, גאָטעניו, בא דיר.
אוי, מײַנ קאָװעד איז זײער קלײנ... אאוו.

5. בעטנ בעט איכ בא דיר, גאָט,
אז אלצדינג זאָל זײַנ פאר דיר א סאָד,
פונ רוסלאַנד װעל איכ איצט אָפּטרעטנ,
קײנ ארגענטינע װעט זײַנ מײַנ פּאָכאָד.
אוי, מײַנ קאָװעד איז זײער קלײנ... אאוו.

6. פונ קײנ גליקנ װײס איכ ניט,
דאָ איז זײער שלעכט.
קײנ ארגענטינע װעל איכ אָפּטרעטנ,
פארקױפנ װעל איכ זיכ דאָרט פאר אײנ קנעכט.
אוי, מײַנ קאָװעד איז זײער קלײנ... אאוו.

מילער ז., אנ אָנגעשטעלטער, 45 יאָר,
אינגוליעצ, 1934.

שיקורים-לידער

1

1. איכ זיצ מיר אינ שענקל
און זיצ מיר אָנ זאָרג.
וויפל דער שענקער וועט שענקענ,
וועל איכ נעמענ אינ באָרג.

2. איכ מעג טרינקענ בראָנפנ,
איכ מעג טרינקענ ווײַנ,
איכ מעג טרינקענ אלעס,
אבי ניט שיקער זײַנ.

3. איכ גיי מיר אינ גאס,
איכ געפינ ניט מײַנ הויז,
„גאס, דו ביסט שיקער,
אָ־דאָס זע איכ ארויס".

4. איכ גיי מיר אינ שענקל
און שטעל זיכ אפ דער טיר.
איכ שטעל זיכ אפ דער טיר,
די קאָפ דרייט זיכ מיר.

5. „לעוואָנע, לעוואָנע,
דו שײַנסט פונ אויוונ אָנ,
אז דו זאָלסט זײַנ שיקער,
דאָס שטייט מיר ניט אָנ!

6. אײנ אויג האלטסטו אָפנ,
דאָס צווייטע פארמאכט,
אז דו זאָלסט זײַנ שיקער
בא אזא ליכטיקער נאכט!"

7. „שטערן, איר שטערן,
איר זענט דאָך א סאך.
וואָס זע איך נים הײַנט
אפילע אײנעם פון אײַך?

8. סײַדן נים אנדערש איר זענט אלע שיקער,
איר לויפט ארום אזוי ווי דול,
איך אלע טײַנע שענקעלעך
זענט איר פול“.

9. ס'פאָרן קארעטן מיט פריצים א סאך,
זיי פאָרן אין וועג און בלאָנדזשען אין שליאך,
און איך גיי מיר פון דעם שענקל
און זינג מיר די זאך,

10. „פאָנארן, פאָנארן,
איר לײַכט דאָך זייער שיין;
וואָס לײַכט איר נים צו מיר,
וואָס איז אײַך געשען?

11. וואָס לײַכט איר נים צו מיר?
איר לערנט זיך פון מיר,
איך בין קײנמאָל נים ניכטער,
דאָס איז מײַן נאטיר“.

12. איך גיי מיר אין גאס
און שטעל זיך אפ דער טיר,
די ווײַב מיט די קינדער —
גייען אלע אפ מיר.

13. איך זאָג איר: „עס איז נים דײַן אייסעק,
דײַן אייסעק איז באם טאָפּ“.
איך נעם נאָך א בענקל
און גיב איר אין קאָפּ.

(מאטעריאלן פון דער היסט. עטנ. געז.) ווארשײַנלעך
פארפאסט פון א מאסקילישן שרײַבער.

2

וואריִאַנט (קופערשמיד ש.)

1. אוי, דו, לעוואַנע.
אז דו זאָלסט דאָס טאָן,
אז דו זאָלסט זײַן שיקער,
דאָס שטייט מיר גאָר ניט אָן.

2. איך גיי לינקס מיט רעכטס,
איך טרעף ניט צו מײַן הויז,
|: גאַס, דו ביסט שיקער,
דאָס זע איך ארויס. :|

3. איך קום מיר אהיים,
דאָס ווײַב און קינדער ארום מיר—
„אוי, דו שיקער,
וואָס וועט זײַן פון דיר?"

4. „זאָל ניט זײַן דײַן אייסעק,
דײַן אייסעק איז אין טאָפּ,
|: אָט כאַפּ איך א בענקל
און גיב דיר אין קאָפּ". :|

5. איך קום מיר א היים,
דאָס ווײַב און קינדער ארום מיר—
„אוי, דו שיקער,
וואָס וועט זײַן פון דיר?"

6 „לאָז ניט זײַן דײַן אייסעק
און לאָז ניט זײַן דײַן זאָרג.
|: לאנג לעבן זאָל מיקיטע,
וואָס ער גיט מיר אפּ באָרג". :|

אוסאַנאָוויטש בײַקע, בעלאָצערקווע. 1934.

3

(גוטיאנסקי ב.)

1. איך גיי מיר אריַין אין שענק אריַין
און זעץ זיך אנידער זייער ברייט.
איך טרינק מיר אויס א גלעזעלע וויַין
און פארביַיס מיט א טרוקן שטיקל ברויט.

אוי, וויי, גוט איז מיר,
כ׳קען נאָך טרינקען א גלעזעלע ביר.

2. איבער הונדערט יאָר, אז איך וועל שטארבן,
זאָלן מיך לייגן אין פּאָטערלאנד,
מיטן קאָפּ צו דער וואנט
און מיטן מויל צו דעם קראנט.

אוי וויי, גוט איז מיר,
כ׳קען נאָך טרינקען א גלעזעלע ביר.

קאנטאָר, ס. שילערן, קיִעוו, 1928. געהערט דאָס ליד פון דער מוטער. צו דער צווייטער סטראָפע זע די באמערקונג צום וויַיטערדיקן נומער.

4

(סקודיצקי ז.)

1. ווען אף אלע פעלדער זאָל וואקסן קאָרן
און אלע גוראלניעס זאָלן גיין,
וואָלט איך געווען דער בעסטער באלן
אין א שענק אריַינצוגיין.

טרא-ליא, ליא-ליא-ליא,
טרא-ליא, ליא-ליא-ליא.

2. בא מיַין טאטן, בא מיַין מאמען
בין איך געווען דאָס בעסטע קינד;
טאלעס און טפילן האָב איך פארקויפט,
אריַין אין שענק און געכאפּט א טרונק.
טרא-ליא, ליא-ליא-ליא... אאוו.

3. איבער הונדערט יאָר, אז איך וועל שטארבן,
זאָלט איר מיך לייגן בא מײַן טאטן אפן פעלד,
מיטן קאָפּ צו דער וואנט,
מיטן מויל צו דעם קראנט.
טרא־ליא, ליא־ליא־ליא־ליא,
טרא־ליא, ליא־ליא־ליא ליא.

האָרנשטײן א., זשיטאָמיר, 1923. די דריטע סטראָפע דערמאָנט פאָלגנדיקן טייל פון מ. גאָרדאָנס ליד „די מאשקע״, וואָס איז אין זײַן צײַט געווען זייער פּאָפּולער:

„מײַן ביסעלע יאָרן, ווען איך וועל אויסלעבן,
וויל איך, מען זאָל מיר אין קייווער מיטגעבן
א פעסעלע מאשקע, נאָענט בא דער וואנט,
א גרויסע גלאָז אין דער רעכטער האנט״...

5

(אוסטערליץ יע.)

1. מאַנאָפּאָל, מאַנאָפּאָל,
דיך וועל איך האָבן צו געדענקען,
צײַט דער מאַנאָפּאָל האָט זיך געעפנט,
הער איך ניט אוף צו טרינקען.

2. איך נעם נאָר דעם בוטל אין האנט
און קלאַפּ די פּראָפּקע ארויס,
דער בוטל בלײַבט בא מיר אין האנט,
און דעם בראָנפן טרינק איך אויס.

3. די לעוואָנע מיט די שטערן,
זיי שײַנען אלע באגלײַך.
איך וועל מײַן ווײַבעלע שלאָגן
מיטן טאָג באגלײַך.

4. איך לייג מיר דעם בוטל צוקאָפּנס,
זי גאנוועט עס בא מיר ארויס,
זי לאָזט מיר אפילע קיין טראָפּן,
אינגאנצן גיסט זי דאָס אויס.

5. דו, גאָטעניו, דו טײַערע, דו זיסער,
דו ביסט דאָך א װוילער און א גוטער,
שיק מיר צו א רעגנדל פון בראָנפּן,
איך זאָל זײַן קעסיידער שיקער.

6. מײַן קײוועך זאָל זײַן מיט ספּירט באַגאָסן,
דאָס איז בא מיר דער איקער,
און אפן קײוועך זאָל זײַן אָנגעשריבן,
אָ־דאָ ליגט יאשקעלע דער שיקער.

זאָריאַנקין אוורשמ, קאָלווירטניק, 32 יאָר, אינגוליעצ,
1934. וואר. „פאָלקלאָר־לידער” I, ז. 141, נומ. 12.

6

(כ אָ ר אָ ו ו ע צ ע ר פ.)

1. מײַן פּעטערל איז געווען א גאנצ ווילער ייִד,
און פון א טרונק בראָנפן איז ער ניט געוואָרן מיד, —
מיין טײַער פּעטערל!

2. אז ער האָט געזען א טרונק בראָנפן שטיין,
פלעגט (!) אים זײַנע קויכעס אויסגיין, —
מײַן טײַער פּעטערל!

3. און ווער זשע פלעג טאנצן אפ כאסענעס און אפ בריסן? —
מײַן טײַער פּעטערל!

און ווער פלעג עפענען א שלאָס אָן שליסל? —
מײַן טײַער פּעטערל!

אז ער האָט געזען, א שיין מיידעלע שטיין, —
מײַן טײַער פּעטערל, —

די קויכעס זיי טוען אים אויסגיין, —
מײַן טײַער פּעטערל!

סלאוועטע, 1925, וואריאנט קיפּניס I, ז. 122.

7

(קופּערשמיד. ש.)

אוי, לאָמיר אַלע פריילעך זײַן,
און לאָמיר נעמען צו ביסלעך ווײַן.
וואָס קיין ווײַן, איז נישט קיין ביר.
און וואָס קיין דרײַ איז ניט קײַן פיר,
און וואָס קיין פיר איז נישט קיין דרײַ,
און וואָס אַלט איז נישט נײַ.
איין געדעכט איז דער פּאָוער. [1]
און געדעכט איז דער פּאָוער.
און וואָס זיס, איז נישט זאָווער.
און וואָס זאָווער איז נישט זיס,
און וואָס שיין איז נישט מיִעס,
און וואָס מיִעס איז ניט שיין,
און וואָס זיצן איז ניט גיין,
און וואָס גיין איז נישט זיצן,
און מײַן לײַב טוט מיר שוויצן.
ס'טוט מיר שוויצן מײַן לײַב,
וואָס קיין מאַן איז נישט קיין ווײַב,
וואָס קיין ווײַב איז נישט קיין מאַן,
און וואָס קיין טאָפּ איז נישט קיין פאַן,
און וואָס קיין קעמל איז נישט קיין קאָפּ,
און וואָס קיין קאָפּ איז נישט קיין קעמל,
און וואָס קיין ציג איז נישט קיין לעמל,
און וואָס קיין לעמל איז נישט קיין ציג,
און וואָס קיין בין איז נישט קיין פליג,
און וואָס קיין פליג איז נישט קיין בין, —
יא סוואָבאָדני גראַזשדאַנין.
און לאָמיר אַלע פריילעך זײַן
און לאָמיר נעמען צו ביסעלעך ווײַן.

גרינבערג שאָלעם, בעלאָצערקווע. 1934. האר. ג.מ. ז. 93, נומ. 124. דער פערז „יא סוואָבאָדני גראַזשדאַנין" איז נאַטירלעך צוגעקומען אין די יאָרן, וואָס נאָך דער רעוואָלוציע.

---

1 פּויער

8

ליד פון שיקער

(כאַראָוועצער פּ.)

1. איך האָב געטרונקען ביר פון א פלאַש,
פייגעלע, קעצעלע מײַנס,
אוי, אזוי האָב איך פארשפּילט מײַן גאנץ געלט פון טאַש,
פייגעלע, קעצעלע מײַנס.

2. אוועקגעלייגט דעם טאש, גענומען זיך צום קוויטעלע,
פייגעלע, קעצעלע מײַנס,
אוי, אזוי האָב איך פארשפּילט מײַן קאראקולן היטעלע,
פייגעלע, קעצעלע מײַנס.

3. אוועקגעלייגט דאָס היטעלע, גענומען זיך צום צווייטעלע,
פייגעלע, קעצעלע מײַנס,
אוי, אזוי האָב איך פארשפּילט דעם זייגער מיטן קייטעלע,
פייגעלע, קעצעלע מײַנס.

4. אוועקגעלייגט דאָס צווייטעלע, גענומען זיך צום צוויִעט,
פייגעלע, קעצעלע מײַנס.
אוי, אזוי האָב איך פארשפּילט דעם פּידזשאק מיטן זשילעט,
פייגעלע, קעצעלע מײַנס.

5. אזוי בין איך געבליבן מיטן הוילן לײַב,
פייגעלע, קעצעלע מײַנס,
אוי, אזוי האָב איך פארשפּילט אף צוואנציק יאָר דאָס ווײַב,
פייגעלע, קעצעלע מײַנס.

6. אזוי בין איך געבליבן אָן איין קאָפּ,
פייגעלע, קעצעלע מײַנס,
אוי, אזוי האָב איך געכאפּט א שטורכע און א קלאָפּ,
פייגעלע, קעצעלע מײַנס.

מענדריוק מאָטל, אן ארבעטער, סלאוועטע, 1925.

9

וואריִאַנט

1. צאָרעס, מאמע, איז מיר באשערט,
די קאָרטנ זיי האָבנ מיכ פארפירט.
איכ בינ געגאנ דעמ ערשטנ קונ,[1]
איכ האָב פארשפּילט מײַנ קאָסטיונ.[2]

2. צאָרעס, מאמע, איז מיר באשערט,
א קארטיאָזשניק האָט זיכ ניט קיינ ווערט.
איכ האָב געשפּילט אינ לאָטאָ,
איכ האָב פארשפּילט מײַנ פּאלטאָ.

3. צאָרעס, מאמע, איז מיר באשערט,
די קאָרטנ זיי האָבנ מיכ פארפירט.
איכ בינ געגאנ אפנ ערשטנ צווייטל,
איכ האָב פארשפּילט מײַנ זייגער אונ קייטל.

(מאטעריִאלנ פונ דער היסט. עטנ. געז.), קראנצבערג יאקעוו, קאָרעצ. וואר. צו נומערנ 7-8 — לעמאנ ג. ל. ז. 169, נומ׳ 26.

10

(סקודיצקי ז.)

1. מיר זײַנענ ארײַנגעקומענ צו רעב מאָטלענ
דעמ שיינעמ באלעבאָס.
שטעלנ זאָל ער מאשקע
מיט א גרויסער גלאָז.

2. א גלאָז מאשקע
איז צוקער זיס, —
נאָכ א האלבנ אימפּעריִאל
די כעוורע אפנ טיש.

3. אָמאר רעב טײַטעלע,
לאָמיר אָנפילנ דאָס בײַטעלע,
לאָמיר דאָ ניט שטיינ,
לאָמיר ווײַטער גיינ.

רעזניק א., טשערנאָבל, 1923. עפשער א פראגמענט פונ א פורימ־שפּיל?

---

1 קאָנ.
2 קאָסטיומ.

11

(רײַכשטײן כ.)

1. װײנט זשע, ייִדעלעך, און שרײַט און קלאָגט
אף הײַנטיקער װיסטער דאָליע,
און די מענטשן װערן פֿאַרברענט,
זײ װילן אַ מאָנאָפּאָליע.

2. װער מיר קלײדער און װער מיר געלט,
אַ קלײד האָט די װערט אַ דרײַער,
און די מאַשקע איז דאָך גוט,
האַלט זי, ברידער, טײַער.

3. כ'נעם דאָס פֿלעשל אין דער האַנט,
װער איז צו מיר אַ גלײַכן?
איך הער די װעלט פֿאַר אַ פּיאַטאַק,
דעם אָרעמען סײַ דעם רײַכן.

בערדיטשעװ, 1926

12

(געלבמאַן א.)

1. װי טיף און קאַלט ס'איז דער קײװער,
דער מאַלעך שטײט דאָ מיט זײַן שװערד.
װי ציטערן דאַרף יעדערער באַזונדער,
אַז מע דאַרף דאָ ליגן טיף אין דער ערד.

2. פֿאַרשמאַכט זײַנען דאָ די ליפּן,
דער צונג זיך מער ניט רירט,
עס מעג באַם האַרץ דאָ ציפּן,
געפֿינט מען קײן ביסעלע ספּירט.

3. אײנעם טױטן האָב איך אַ נעקאָמע,
ער האָט קײנמאָל פֿון אַ טרונק ניט געטראַכט.
ער װאָלט שױן געװאָלט יעצט דערקװיקן זײַן נעשאָמע,
נאָר גײ טרינק, אַז דער פּיסק איז פֿאַרמאַכט.

4. דער, וואָס ער איז קיינמאָל געקומענ אינ שענק
אונ האָט ניט פארזוכט קיינ ביסל ראָמ,
דער פארטרינקט בא מיר הײַנט קרענק
אונ פארבײַסט מיט דער שטיינערנער צאָמ.

מעזשעבעזש, 1929. זע באמערקונג צו נומער 86, ז. 233.

13

(סקודיצקי ז.)

1. מאשקע איז דאָכ מינאשאָמאיִמ,
וואָס טויג דאָס לעבנ אָנ א לעכאיִמ?
כ'לייג זיכ שלאָפנ אונ שלאָפ געשמאק,
ווײַל דאָס בעסטע איז בא מיר דער קנאק.

2. איכ קענ כומעש אונ ביבליע אויכ,
אז האָמאָנ האצאדיק האָט געהאט א גרויסנ מויעכ,
אונ שלוימע האמעלעכס טאטע, דער אלטער טערעכ,
איז געווענ א שיקער — דאָס שווער איכ.

כ'לייג זיכ שלאָפנ אונ שלאָפ געשמאק,
ווײַל דאָס בעסטע איז בא מיר דער קנאק.

3. קוירעכ איז אויכ געווענ א גרויסער שיקער,
ווײַל דאָס בראָנפנ איז געווענ בא אימ דער איקער,
אונ לאָטנ האָט דערפאר גענומענ די ערד,
ווײַל בראָנפנ האָט בא אימ ניט געהאט קיינ ווערט.
אונ אז אינ מעאָרעס-האמאכפיילע, וואָס אינ מיצראיִמ,
האָט מענ געפונענ בראָנפנ פונ לאָטס שיראיִמ.

כ'לייג זיכ שלאָפנ אונ שלאָפ געשמאק,
ווײַל דאָס בעסטע איז בא מיר דער קנאק.

4. אז די ברידער האָבנ פארקויפט נויעכנ קיינ מיצראיִמ,
האָבנ זיי בעשאסמײַסע געמאכט א לעכאיִמ.
זיי האָבנ פונ אימ אראָפגעציט דאָס העמדל
אונ האָבנ פארקויפט די פלישטימ פאר א רענדל.

און אז די ברידער זײַנען געפֿאָרן קויפֿן באָרשטש קיין מיצראַיִם,
האָט נעוווכאַדנעצער געמאַכט מיט זיי אַ לעכאַיִם.

כ׳לייג זיך שלאָפֿן און שלאָף געשמאַק,
ווײַל דאָס בעסטע איז בײַ מיר דער קנאַק.

5. אַכאַשווייראָש דער קיניג האָט ליב געהאַט די מאַשקע,
ער פֿלעג זי זופֿן גלײַך פֿון דער פֿליאַשקע.
ער האָט געמאַכט אַ סודע פֿאַר ווײַבער אַליין,
און בילאָמס אייזל איז דאָרט אויך געווען.
און אַוורהאָם-אָווינו איז געשטאַנען אונטערן טיר,
און עסטערן האָט מען אופֿגעהאַנגען, ווײ איז מיר.

כ׳לייג זיך שלאָפֿן און שלאָף געשמאַק,
ווײַל דאָס בעסטע איז בײַ מיר דער קנאַק.

6. אַז יאַקעוו-אָווינו האָט געבויט די טײווע,
האָט בײַ אים כאַווע געמאַכט אַ געניייווע,
און כאַווע האָט די געניייווע בילאָמען אָפּגעשטעקט,
בילאָם האָט די געניייווע אָפּן אייזל פֿאַרדעקט.
דערפֿאַר האָט סאָרע געגעסן פֿון אײַיץ-האַדאַס,
און ראַכאָוו-האַזוינע האָט מיר דערציילט די גאַנצע נײַעס.

כ׳לייג זיך שלאָפֿן און שלאָף געשמאַק,
ווײַל דאָס בעסטע איז בײַ מיר דער קנאַק.

בראַגינסקי ש., טשערנאָבל, 1923.

לידער וועגן שפּיגל.ר

1

(גוטיאנסקי ב.)

1. איך האָב דאָך דיר געזאָגט, און געזאָגט, און געזאָגט,
אז קיין נאָדן האָב איך ניט,
און קיין שיינע בין איך ניט,
און קיין נאָדן האָב איך ניט.
ווילסטו נאָדן — האַלט זיך איַין,
ווילסטו מענטש — קום אַריַין.

2. איך האָב דאָך דיר געזאָגט, און געזאָגט, און געזאָגט,
אז קיין גרויס גוטס האָב איך ניט,
און קיין רײַכע בין איך ניט,
און קיין גרויס גוטס האָב איך ניט.
ווילסטו גרויס גוטס — האַלט זיך איַין,
ווילסטו מענטש — קום אַריַין!

3. איך האָב דאָך דיר געזאָגט, און געזאָגט, און געזאָגט,
אז פון קיין ייִכעס בין איך ניט,
אז פון קיין ייִכעס בין איך ניט,
אז פון קיין ייִכעס בין איך ניט.
ווילסטו ייִכעס — האַלט זיך איַין,
ווילסטו מענטש — קום אַריַין.

פּוסטילניק כײַקע, 17 יאָר, בערשאַד, 1925

2

(טשערניאק י.)

1. איך, נעבעך, אָרעמע מיידל,
שלעכט און ביטער איז מיר.
זיי טוען אונדז אומגליקלעך מאכן,
אונדזער פֿאָטער און מוטער.
זיי טוען אונדז כאסענע שפּילן,
טוען בא אונדז ניט פֿרעגן,
דערום האָבן מיר שטענדיק א פֿארשטערטן לעבן.

2. וואָס איז אונדז די פּולע
פֿון אונדזערע קליידער און נאדאן,
אז וועמען מיר ווילן ניט,
יענער איז אונדזער מאן.
מען רעדט און מען רעדט,
די וועלט איז אונדז פֿארשטעלט,
אז מײַן מאן איז א פּוסטער פֿערד.

3. וואָס איז מיר די פּולע
פֿון מײַנע פֿרימערן,
אז פֿון רײַך קאָן מען אָרעם ווערן,
און פֿון אָרעם
קאָן מען ווערן רײַך,—
אז מען נעמט א מענטשן,
איז מען מיט לײַטן גלײַך.

פֿארשריבן פֿון א שול־קינד, לעוו באשעווע, כאָטימסק (ווײַס־רוסלאנד), 1928. וואר. ג.מ. ז. 196—195, בנ. 241—240.

3

(סקודיצקי ז.)

1. איך אין דרויסן געזײַט[1],
איך קאָנאָפּעלקעס געריבן[2],
איך מײַן כאָסן דערזייט[3],
איך מיר זייער דערפֿרייט.

---

1 געוועזן.
2 געריבן.
3 דערזען.

אוי, ניט שטיי לעבן מיר,
בליזקאָ קאָלאָ מענע,
ליודי סקאזשוט כאסוועשאָלעם,
שאָ טי ליוביש מענע.

2. ער צו מיר צוגעגייט[1],
איך מיר זייער דערפרייט,
ער א קוש מיר אין זייט,
איך כאלאָשעס געבלייבט[2].
אוי, ניט שטיי לעבן מיר... אאוו.

רעזניקאָוו, א שילער פון דער קונסט־פּראָפשול, קיעוו,
1925.

4

(האָרנשטיין א.)

1. גיי איך מיר ארויס אין מארק ארײַן,
דערזעט מיך א ציגײַנער.
„שא־שא, כאפּ זיך ניט,
איך בין נאָך ניט דײַנע.

2. אז איך בין א שיין מיידל,
ווייסן דאָך דאָס אלע,
און דו, אזא סמארקאטש,
ווילסט מיך פאר א קאלע".

זשיטאָמיר, 1921.

5

(סקודיצקי ז.)

1. שטיי איך מיר אפן טיר
מיט א ראָזע קליידל,
גייט דורך א קלייט־מעשאָרעס
און זאָגט, אז כ'בין א שיין מיידל.

---

1 צוגעגאנגען.
2 געבליבן.

2. „קום אהער דושע־לעבן,
נא דיר מײַנע דירעס,
טאָמער איז דיר, דושע, ווייניק,
טאָ נא דיר מײַנע סכירעס“.

3. „איך דארף ניט דײַנע דירעס,
איך דארף ניט דײַנע סכירעס,
טאַטע מאמע געווירע ווערן —
זיך ווינטשן ווערטו בסירעס“.

4. „קום אהער, דושע־לעבן,
איך האָב קיין צײַט ניט שטיין,
איך בין, דושעניו, א קלייט־מעשאָרעס,
אין קלייט ארײַן דארף איך גיין“.

5. „אין קלייט ארײַן מעגסטו גיין,
איך קען דיר ניט פארווערן,
איך וועל זיך גיין אהיים
מיט מײַן טאטע־מאמע באקלערן“.

6. איז זי געקומען אהיים
מיט א גרויס געוויין:
„אז איר וועט מיר ניט כאסענע מאכן,
וועל איך כאסענע האָבן אליין“.

גוטמאן סאָרע, טשערנאָבל, 1923.

6

(גוטיאנסקי ב.)

1. א שיין מיידעלע ביסטו,
|: נ'א שיינעם כאָסן האָסטו, :|
|: פון א שיינעם ייכעס ביסטו, —
און א וואָסער כאָסן ווילסטו? :|

2. און קיין כאָסן וויל איך ניט
|: ווײַל איך דארף אים נאָך ניט האָבן, :|

|: אונ אז מע האָט יונג כאסענע,
ווערט מענ יונג באגראָבנ. :|

3. ווײַל דו ביסט אזוי יונג אונ שײנ,
|: ווו זשע קומסטו אדאָס צו וויסנ? :|
|: ווײַל איכ בינ נאָכ יונג אונ שײנ,
וועל איכ קײנ שידעכ ניט שליסנ. :|

4. ווײַל איכ בינ נאָכ יונג אונ שײנ,
|: וועל איכ מיר לעבנ פרײַ, :|
|: כ'קאָנ נאָכ ווארטנ א יאָר אונ צוויי
אונ עפשער טאקע דרײַ. :|

פוקס כײַקע, ארבעטערנ, בערשאד, 1926.

7

(ר ײַ כ ש ט ײ נ כ.)

1. כאנצי איז געזעסנ בא איר טאטנ אפ דער טיר,
גײט זיכ דורכ מוישע אונ טוט א ווינק צו איר,
„אוי, ווײ, מוישע, דער יוישער איז פונ דיר,
ס'איז שוינ א לאנגע צײַט, אז איכ רײד ניט מיט דיר.

1. איכ בעט דיכ אונ בעט דיכ אונ קאָנ בא דיר ניט פײלנ,
ס'קומט זיכ מיר אויס פאר לײַטנ צו דערציילנ".
„לײַטנ צו דערציילנ, דערציילט מענ דאָכ א כאָלעם,
גיב זשע מיר דײַנ הענטעלע אונ לאָמיר ווערנ שאָלעמ".

3. „שאָלעמ ווע‏לנ מיר ווערנ האנט בא האנט,
שאָלעמ וועלנ מיר ווערנ אינ א ווײַטנ לאנד.
מאָסקווער גווירימ זײַנענ דאָכ שיקורימ,
בערשעדער קולאקעס זײַנענ דאָס באָסיאקעס.

4. וואָס זאָגסטו נאָר, כאנצע, אפ מײַנע דיבורימ"?
„דײַנע דיבורימ זאָג איכ דאָכ קעסיידער,
לאָמיר זיכ ביידע אָפּדינגענ
א באזונדערנ כיידער".

5. „א באזונדערנ כיידער איז דאָכ שוינ געמאכט,
נא זשע דיר מײַנ הענטעלע אונ האָב א גוטע נאכט".
„האָב א גוטע נאכט אונ א גוט יאָר,
לאָמיר לעבנביידע צוויי הונדערט יאָר".

בערדיטשעוו, 1926.

8

(ט ש ע ר נ י א ק י.)

1. דער שאדכנ ווארפט אנ אייגל
אונ טוט מיר אָנ א צאר,
איכ בינ א פרײַער פויגל,
אפ וואָס דארפ איכ דעמ אויבערהאר.

2. דעמ שאדכנ גייט דערינעג,
ער וויל דעמ שידעכ עקנ,
ער מיינט עפעס פארדינענ
אונ וויל מײַנ קאָפּ צודעקנ.

3. א מאנ דארפ מענ גאווירנ,
פונקט ווי ער וויל.
ווי ער זאָל זיכ פירנ,
מוז מענ שווײַגנ שטיל.

4. נאָכ דרײַסיק יאָר
זאָגט מענ, אז מע טאָר ניט,
אונ איידער א שלעכטער זיוועק,
זאָל זײַנ בעסער גאָרניט.

עסקינא בראָכע, זאָקנמאכערנ, כאָטימסק, 1929.

9

(ר ײַ כ ש ט ײ נ ב.)

1. אונ אז דער כאָסנ וויל ניט די קאלע,
דארפ מענ אימ מאכנ מעשוגע,
מע דארפ אימ זייענ [1]

1 זעב.

די קאָפּ פאַרדרייען,
ר'זאָל שרייַען: „גוואַלד זי איז אַ קלוגע".

צו דערצו דאַרף מען קענען אַ קויסע מאַכן
און טאַקע פון אַן אָקע ספּירט,
אַלע מענטשן מעגן לאַכן,
אַבי כ'האָב מייַנס אויסגעפּירט.

2. און אַז דער כאָסן וויל ניט די קאַלע,
דאַרף מען אים מאַכן קלאָר,
מע דאַרף אים זייען
די קאָפּ פאַרדרייען,
ר'זאָל שרייַען: „גוואַלד, ס'איז אַ פּאָר".
צו דערצו דאַרף מען קענען אַ קויסע מאַכן... אאוו.

3. און אַז דער כאָסן וויל ניט די קאַלע,
דאַרף מען אים מאַכן צעדרייט,
ער מעג אַפילע
באַקומען די מאַפּאַלע,
ר'זאָל שרייַען: „גוואַלד, עס איז אַ פרייד".
צו דערצו דאַרף מען קענען אַ קויסע מאַכן... אאוו.

בערדיטשעוו, 1926.

10

(קופּער שמיר ש.)

אַ שאַדכן צו זייַן איז דאָך זייער גוט,
עס איז פון גאָט אַ בראָכע,
ער פאַרדינט דאָס קערבעלע זייער גוט,
אָן אַ שום מעלאָכע.

טאָמער וויל ניט די קאַלע,
דאַרף מען איר זען די קאָפּ פאַרדרייען,
זי זאָל שרייַען: „גוואַלד איך וויל".

ווייַל אַ שאַדכן צו זייַן איז דאָך זייער גוט,
עס איז פון גאָט אַ בראָכע,

ער פארדינט דאָס קערבעלע זייער גוט,
אָן א שום מעלאָכע.

טאָמער וויל ניט די מעכוטענעסטע,
דארף מען איר זען די קאָפּ פארדרייען,
זי זאָל שרייען: „גוואלד איך וויל״.

ווייל א שאדכנ צו זיין איז דאָך זייער גוט... אאוו.

בעלאָצערקווע, 1930.

11

(טשערניאק י.)

1. ‖: „איינ גוטמאָרגנ, איינ גוטמאָרגנ, ליבסטער האר!״ :‖
‖: „איינ גוט יאָר, איינ גוט יאָר, מיינ ליבסטער קנעכט!״ :‖

2. ‖: „צי קענסטו מיר ניט געבנ דיינ שוועסטער פאר איינ ווייב?
צי קענסטו מיר ניט געבנ דיינ שוועסטער פאר איינ ווייב?״ :‖

3. ‖: „ווי זאָל איך דיר געבנ מיינ שוועסטער פאר איינ ווייב, :‖
‖: אז זי איז פונ דיר איידעלער אינ לייב״. :‖

4. ‖: „ווי איז זי פונ מיר איידעלער אינ לייב, :‖
‖: אז זי האָט ניט לאנג א קינד פונ מיר געהאט״. :‖

5. ‖: ווי דער ברודער האָט דערהערט, :‖
‖: אזוי האָט ער געהייסנ שפאנענ פערד. :‖

6. ‖: „פונ אינעווייניק מיט ווייס, פונ אויסעווייניק מיט רויט,
‖: בא מיר איז דאָס ערגער ווי דער טויט״. :‖

7. ‖: „איינ גוטמאָרגנ, איינ גוטמאָרגנ, מיינ ליבסטע שוועסטער!״ :‖
‖: „איינ גוט יאָר, איינ גוט יאָר, מיינ ליבסטער ברודער!״ :‖

8. ‖: „מאזלטאָוו דיר, מאזלטאָוו דיר, פאר דיינ אייגנ קינד, :‖
‖: מאזלטאָוו דיר, מאזלטאָוו דיר, פאר דיינ אייגנ קינד״. :‖

9. ‏|: „וואָלט דאָס מיר ווער עס געזאָגט, :|
|: וואָלט איך יענעם אפצווייען געפלאָגט. :|

10. ‏|: וואָלט דאָס מיר ווער עס איז גערעדט, :|
|: וואָלט איך אים אפצווייען די קאָפּ געפּלעט״. :|

פריידינע מ. א גייטערג, 50 יאָר, 1927, כאָטימסק. לויט דער שפראכ אונ אינהאלט — אפּאָנעם איינס פונ די עלטסטע יידישע פאָלקלאָר-לידער.

12

(רײַכשטײב כ.)

1. „פונוואנענ פאָרט איר, גוטע ברידערלעכ״?
„פונ דער קאָלעמייקע״.
„צי האָט איר געזעענ א שיינ מיידעלע,
וואָס זי הייסט זיכ לייקע?״

2. „יאָ, געזעענ, ניט געזעענ,
וועל איך אײַכ ניט זאָגנ.
די מאמע וועט קומענ פונ דעמ מארק,
וועט זי מיכ נאָכ שלאָגנ״.

3. איכ האָב געגעסנ ווארניטשקעס
אונ האָב זיכ געמאכט פליישיק,
עס אונ טרינק אונ שלאָף בארוט
אונ האָב אינ זינ אנ אייסעק.

בערדיטשעוו, 1926, ווער. קאהאנ III, ז. 72, נומ. 95.

13

1. יינגעלעכ מיט מיידעלעכ
האָבנ זיכ גענומענ,
טישעבאָוו א כאסענע
קיינער נים געקומענ.

2. איז געקומען די מומע מאלע,
האָט זי געבראכט די שיינע קאלע.
שיינ און פייַן, די מומע מאלע,
וואָס האָט געבראכט די שיינע קאלע.

3. איז געקומען די מומע איטקע,
האָט זי געבראכט די שיינע קיטקע.
שיינ און פייַן, די מומע איטקע,
וואָס האָט געבראכט די שיינע קיטקע.

4. איז געקומען די מומע רייזע,
האָט זי געבראכט די שיינע דייזע.
שיינ און פייַן, די מומע רייזע,
וואָס האָט געבראכט די שיינע דייזע.

5. איז געקומען דער פעטער נאָסנ,
האָט ער געבראכט דעם שיינעם כאָסנ.
שיינ און פייַן, דער פעטער נאָסנ,
וואָס האָט געבראכט דעם שיינעם כאָסנ.

6. איז געקומען דער פעטער יידל,
האָט ער געבראכט די שיינע פידל.
שיינ און פייַן, דער פעטער יידל,
וואָס האָט געבראכט די שיינע פידל.

7. איז געקומען דער פעטער זאָרעכ,
האָט ער געבראכט א זאק מיט צוואָרעכ.[1]
שיינ און פייַן, דער פעטער זאָרעכ,
וואָס האָט געבראכט א זאק מיט צוואָרעכ.

8. איז געקומען דער פעטער הערצ,
האָט ער געבראכט א זאק מיט...
שיינ און פייַן, דער פעטער הערצ,
וואָס האָט געבראכט א זאק מיט...

(מאטעריאלנ פונ דער היסט. עטנ. געז.) פונ קינדער־רעפערטואר.

---

1 קעז.

14

װאַריאַנט

(מ ו ט ש נ י ק)

1. אוי, פרײַכאַװ רעבע זײַװל
אי פריװויאָז מעני נא זאָקנ-בײַװל,
ני טאק ראדא רעבע זײַװל,
יאק יא ראדא נא זאָקנ-בײַװל.

2. אוי, פרײַכאַװ רעבע מײַער,
אי פריװויאָז מעני א שײַנעמ שלײַער,
ני טאק ראדא רעבע מײַער,
יאק יא ראדא א שײַנעמ שלײַער.

3. אוי, פרײַכאַװ רעבע נאָסנ,
אי פריװויאָז מעני א שײַנעמ כאָסנ,
ני טאָק ראדא רעבע נאָסנ,
יאק יא ראדא א שײַנעמ כאָסנ.

פאַרשריבנ אינ טשערנאָבל פונ אנ אלטער פרוי, 1923,
װאַר. צו נג. 13-14 — בא ג.מ. ז. 207, נג. 255-256
קאַהאַנ II, ז. 49, נומ. 34.

15

(ר ײַ כ ש ט ײ נ כ.)

1. אוי, װײ, מוטער,
די קאַצ לעקט די פוטער,
די הינער לײגנ די אײער,
די קאַלע גײט אינ שלײער.

2. דער כאָסנ גײט אינ טאלעס,
באַמ קאַפּצנ איז דער דאַלעס,
די קינדער זױגנ די פינגער,
די װײַבער שטאַרבנ פאַר הונגער.

בערדיטשעװ, 1926, װאַריאַנטנ. קאַהאַנ III, ז. 76,
נומ. 110, ג.מ. ז. 208, נומ. 258.

16

(קופּערשמיד ש.)

1. הערט זשע אויס מײַן נײַע פּאָלקע,
גיט א קוק, וויאזוי איך טאנצ,
איך גיי א קלײדל מיט אובאָרקעס
און די שיכלעך מיט א גלאנצ.

2. כ'טו זיך א דריי אהינ, אהער,
גייט דאָך צו דער קאוואלער.
כ'טו זיך א דריי אהער אהינ,
טוט מיך א ביס אינ האלדז א בינ.

לעטיטשעווסקע מ. בעלאָצערקווע, 1927.

17

(סקודיצקי ז.)

טאנצט, מיידנ,
הוליעט, ווײַבער,
מאָשקעס טאָכטער
נעמט א שנײַדער.
אָנ קליידער, אָנ נאדאנ
אבי א שיינער יונגערמאנ.

טענענבוים, כעלעמ. 1927. אנ אויסרופ בעשאס א טאנצ.

18

(האָרנשטיינ א.)

האָפּ-טשיקא מאָיא מילע,
און דעמ טאטנ די געדולע,
און דער מאמענ די נעכאָמע,
און דעמ קינד די נעשאָמע.

זשיטאָמיר, 1923. אויסרופ בעשאסנ טאנצנ קאָזאטשאָק.

19

(סקודיצקי ז.)

נעכטנ באדערנאכט
האָט מענ כאסענע געמאכט
שמענדריקנ מיט דער קאַלע.
טאנצנ, טאנצנ, טאנצנ, טאנצנ
דארפנ מיר דאָך אַלע.

גאָלדבערג ל., בריסק, 1935.

20

(קופערשמיד ש.)

1. הוליעט מענער, העפעט ווײַבער,
יאכנע־סאָסיע נעמט א שנײַדער,
יאכנע־סאָסיע וויל אימ ניט,
ווײַל עי קאָנ ניט גוט דעמ שניט.

בעלאָצערקווע, 1926.

21

(סקודיצקי ז.)

1. זײַט זשע מיר געזונט,
זײַט זשע מיר געזונט,
מײַנע ליבע מעכוטאָנים,
מיר לאָזנ איבער
דעמ כאָסנ בא אײַך,
איר זאָלט אימ ניט מאכנ
פארנ אזעספאָנעמ.

2. פארנ אזעספאָנעמ,
פארנ אזעספאָנעמ,
זאָלט איר אימ ניט מאכנ,
וואָרעמ, אז איר וועט שיקנ
די קאַלע צו אונדז
וועלנ מיר זי אויסלאכנ.

קאַניעווסקי אזריעל, 62 יאָר, קאָלווירטניק, שאָלעמ־אַלײכעמ, קאַליגינדאָרפער ראיאָנ, 1936.

22

(כאַדאָוועצער פ.)

1. מעכוטענעסטע מײַנע, מעכוטענעסטע געטרײַע,
|: לאָמיר זײַן אַפּ אײביק מעכוטאָנים, :|
|: כ'גיב אײַך אוועק מײַן טאָכטער פאַר א שנור,
זי זאָל בא אײַך ניט אָנווערן דאָס פּאָנעם. :|

2. מעכוטענעסטע מײַנע, מעכוטענעסטע געטרײַע,
|: מײַן קינד זאָלט איר פרי ניט וועקן, :|
|: און טאָמער וועט איר זען אַן אוולע אַפּ מײַן קינד,
ווי אַן אײגענע מאמע זאָלט איר דאָס פאַרדעקן. :|

3. מעכוטענעסטע מײַנע, מעכוטענעסטע געטרײַע,
|: אַפּ קינדער האָבן טוט מען בלוט פאַרגיסן, :|
|: און טאָמער וועט איר זען, אַז דער זון האָט ליב די שנור
זאָל עס אײַך גאָרניט פאַרדריסן. :|

סלאַוויטע, 1927

23

וואַריאַנט

(קופּערשמיד ש.)

1. איר פאָרט זיך שוין אוועק, איר פאָרט זיך שוין אוועק,
|: מײַנע ליבע מעכוטאָנים, :|
|: איך גיב זיך אײַך אוועק מײַן טאָכטער פאַר אײַן שנור, :|
|: זי זאָל בא אײַך ניט אָנווערן דאָס פּאָנעם. :|

2. אײדעם מײַנער, אײדעם געטרײַער,
|: דיך נעם איך פאַר אַן אײדעם; :|
|: איך גיב זיך דיר אוועק מײַן טאָכטער פאַר א ווײַב,
זי זאָל בא דיר ניט אָנווערן דעם גײדער. :|

3. מעכוטענעסטע מײַנע, מעכוטענעסטע געטרײַע,
|: איר זאָלט פון מײַן קינד ניט לאַכן, :|
|: טאָמער וועט איר זען אַן אוולע פון מײַן קינד,
ווי אַן אײגענע מוטער זאָלט איר עס פאַרגלײַכן. :|

4. מעכוטענעסטע מײַנע, מעכוטענעסטע געטרײַע,
|: איך פאָר צו אײַך מיט א פאריקל, :|
|: כאָטיא איך האָב געהערט, איר האָט זיך שיינע טעכטער,
איר נעמט א שנור איז זי אנ אנטיקל. :|

קאשטעליאנ ז. בעלאָצערקווע, 1930. וואריאנט צו נ.נ. 20–21 באסטאָמסקי, ז. 76, נומ. 10.

24

(גוטיאנסקי ב.)

1. אוי, זשאל, זשאל,
טײַ נע ווערנעטסיא,
צו דער בייזער שוויגער
מאמע, ניע כאָטשעטסיא.

2. פאָהאנײַ, פאָהאנײַ,
פאָר מײַנ קליאטשע,
אָדהאדײַ, אָדהאדײַ,
טשאָהאָ יא פלאטשו.

3. איידער בא דער שוויגער
פירעשקעס מיט שמאלצ,
בעסער בא דער מאמענ
סעכערעס מיט זאלצ.
אוי, זשאל, זשאל... אאוו.

4. איידער בא דער שוויגער
אפ פוכאָווע קישנ,
בעסער בא דער מאמענ
אפ די הוילע טישנ.
אוי, זשאל, זשאל... אאוו.

5. גיי איך גיך —
זאָגט זי, כ׳רײַס די שיך.
גיי איך פאמעלעך —
זאָגט זי כ׳בינ א נעווײלע.

אוי, זשאל, זשאל,
טײַנע ווערנעטסיא,
צו דער בייזער שוויגער
מאמע, ניע כאָטשעטסיא.

בלאָכ אווראָמ, סאָבאָליווקע, וויניצער געגנט, 1926, וואַריאַנט צו דער לעצטער סטראָפע — באָסטאָמסקי ז. 75 נומ. 9.

25

(קופּערשמיד ש.)

1. די מאמע האָט זיכ מיר אָפּגעגעבנ אונ האָט זיכ מיר אוועקגעגעבנ
פאר צוויי אונ צוואנציק מײַל, מײַל,
אונ האָט זיכ מיר אָנגעזאָגט, אונ אָנגעזאָגט, אונ אָנגעזאָגט,
איכ זאָל שוינ בא איר קיינמאָל ניט זײַנ, זײַנ.

2. בינ איכ נישט געוועזנ א יאָר אונ צוויי, א יאָר אונ צוויי,
איז דאָכ מיר געוואָרנ זייער וויי, זייער וויי,
האָב איכ זיכ געמאכט גרינג ווי א פייגעלע, גרינג ווי א פייגעלע,
אונ בינ צו איר געפלויגנ.

3. געפלויגנ, געפלויגנ דער גאָלדענער פויגל,
איבערנ געדיכטנ וואלד, וואלד;
אונ האָט זיכ פארלאָרנ איינ גאָלדענעמ פעדער,
אינ א פרעמדנ לאנד, לאנד.

4. טומ זיכ מיר אזוי נימ באנק דער גאָלדענער פעדער, דער גאָלדענער פעדער,
ווי די פּאווע אליינ, אליינ,
זינט איכ בינ אוועק פונ מײַנע טאטע-מאמע,
זיצ איכ אונ יאָמער אונ וויינ, וויינ.

5. בא מײַנ מאמענ — גילדענע פינגערלעכ אפ די פינגער,
גילדענע פינגערלעכ אפ די פינגער,
בא מײַנ שוויגער געשטאָרבנ פונ הונגער,
געשטאָרבנ פונ הונגער.

6. באַ מײַנ מאַמענ בײַלענע זעקעלעך אַפ די פּיס,
בײַלענע זעקעלעך אַפ די פּיס,
באַ מײַנ מאַמענ צוקער-זיס.

יאַראָסלאַווסקי מעני, 56 יאָר, הויז־ווירטנ, געזונגענ דאָס ליד אינ די קינדער־יאָרנ אינ דאָרפ שטשערבאקי, בעלאָצערקווער ראיאָנ, וואר. בערעגאָווסקי, „ייִדישע מוזיק־פאָלקלאָר“ I, ז. 214, נומ. 97. דאָס ליד שטאַמט אורשפּרינגלעך פונ א אוקראַיִנישנ פאָלקלאָר־ליד. זע ווײַטער, אינ די „באמערקונגענ אונ צוגאָבנ“, ז. 369, נומ. 7.

26

(ס ק ו ד י צ ק י ז.)

וואַריאַנט (פראַגמענט)

1. מײַנ הארצ, מײַנ הארצ ציט צו דיר,
דער פײַער פונ ליבע ברענט אינ מיר.
דו שיינער, דו פײַנער, דו פײַנער פּאסאָנ,
איך ליב דיך, דושע, צײַט וואָס איך קאָנ.

2. איך עס, אונ טרינק, אונ שלאָפ, אונ וואַך,
אונ שטיי מיר אופ מיט לײַטנ גלײַך —
גילדענע פינגערלעך אַפ די פינגער,
באַ מײַנ שוויגער בינ איך געשטאָרבנ פונ הונגער.

טעסלער מ., באָסלעוו, 1923.

27

(ט ש ע ר נ י א ק י.)

1. „וואָס'טו דאָרטנ אָפּגעטאָנ,
וואָס'טו דאָרטנ אָפּגעטאָנ
באַ דער בייזער שוויגער?“
„געוואשנ טיש אונ בענק,
מיט טרערעלעך געשווענקט,
מוטער, די ליבסטע, די מײַנע“.

2. „וואָס'טו דאָרטנ אָפּגעטאָנ,
וואָס'טו דאָרטנ אָפּגעטאָנ,
טאָכטער, די ליבסטע, די מײַנע?“
„ברויט האָב איך געקנעטנ,
מיט טרערעלעך פארגלעטנ,
מוטער, די ליבסטע די מײַנע“.

3. „וואָס'טו דאָרטנ אָפגעטאָנ,
וואָס'טו דאָרטנ אָפגעטאָנ,
טאָכטער, דו ליבסטע, דו מײַנע?"
„גרעט געוואשנ,
איבער אלע גאסנ,
מוטער, דו ליבסטע, דו מײַנע".

4. „אפ וואָס האָסטו דאָרטנ געשלאָפנ,
אפ וואָס האָסטו דאָרטנ געשלאָפנ,
טאָכטער, דו ליבסטע, דו מײַנע?"
„אפ א ביסעלע שטרוי,
אזא יונגינקע פרוי,
מוטער, דו ליבסטע, דו מײַנע".

5. „וואָס האָסטו דאָרטנ געגעסנ
בא דער בייזער שוויגער,
בא דעמ שווער דעמ קריגער?"
„א שטיקעלע ברויט,
געוווּנטשנ זיכ דעמ טויט,
מוטער, דו ליבסטע, דו מײַנע".

6. „וואָס'טו דאָרטנ געטרונקענ,
וואָס'טו דאָרטנ געטרונקענ,
טאָכטער, דו ליבסטע, דו מײַנע?"
„געטרונקענ ווײַנ
אונ סאמ איז אהינ ארײַנ,
מוטער, דו ליבסטע, דו מײַנע".

7. „פארבײַ וועמענ האָט מענ דיכ געטראָגנ,
פארבײַ וועמענ האָט מענ דיכ געטראָגנ,
טאָכטער, דו ליבסטע, דו מײַנע?"
„פארבײַ אלע פוסטע קלייטנ,
מע איז פילע ניט געגאנגענ באלייטנ,
מוטער, דו ליבסטע, דו מײַנע".

דעמסקע איטע, 50 יאָר, כאָטימסק, 1929. וואר. קאהאנ
III, ז. 78, נומ. 113.

(רײַכשטײן כ.)

1. „טאָכטער, דו ליב, טאָכטער דו מײַנ,
זאָלסט וויסנ, וויאַזוי מיט א שוויגער צו זײַנ.
אז דו וועסט גײנ אינ טיר ארײַנ,
זאָלסטו זי לאָזנ פריִער ארײַנ,
זאָלסט איר שטעלנ א בענקעלע אונטער די פיס,
וועט זי זאָגנ, אז דו ביסט צוקער-זיס.
לײג איר קישעלעכ אונטער די זײַטנ,
וועט זי דיכ לויבנ פאר אלע לײַטנ".

2. „כ'בינ געגאנ מיט איר אינ טיר ארײַנ,
אונ האָב זי געלאָזט פריִער ארײַנ,
אונ האָב איר געשטעלט א בענקעלע אונטער די פיס,
האָט זי געזאָגט, אז איכ בינ זײער מיִעס.
כ'האָב איר געלײגט קישעלעכ אונטער די זײַטנ,
האָט זי מיכ געשאָלטנ פאר אלע לײַטנ".

3. (איז זי פארשלאפט געוואָרנ, זאָגט זי:)
„מאנ דו ליבס, מאנ דו מײַנס,
לויפ־זשע גיכ אינ סטאנ[1] ארײַנ,
אונ קלויב מיר אויס די בעסטע פאָר פערד,
אונ לויפ ברענגענ מײַנ מאמענ אהער".

4. אײדער ער איז פארלאָפנ אפ דעם בריק,
איז שוינ די לעוויַיע געגאנגענ צוריק,
ער איז געקומענ אפ דער טיר,
האָט מענ אים געטראָגנ א גלעזעלע ביר.
(זאָגט ער:)
„וואָס טויג מיר אײַער גלעזעלע ביר,
אז אײַער טאָכטער איז שוינ ניט פאר מיר".

5. (איז זי געקומענ צו דער מאמענ צו כאָלעמ, זאָגט זי:)
„מאמע מײַנע, מאמע געטרײַע,
כ'האָב געגעסנ קאָרנ ברויט

---

1 שטאַל—(פויליש Stajnia)

און האָב אזוי יונג באקומען דעם טויט,
בין אײַנגעשלאָפן אף א זעקעלע ערד,
און דארף אזוי ליגן יונג אין דער ערד".

רײַכשטיין פייגע, ארבעטערן פון פאפיראָסן־פאבריק,
בערדיטשעוו, 1926, די „רעמארקעס" אין די סטראָפעס
5־3 זײַנען פונעם זינגער.

29

ווארִיאנט

(גוטיאנסקי ב.)

1. ס'האָט זיך מיר געכאָלעמט א כאָלעמל אײַן,
אז איך וועל נעמען פון קראקאָוו א מאן.
פון קראקאָוו א מאן האָב איך גענומען,
צו בייזע שווער און שוויגער בין איך אָנגעקומען.

2. „שוויגער דו ליבסטע, שוויגער דו מײַן,
רופ זשע מיר מײַן מאן ארײַן,
טאָמער וועט מיר גרינגער זײַן."

3. „מאן דו ליבסטער, מאן דו מײַן,
טו א וואָרף דעם זאָטל אין דער ערד
און שפאן אײַן די בעסטע פערד,
דו זאָלסט פאָרן הונדערט מײַל,
גלײַך צו מײַן מוטער אין שטוב ארײַן".

4. „שוויגער דו ליבסטע, שוויגער דו מײַן,
זעצ זיך מיט מיר אין קארעטע ארײַן,
טאָמער וועט איר גרינגער זײַן".

5. „אוי, א קלאָג און ווי און ווינד,
וואָס מאכט דאָרט מײַן ליב קינד?"

6. „אײַער טאָכטער איז פריש און געזונט,
נאָר זי גייט שווער צו קינד".

7. ווי זי איז געקומען אפן בריק,
פאָרט דער דאָקטער שוין צוריק

ווי זי איז געקומען אפּן מיסט,
זויגט דאָס קינד די פרעמדע בריסט.
ווי זי איז געקומען צו דער טיר,
טראָגט מען די טאָכטער אקעגן איר.

8. „אוי, איז מיר אין מײַן לײַב,
כ'וועל ניט האָבן אזא ווײַב“.

9. „וואָס איז דיר אין דײַן לײַב,
און צו מיר איז דאָך א קלאָג, —
דרײַ געפּאשעס אין איין טאָג“.

בערשאַד, 1926, וואַריאַנט צו נ.נ, 26, 27, ג.מ. ז. 223–226, נומערן 269–270, קאהאן ||, ז. 63, נומ. 3.

30

1. מאמע מײַנע, צי בין איך ניט א טאָכטער דײַנע?
צי בין איך ניט א טאָכטער דײַנע?
דו האָסט מיך כאסענע געמאכט
אין א גרויס הויזגעזינד...

2. ווי מע האָט זיך געזעצט וואַרעמעס עסן,
|: אין דער שנור האָט מען, אוי, פאַרגעסן. :|

3. ווי מע האָט דעם וואַרעמעס אָפּגעגעסן,
|: האָט מען דער שנור געהייסן וואַסער ברענגען. :|

4. ווי איך בין נאָר צום ברונעם צוגעקומען,
|: איז מיר פאַרלאָפּן מיט גרינע שווימען. :|

5. ווי איך בין נאָר צו דער שטוב צוגעקומען,
|: א ראַזגאָוואָר האָט מען פון מיר פאַרנומען. :|

6. „איידער, מײַן זון, זאָלסט זי ליב האָבן,
|: בעסער זאָלסטו זי פײַנט האָבן“. :|

7. „איידער, מאמע, איך זאָל זי פײַנט האָבנ,
:בעסער וועל אײך מיט איר קינדער האָבנ״.:

8. „איידער, מײַנ זונ, זאָלסט מיט איר קינדער האָבנ.
:בעסער זאָלסטו זי א יונגע באגראָבנ״.:

9. „איידער, מאמע, איך זאָל זי א יונגע באגראָבנ,
:בעסער וועל איך אינ איר נאכעס האָבנ״.:

10. „איידער, מײַנ זונ, זאָלסט אינ איר נאכעס האָבנ,
:בעסער זאָל איך אײַךביידע באגראָבנ״.:

11. „מאמע, אז דו וועסט אונדז ביידע באגראָבנ,
:ווער זשע וועט נאָך דיר קאדיש זאָגנ?״:

12. „איך בינ מאסקים א קאדיש דינגענ,
:אבי נאָך אײַך זאָלנ גלעקלעך קלינגענ״.:

13. „איידער, מאמע, עס זאָל נאָך אונדז גלעקער קלינגענ,
:בעסער זאָל מענ נאָך דיר נאָכגייענ זינגענ״.:

(פונעם אנסקי־ארכיוו). דאָס דאָזיקע ליד און זײַנ וואריאנט, וואָס מיר ברענגענ אונטנ, שטאמענ אורשפרינגלעך פונ אנ אוקראַינישנ פאָלקלאָר־ליד. זע ווײַטער, אינ די „באמערקונגענ און צוגאָבנ״, ז. 365, נומ. 5. דער מוטערס רעפליק „אבי נאָך אײַך זאָלנ גלעקלעך קלינגענ״ און אויך דעם זונס ענטפער — „איידער מאמע, עס זאָל נאָך אונדז גלעקער קלינגענ, בעסער זאָל מענ נאָך דיר נאָכגייענ זינגענ״ — זײַנענ אפאָנעם וואָרט אינ וואָרט איבערגעזעצט פונ אוקראַינישׂ — אינ ייִדישנ שפּייגער האָט מענ ניט געוווּסט פונ באגלייטנ א טויטנ מיט גלעקער־געקלאנג.

31

ווארִיאנט

(רעזניק ל.

1. אזא שווארצע און אזא גרינע
פונ אזא מינ ווײַטער מעדינע.

2. מ׳האָט גענומענ אזא׳נ איידל קינד
און מע האָט ארײַנגעגעבנ אינ אזא גרויס הויזגעזינד.

3. דאָס גרויסע הויזגעזינד האָט זיך געזעצט וואַרעמעס עסן,
אונ אין דער שנור האָט מען זיך גאָר פאַרגעסן.

4. די שוויגער האָט גענומען דעם עמער־שטריק
אונ האָט די שנור נאָך וואַסער אַוועקגעשיקט.

5. ביז זי האָט דעם ברונעם אָפּגעשלאָסן,
אַנ עמער טרערן האָט זי אָנגעגאָסן.

6. ביז די שנור איז צוגעגאַנ צום טיר,
הערט זי ווי די שוויגער רעדט אַפּ איר.

7. „זינו מײַנער, זינו געטרײַער,
נישט אַזוי ווי דו ביסט אַ זונ מײַנער,
נישט אַזוי ווי איך בינ אַ מאַמע דײַנע,—
טו אַ קוק, ווי דאָס שטיבעלע איז ניט אויסגעקערט,
אונ ווי דאָס בעטעלע איז נישט פאַרבעט,
אַבי דאָס קעפּעלע איז צוגעגלעט".

8. „מאַמע מײַנע, מאַמע געטרײַע,
נישט אַזוי ווי דו ביסט אַ מאַמע מײַנע,
נישט אַזוי ווי איך בינ אַ זונ דײַנער,—
לאָז דיך ניט אַרג, ווי דאָס שטיבעלע איז נישט אויסגעקערט,
אונ ווי דאָס בעטעלע איז נישט פאַרבעט, —
אַבי דאָס קעפּעלע איז צוגעגלעט".

9. „זינו מײַנער, זונ געטרײַער,
נישט אַזוי ווי דו ביסט אַ זונ מײַנער,
נישט אַזוי ווי איך בינ אַ מאַמע דײַנע, —
|: איידער דו זאָלסט זי ליב האָבנ,
בעסער זאָלסטו זי פײַנט האָבנ". :|

10. „מאַמע מײַנע, מאַמע געטרײַע,
נישט אַזוי ווי דו ביסט אַ מאַמע מײַנע,
נישט אַזוי ווי איך בינ אַ זונ דײַנער, —
|: איידער איך זאָל זי פײַנט האָבנ,
בעסער זאָל איך זי ליב האָבנ". :|

11. „זינו מײַנער, זון געטרײַער,
נישט אזוי ווי דו ביסט א זון מײַנער,
נישט אזוי ווי איך בין א מאמע דײַנע, —
|: איידער דו זאָלסט זי ליב האָבן,
בעסער זאָלסטו זי באגראָבן״. :|

12. „מאמע מײַנע, מאמע געטרײַע,
נישט אזוי ווי דו ביסט א מאמע מײַנע...
. . . .״

פארשריבן אין דער קאָלאָניע ראָזשעוו אין 1915
יאָר. וואר. צו נומ. 30, 31 — קאהאן II, ז. 6, נומ. 12.

32

(ד י א מ א נ ט מ.)

1. אוי, ווו נעמ איך אמאָליקע יאָרן,
ווען איך בין א מײדעלע געווען,
אוי, ווו נעמ איך אמאָליקע יאָרן
מיט מײַן קאָפּ בלאָנדינישע האָר...
אוי, וויי, שוועסטערלעך, אוי, ס׳ניט גוט,
אוי, וויי, כאסענע האָבן הייס איך ניט.
די צײַט גייט אוועק
אין צאָרעס און שרעק,
אוי, ווו נעמ איך אמאָליקע יאָרן.

2. אוי, ווו נעמ איך אמאָליקע יאָרן,
ווען איך בין געווען יונג און שיין,
אוי, ווו נעמ איך אמאָליקע יאָרן,
קיין קינד אין די אויגן ניט געזען.
אוי, וויי, שוועסטערלעך, אוי ס׳איז ניט גוט,
אוי, וויי, כאסענע האָבן הייס איך ניט.
די צײַט גייט אוועק
אין צאָרעס און אין שרעק.
אוי, ווו נעמ איך אמאָליקע יאָרן.

פּאָליאַק, שנײַדערין, קיִעוו, 1925.

33

1. שטייט א מויער, וועד (!) איז שיינ,
זיצט א פריילנ אונ פארגיסט געווינ.
לעבנ איר שטייט א קאוואלער
אונ פרעגט: „פריילנ, וואָס איז מיט אייך דער מער?״

2. „איר שיינע פריילנ, איר פיינע פריילנ,
וואָס טוט איר טרערנ פארגיסנ?
וואָס אינ דער וועלט אונ וואָס אייך פעלט,
עפשער קאָנ איך פונ אייערע צאָרעס וויסנ?״

3. „מיינע צאָרעס אויסצודערציילנ
דארפ געדויערנ דריי יאָר מיט א נאכט,
איך האָב געליבט יענקעלעג, ווי מיינ גאנצנ לעבנ,
ערשט מע האָט מיר אנ אלטנ יידנ געבראכט.

4. ער איז אלט, ער איז קאלט,
ער איז שוינ אלט פינפ אונ זיבעציק יאָר.
ער קאָנ ניט גיינ, אינ מויל קיינ ציינ
אונ אינ קאָפ קיינ שווארצע האָר״.

5. „איר שיינע מיידל, לאָמיר ריידנ קריק,
איז פאר אייך א גרויסער גליק,
א מיידל, וואָס האָט ניט פונוואנענ קיינ נאדנ צו געבנ,
האָט מענ געגעבנ א כאנ צו לעבנ״.

6. „ער איז שוינ אלט, ער איז שוינ קאלט,
ער איז אלט פינפ אונ זיבעציק יאָר,
ער קאָנ ניט גיינ, אינ מויל קיינ ציינ,
אונ אינ קאָפ קיינ שווארצע האָר.

7. עס קומט דער פרימאָרגנ, טו איך לייענ, באָרגנ,
גיטאָ אפ דער הויצאָע,
די טיר פארמאכט ביז האלבע נאכט,
מע קאָנ אפנ גאס ניט ארויס.
איך דערמאָנ זיך אפ עם,
טוט אינ הארצנ א קלעם,
אוי, גוואלד, ווו נעמט מענ עם״...

(מאטעריאלנ פונ דער היסט. עטנ. געז.)

34

(קופערשמיד ש.)

אן אלמען נעמט א מיידל זונטיק, זונטיק,
גרייט ער צו א שטעקן אפ מאָנטיק, אפ מאָנטיק,
דינסטיק הייבט ער זי אָן צו יאָגן,
מיטוואָך הייבט ער זי אָן צו שלאָגן, צו שלאָגן,
דאָנערשטיק הייבט זי אָן צו וויינען,
פרײַטיק מאכט זי א גוטן קוגל דעם מאן צו באשיינען,
שאבעס עסט ער זיך אָן,
זונטיק הייבט ער ווײַטער אָן.

יאראָסלאווסקי סימכע, לערער, 63 יאָר, בעלאָצערקווע, 1935.

35

(קופערשמיד ש.)

קופלעטן

1. א יאָר נאָך מײַן כאסענע זעט, ווי איך קוק אויס,
טײַנעט א יונג ווײַבעלע, כליפעט זייער שטארק, —
גוטע, ליבע שוועסטערלעך, דעם סאָד זאָג איך אײַך אויס,
אז א מאן איז נאָר א צאָרע אפ דעם קאָפּ.

2. געווען בין איך א מיידעלע פרייליך און מוירעדיק, (!)
געשפּילט מיט יונגע לײַטעלעך האָב איך דאן,
הײַנט בין איך א ייִדענע בלייך און מאָרעשכוירעדיק,
אלעס, ווײַל איך האָב געוואָלט אזוי א מאן.

3. געמיינט האָב איך אוואדע, אז ליב האָט מיך מײַן טײַערער,
ווײַל איך האָב אים אזויפיל מי געקאָסט,
איך וועל לעבן נאָך דער כאסענע גליקלעך און פײַעריק (!),
צום סאָף האָט זיך א בוידעם אויסגעלאָזט.

4. איידער איך האָב זיך ארומגעזען,
קאָן איך שוין אין גאס ארײַן ניט גיין,
באשערט פון גאָט א זיבעלע,
א קינד, גרויס ווי א ציבעלע.
פון דעם קליינעם נעפעשל האָב איך דעם טויט,

א קאטערל, א הוסטעלע,
סע זויגט און סע ציט דאָס ברוסטעלע,
ליבער איז צו בלײַבן נאָך א מויד.

5. ער גייט זיך אין טעאטערל און נעמט זיך א סיט[1] א טײַערן,
און מיך נעמען מיט זיך וויל ער נישט.
ער זאָגט, איך בין באשאפן נאָר צום וואשן און צום שײַערן,
און קאָכן און דערלאַנגען גרייט צום טיש.

6. זאָג איך אים, ער זאָל אָן מיר ניט גיין,
הייסט ער מיר שרײַען אפ די ציין.
ער כאפט זיך באלד זײַן שטעקעלע
און לאָזט מיך מיט דעם ברעקעלע,
זינג איך מיר א טרויערדיקע ליד.

7. פון דער העלער הויט —
סע ווײנט, סע שרײַט דאָס פיצעלע,
עס העלפט נישט קיין וואָרט, קיין שמיצעלע,
און ליבער איז נאָך צו בלײַבן א מויד.

טאנקאָנאגע, שילער, בעלאָצערקווע, 1934. וואר. פאָלק־לאָר־לידער I, ז. 134, נומ. 6.

36

(גוטיאנסקי ב.)

1. בין איך מיר א יינגערמאנטשיק,
דארף איך האָבן א ווײַבעלע.
עפשער וועט איר וועלן וויסן,
וויאזוי זאָל הייסן דאָס ווײַבעלע?
כײַע־צור,[2] אז ווײ צו מײַנע יאָר.

2. אז איך האָב שוין א ווײַבעלע,
דארף איך האָבן א קינד.
עפשער וועט איר וועלן וויסן,

1 אן אָרט.
2 אפאָנעם, כײַע־סאָרע.

וויאזוי זאָל הייסן דאָס קינד?
זיַיט-געזונט הייסט דאָס קינד,
כיַיע-צור אז וויי איז צו מיַינע יאָר.

3. אז איך האָב שוין א קינד,
דארף איך האָבן א ניאנקע.
עפשער וועט איר וועלן וויסן,
וויאזוי זאָל הייסן די ניאנקע?
איוואנקע הייסט די ניאנקע,
זיַיט-געזונט, הייסט דאָס קינד,
כיַיע-צור, אז וויי איז צו מיַינע יאָר.

4. אז איך האָב שוין א ניאנקע,
דארף איך א קו האָבן,
עפשער וועט איר וועלן וויסן,
וויאזוי הייסט די קו?
סאלימי הייסט די קו.
איוואנקע הייסט די ניאנקע... אאוו.

5. אז איך האָב שוין א קו,
דארף איך א פאסטעך האָבן.
עפשער וועט איר וועלן וויסן,
וויאזוי זאָל הייסן דער פאסטעך.
איסאסאָק הייסט דער פאסטעך,
סאלימי הייסט די קו... אאוו.

6. אז איך האָב שוין א פאסטעך,
דארף איך א פערד האָבן,
עפשער וועט איר וועלן וויסן,
וויאזוי זאָל הייסן דאָס פערד?
גיי אין דר'ערד הייסט דאָס פערד,
איסאסאָק הייסט דער פאסטעך... אאוו.

7. אז איך האָב שוין א פערד,
דארף איך א וואָגן האָבן,
עפשער וועט איר וועלן וויסן,
וויאזוי זאָל הייסן דער וואָגן?
ווער באגראָבן הייסט דער וואָגן.
גיי אין דר'ערד הייסט דאָס פערד... אאוו.

8. אז איך האָב שוין א וואָגן,
דאַרף איך א בײַטש האָבן,
עפּשער וועט איר וועלן וויסן,
וויאַזוי זאָל הייסן די בײַטש?
פּיטש־פּאַטש הייסט די בײַטש,
ווער באַגראָבן הייסט דער וואָגן,
גיי אין דר׳ערד הייסט דאָס פערד,
איסאַסאָק הייסט דער פּאַסטעך,
סאַלימי הייסט די קו,
איוואַנקע הייסט די ניאַנקע,
זײַט-געזונט הייסט דאָס קינד,
כײַע־צור, אז ווײ איז צו מײַנע יאָר.

לערנער יאָסל, געהערט דאָס ליד קינדווײַז אין דאָרף
פּיאַטיוּוקע, טולטשינער קרײַז, פֿון א בעטלער.

37

(סקודיצקי ז.)

וואַריאַנט

1. בין איך א יונגער קנאַבע,
דאַרף איך א פראָ האַבען
מוס איך ווײַסען,
ווי די פראָ וועט הײַסען.
כײַעלע כאַיאָ הייסט מײַן ליבע פראָ.

2. האַבע איך א פראָ,
באַדאַרף איך א קינדע האַבען,
מוס איך ווײַסען,
ווי דאָס קינד וועט הײַסען.
סאָרע־הינדע הייסט דאָס קינדע.
כײַעלע-כאַיאָ הייסט מײַן ליבע פראָ.

3. האָב איך מיר א קינדע,
מוס איך א וויגעלע האַבען,
מוס איך ווײַסען,
ווי דאַס וויגעלע ט׳הײַסען.

ציגעלע מיגעלע הייסט דאָס וויגעלע,
סאָרע־הינדע הייסט דאָס קינדע,
כײַעלע-כאיאָ הייסט מײַנ ליבע פראָ.

4. האָב איך מיר א וויגעלע,
מוס איך א קארעטשע האבענ,
מוס איך ווײַסענ,
ווי די קארעטשע ט'הײַסענ.
העטשע־מעטשע הייסט די קארעטשע,
ציגעלע-מיגעלע הייסט דאָס וויגעלע,
סאָרע־הינדע הייסט דאָס קינדע,
כײַעלע־כאיאָ הייסט מײַנ ליבע פראָ.

5. האָב איך מיר א קארעטשע,
באדארפ איך פפערדע האבענ,
מוס איך ווײַסענ,
ווי די פפערדע הײַסנ.
ליג אינ דר'ערדע, הייסנ די פפערדע,
העטשע־מעטשע הייסט די קארעטשע,
ציגעלע־מיגעלע הייסט דאָס וויגעלע,
סאָרע־הינדע הייסט דאָס קינדע,
כײַעלע-כאיאָ הייסט מײַנ ליבע פראָ.

קאהאנ עליע, געהערט פונ כאנע לעווינא, קיעוו, 1934.
וואר. צו נומ. 34, 35—ג.מ. ז. 99, נ. 128.

38

(טשערניאק י.)

(באמ שפילנ מיט קינדער)

1. מיטנ פיסעלע
נאָכ א ביסעלע
טאנצ, זונעלע, טאנצ.
מיטנ קעפעלע,
ווי אנ עפעלע,
טאנצ, זונעלע, טאנצ.

2. מיטנ מײַלעלע,
ווי א גדײַלעלע,

טאנץ, זונעלע, טאנץ.
מיטן נעזעלע,
ווי א העזעלע,
טאנץ, זונעלע, טאנץ.

3. מיט די זײַטעלעך,
ווי די לײַטעלעך,
טאנץ, זונעלע, טאנץ.
מיטן...
צו די מישפּאָכעס,
טאנץ, זונעלע, טאנץ.

פרײדינא מ., כאָטימסק, 1927.

39

1. אוי, ווײ, מײַן ווײַבעלע איז קראנק,
שיקן נאָך א דאָקטער טוט מיר באנק,
אײדער געבן דעם דאָקטער א צווײער,
בעסער קויפן צווײ שאָק אײער.[1]

2. פון זיבן צווײ,
ווו זשע זײַנען זײ?
געשטאָרבן זײַנען זײ,
באגראָבן האָט מען זײ.

(פונעם אנסקי־ארכיוו), גינזבורג בערל, בוכהאלטער,
17 יאָר, אנאָפּאָל, 1913.

40

(געלבמאַן א.)

1. „א גוטן אָוונט אײַך, ברײַנע,
טײַערע שכײנע מײַנע,
לײַט זשע מיר א פּעטרעשקע
די יויך צו פארבראָקן".

1 אין א צווייטן וואריאנט: „אײדער געבן דעם דאָקטער א גילדן, בעסער גײן אין קאָרטן שפּילן".

„א פעטרעשקע האָב איכ פארגעסנ צו קויפנ,
דאָס פלייש האָט מיר מײַנ מאנ געבראכט,
אוי, די יויכ ועט דאָרט אויסלויפנ,
האָט זשע מיר א גוטע נאכט".

2. „א גוטנ אָוונט אײַכ, ברײַנע,
טײַערע שכיינע מײַנע,
לײַט זשע מיר א ציבעלע
די יויכ צו פארבראָקנ".
„א ציבעלע האָב איכ פארגעסנ צו קויפנ,
די גרויפנ האָט מיר דער מאנ געבראכט.
די יויכ וועט דאָרט נאָכ אויסלויפנ,
האָט זשע מיר א גוטע נאכט".

3. „מיט מײַנ מאנ האָב איכ זיכ איבערגעבעטנ,
פיל סיניקעס האָט ער מיר געמאכט.
איכ זאָל צײַט האָבנ, וואָלט איכ אײַכ געוויזנ,
האָט זשע מיר א גוטע נאכט".

מעזשבעזש. 1929. ווארר. קיפניס I, ז. 119. זע באמערקונג
צו נומער 85, ז. 223.

41

(טשערניאק י.)

שענקט איינ נעדאָווע,
א יידישע מוידכנ ליגט אינ קימפעט,
זי האָט דאָכ דאָס אינ לעבנ ניט געטראכט.
די העמדעלע האָט זי אויסגעטאָנ, א וויקעלע געמאכט,
דער בייזער נויט האָט איר דערצו געבראכט.

פריידינע מ., נייטערנ, 50 יאָר, כאָטימסק, 1929.

42

(רײַכשטיינ כ.)

1. מע האָט זי דאָכ שוינ אפנ בעט ארופגעלייגט,
אונ ער גלייבט נאָכ ניט —
„שטיי אופ מײַנ ווײַב, די קינדער ווילנ עסנ
אונ דו גיסט זיי ניט".

2. מע האָט דאָך איר שוין א רעצעפּט געבראַכט,
אונ ער גלייבט נאָך ניט —
„שטיי אוף, מײַן ווײַב, די קינדער ווילן עסן,
אונ דו גיסט זיי ניט".

3. מע האָט זי דאָך שוין מיט א טיכל פאַרדעקט,
אונ ער גלייבט נאָך ניט —
„שטיי אוף, מײַן ווײַב, די קינדער ווילן עסן,
אונ דו גיסט זיי ניט".

4. מע האָט דאָך איר שוין טאכריכים אָנגעטאָן,
אונ ער גלייבט נאָך ניט —
„שטיי אוף מײַן ווײַב, די קינדער ווילן עסן,
אונ דו גיסט זיי ניט".

5. מע האָט זי דאָך שוין אף דער מיטע ארופגעלייגט,
אונ ער גלייבט נאָך ניט.
„הײַנט קינדערלעך ווײנט אונ קלאָגט,
איר האָט שוין קײן מאמע ניט".

פייגע רײַכשטיין, אן ארבעטערן פון פּאַפּיראָסן־פאַבריק,
בערדיטשעוו, 1926. וואר. ג.מ. ז. 234, נומ. 281,
קאהאַנ, II, ז. 81, נומ. 17.

43

(טשערניאק י.)

1. אף די הויכע בערג, וואָס זײַנען מיט גראָז באוואָקסן,
דאָרט שטייט אן אַלטער מאַנ
אונ גראָבט אויס אף א יונגנ מאַנ,
אוי, אוי, א קײוועַר.

2. ער שרײַט צו זײַן פרוי,
אונ זאָגט איר אזוי:
„קום אהערצו, מײַן פרוי
אונדזער איינציקער קינד, אוי, אוי,
צו באגראָבנ".

3. זי נעמט אים ארום
אונ באוואשט אים מיט טרערנ.

„ריבוינעשעלוילעם, וואָס האָסטו פאַרלאָשן
אונדזער שטיקעלע ליכט?“

4. „מײַן איינציקער קינד,
מײַן געטרײַסטער בריליאַנט,
וויאַזוי זאָל איך פון דיר אָראָפּנעמען מײַנע אויגן,
אַז נעכטן אין דער צײַט,
ווי אַ פרײַנקע פייגעלע אַרומגעפלויגן“...

5. זי נעמט אים אַראָפּ
און טראָגט אים געשווינד צו זײַן קייווער.

דעמסקע איטע, כאָטימסק, 1927.

44

(טשערניאַק י.)

וואַריאַנט

1. די הויכענע בערג, די הויכענע בערג,
וואָס זיי זײַנען מיט גראָזן פאַרוואַקסן,
[דאָרט] שטייט אַן אַלטער מאַן
און גראָבט אַפּ אַ יונגנמאַן,
אוי, אוי, אוי, איין קייווער.

2. „מײַן טײַערער בריליאַנט,
מײַן הייסינקע בלוט,
מײַן וואַרעמינקע מילך,
וויאַזוי האָט דיך דער אַבזשער געשטאָכן?
וויאַזוי האָט דיך דער מאַלכאַמאָוועס געבראָכן?
אַז נעכטן אין דיזער צײַט,
ווי איין פרײַנקע פייגעלע איז ער אומגעפלויגן...

3. ריבוינעשעלוילאָם, וואָס האָסטו דאָס געטאָן,
וואָס האָסטו פאַרלאָשן מײַן שטיקעלע ליכט?
איין צאָרע, איין פּליאַגע[1] האָט מיך אינדרײַען געשען,
איך וועל שוין אים קיינמאָל ניט זען“...

פריידינע מ., בייטערן, 50 יאָר, כאָטימסק, 1927.

---

1 דײַטש — Plage, דה. פּלאָג.

45

(טשערניאק י.)

1. פליט איינ קאטשקעלע איבערנ יאם
אונ רייסט קרייטעכער גאָר אָנ א יאַם,
אונ רייסט קרייטעכער, הארצעניו, גאָר אָנ א יאַם.

2. געגוג שוינ דיר, וויבעלע, קרייטעכער רייסנ,
גיי דו ווערסט דערוויסנ דעמ מאנ אינ ווייסנ,
גיי דו ווערסט דערוויסנ, הארצעניו, דעמ מאנ אינ ווייסנ.

3. איצטער, קינדערלעכ, שטעלט זיכ אָנ א זייט,
אייער פאָטער איז געשטאָרבנ גאָר אָנ א צייט,
אייער פאָטער איז געשטאָרבנ, קינדערלעכ, גאָר אָנ א צייט.

4. איצטער, קינדערלעכ, שטעלט זיכ ארומ מיר,
פיר וואָכנ שלוישימ האָבנ מיר,
פיר וואָכנ שלוישימ, קינדערלעכ, האָבנ מיר.

5. איצטער, קינדערלעכ, האָרעוועט,
איינ קראנקע מוטער האָדעוועט,
איינ קראנקע מוטער, קינדערלעכ, האָדעוועט.

6. איצטער, קינדערלעכ, האָרעוועט,
איינ אלטע מוטער האָדעוועט,
יינ אלטע מוטער, קינדערלעכ, האָדעוועט.

פריידינע מ., נייטערנ, 50 יאָר, כאַטימסק, 1927.

46

וואריאנט

(טשערניאק י.)

1. קאטשעט זיכ א יאשטשיקל איבערנ יאם,
געלאָזנ קינדער אינמיטנ יאם,
געלאָזנ קינדערלעכ, דושעניו, אינמיטנ יאם.

2. איצטער, קינדערלעכ, האָרעוועט,
א קראנקע מוטער האָדעוועט,
א קראנקע מוטער, קינדערלעכ, האָדעוועט.

3. איצטער, קינדערלעך, שטעלט זיך ארום זײַט,
אײַער טאטע איז געשטאָרבן אָן א צײַט,
אײַער טאטע איז געשטאָרבן, קינדערלעך, גאָר אָן א צײַט.

4. איצטער, קינדערלעך, שטעלט זיך ארום מיר,
פיר וואָכן שלושים האָבן מיר,
פיר וואָכן שלושים, קינדערלעך, האָבן מיר.

5. איצטער, ווײַבעלעך, געגוג אײַך קריִע רײַסן,
גייט טוט אָן מײַן מאן אין ווײַסן,
גייט טוט אָן, ווײַבעלעך, מײַן מאן אין ווײַסן.

עסקינע ב., זאָקנמאכערג, כאָטימסק, 1928. זע ווײַטער, אין די „באמערקונגען און צוגאָבן", ז. 356.

47

(סקודיצקי ז.)

1. יידל האָט אין שול ניט געקאָנט אײַנשטיין,
פון זײַנע אויגן האָבן אים געגאָסן טרערן,
און אין הארצן האָט ער זיך געקלערט,
ווהין זאָל ער זיך קערן.

2. יידל איז געקומען אהיים,
איז ער געווען אזוי ווי די ערד שווארץ,
צו זײַנע קינדער האָט ער ניט געקאָנט צוגיין —
סע איז אים געווען פארביטערט זײַן הארץ.

3. יידל האָט זיך אופגעכאַפּט באנאכט,
איז קאָשע געוואָרן איר.
זי פרעגט אים: „יידל, וואָס זוכסטו?"
ענטפערט ער: „א שטיקעלע פאפיר".

4. די מענטשן, וואָס זײַנען אינדערפרי צום שטעטל צוגעגאנגען,
האָבן זיך אָנגענומען מיט ווייטעקן, מיט צאָרעס,
מע גיט א פרעג: „ווער האָט זיך דאָרט געקוילעט?"
„בא פערעלמאנען דער גרעסטער מעשאָרעס".

5. א שויכעט, אז ער קוילעט אנ אָקס,
קוילעט ער אימ מיט א מעסער,
אונ ייִדל האָט זיכ אליינ געקוילעט,
מע דארפ שוינ ניט שענער אונ בעסער.

6. אז א מענטש גיט זיכ א שניט א פינגער,
טוט זיכ אימ אויכעט וויי —
אונ ייִדל האָט זיכ אליינ געקוילעט
אונ האָט ניט געגעבנ קיינ געשריי!

7. מיינט איר, ער איז אנ אלטער געוועג,
ער איז געוועג נאָכ גאָר א מיטעלער ייִד,
זײַנ אומגליק האָט אימ געבעכ געשענ
איבער איינ ביטערנ יאריד.

8. ייִדל איז געפאָרנ אפ א יאריד
אונ האָט דערלייגט זייער פיל געלט,
אזוי איז ער געקומענ אהיימ
אונ האָט זיכ אומגעבראכט פונ דער וועלט.

כאזאנאָוויטש איטע, שטוב-ווירטנ, 44 יאָר, קיִעוו, 1926.

48

(קופערשמיד ש.)

1. ייִדל דער רויטער איז געפאָרנ אפ א יאריד
אונ האָט דערלייגט א סאכ געלט,
פונעמ יאריד איז ער געפאָרנ,
שווארצ איז ער געוועג ווי די ערד.

2. געקומענ דער טאָג פונ יאָמקיפּער,
איז ער ארומגעגאנגענ אונ געבראָכנ מיט די הענט,
צו גאָטס נאָמענ אינדערפרי, אוי, וויי איז מיר,
איז ער געוואָרנ, ווי אינ פײַער פארברענט.

3. לויפנ ארויס די זעקס קליינע קינדער
מיט א גרויס קאָל:
„ייִדל דער רויטער האָט זיכ אליינ געקוילעט

בא רעוווצקענ אינ דער פוסטער שטאָל.
יידל דער רויטער האָט זיך אליינ געקוילעט,
אָנ א שויכעט אונ אָנ א טאקטע".

4. פארוואָס האָט ער זיך פריער ניט געקוילעט,
וואָס איז אימ געוואָרנ אזא בראָך? —
א קאלע-מויד איז בא אימ פונ א לאָמפ פארברענט געוואָרנ
אינ דער צייט, ווענ ס'האָט געדארפט זיינ די כאסענע-וואָך.

שעפס מירל, בעלאָצערקווע, 1927.

49

וואריאנט

(קופערשמיד ש.)

1. אפנ יאריד איז ער געפאָרנ
אונ האָט זיך דערלייגט א סאך געלט,
|: צום ווייב איז ער שוינ ניט צוגעגאנגענ,
ווייל ס'איז אימ געווענ פארשטערט. :|

2. יאָמקיפער אינ שול איז ער געגאנגענ
אונ האָט זיך, אוי, וויי, נאָר געטראכט,
|: אונ האָט זיך, אוי, וויי, נאָר געטראכט,
ווי זשע נעמט זיך צו מענטשנ דער טויט. :|

3. יאָמקיפער פונעם שול איז ער געגאנגענ,
אונ איז שוינ אהיימ ניט כאָ־געגאנגענ.
|: ווי זשע האָט מענ אימ געפונענ געקוילעט, —
בא רובמשינסקינ אינ דער פוסטער שטאל. :|

4. דאָס ווייב אונ קינדער אינאיינעמ,
זיי שטייענ ארומ אימ.
|: די קאָפ ליגט ניט ווייט אָפגערוקט פונעמ גופ,
אונ די קינדערלעך שרייענ „טאטעניו, שטיי אופ". :|

בעלאָצערקווע, 1928.

50

(כאַראָוועצער ס)

1. מײַנ שוויגער, זאָל לעבנ, איז געשטאָרבנ,
מאָרגנ ווערט א וואָכ.
אכט טאָג שיווע בינ איכ געזעסנ
נאָכנ גרויסנ בראָכ.

2. די לעווײַע באַלייטנ בינ איכ געגאַנגענ
ביזנ גרויסנ בריק.
פּלוצעמ הער איכ מוזיק שפּילנ
אונ איכ גיי צוריק.

סלאַוועטע, 1925.

51

(אוסטערליצ י ע.)

1. צײַט איכ בינ א יאָסעמ געבליבנ,
האָב איכ באַקומענ פאַרשטאַנד,
מע האָט פונ מיר א טאַכלעס געמאַכט,
מע האָט מיר געגעבנ א מעלאָכע אינ דער האַנט.

2. די מעלאָכע איז פאַר מיר צו גרויס,
אונ איכ בינ פאַר איר צו קליינ,
בידיי[1] (!) איכ האָרעווע אזוי ביטער,
מײַנ מוטער איז אָבער געמיינ.

3. פונ מײַנ גרויס האָרעווענ אונ פונ מײַנ גרויס מי
זעצ איכ זיכ אַוועק א ביסעלע זאָרגנ,
מײַנ מאַמע האָט ניט קיינ מעל אפ שאַבעס,
אונ קיינער וויל איר ניט באָרגנ.

4. פונ מײַנ גרויס האָרעווענ אונ פונ מײַנ גרויס מי
לייג איכ זיכ א ביסעלע צי,

---

1 פאַרגרײַזט מיסטאַמע פונ „לווידיי"—ניט געגוג, קאַרג.

איך באַוויַיז זיך ניט איבערקערן אַף דער אַנדערער זיַיט,
מע שריַיט שוין: „מאַמזער, שטיי אוף, עס איז ניט פריי".
אוי, וויי, איז מיר,
אוי, ווינד איז מיר.

פיַינוווערב כוניע, גיטינ יאשע. שילער. אינגוליעצ, 1934
וואר. ג.מ. ז. 252, נומ. 302.

52

(געלבמאַן א.)

1. עלנט פון אַלע ביימעלעך,
אַף דעם בערגעלע איינס אַליין,
דאָרט וואַקסט זיך א יונג ביימעלע
אין ווילדן וואַלד אַליין.

2. די זון בראָט אָף דאָס קעפּעלע
און דער רעגן וואַשט דאָס אויך אָפּ...
(ווי) דער טראָפּן פונעם בלעטעלע,
אַזוי רינען מיר די טרערן אַראָפּ.

3. דער שאָטן שיצט דאָס אויך קיינמאָל ניט אָפּ,
און ווי פריַי פּאַטשט דאָס דער ווינט.
צו דעם, איך אָרעם יעסוימעלע,
בין איך געגליכנט אַצינד.

4. קיין ברודער, קיין שוועסטער איז אויך ניטאָ,
נאָר א שטיפמוטער זע איך פאַר מיר.
זי טוט מיר נאָר אין טויט אַריַין,
און קיין מענטש נעמט זיך ניט אָן פאַר מיר.

5. באָרוועס נאָך וואַסער האָט זי מיך געשיקט
אין א פראָסט אַף זיבעציק גראַד.
דער בויך האָט איר ניט וויי געטאָן,
ווייַל זי האָט מיך ניט געהאַט.

6. אזויווי א פויגל פון זײַן נעסט,
פארפיל̄ט זײַן אויגנבליק,
אזוי איז מיר מײַן מוטער אָפּגעשטאָרבן
מײַן פאָטער האָט מען פארשיקט.

מעזשבעזש, 1929. א פאָלקלאָר־װאריִאציע פון גאָלדפאדנס א ליד אין דער „קישעפמאכערן". די לעצטע צװיי סטראָפעס זײַנען אין גאָלדפאדנס טעקסט ניט פאראן. זע די בעמערקונג צום נום. 86, ז. 233.

53

(גוטיאנסקי ב.)

1. סאָלאָווייטשיק מאליענקי.
כ'האָב א גאָלאָס א טאָניענקי,
איך שטיי מיר אוף, אלע גאנצפרי,
באקלער מײַן לעבן אָ, וויי'ז צו מיר.

2. אָן א פאָטער און אָן א מוטער,
ווו איך גיי און גיי איז מיר ביטער,
נאָר אף דעם פעלד וועל איך ארופגיין,
עפּשער וועל איך מײַן פאָטער און מוטער זיין.[1]

3. דאָס גאנצע פעלד בין איך אויסגעגאן,
מײַן פאָטער און מוטער האָב איך ניט געזיין,
נאָר איין ביימעלע האָב איך געזיין
אף מײַן מוטערס קייווער שטיין.

4. „ביימעלע, ביימעלע, בייג זיך אײַן,
קעדיי די ערד זאָל ווייכער זײַן,
און דו, מײַן מוטער, זאָלסט אופשטיין
און וויַיזן דײַן קינד א וועג אהיים צו גיין".

5. „איך וואָלט אוואדע געוואָלט אופשטיין,
מיט דיר, מײַן קינד, אהיים צו גיין.
נאָר די מאצייווע מיט די אײַזערנע שטיינער,
זיי ברעכן מיר איבער מײַנע יונגע ביינער.

---

1 זען.

6. אדיע, אדיע, מײַנ טײַער, זיס קינד,
אינ מײַנעמ הארצנ עס ברענט א ווינד".
„אדיע, אדיע, מײַנ טײַערע מוטער,
דיר איז ווײ אונ מיר איז ביטער".

שלאפשטײנ יענטע, בערשאד, 1930.

54

וואריאַנט

(קופּערשמיד ש.)

1. סאָלאָוויײטשיק קלוגינקער,
באַ דיר א גאָלאָס א דזינינקער,
שטײ זשע אופ אלע פרי
אונ שפּאָר מיר אָפּ א ביסל רי.

2. אינ א פרעמדנ ווײַטנ לאנד,
ניטאָ קײנער, וואָס מיר באַקאנט.
נישטאָ קײנ פאָטער, נישטאָ קײנ מיטער,
ווו איכ קערעוו זיכ, איז מיר ביטער.

3. איכ וועל טוענ אינ ווײַטנ פעלד גײנ
אונ פאר אונדזער הײמ עמעצנ דערזײנ.
דעמ גאנצנ פעלד בינ איכ אויסגעגאנ,
פונ אונדזער הײמ איז דאָכ ניט פאראנ.

4. נאָר א ווערבעלע האָב איכ דערזײנ
אפּ מײַנ מוטערס קײווער שטײנ.
„ווערבע, ווערבע, נעמ א סאָפּ,
אונ דו, מײַנ מוטער, שטײ שוינ אָפּ,
אונ דו, מײַנ מוטער, טו אופשטײנ
אונ מיר ווײַזנ א וועג צו גײנ".

5. „איכ וואָלט אוואדע געוואָלט אופשטײנ
אונ דיר ווײַזנ א וועג צו גײנ,
נאָר די שווערע מאצײווע-שטײנער
האָבנ צוגעפרעסט מײַנע בײנער".

לעוויטש ר., סטאווישטש, 1927. נומערנ 53 אונ 54 שטעלנ מיט זיכ פאָר איבערזעצונגענ פונ אנ אוקראאינישנ פאָלקלאָר-ליד. זע ווײַטער, אינ די „באמערקונגענ אונ צוגאָבנ", ז. 380, נומ. 14.

55

(טשערניאק י.)

1. וואקסט אינ וואלד א ביימעלע,
וואקסט ער זייער שיינ,
פאלט אראָפּ פונ אים א צווײַגעלע,
בלײַבט ער א יעסוימעלע.
אוי, ס'ארא א ביטערקײַט א יעסוימעלע צו זײַנ.

2. די ערשטע ביטער-ביטערקײַט,
וואָס אינ א פרעמדער לאנד,
די צווייטע ביטער-ביטערקייט,
וואָס קיינ מאזל איז ניטאָ,
אונ די דריטע ביטער-ביטערקײַט,
וואָס קיינ פאָטער איז ניטאָ.

3. דאָס, וואָס אינ א פרעמדער לאנד
ועסטו געוויינט ווערנ,
דאָס, וואָס קיינ מאזל איז ניטאָ,
דארפסטו ווײַטער ווארטנ,
אונ דאָס, וואָס קיינ פאָטער איז ניטאָ,
דארפסטו אייביק קלאָגנ.

מיניע יודעס, 55 יאָר, כאָטימסק, 1927. וואר. ג.מ.
ז. 252, נומ. 301.

56

(סקודיצקי ז.)

1. אפנ בעסוילעם, אונטער א מאצייווע,
הערט זיכ א קאָל פונ א יונגער בעקיווע:
„אוי, וויי, אוי, וויי, איז מיר ווינד,
וואָס ויל די שטיפמוטער פונ מײַנ אייגנייניק קינד.

2. אוי וויי, מאָרדכע, ביסט אמאָל מײַנ מאנ געווענ,
דעמ יאָסעמלס טאטע ביסטו דאָכ אדאיעמ;
צי דו ביסט פונ בייני, צי דײַנ הארצ איז פונ שטיינ,
אז דו קענסט פארנעמענ דעמ יאָסעמלס געוויינ.

3. ער איז צו מיר אפ קייווערָוועס געקומען,
די טרערן פון זײַנע אויגן צו מיר אין קייווער ארײַנגעשווימען,
די צעריסענע טאכריכים פון טרערן צעווייקט געוואָרן —
. . . . ״

4. „אוי, וויי, מאמע, איך שטיי ארום דיר,
דו קענסט מיר ניט העלפן, טאָ נעם מיר צו דיר.
פון דײַן קייווער וועל איך ניט אָפּטרעטן,
ביזוואנען דו וועסט ניט אָנעמען מײַן ווײנען און מײַן בעטן״.

5. „גיי מײַן קינד, גיי מײַן קינד, אהיים,
איך וועל זיך אָפּרעכענען מיט דער שטיפמוטער אליין.
גיי מײַן קינד, ווישׁ אָפּ די טרערן,
דער שטיפמוטערס קינדער וועלן אויך אזוי ווערן״.

גוטמאן מ., קורסאנט פון קיִעווער פעדטעכניקום, טשער־נאָבל, 1923. וואריִאנט צטשר. II-III, ז. 816, נומ. 48, רשמות ב. ז. 374, נומ. 18. נאָך א וואריִאנט בא לער־נערן, „הויז־פרײַנד״ 2־טער באנד, ז. 197. זע ווײַטער, אין די „באמערקונגען און צוגאָבן״, ז. 357

57

(סקודיצקי ז.)

1. אך, ווי אפילע דער מינדסטער
האָט דאָך אויך א שטיקעלע רו —
וואָס זשע איז דאָ אזוי פינצטער,
וואָס מע זעט ניט קיין געזיכט?

ניט אנדערש, אז איך בין געשטאָרבן,
דאָס איז שוין מײַן רו.
מײַן קערפּער איז מיר פארדאָרבן —
ווער זויגט מײַנע קינדערלעך צו?

2. וואָס איז מיר אזוי ענג,
וואָס איך קען ניט מײַנע פיס אויסציִען?
וואָס איז מיר אזוי קאַלט,
וואָס איך קען זיך קיין אָרט ניט געפינען?
ניט אנדערש, אז איך בין געשטאָרבן... אאוו.

3. אך, אוי, ווער שטייט דערבײַ,
מע זאָל כאָטש מײַן מאַן זאָגן,
ער זאָל זײַן מײַנע קינדערלעך געטרײַ,
ער זאָל זיי כאָטש ניט שלאָגן.
ניט אנדערש, אז איך בין געשטאָרבן... אאוו.

4. די ערשטע וואָך נאָך דער כאַסענע
ווערט זי זיי געבן א העמד,
די אנדערע וואָך נאָך דער כאַסענע,
וועלן זיי וויסן אז ס'איז פרעמד.
ניט אנדערש, אז איך בין געשטאָרבן... אאוו.

גוטמאן מ., קורסאנט פון קיִעווער פעדטעכניקום,
טשערנאָבל, 1923. זע ווײַטער, אין די „באמערקונגען
און צוגאָבן", ז. 357

58

(ר ײַ כ ש ט ײ ן כ.)

1. נײַן יאָר בין איך אַלט געוואָרן,
ווי א מענטש גרויס אָן א צאָל.
פיל צאָרעס האָב איך, אוי, וויי, געליטן,
ווי א מענטש פון פופציק יאָר.

2. מײַן מאמע פלעג מיר טאָמיד זאָגן:
„מײַן קינד, ס'זאָל דיר ערגער ניט ווערן".
און אז איך דערמאָן זיך אָן מײַן לעבן
פארגיסן טו איך טײַכן טרערן.

3. מײַן מאמע ליגט אין דר'ערד.
די ערד, זי שײַנט פון איר,
פיל גליקלעך וואָלט איך געווען אצינד,
מײַן מאמע זאָל זײַן לעבן מיר.

בערדיטשעוו, 1927.

59

(קופערשמיד ש.)

1. „אײנע ליגט קראַנק א יאָר אָדער צװײ,
סע טוט איר װײ א פוס אָדער א האַנט, אױ, װײ,
און איך ליג מיר אפ מײַן בעטעלע און שרײַ אױ. אױ, אױ!
אױ, גאָטעניו, נעם מיך צו פון דער װעלט.

2. איך בין זיך, נעבעך, א יונגע קימפעטאָרן,
איך בין געװעזן פריש און געזונט, אױ, װײ,
הײַנט האָב איך, נעבעך, א קלײן קינד געבאָרן,
און דורך דעם גײ איך יונג פון דער װעלט, אױ, װײ.

3. שיק מיר ארײַן מײַן מאַן, מײַן געטרײַען,
אױ, לאָמיך זיך געזעגענען מיט אים, אױ, װײ.
קום נאָר אהערצו, מײַן מאַן, מײַן געטרײַער,
און לאָמיך זיך געזעגענען מיט דיר, אױ, װײ.

4. דו װעסט זיך מיסטאַמע, אױ, חאַסענע האָבן
גאָר אין א קורץ שטיקל צײַט, אױ, װײ.
איר זאָלט זיך בײדע לעבן אזױ װי די טױבן,
גאָר אין א גליקלעכער צײַט.

5. נאָר, אָט די צװײ קלײנע קינדער, װאָס איך לאָז דיר איבער,
זײ זאָלן בא דיר איבעריק ניט זײַן, אױ, װײ.
אז דו װײסט דאָך דעם עמעס, װיפל בלוט איך האָב פארגאָסן,
און דורך זײ גײ איך א יונגע פון דער װעלט.

6. רופט מיר ארײַן מײַן זון, מײַן געטרײַען,
און לאָמיך זיך געזעגענען מיט אים, אױ, װײ.
אױ, קום נאָר אהער, מײַן זון, מײַן געטרײַער,
און לאָמיך זיך געזעגענען מיט דיר.

7. דו װעסט זיך מיסטאַמע צו א שטיפמאַמע קומען
גאָר אין א קורץ שטיקל צײַט, אױ, װײ.
װו זי װעט דיר שיקן, אהין זאָלסטו גײן,
זאָלסט ניט מײנען, אז די אײגענע מאַמע שטײט בא דער זײַט.

8. און אז זי װעט דיר שיקן, און דו װעסט זי פאָלגן,
ליבן װעט זי דיך, װי אן אײגן קינד, אױ, װײ.

אונ אז זי וועט דיכ שיקנ, אונ דו וועסט ניט גיינ,
ארויסטרײַבנ וועט זי דיכ, ווי א הינט".

9. „אוי, ווײ, מאמע, ס'איז זיכ מיר ביטער,
אוי, ביטער וועט מיר זײַנ אָנ דיר, אוי, ווײ.
אוי, ריבוינעשעלוילעמ, שיק אָנ אפ מיר דעמ טויט,
באגראָבנ זאָל איכ ווערנ פאר מײַנ מאמענ".

10. „שיק מיר ארײַנ דאָס יאָסעמל, דאָס קליינע,
לאָמיר זיכ געזעגענענ מיט דעמ, אוי, ווײ.
דעמ לעצטנ קוש וועל איכ אימ געבנ,
אז די טרערנ זאָל זיכ דיר שטעלנ אינ די אויגנ.

11. איכ גײ אוועק אינ א ווײַטנ וועג,
איכ וועל זיכ דאָרט לאנג זאמענ, אוי, ווײ.
איכ לאָז דיר איבער א יאָסעמל פונ דרײַ כאדאָשימ,
סע וועט אפילע ניט וויסנ, צי סע האָט געהאט א מאמענ".

פלאקס לייבל, איזוואָזשטשיק, 50 יאָר, בעלאָצערקווע, 1927.

60

(קופערשמיד ש.)

1. איכ שטײ אפ דײַנ קייווער אונ וויינ,
פיל־ליבע מוטער, מײַנ געטרײַע,
פונ טרערנ טוט מיר מײַנ הארצ צעגיינ,
פונ דײַנע יעסוימעלעכ קליינע.

2. דו ליגסט מײַנ ליבע מוטער אינ דײַנ קווורע,
אונ דו שלאָפסט זיכ אינ דײַנ טויטנ שלאָפ,
נאָר שטײ שוינ אופ, מײַנ ליבע מוטער, פונ דײַנ קווורע,
אפ דײַנע קינדער איז פונ גאָט א שטראָפ.

3. מיר זײַנענ געבליבנ, ווי א צעשלאָגענע שיפ אפ א יאמ,
אונ מיר ווייסנ זיכ ניט ווו צו קערנ,
נאָר דאָס קליינע קינד, וואָס איז געבליבנ בא דער נאמ,
אוי, מאמע, מיר זײַנענ דאָס ניט גערנ.

4. איצט, ליבע מוטער, טו איך פון דײַן קייוועׂר אוועקגיין
און גיי גלײַך צו דער שטיפמוטער אהיים.
נאָר דו זאָלסט דערציילן פאר גאָט אליין,
וויאזוי דײַנע קינדער קומען אָפּ.

5. אוי, גרויסע צאָרעס לײַדן דײַנע קינדער,
זיי גייען ארום אין איין דערשרעק,
נאָר נויקעם איז זיך אין אונדז יעדערער באזונדער,
צײַט, מאמע, דו ביסט פון אונדז אוועק.

6. אין א שיינעם ווײַנגאָרטן האָסטו דײַנע קינדער געטאָן פלאנצן,
דו האָסט געמיינט, אז דו וועסט זיי שטענדיק טראָגן,
דו האָסט זיך אוואדע ניט געריכט,
אז דאָס ביימעלע וועט דאָס צווײַגעלע ניט טראָגן.

7. נאָר ניט אזוי, ווי דו האָסט געמיינט,
און ניט אזוי, ווי דו האָסט געקלערט,
מיט א שטורעם-ווינט איז ער צו אונדז אָנגעקומען
און האָט אונדז אונדזער סימכע פארשטערט.

בעלאָצערקווע, 1927.

61

(קופערשמיד ש.)

1. איך שטיי מיר בא דײַן קייוועׂרל און וויין,
ליבע מוטער, מײַן געטרײַע;
אז דאָס הארץ וועט מיר פון צאָרעס אויסגיין
פון די יעסוימעלעך דײַנע.

2. מאמעניו, דו האָסט געפלאנצט א ווײַנגאָרטן,
דו האָסט געמיינט, אז ער וועט דיר געראָטן,
אז דער עפּלבוים הייבט זיך אָן צו בייגן,
ווערן די עפּעלעך צעשאָטן.

3. מאמעניו, דו האָסט איבערגעלאָזט א שיף אינמיטן יאם,
מע קאָן זי צו קיין ברעג ניט דערפירן,
אָט דאָס קינד, וואָס דו האָסט איבערגעלאָזט בא דער נאם, —
זײַנען מיר מיט דעם ניט צופרידן.

4. מאמעניו, די ערשטע צײַט איז די שטיפמוטער געווען צו
אונדז זייער גוט,

זי פלעג אונדז נאָך געבן א ווײַסע העמד,
נאָר הײַנט, מאמע, זאָלסטו זען,
וויאזוי זי איז געוואָרן צו אונדז פרעמד.

5. אויך דער פאָטער דער גוטער,
ער קאָן די צאָרעס ניט צו לײַדן,
אז ער זאָל נעמען די קליינע יעסוימעלעך
און זאָל זיי פון שטוב ארויסטרײַבן.

וואָלאָדארסקע, טאראשטשע, 1927, װאריאנט צו דער
פערטער סטראָפע זע אויבן ז. 316 נומ. 57 סטראָפע 4

62

(קופערשמיר ש.)

1. גייט א יאָסעמל און ער קלאָגט
ער וויינט מיט טרערן און ער זאָגט:
„וואָס בין איך געוואָרן,
סע האָט זיך אויסגעלאָזט אף מיר א צאָרן.

2. בלאָנדזשען, בלאָנדזשע איך דאָ אין וואלד
נאקעט און באָרוועס אָן א העמד,
א יאָסעם בין איך, אוי, ווי איז צו מײַנע יאָר,
כאָטש מײַן פאָטער לעבט נאָך גאָר.

3. מײַן פאָטער איז ניט קיין קאפצן,
קיין אָרעמער און ניט קיין שאבצן (?).
צווישן אלע זײַנע קינדער
בין איך געהאָרן דער ווונדער.
וואָס האָט ער געהאט צו מיר,
און האָט מיר געוויזן פון יענער זײַט טיר?

גאלעמבע, טאראשטשע, 1930

באמערקונגען און צוגאָבן

אי. אָרשאַנסקיס ארטיקל «Простонародные песни русских евреев», — אגעוו טאקע, דער ערשטער ארטיקל ביכלאל וועגנ יידישע פאָלקלאָר־לידער — איז דערנאָכ איבערגעדרוקט געוואָרנ אינ אָרשאַנסקיס בוכ “Евреи в России“ (1877). א ליבעראַלער בורזשוא פונ די 60־ער יאָרנ, האָט זיכ אָרשאַנסקי געשטעלט די אויפגאַבע דורכ פאָלקלאָר צו „פאַרטיידיקנ“ פאַר דער רוסישער „געזעלשאַפט“ דאָס יידישע פאָלק. די באַקאַנטשאַפט מיט די „פאָלקסטימלעכע לידער פונ די רוסישע יידנ, שרייבט ער, קאָנ ווירקזאַמער, ווי די פאַרשיידנסטע ריטאָרישע אַפּאָלאָגיעס, ענדערנ אינ א סאַכ פראָטימ די פאָרורטיילנ, וואָס האָבנ זיכ בענעגייע יידנ איינגעוואָרצלט אינעמ מויעכ פונעמ רוס... („Евреи в России„ стр. 392).

דער אַפּאָלאָגיזירנדיקער צוועק פונעמ ארטיקל האָט דיקטירט דעמ אויטער א באַשטימטנ אויסוואַל פונ מאַטעריאַל. פאָרט אָבער זיינענ די ריינ־פאַקטישע יעדיעס, וואָס אָרשאַנסקי ברענגט, אונ אמאָל אויכ זיינע אייגענע כאַראַקטעריסטיקעס פונעמ שטאָפ, אַנ־אונ־פאַר־זיכ אינטערעסאַנט אונ וויכטיק אַלס ערשטע אונ ע ל ט ס ט ע יעדיעס וועגנ אינהאַלט, מאָטיוונ אונ טעמאַטיק פונ יידישע פאָלקלאָר־לידער. אייניקע אינטערעסאַנטע פאַקטנ וועגנ יידישנ פאָלקלאָר — אינטערעסאַנטע ספּעציעל פאַר דער טעמע וועגנ דער ווירקונג פונ סלאַווישנ פאָלקלאָר אפנ יידישנ — געפינענ מיר אויכ אינ אָרשאַנסקיס א צווייטנ ארטיקל
„О замкнутости евреев“ (Еврей в России стр. 383—390)

די באַדייטונג פונ אָרשאַנסקיס אויפטו, וועלכער האָט, ניט זייענדיק קיינ פאָלקלאָריסט אונ עטנאָגראַפ, דער ערשטער אָנגעוויזנ אפ דער עקזיסטענצ אונ וויכטיקייט פונ יידישע פאָלקלאָר־לידער, ווערט באַזונדערס קלאָר, ווענ מיר דערמאָנענ זיכ, אַז סאַכאַקל פריער מיט זעקס יאָר פאַר אָרשאַנסקיס ארטיקל האָט א געוויסער מ. בערלינ,

א „ספעציאַליסט אַן עטנאָגראַף" געשריבן אין זײַן: „Очерки этнографии еврейского народонаселения в России" 1861, אַז „קײן לידער, וואָס ווערן באַנוצט פונעם פאָלק בײַ אַלערלײ פאַרווײַלונגען, זײַנען בײַ ייִדן ניטאָ, כאָטש זײ האָבן אַ נײגונג צום זינגען; עס זײַנען פאַראַן בלויז סינאַגאָגאַלע לידער, וואָס קימאַט אַלע ייִדן קאָנען זײ" (ז. 63).

צו זײַט 35

פון די אַנטיכסידישע ליטעראַרישע לידער האָט מען אין דער מאַסע אַמײנסטן געזונגען — לויט ווי עס לאָזט זיך ביז איצט פעסטשטעלן — די לידער פון וועלוול זבאַראַזשער (וואָלף ערנקראַנץ) און מיכל גאָרדאָן. אײנעם שאַפן פון אָט די בײדע מאַסקילישע שרײַבער האָבן די אַנטיכסידישע לידער פאַרנומען אַ באַזונדערס בא־דײַטנדיק אָרט.

דער ערשטער פון זײ, וועלוול זבאַראַזשער, האָט פאַרמאָגט, ווי ס'איז צו זען פון זײַנע בעסטע לידער, אַ קרעפטיקן סאַטירישן טאַלאַנט פון אַ זינגער אַ פאָעט, אַ היפשן געזעלשאַפטלעכן טעמפּע־ראַמענט, רײַכע אײַנפאַלן און בילדערישקײַט. בײַ גינסטיקערע פאַר־האַלטענישן וואָלט ער זיכער געקאָנט אויסוואַקסן אין אַ באַדײַטנדיקן דיכטער.

אָט איז לעמאָשל, אַ שטיק פון זײַן אַנטיכסידישן ליד „מאָשיעכס צײַטן", ווו ס'ווערן אויסגעלאַכט די מאָשיעך-פאָרשטעלונגען פון די פרומע:

„אַף די בײמער וועלן וואַקסן קוילעטשן און בולקעס,
דער בעקער וועט ניט האָבן וואָס צו טין,
די צווײַגן וועלן זײַן ציביקעס און ליולקעס,
און די בלעטער וועלן זײַן טיטין.
מיט געזאַלצענע פיש וועט זײַן ברוקירט,
און גוטער ווײַן פון אַלע עקן,
די ווענט מיט דריליעס אויסגעשמירט, —
אַלע כסידים זאָלן לעקן",

ניט אומזיסט האָט אַף וועלוול זבאַראַזשערס שאַפונגען געווענדט זײַן אויפמערקזאַמקײַט דער באַוווסטער אוקראַיִנישער פאָעט און בעלעטריסט איוואַן פראַנקאָ, וועלכער האָט געקענט ייִדיש און האָט צווײ פון זבאַראַזשערס לידער — „מאָשיעכס-צײַטן" און „דער כאָסיד איבער דאָס טעאַטער" — זײער געלונגען איבערזעצט אַף אוקראַיִניש.[1] זײַן איבערזעצונג האָט פראַנקאָ באַם דרוקן באַגלײט מיט אַ קורצינקן

[1] זע — Літературно-науковий вістник, т. XXII, Лемберг, 1905

פאָרוואָרט, אינ וועלכנ ער דערציילט, וויאַזוי ער איז באַקאַנט געוואָרנ מיט ווערק פונ דער יידישער ליטעראַטור ביכלאַל, מיט זבאַראַזשערס שאַפונגענ ביפראַט, אונ גיט אַ קורצע אָפּשאַצונג דעמ לעצטנס שאַפנ. די פאַקטנ, וועלכע פראַנקאָ דערציילט אינעמ דאָזיקנ פאָרוואָרט, זיינענ זייער אינטערעסאַנט פונ קולטור־אונ ליטעראַטור־היסטאָרישנ שטאַנדפונקט, גאַנצ טרעפלעכ איז אויכ זיינ כאַראַקטעריסטיק פונ וועלוול זבאַראַזשערס סאַטירישער מאַניר. מיר וועלנ דאָ ציטירנ עטלעכע פראַגמענטנ פונעמ דאָזיקנ פאָרוואָרט:

„די מוסטערנ פונ דער דאָזיקער (געמיינט יידישער — ז.ס.). ליטעראַטור אונ ספּעציעל פונ דער פּאָעזיע האָב איכ געהערט צוערשט נאָכ אינ 1878 יאָר, אינ דער לוואָווער טורמע, אונ שוינ דעמלט האָט מיכ פאַראינטערעסירט די פּרימיטיווע מיטלאַלטערלעכע פאָרמ פונ די דאָזיקע יידישע דיכטונגענ; איכ האָב דאַנ געהערט אייניקע לידער פונ איינעמ פונ די עלטסטע אונ ווייניק באַדייטנדיקע, פאָרט אָבער ביז איצט נאָכ פּאָפּולערע זשאַרגאָנישע פּאָעטנ, בערל פונ בראָד אונ עס האָט מיכ באַזונדערס פאַרוווּנדערט דער שטילער הומאָר פונ די דאָזיקע לידער, אינ אַ היפּשער מאָס עפּשער ניט קיינ באַוווּסטזיניקגעמיינטער, וואָס איז געבויט אַפ מעשונעדיקע קאָנסטרוקציעס פונעמ זשאַרגאָנ גופע, דערביי נאָכ אַנ אופריכטיקער רעאַליזמ אינעמ טראַקטירנ אַ זאַכ אונ יענע פּאָשעטקייט אינעמ אויסדרוק, וואָס קאָנטראַסטירט אַזוי שטאַרק מיט דער געקינצלטקייט פונ אונדזער קאָנווענציאָנעלער, אויב ניט זאָגנ, סכאָלאַסטישער פּאָעזיע. איכ האָב דעמלט טאַקע, אינ טורמע זיצנדיק, געפּרוּווט זיכ איבערצוזעצנ אייניקע פונ די דאָזיקע לידער אפ אונדזער שפּראַכ, אָבער די דאָזיקע איבערזעצונגענ, וואָס זיינענ געשריבנ געוואָרנ מיט אַ בלייער אפ ברעקלעכ פּאַפּיר, זיינענ אַריינגעפאַלנ אינ די הענט פונעמ טורמע-קליוטשניק אונ זיינענ פאַרניכטעט געוואָרנ. שפּעטער, אינ 1880—1881 יאָר, זייענדיק אינ דראָהאָביטש אונ כאַווערנדיק זיכ מיט יידישע סטודענטנ אונ פּראָלעטאַריער, האָב איכ נאָכאַמאָל געהאַט די מעגלעכקייט זיכ אָנצושטויסנ אפ מוסטערנ פונ יידישער פּאָעזיע... דעמלט טאַקע האָב איכ געקריגנ אייניקע אויסגאַבעס פונ דער זשאַרגאָנישער ליטעראַטור אונ געפּרוּווט זיכ דורכ אייגענער לעקטור אַריינדרינגענ טיפער אינ איר גייסט. באַזונדערס האָט מיכ פאַראינטערעסירט וואָלפ ערענקראַנצ פונ זבאַראַזש, אַ פאָלקס-זינגער, וואָס איז געווענ באַרימט ניט נאָר אינ די יידישע קרייזנ פונ גאַליציע, נאָר אויכ פונ דייטשלאַנד אונ פונ מיזרעכ. ער איז געשטאָרבנ אינ קאָנסטאַנטינאָפּאָל אָנהייב 70-ער יאָרנ אונ געלאָזט נאָכ זיכ אַ צווייבענדיקע לידער־זאַמלונג „מקל נועם" אונ אַ איינבאַנדיקע זאַמלונג „מקל חובלים", וואָס צייכנט זיכ

אויס, פונקט אזוי ווי די מערהייט לידער זיינע, מיט שארפער סאטירע אפ דער יידישער סעקטע אזויגערופענע כסידימ אונ זייערע רעביים, באלמאָפּסימ, אזויגערופענע צאדיקימ. פונ דער ערשטער זאמלונג, פונ „מקל נועמ", האָב איכ אויסגעקליבנ עטלעכע לידער אפ איבערזעצנ בא א פּאסיקער געלעגנהייט.

דאָס ליד „מאָשיעכס-צייטנ"... געהערט צו די שענסטע ווערק ערענקראנצס אונ פּרייט נאָכ ביז איצטער די הערצער פונ אלע פּרייזיניקע יידנ, וואָס זעענ אינעמ פּארצוויאקעוועטנ אונ פאנאטישנ כאסידיזמ א שטערונג פּאר דער גייסטיקער אנטוויקלונג פונעמ יידישנ פּאָלק. וואָלפ ערענקראנצ ווייסט אלע ניואנסנ אינעמ דענקענ אונ איבעמ גלויבנ פונעמ כאָסיד, דעריבער קאסט ער זיכ ניט, זידלט זיכ ניט, קאָמענטירט ניט אונ פּאָלעמיזירט ניט,— ער גרופּירט בלויז אונ שטרייכט אונטער דעטאלנ, פּארשווינדט אליינ אינגאנצנ היגטער דעמ געשילדערטנ טיפּ אונ באארבעט אימ אזוי דינ אונ ריכטיק, אז בלויז יענער, וואָס ער קאָנ ברייט ארייננדרינגענ אינעמ זינגערס פּסיכאָלאָגיע, וועט דערפילנ די סאטירישע שארפ אונ דעמ סוווערענעמ קוימ-מערקבארנ געלעכטער פונעמ זינגער. די אפּיקאָרסימ מאָלט דער אוטער דורכ די רייד אונ אָנשויונגענ פונעמ כאָסיד, וועלכער כאראקטעריזירט אפ אזא אויפנ אמבעסטנ זיינע אייגענע אָנשויונגענ אונ געפילנ".

פונ וועלוול זבאראזשערס אנטיכסידישע לידער זיינענ אמיינסטנ פּארשפּרייט אונ פּאָפּולער געוועזנ אזעלכע:

1) „וואָס פּארשטייסטו, דו ניליאָזאָפּ, מיט דיינ פּלאטשיקנ מויעכל". א פּאָלקלאָר-וואריאנט פונעמ דאָזיקנ ליד (אנאָנימ) איז געדרוקט בא קיפּניס, I, ז. 93. עטלעכע אנדערע פּאָלקלאָר-וואריאנטנ, פּארשריבענע אינ די לעצטע יאָרנ, געפינענ זיכ אינעמ ארכיוו פונ דער עטנאָגראפישער סעקציע. שפּעטער מיט צענדליקער יאָרנ נאָכ דעמ, ווי דאָס איז באשאפנ געוואָרנ, האָט מענ דאָס דאָזיקע אנטיכסידישע ליד איבערגעארבעט אינ די רעוואָליוציאָנערע ארבעטער-קרייזנ אינ אנ אנטיציוניסטיש ליד: „קומ אהער, דו ציוניסט, מיט דיינ קעצענעמ מויעכל, גיי ארייננ צומ ארבעטסמאנ, וועט ער דיר לערנענ סייכל"... אאוו.

2) „מאָשיעכס צייטנ". א פּאָלקלאָר-וואריאנט פונעמ דאָזיקנ ליד איז געדרוקט (אנאָנימ) בא קיפּניס II, ז. 89. אנדערע פּאָלקלאָר-וואריאציעס דערפונ געפינענ זיכ אינעמ ארכיוו פונ דער עטנאָגראפישער סעקציע.

3) „דער רעבע אפנ יאמ". עטלעכע פּאָלקלאָר-וואריאנטנ דערפונ געפינענ זיכ אינעמ ארכיוו פונ דער עטנאָגראפישער סעקציע.

4) „לאָמיר וויינענ, לאָמיר קלאָגנ, לאָמיר בעטנ צומ לעבעדיקנ גאָט". צוויי פּאָלקלאָר-וואריאנטנ דערפונ געפינענ זיכ אינעמ ארכיוו פונ דער עטנאָגראפישער סעקציע.

בא דער געלעגנהײט וועלנ מיר דאָ שוינ פאַרצײכענענ די אַלע אנדערע, ניט נאָר אנטיכסידישע, לידער וועלוול זבאַראַשערס, וואָס זײַנענ געווענ פּאָפּולער בא די מאסנ. דאָס זײַנענ:

1) „דאָס בײסהאַקוואָרעס" — ווערט ציטירט (אנאָנימ) אַלס פּאָלקלאָר-ליד אינ אָרשאַנסקיס אַרטיקל וועגנ יידישע פּאָלקלאָר-לידער („Евреи в России" стр. 394), א פּאָלקלאָר-וואַריאַנט דערפונ, פאַרשריבנ פונ כ׳ געלבמאַנ (אינ 1927), געפינט זיכ אינ אַרכיוו פונ דער עטנאָגראַפישער סעקציע.

2) „די בראַילאָווער סאָכרימ" — ווערט ציטירט (אנאָנימ) אַלס פאַרשפרײט פּאָלקלאָר-ליד בא אָרשאַנסקינ (ז. 395), אויכ בא אנסקינ ב. XV, ז. 187—188).

3) „דער מאַצײווע-שלעגער" — א פּאָלקלאָר-וואַריאַנט דערפונ, פאַרשריבנ פונ כ׳ געלבמאַנ, געפינט זיכ אינעמ אַרכיוו פונ דער עטנאָגר. סעקציע.

4) „די יידישע מײַלעס" — א פראַגמענט פונ דעמ ליד איז געבראַכט (אנאָנימ) אַלס פּאָלקלאָר-ליד אינ ג. מ. זאַמלונג אונטערנ נומער 318. א פּאָלקלאָר-וואַריאַנט דערפונ האָב איכ אויכ פאַרשריבנ אינ יאָר 1928 פונ מ. שײנקער (וואָלד-אָנגעשטעלטער).

5) „דער שיקער" — א פראַגמענט פונעמ ליד ווערט ציטירט (אנאָנימ) אַלס פּאָלקלאָר-ליד בא אנסקינ (ב. XV, ז. 189). א פראַגמענט דערפונ געפינט זיכ אויכ אינ א ליד, וואָס איז געדרוקט אינעמ ערשטנ באַנד פונ דער דאָזיקער אויסגאַבע (ז. 141, נומ. 12). [1]

דער ווערטפולסטער טײל פונ מיכל גאָרדאָנס קינסטלערישער שאַפונג זײַנענ זײַנע סאַטירישע לידער. ער אַלײנ שרײַבט וועגנ זיכ:

„ניט ווײַל איכ האָב א נאַטור צו זינגענ,
האָב איכ געזונגענ מײַנע לידער,
נאָר קעדײ מײַנ האַרצ זאָל ניט צעשפּרינגענ,
ווענ איכ זע פעלער פונ מײַנע ברידער".

מ. גאָרדאָנ האָט שאַרפ אָנגעגריפנ דעמ כאַסידיזמ (ניט רעליגיע בכלל), דעמ איפּעש אונ די פעאָדאַלישע פאַרקריפּלטקײַט אינעמ יידישנ לעבנשטײגער. צוליב די שאַרפע אנטיכסידישע טענדענצנ פונ זײַנע לידער האָט

---

1 פונ וועלוול זבאַראַזשערס פיר לידער-ביכלעכ „מקל נועמ" האָט זיכ מיר אײַנגעגעבנ צו קריגנ בלויז צווײ: דעמ ערשטנ אונ דריטנ טײל. אינ דער דאָזיקער באַטיצ דערמאָנ איכ א פּאָר פּאָלקלאָר-וואַריאַציעס פונ אזוינע לידער וועלוול זבאַראַשערס, וועלכע זײַנענ געדרוקט אינ צווייטנ אונ פערטנ טײל פונ „מקל נועמ". די אנטשפּרעכיקע לידער זבאַראַזשערס זײַנענ מיר באַקאַנט פונ ציטאַטעס, וואָס ווערנ געבראַכט אינ ווײַסבערגס אַרבעט וועגנ וועלוול זבאַראַזשער אינ „Mitteilungen zur jüdischer Volkskunde" העפט 31, 32.

ער זײַנ ערשט לידער-ביכל אינ ייִדיש, מוירע האָבנדיק פאַר רעפּרע־ סיעס פונ די כסידימס זײַט, ניט געדרוקט אונטער זײַנ נאָמענ. ער האָט עס אונטערגעשריבנ מיט דער העברײַישער אנאגראמע „גר דל מכ אנ". וועגנ דעמ דאָזיקנ פאַקט האָט ער געשריבנ אינ זײַנס א ליד:

„מײַנע לידער זײַנענ אפ דער וועלט
ארויס אזויווי קאָנטראבאנד,
מײַנ נאָמענ איז אפ זיי ניט געשטעלט
כ'האָב מוירע געהאט פארנ כאָסידס האנט".

די געזעלשאפטלעכ-קריטישע טענדענצנ פונ גאָרדאָנס דיכטונג האָבנ אינ אייניקע פונקטנ זייערע אנטשפּראָכנ צו די אָנשווייגנע אונ אינ־טערעסנ איכ פונ די ברייטע האָרעפאשנע מאסנ. אויב מיר וועלנ דערצו צוגעבנ, אז מ. גאָרדאָנס בעסערע לידער זײַנענ געשריבנ מיט א קלאָרער טרעפלעכער אונ זאפטיקער מאסנ־שפּראכ, אז ער ווײַזט אינ זיי ארויס בעפיירעשנ טאלאנט פאַר סאטירישער שטייגער־שיל־דערונג, וועלנ אונדז קלאָר זײַנ די סיבעס, פאַרוואָס זײַנע לידער זײַנענ אזוי פּאָפּולער געווענ בא די מאסנ.

פונ מ. גאָרדאָנס אנטיכסידישע לידער האָט מענ אינ די מאסנ אמיינסטנ געזונגענ:

1) „מײַנ טשוווע". דאָס דאָזיקע ליד גאָרדאָנס האָב איכ געהערט זינגענ נאָכ אינ 1928 יאָר פונ מ. שיינקער אינ זשיטאָמיר. א פאָלק־לאָריש-אנטיכסידיש ליד, וואָס דערמאָנט מיט געוויסע פּראָטימ אינ גאָרדאָנס „מײַנ טשוווע" איז געדרוקט אינ אונדזער איצטיקער זאמ־לונג (זע אויבנ ז. 137 נומ. 7 אונ די באמערקונג דערצו ווײַטער ז. 348.

2) „מײַנ ווידע". א פאָלקלאָר־וואריאנט פונעמ דאָזיקנ ליד, האָט פאַרשריבנ כ' ש. קופּערשמיד אינ 1928 יאָר. דער טעקסט געפינט זיכ אינעמ ארכיוו פונ דער עטנאָגר. סעקציע.

3) „דער באָרשטש". דאָס דאָזיקע ליד האָב איכ געהערט זינגענ אינ 1928 יאָר פונ מ. שיינקער. כ'האָב דאָס אויכ געזענ פאַרצייכנט אינ אנ אלטנ געשריבענעמ ייִדישנ לידער-בוכ (זע ווײַטער ז. 337).

פונ אנדערע לידער מ. גאָרדאָנס, ניט ספּעציעל אנטיכסידישע, איז געווענ פאַרשפּרייט:

1) „די באָרד". א פאָלקלאָר־וואריאנט פונ דעמ ליד געפינט זיכ אינעמ ארכיוו פונ דער עטנאָגר. סעקציע.

2) „דער געט". („איר זײַט דאָכ רעב ייִד אינ פאָלטאווע געווענ"). א פאָלקלאָר-וואריאנט פונ דעמ ליד געפינט זיכ אינעמ ארכיוו פונ דער עטנאָגר. סעקציע. אינ אונדזער ארכיוו איז אויכ פאַראנ א פאָלק־לאָר־וואריאנט (צוגעשטעלט פונ כ' י. טשערניאק), אינ וועלכנ עס זײַ־נענ קאָנטאמינירט צוויי לידער גאָרדאָנס — „די באָרד" אונ „דער געט".

3) „די שטיפמוטער" („אפֿן בעסוילעם אונטער א מאציייווע"). לויט אונדזערע באָבאַכטונגען—געווען איינס פֿון די פֿאַרשפּרייטסטע ייִדישע לידער ביכלאַל. מער ווי א צענדליק פֿאָלקלאָר־וואַריאַציעס דער־פֿון געפֿינען זיך אינעם ארכיוו פֿון דער עטנאָגר. סעקציע. עטלעכע מאָל גע־ווען געדרוקט אַנאָנים אלס פֿאָלקלאָר־ליד אין ספּעציעלע זאמלונגען (זע אויבן, ז. 316 נומ. 56 און די באמערקונג דערצו. זע אויך ווייטער, ז. 357).

4) „די מאשקע". פֿאָלקלאָר־וואַריאַנטן פֿון דעם ליד זיינען גע־דרוקט (אַנאָנים) בא קיפּניס II, ז. 59, בא באַסטאָמסקין, ז. 118. נומ. 30.

5) „פֿון דער כופּע". א פֿאָלקלאָר־וואַריאַנט דערפֿון געפֿינט זיך אינעם ארכיוו פֿון דער עטנאָגר. סעקציע.

6) „זעלדע פֿאר דעם געט" („פֿון יענער נאכט אָן, ווען איך בין געגאַנגען, צוריק פֿון דער כופּע מיטן דעקטוך באַהאַנגען"). א פֿאָלק־לאָר־וואַריאַנט פֿון דעם ליד (אַנאָנים) איז געדרוקט בא ג. מ. ז. 237 נומ. 285. עטלעכע פֿאָלקלאָר־וואַריאַנטן דערפֿון געפֿינען זיך אינעם ארכיוו פֿון דער עטנאָגר. סעקציע.

7) „מיין דייע". א פֿאָלקלאָר־וואַריאַנט פֿון דעם ליד איז געדרוקט (אַנאָנים) בא באַסטאָמסקי ז. 66, נומ. 1.

צו זייט 40

אלס א גרויסער שרייבער, וואָס האָט אויסגעצייכנט געקענט דאָס לעבן פֿון די ברייטע ייִדישע האַרעפּאַשנע מאַסן אין XIX י.ה. איז מענדעלע געווען אויך א גרויסער קענער פֿונעם ייִדישן פֿאָלקלאָר ביכלאַל, פֿונעם ייִדישן פֿאָלקאָר־ליד ביפֿראַט. איינער פֿון די ערשטע אין דער ייִדישער ליטעראַטור האָט מענדעלע אָנגעהויבן אויסנוצן דאָס פֿאָלקלאָר־ליד אין זיינע אייגענע ווערק צוליב קינסטלערישע צוועקן. אין פֿאַרשיידענע ערטער פֿון מענדעלעס ווערק („דאָס ווינטש־פֿינגערל", „דער פּריזיוו", „דאָס קליינע מענטשעלע" אא.) זיינען צעשאָטן פֿראַגמענטן פֿון פֿאָלקלאָר־לידער און אויך גאַנצע פֿאָלקלאָר־לידער (קינדער־לידער, ליבע־לידער, סאָציאַל־שטייגערישע לידער), וואָס דער שרייבער האָט זיי, ווי עס לאָזט זיך פֿעסטשטעלן, געשעפּט ניט פֿון געדרוקטע קוועלן (ציטאַטעס פֿון פֿאָלקלאָר־לידער טרעפֿן מיר אין מענדעלע־אויסגאַבעס פֿון אזעלכע יאָרן, ווען עס זיינען נאָך ביכ־לאַל ניט געווען אפֿילו קיין שום פּובליקאַציעס פֿון ייִדישע פֿאָלקס־לידער), נאָר פֿון אייגענעם זיקאָרן, פֿון אייגענער באַקאַנטשאַפֿט מיטן שטאָף. וועגן מענדעלעס גרויסער באַהאַוונטקייט אינעם פֿאָלק־לאָר זאָגט אויך איידעס זיין גלענצנדיקע כאַראַקטעריסטיק פֿונעם ייִדישן פֿאָלקלאָר־ליד, וואָס מיר געפֿינען אין „שלוימע רעב כאַימס". כאַראַקטעריזירנדיק די פֿאַרשיידענע מאָטיוון אינעם פֿאָלקלאָר, דורך־

דער טיפישער פארנ פאָלקלאָר־ליד גופע שפראכ אונ בילדערישקייט, האָט מענדעלע אינ דער דאָזיקער שטעל געגעבנ א פאראלגעמיינערט בילד וועגנ דעמ אינהאלט אונ מאָטיוונ פונעמ פאָלקלאָר־ליד פונ די יידישע האָרעפאשנע מאסנ אינ די 40—50 י.י. פונ XIX י.ה. (די צייט, צו וועלכער עס באציט זיכ אנערעכ די באשרייבונג).

מענדעלע שרייבט דאָרטנ:

„דאָרט בא די פויעלימ ווערנ אָפט געזונגענ לידלעכ, אייגענע ארבעט טאקע, וואָס גייענ דערנאָכ ארויס אפ דער וועלט, צווישנ אוילעמ, פאלנ ארייננ אינ מויל צו מיידלעכ, דינסטמיידלעכ אונ באקומענ דעמ נאָמענ „פאָלקסלידלעכ". פויעלימ, וואָס פלעגנ וואנדרעווענ, ארבעטנ בא גויימ אינ די דערפער, האָבנ אינ זייערע לידלעכ אריינגעמישט גויישע ווערטער, אזוי אז ס'איז אויסגעקומענ האלב יידיש, האלב רייסיש.

דער „טאָכ" פונ די לידער איז געווענ זייער פארשיידנ, ס'איז געווענ אזוינע איבער ליבעס. א דינסטמיידל, אשטייגער, פארבענקט זיכ אינ דער פרעמד נאָכ איר געליבטנ, דערמאָנט זיכ וויינענדיק אָנ די גוטע, זיסע מינוטנ, ווי זיי פלעגנ פארברענגענ צוזאמענ ווי א פאָר טויבנ אינ שפאציר, אמאָל אינ געדיכטע וועלדער אונ אמאָל צווישנ ווייצ אונ קאָרנ. אָדער סטאמ א מיידל גיסט אויס איר הארצ, ציט זיכ מיט דער נעשאָמע צו עפעס א כאָסנ, ווי א קליינ קינד מיט די הענטעלעכ צו דער שיינענדיקער לעוואָנע. אויכ לידלעכ פונ א שנור איבער א בייזע שוויגער, פונ א יעסוימע איבער א שטיפמוטער. לידלעכ פונ יידישע רעקרוטנ, ווי זיי געזעגענענ זיכ מיט אלע זייערע ליבע פארנ אוועקגאנג אינ דינסט אפ לאנגע, לאנגע יאָרנ. באוויינטע געזעגענענ זיכ מיט ווייבער אונ קינדער, יינגלעכ, קלייניטשקע, נעבעכ, באמ „דיאדקע" אפ די הענט, אינ ברייטע, לאנגע, פעלצלעכ, צוויי מאָל אזויפיל ווי זיי, געזעגענענ זיכ מיט טאטעמאמע, ברידער אונ שוועסטער. אזעלכע הייסנ אינ די לידלעכ בידנע יעסוימימלעכ, וואָס ווערנ, ווי פונ א בוימ אָפגעריסענע בלעטלעכ, פארוואָרפנ העט־העט וויט אינ די קאלטע ערטער, ערגעצ אינ א העק, צווישנ פרעמדע, גראָבע פויערימ, צו פאשענ דאָרט בא זיי כאזיירימ, אונ גאָט ווייסט, ווו זייער געביינ וועט אהינקומענ. טאטעמאמע וועלנ אפילע ניט זיצנ „שיווע". צווישנ די לידלעכ איז דאָ פילע איבער נעגידימ, קאָהאָלסקייט אונ קלייקוידעש, אינ וועלכע זיי רעכענענ זיכ אָפ מיט די אלע פיינע בעריעס פאר די צאָרעס אונ לייד, וואָס זיי שטייענ פונ די לייט אויס, אונ לאָזנ אויס צו זייער קאָפ אלדאָסבייז מיט שארפע ווערטלעכ אונ שפיציקע שטעכווערטלעכ. יענע הייסנ בא זיי: יאָלדנ, שמעלקעס, דאָס אויבערשטע פונ

שטויסל, צימעס, קאפּהאָנ־דאָס, שייגע־רייגע מויריינעס. מע קאָנ מיט רעכט זאָגנ, אז בא די באַלמעלאָכעס האָט געטליעט א פּאַטעטישער פונק״.

ס׳איז וויכטיק צו באמערקנ, אז מענדעלע שטרייכט אונטער טיי אינ דער ציטירטער שטעל („דאָרט בא די פּויעלים ווערנ אָפּט גע־זונגענ לידלעכ, אייגענע ארבעט טאקע״ אאוו.), טיי אינ אנדערע ער־טער, פונ זיינע ווערק, אז די קוואלנ פונעמ פאָלקלאָר־ליד גייענ דע־ריקער פונ די האָרעפּאשנע אונטערדריקטע מאסנ. מיר וועלנ דאָ דער־מאָנענ, לעמאָשל, אז ציטירנדיק אינ „ווינטשפינגערל״ דאָס סאטירישע פאָלקלאָר־ליד וועגנ אקציזניקעס־מאסקיִימ—

„אונ אקציזנע יונגעלייט
זיינענ פארשייט;
גאָלנ די בערדעלעכ
אונ פאָרנ אפּ פערדעלעכ,
גייענ אינ קאלאָשנ
אונ עסנ אומגעוואשנ,
זיי גייענ אינ די טראקטירנ,
טרינקענ טיי,
אונ דער ווייבל איז ווינד אונ ווי״[1]

באמערקט דערביי מענדעלע, אז דאָס דאָזיקע ליד האָבנ פאר־מאסט „שנײַדער באַדכאָנים אוכעדוימע כעוורע פ״צ, די פאָלקס־פּיי־טאָנימ, וואָס מאכנ לידלעכ אפּ אלע מינע שלעק, מעשולאכעסנ אונ יענער צייט, אונ מע זינגט זיי דערנאָכ צווישנ דעמ יידישנ אוילעמ״...
אינ דעמ זעלבנ „ווינטשפינגערל״ ברענגט מענדעלע א קינדער־ליד, וואָס עס אימפּראָוויזירט לויטנ גאנג פונ דער דערציילונג איינס פונ שמיליק דעמ טאנדעטניקס קינדער:

1 אגעוו, אינ ארכיוו פונ אונדזער עטנאָגראפישער סעקציע געפינט זיכ באַנ איינ סאטיריש פאָלקלאָר־ליד אפּ דער זעלבער טעמע (צוגעשטעלט דורכ א. געלבמאנ):

„גייט ער די הויזנ איבער די קאמאשנ,
פרעסט ווי א גוי אומגעוואשנ,
אָרנטלעכ אונ פיינ, פיינ, פיינ, פיינ,
א דייטש, א דייטש מוז ער זיינ.

גייט ער אינ גאס אונ גאנוועט א בולקע,
אונ אומ שאבעס רייכערט ער די ליולקע.
אָרנטלעכ אונ פיינ, פיינ, פיינ, פיינ,
א דייטש, א דייטש, מוז ער זיינ״.

„האָצ, האָצ, האָצ,
לעבעדיק, פריילעכ אַלע,
מאמע באקט די כאלע

האָצ, האָצ, האָצ,
דער טאטע גיט געלט,
די מאמע קוועלט:
קינדער צום טיש!
נאט אײַכ יעדער א שיסל,
פונ א הונ א פיסל,
פונ א הערינג ס'קעפל
אונ א קוגל פונ עפל.

האָצ, האָצ, האָצ,
כאנע, לייע, ציפוירע,
האָצ, האָצ, האָצ,
עסטער, סאָרע, דווירע".

אונ מענדעלע רופט אויס בא דער דאָזיקער געלעגנהײַט: „דערע־כערעצ פאר קאפצאָנישע קינדער! פונ זיי קומט ארויס דער גרעס־טער טייל פּאָעטנ". אינטערעסאנט אויכ צו פארצייכענענ דעם פאקט, אז די פאָלקלאָר-לידער לאָזט מענדעלע זינגענ אינ זײַנע ווערק, דע־רעכ קלאָל, בלויז פערסאָנאזשנ, וואָס געהערנ צום אָרעמענ האָרע־פאשנעם האמוינ — דוואָסיע די קעכנ אינעם „פריזיוו", הערשעלע אונ ביילע, שמיליק דעם טאנדעטניקס קינדער אינ „ווינטשפינגערל" „א יוגנט מיט א צוגעדעקטנ קאָפּ, וואָס פאָרט זיכ שטעלנ פאר אנ אמ" אינ דעם זעלבנ „ווינטשפינגערל" אאוו.

מיר דרוקנ דאָ איבער עטלעכע ווייניק באקאנטע פאָלקלאָר־לידער, וואָס ווערנ ציטירט אינ מענדעלעס ווערק. דאָס ערשטע פונ די דאָ־זיקע לידער איז א ליבע־ליד, ווערט געבראכט אינ „פריזיוו", דאָס צווייטע — א פראגמענט פונ א סאָציאַל־שטייגעריש ליד — ווערט גע־בראכט אינ „ווינטשפינגערל", דאָס דריטע — א ליד וועגנ דער וואנ־דערונג פונ דער ליטע אינ די קאָלאָניעס אפ כערסאָנשטשינע (אנ ערעכ 40-ער יאָרנ פונ XIX י.ה.) — אגעוו, דאָס איינציקע באקאנטע ליד אפ דער דאָזיקער טעמע — ווערט געבראכט אינ דער „אלטער מײַסע" אונ ענדלעכ דאָס פערטע — א וויג־ליד ווערט געבראכט אינ „דאָס קליינע מענטשעלע". וואָס שײַעכ דעם לעצטנ ליד, איז מעגלעכ, אז דאָס איז ניט קיינ פאָלקסליד, נאָר מענדעלעס א פארפאסונג אינ א פאָלקסטימלעכנ סטיל.

1

אפנ פױפעטשיקל ברענט א פײַערל
און אױסנ קױמענדל גײט א רױכ,
אז איכ דערמאָנ אינ מײַנ באשערטנ זיכ,
פארליר איכ, אױ, דעמ קאָפּ אונ דעמ מױעכ.

אינ דרױסנ גײט א רעגנדל,
אינ שטיבעלע איז זיכ פארנע,
אפ דער גאנצער װעלט איז א פרײד
אונ מיר איז ביטער אונ מארנע.

2

אפנ הימל לױכטנ שטערנדלעכ,
אינ װעלדל שפילט א סאָלאָװײ,
דער גאנצער װעלט אינ ליב אונ פרײלעכ
אונ מיר אלײנ איז אָכ אונ װײ.

3

האָט איר געהערט דאָס לאנד כערסאָנ,
ניט װײַט פונעמ פעטער ײִשמאָעל,
פונ פױגל־מילכ איז דאָרט פאראנ,
פאר ײִדנ ערעציסראָעל.

א פײעמ א ציג, א שאָפ א דרײַער,
א הונ, א אינדיק האלב אומזיסט,
אלצדינג בעזיל־זאָל, קײנ זאכ נישט טײַער,
אונ טװעס דאָרטנ פול װי מיסט.

דאָס לאנד איז גוט אונ װױל א װינדער,
אױב לעבנ, ברידער, װילט איר פײַנ,
פארנעמט די קלימקעס, װײַב אונ קינדער,
אונ לאָמיר אױלע־רעגל זײַנ!

4

א ליו־ליו, בידנע קינד,
װײ איז דער מאמע, װײ אונ װינד!

אינגװײניק אינ װיגעלע,
ליגט א קלאָר־װײַס ציגעלע —
ציגעלע מע! ציגעלע מע!

ניט זשע שריי, ניט זשע וויין,
ביסט דאָך עלנד ווי א שטיין —
ציגעלע מע! ציגעלע מע!

וויסט און פינצטער איז דײַן וועלט,
לײַד זשע שטיל הונגער און קעלט —
ציגעלע מע! ציגעלע מע!

דאָרט אין דרויסן, הער נאָר הער,
וואָיעט א וואָלף, ברומט א בער —
ציגעלע מע! ציגעלע מע!

ליידיק, ליידיק איז דאָס וויגעלע,
אוי, נישטאָ מײַן קלאָר־ווײַס ציגעלע!
א ליו־ליו־ליו בידנע קינד —
ווי איז דער מאמע, ווי און ווינד!

צו זײַט 80

מיר וועלן דאָ ברענגען אייניקע יעדיעס וועגן יענע האנטשריפט־לעכע לידער־ביכער, פון וועלכע מיר האָבן גענומען געוויסע מאטע־ריאלן פאר אונדזער איצטיקן בוך.

1

דאָס אינטערעסאנטסטע צווישן זיי, איז דער מאנוסקריפט, פון וועלכן מיר האָבן אראָפּגעשריבן פאר אונדזער איצטיקער זאמלונג די אלטע פּריזיוו-לידער נג. 2, 3, ז. 241־245, דער דאָזיקער מאנו־סקריפּט האָט זיך געפונען אין פּריוואטן באזיץ און איז, צום באַ־דויערן, אין יאָר 1932 באַם באזיצער פארלוירן געגאנגען. די ווייני־קע יעדיעס, וואָס איך ברענג וועגן דער דאָזיקער אינטערעסאנטער, עפּשער איינציקער זאמלונג פון דעם מין, נעם איך פון מײַנע קורצע נאָטיצן, וואָס איך האָב זיך געמאכט אין יאָר 1929, ווען מיר איז צופעליק אויסגעקומען אין זשיטאָמיר זיך מיט דעם דאָזיקן מאַנוסקריפּט צו באקענען. דאָס איז געווען א גראָבער געבונדענער בוך, אן ערעך 600 זײַטן פון געוויינלעכן העפט־פאָרמאט, געדיכט פאר־שריבן מיט לידער-טעקסטן. אויב רעכענען, אז יעדעס ליד האָט דורכ־שניטלעך פארנומען דרײַ זײַטלעך, קומט אויס אז דער מאנוסקריפּט האָט אנטהאלטן אן ערעך 200 לידער. די באזיצערן פונעם מאנו־סקריפּט, א נייטערן, האָט מיר איבערגעגעבן, אז דאָס איז דער לי־דער-בוך פון איר פאָטער ב. סאפּאָזשניקאָוו, א שרײַב-לערער אין זשיטאָמיר. ער האָט זייער ליב געהאט זינגען, איז געווען זייער א פריילעכער מענטש, און אלע לידער, וואָס ער האָט געקאָנט, פלעג

ער פארשרײַבן צו זיך אין בוך ארײַן. ב. סאפאָזשניקאָוו אַלײן האָט אויפן 110 זײַטל פונעם מאנוסקריפּט אזוי פאָרמולירט דעם צוועק פון זײַן געשריבענער לידער־זאמלונג:

„פיל לידער זײַנען דאָ צונויפגעקליבן,
שיין ריין איטלעכע באשריבן,
ווער עס וועט לייענען מיטן ביגן,
וועט האָבן גרויס פארגעניגן".

עס איז קלאָר, אז אזא גרויסע צאָל לידער האָט ניט געקאָנט אויפגעשריבן ווערן פאר א קורצן שטיקל צײַט. פון א פּאָר דאטעס, וואָס האָבן זיך געפונען אף פארשיידענע בלעטער פונעם מאנוסקריפּט, האָט זיך מיר אײַנגעגעבן פעסטצושטעלן, אז דער לידער־בוך איז סיסטעמאטיש פארפולט געוואָרן אין פארלויף פון די לעצטע דרײַ יאָרצענדליק פון פאָריקן י.ה.

דעם אויבנאָן אינעם בוך האָבן פארנומען ליטעראַרישע לידער. דאָ זײַנען געווען ברייט פאָרגעשטעלט גאָלדפאדען, מיכל גאָרדאָן („ליד פון דעם באָרשטש", „די שטיף-מוטער"), בערל בראָדעוו („דער עלנמער כאזן"), וועלוול זבאראזשער, א בערנשטיין („דאָס וויגעלע"[1] על משכבי בלילות") אא. עס האָט זיך אָבער דאָרט געפונען אויך א היפּשע צאָל פאָלקלאָר-לידער. כוץ די, וואָס איך ברענג אין דער איצטיקער זאמלונג, זײַנען בא מיר געווען פארצייכנט צום איבערשרײַבן א ריי אנדערע פאָלקלאָר־לידער, מיט אזעלכע טיטלען (לויט די איבערשריפטן אינעם מאנוסקריפּט): „די ליבע", „דער רעגן", „דער ווילנער גראף", „דער שיפער", „דער כאָסיד", „די אגונע", „די סאָלדאטקע", „דאָס וויגעלע" (א צווייט ליד). א גרויסער שאָד, וואָס איך האָב דאָס באצײַטנס ניט געטאָן. אגעוו, איז דאָס פארלוירנגיין פון דעם דאָזיקן וויכטיקן מאנוסקריפּט אן איבעריקע וואָרענונג, אז וויכטיקע דאָקומענטן און מאנוסקריפּטן טאָרן ניט בלײַבן אין פּריוואטע הענט און דארפן איבערגעגעבן ווערן אין די אנטשפּרעכיקע מעלוכישע אנשטאלטן.

אין אלגעמײַן דארף מען רעכענען, האָט דער לידערבוך אנטהאלטן א היפּשן טייל פונעם פּאָפּולערן מאסעווון לידער־רעפּערטואַר אין די 70-80־ער יאָרן פון XIX י.ה.

אינעם בוך זײַנען נאָך כוץ דעם געווען א גאנצע ריי לידער

1 דאָס דאָזיקע ליד האָב איך פונעם מאנוסקריפּט אראָפּגעשריבן און פארעפנטלעכט אין מײַן ארבעט „וועגן פאָלק־איבערארבעטונגען פון גאָטלאָבערס לידער" אין מינסקער „צײַטשריפט" V. כ׳בין פארפירט געוואָרן פון צינבערגס אן אָנווײַזונג, אז דאָס ליד געהער גאָטלאָבערן. אינדערעמעסן איז עס א. בערנשטיינס א ליד (זע א. בערנשטיין „מײַן לידער־מאגאזין").

פונ ב. סאפאָזשניקאָוו אליינ, אונ איינער זײַנער א גרויסער ארטיקל (18 זײַטנ) קעגנ לינעצקינ. פונ די דאָזיקע לידער אונ פונעמ ארטיקל זעט זיכ קלאָר ארויס, אז ב. סאפאָזשניקאָוו האָט מיט זיכ פאָרגע־שטעלט א דורכשניטלעכנ, אזוי צו זאָגנ, מאסעווונ טיפ מאסקיל, וואָס האָט פארמאָגט די כאראקטעריסטישע שטריכנ פונ דער האסקאָלע־באַוועגונג.

עס זײַנענ בא מיר פארצײכנט די טיטלענ פונ פאָלגנדיקע צוויי לידער סאפאָזשניקאָווס: „טויוועס מיקויעכ דער טאקסע", „צווייטער בריוו וועגנ טאקסע". דער אינהאלט פונ די דאָזיקע לידער: קריטיק פונ טאקסע, קאָהאָל, קאָהאָלטוײַס, געבויט אלצ אפ אָרטיקנ זשיטאָ־מירער מאטעריאל. אינ דער זעלבער צײַט האָט זיכ אינעמ מאנו־סקריפט געפונענ אויכ סאפאָזשניקאָווס א כניפעדיק לויב־ליד צו איי־נער א זשיטאָמירער גווירנטע, וואָס האָט אימ אמאָל ארויסגעהאָלפנ אינ דער נויט.

אינטערעסאנט איז אויכ געווענ ב. סאפאָזשניקאָווס ארטיקל קעגנ לינעצקינ. סאפאָזשניקאָוו האָט ארויסגעשטעלט טײַנעס צו לינעצקינ, אמײַ ער לאכט אזוי בייז אויס די רעבײִמ אונ כסידימ. ער, סא־פאָזשניקאָוו, קענ א סאכ אריסטאָקראטנ אונ געבילדעטע, וואָס האָבנ ערגערע זיטנ פונ די כסידימ.

געענדיקט האָט זיכ דער ארטיקל מיט פאָלגנדיקע פיר שורעס:

„פונ מיר ניט קיינ כאָסיד,
אָבער ניט קיינ אפיקוירעס,
ער כאפט ניט קיינ שיראיִמ,
ער לאכט ניט פונביידע טוירעס".

דער מאסעווער מאסקיל האָט דאָ אפ זײַנ אויפנ פאָרמולירט איי־נע א פאָדערונג פונ די אמווייניקסטנ אָנגרײַפערישע עלעמענטנ פונ דער יידישער האסקאָלע, — סינטעז צווישנ רעליגיע אונ אויפקלערונג — בא וועלכער עס האָט זיכ, אגעוו, געהאלטנ אויכ לינעצקי אליינ [1]

צומ ארטיקל איז געווענ צוגעשריבנ א ווענדונג צו גאָלדפאדע־נענ. אינ דער ווענדונג האָט סאפאָזשניקאָוו געשריבנ גאָלדפאדענענ, אז ער שיקט אימ דעמ ארטיקל אפ צו דרוקנ אינ „יִסראָליק" (א באווײַז, אגעוו, אז דער ארטיקל איז געשריבנ אינ יאָר 1875 אָדער 1876), אונ כאָטש עס ווערט אינ אימ (אינעמ ארטיקל) קריטיקירט זײַנ שו־טעפ לינעצקי, האָפט ער, אז גאָלדפאדנ וועט דעמ ארטיקל דרוקנ. אונ אויב, שרײַבט ער, איר וועט דעמ ארטיקל צערײַסנ, איז א סימענ, „אז אלצ, וואָס איר שרײַבט „איז שעקער וועקעזעוו".

1 זע י. רעמיניקס ארטיקל „צו דער געשיכטע פונ „פוילישנ יינגל" אינ מינס־קער „צײַטשריפט" V. ז. 184.

אָט דאָס איז אלץ, וואָס מיר קאָנען דערציילן, וועגן דעם דאָזיקן אינטערעסאנטן לידערבוך, א וויכטיקן קולטור-היסטאָרישן דאָקומענט, וואָס איז ליידער פארפאלן געגאנגען פאר דער פאָרשונג.

כ'וועל דאָ נאָר לעסאָפּ ציטירן עטלעכע קופּלעטן פונ א גרעסערן פריזיון-ליד אינ סאפּאָזשניקאָווס מאנוסקריפּט, וואָס געפינען זיך באַ מיר איבערגעשריבן.

פונ די איינ-אונ-צוואנציקער

דאָרט גייט א מוטער אונ וויינט,
מע נעמט צו איר קינד בא איר,
דעם פאָטער איז אויך דאָס הארצ פארשטיינט,
עס איז אים ביטער גאָר אָנ א שיר.
ער מוז אים אליינ אוועקפירנ
צומ זשערעב זיך שטעלנ אצינד,
ער גיסט מיט טרערנ, —
עס גייט אוועק פאר א סאָלדאט זייַנ קינד.

דאָרט גייט א יונגערמאנ אינ א שינעל,
שיינ ווי די האלבע וועלט.
נאָך אים גייט נאָך א מאמזעל
אונ וויינט, וואָס ער האָט זיך צומ זשערעב געשטעלט.
דאָרט גייט א יונגערמאנ,
אימ איז שלעכט ביזנ גרינד,
ער דארפ א סאָלדאט זייַנ
אונ לאָזט איבער א ווייַב מיט א קינד.

א יונגערמאנ, וואָס איז זייער קליג,
אנטלויפט קיינ טערקייַ.
כאפּט מענ אימ אפ דעמ וועג,
איז ער שוינ אפ אייביק פארבייַ.
ער האָט געוואָלט זייַנ א כוואט,
ער זאָל פונ זשערעב פרייַ ווערנ,
הייַנט איז ער אנ אייביקער סאָלדאט,
ער מוז צוריק קיינ רוסלאנד אומקערנ.

יעדנ באלעבאָס איז אויך ניט גוט,
ער האָט דערוואקסענע מאמזעלנ,
וואָס פאר א שידעך ער טוט:
דארפנ זיי זיך צומ זשערעב שטעלנ.
ער קאָנ זיך גאָר קיינ אייצע געבנ,
עס קאָנ גאָר אנדערש ניט זייַנ,
עס איז פאריאָמערט זייַנ לעבנ,
געבנ זייַנ טאָכטער א סאָלדאט פאר א מאנ.

און איכ, וואָס בינ שוינ געווענ פריַי
אונ האָב געמאכט פונ די איינ־אונ־צוואנציקער א ליד,
הייַנט בינ איכ אויכ פארביַי:
עס איז דאָ א „נארוזשני וויד“. 1
הייַנט ווייס איכ אפּ קלאָר,
אז עס איז מיר שלעכט אצינד,
מע האָט מיר פריִזנייַעט איינ אונ צוואנציק יאָר,
איכ דארפ אוועקפאָרנ פונ ווייַב אונ קינד.

וואָס קאָנ טונ א כאָסיד א יונגערמאנ,
אימ איז שוינ שלעכט גאָר,
אז ער וועט ניט קענענ באמ ועבנ זייַנ
איינ מאָל אינ יאָר,
הייַנט ווי קאָנ מענ זייַנ א ייִד,
ווי קאָנ מענ טאָנ גאָטס געבאָט,
אפילע דאווענע קאָנ מענ אויכ ניט
גאנצפרי דארפ מענ זייַנ אפּנ סמאָט (ר).

נאָר, אז דער כאָסיד וועט קומענ אהיימ,
וועט ער די מיצווע זייַנ מעקאיעמ,
ער וועט זיכ טייקעפ דערמאָנענ אינ דעמ,
ער האָט שוינ לאנג ניט געכאפט קיינ שיראִימ.
ער וועט פארקאטשענ די פאָלעס
אונ ווועט לויפנ צומ רעבנס טיש,
דאָרט ווועט ער שוינ באקומענ אלעס,
א שטיקל קוגל מיט א גוטער שטיק פיש.

אינ דעמ דאָזיקנ ליד דארפ מענ פארצייכענענ דיַיטלעכע איראָניע אונ כויזעק איבערנ כאָסיד, כאָטש לויטנ גאנצנ אינהאלט זייַנעמ איז דאָס ניט קיינ ספּעציִעל אנטיכסידיש ליד.

2

די האנטשריפטלעכע לידער־זאמלונג, פונ וועלכער מיר האָבנ פאר דער־איצטיקער זאמלונג גענומענ די לידער נומ. 2, ז. 132, נומ. 15, ז. 159, נומ. 59, ז. 198, געפינט זיכ אינעמ פאָלקלאָר־ארכיוו פונ אונדזער עטנ. סעקציע אונטערנ נומ. 214, אָנגעקומענ אהינ אינייִנעמ מיט אנדערע מאטעריאלנ פונ דער היסט. עטנאָגר. געזעלשאפט. אויכ מיט דער דאָזיקער זאמלונג האָט אונדז ניט איינגאנצנ אָפּגעגליקט. עס פעלנ אינ

1 לויט איינעמ א פונקט אינעמ צארישנ געזעצ וועגנ אלגעמיינעמ מיליטער־דינסט (1874) האָבנ ספּעציִעלע קאָמיסיעס באדארפט לויטנ אויסערלעכנ אויסזענ („נארוזשני וויד“) באשטימענ דעמ עלטער פונ די, וואָס האָבנ ניט געהאט קיינ דאָקומענטנ וועגנ געבוירנ.

איר די ערשטע צענ-צוועלפ זײַטנ[1], פונ וועלכע מע וואָלט זיכ עפשער געקאָנט עפעס דערוויסנ וועגנ דעמ אײגנטלעכנ באזיצער אונ אופשרײַבער פונעמ מאנוסקריפט. פונ א דאטע, וואָס געפינט זיכ אונטער אײנעמ א ליד — 1894 — קאָנ מענ דרינגענ, אז די גאנצע זאמלונג איז מיסטאָמע אופגעשריבנ אינ די 90־ער יאָרנ.

דער מאנוסקריפט באשטײט פונ א העפט, וואָס צײלט 92 זײַטנ, 91 פונ זײ זײַנענ פארפילט מיט לידער: יידישע — 23 נומערנ, רוסישע אונ אוקראַיִנישע — 25 אונ העברעיִשע — 1 נומער. די יידישע לידער זײַנענ געשריבנ אינ אײנ העלפט העפט, די רוסישע אינ דער צווײטער. געשריבנ איז דאָס גאנצע העפט מיט אײנ האנטשריפט, סײַ די יידישע לידער, סײַ די רוסישע. די האנטשריפט איז זײער א שײנע, א געצאצקעטע, די רוסישע לידער זײַנענ געשריבנ אָרטאָגראפיש קימאט ריכטיק. עס איז דערפונ קלאָר, אז דער אופשרײַבער איז געווענ א שטיקל אינטעליגענט, גיכער פאר אלצ טאקע אויכ א שרײַבלערער. קײנ אוטאָרנ ווערנ בא די לידער ניט אָנגעוויזנ.

צווישנ די דרײַ אונ צוואנציק יידישע לידער אינעמ העפט זײַנענ פאראנ נײַנ פאָלקלאָר-לידער, פונ זײ פיר ליבע-לידער, צווײ אנטיכסידישע, דרײַ סאָציאל-שטײגערישע. די איבעריקע פערצנ נומערנ זײַנענ, ווי מיר האָבנ דאָס פעסטגעשטעלט דורכ א פארגלײַכ מיט באשטימטע געדרוקטע טעקסטנ, פאָפולערע ליטערארישע (אמאָל באדכאָנישע) לידער אונ טעאטער-קופלעטנ. דאָ איז לעמאָשל פאראנ ליִנעצקיס „ליד פונ דעמ יאָמקיפער, אָדער דאָס באגעגעניש", גאָלדפאדנס אויסגעצײכנט אנטיכסידיש ליד „די כסידע", „נאָ, נאָ, נאָ", „שוינ אָפגעקומענ פאר דײַנע זינד" (קופלעטנ פונ דער פיעסע „די באָבע מיטנ אײניקל"), צונזערס „דער פוסטער פראנט", מאנע קאאס באדכנס „ליד פונ אײנ קימפעטאָרנ" אאוו.

די רוסישע אונ אוקראַיִנישע לידער אינעמ מאנוסקריפט זײַנענ מערסטנטײל ביליקע טעאטער-קופלעטנ אונ סענטימענטאל־מעשטשאנישע פאָלקלאָרישע אונ ליטערארישע ליבע-ראָמאנסנ — דער טיפישער רעפערטואר, אונ אמאָל מיסטאמע אויכ די שאפונג, פונ שטאָטישע מעשטשאנישע שיכטנ. פאר דער פאָלקלאָר-פאָרשונג, ספעציעל פאר דער טעמע וועגנ אנדערשפראכיקע ווירקונגענ אינעמ יידישנ פאָלקלאָר־ליד, זײַנענ דאָ באזונדערס אינטערעסאנט די עטלעכע אוקראַיִנישע פאָלקלאָרישע ליבע-לידער אונ די רוסישע סענטימענטאלע ליבע-ראָ-

[1] ניט באוווסט גענוי וויפל, ווײַל די זײַטנ אינעמ מאנוסקריפט זײַנענ ניט נומערירט, נומערירט זײַנענ בלויז די לידער. די זאמלונג הײבט זיכ אָנ פונ „די ליד פונ די אײנ אונ צוואנציקער. 14־טע ליד".

מאנסן. מיר האָבן דאָ א טייל פון יענעם אוקראַיִנישן און רוסישן לידער־רעפּערטואַר, וואָס איז געווען אויך אין געברויך פון די יידישע מעשטשאַנישע שיכטן און וואָס האָט מיסטאמע אין א באַשטימטער מאָס די פאָלקלאָר־שאַפונג פון די דאָזיקע שיכטן באַווירקט. די ליבע־ראָמאַנסן, וואָס געפינען זיך אינעם מאַנוסקריפּט, דערמאָנען מיט געוויסע שטריכן (איבערגעטריבענע סענטימענטאַלקייט, באַשטענדיקע וויינערלעכקייט און קלאָג, באַזונדערע סטערעאָטיפּע בילדער און ווענדונגען) אָן דעם יידישן פאָלקלאָרישן מעשטשאַנישן ליבע־ראָמאַנס. פאַרשטייט זיך, אז די ענלעכקייט שטאַמט דאָ פריִער פאַר אַלץ דערפון, וואָס סײַ דער יידישער, סײַ דער רוסישער סענטימענטאַלער ליבע־ראָמאַנס זײַנען אַנטשטאַנען אין איינער און דער זעלבער סאָציאַלער אַטמאָספער.

די דאָזיקע פעססטשטעלונג שליסט אָבער ניט אויס די מעגלעכקייט אויך פאַר דירעקטע ווירקונגען פונעם רוסישן סענטימענטאַלן ראָמאַנס אפן יידישן.

קעדיי צו געבן א קאָנקרעטע פאָרשטעלונג וועגן דעם דאָזיקן מין מאַטעריאַל, וועלן מיר דאָ ברענגען גאַנצערהייט איינעם א ראָמאַנס פונעם מאַנוסקריפּט.

СТРАДАНИЕ.

1. Напрасно я страдаю
И мучу сама себя,
При том я верно знаю,
Не любишь ты меня.

2. Не любишь, мой мучитель,
Кого мне более жаль?
Катитесь горькие слезы,
Катитесь с моих глаз.

3. Не раз я говорила,
Не два, любезный мой,
Оставь свои причуды,
Пробудь хоть раз со мной.

4. Но ты, как ветер в поле,
Все свое твердишь,
С моей несчастной доли,
Смеешься и шумишь.

5. Смейся, варвар, смейся,
Смейся надо мной,

Бог тебя накажет
Несчастною судьбой.

6. Много есть на свете,
Не только я одна.
Скажи мне, друг любезный,
Буду ль я твоя ?

7. Две комнаты открыты,
Где был тайной совет,
Расстались я с любезным,
Расстались, бедный свет.

8. Скука и досада,
По улице схожу,
Туда-б я полетела,
Кого страстно я люблю.[1]

9. Туда-б я полетела,
Где милый лежит,
От сна его разбудила,
Но он крепко спит.

10. Встань, мой милый, встань,
Встань, пробудись,
Быть может последний раз
Пришла с тобой простись (!) [2].

אינעמ זעלבנ מאנוסקריפט געפינענ מיר, אגעוו, א קאָנקרעטנ בײַשפיל וועגנ דעמ, מיט וואָס פאר א וועגנ עס איז אמאָל געגאנגענ די ווירקונג פונעמ רוסישנ אונ אוקראיִנישנ ליבע-ראָמאנס אפנ ייִדישנ. צו דרײַ ראָמאנסנ, וואָס געפינענ זיכ אינ העפט (צוויי רוסישע אונ איינ אוקראיִנישער), איז צוגעגעבנ א ייִדישע איבערזעצונג, וואָס געהער מיסטאמע טאקע דעמ אופשרײַבער פונעמ מאנוסקריפט גופע. פארנ אופשרײַבער איז די דאָזיקע איבערזעצונג געווענ ניט גלאט אזוי א ליטעראַרישע איבונג, ער האָט איבערגעזעצט א ליד צומ זינגענ פאר זיכ אונ מיסטאמע פאר פרײַנט. מע דארפ רעכענענ, אז אזוינע איבערזעצונגענ זײַ־

1 אינ גינזבורג־מארעק זאמלונג נומ. 216 טרעפנ מיר אנ ענלעכע סטראָפע: „סקוטשנאָ אי דאָסאדנאָ יא פאָ אוליצע אידו, א אָנ פאָדליעצ ניע זנײַעט, טשטאָ יא יעוואָ ליובליו‟. גאנצ מעגלעכ, אז זי האָט אהינ, אינעמ ייִדישנ ליבע־ליד געטראָפנ (עטוואָס וואריִרט) טאקע דירעקט פונ דעמ ראָמאנס, וואָס מיר ציטירנ.

2 א גרעסערנ פראגמענט פונעמ דאָזיקנ ראָמאנס געפינענ מיר אינ א זאמלונג אוקראיִנישע פאָלקלאָר־לידער Данилов, Песни села Андреевки, стр. 21, № 76.

נענ ביכלאל געווענ ניט קיינ זעלטנהייט. עס איז אויכ אינטערעסאנט, אז בא דער איבערזעצונג פונ די דריי ראָמאנסנ, איז דער אנדערש־שפראכיקער טעקסט פונעמ ליד ניט אינגאנצנ אָפּגעוואָרפנ געוואָרנ. עס איז בלויז נאָכ יעדער רוסישער אָדער אוקראַיִנישער סטראָפע צוגעגעבנ געוואָרנ א יידישע איבערזעצונג. עס באקומט זיכ אזוי ארומ א מיש־שפראכיק ליד.

מיר וועלנ דאָ ציטירנ אלס ביישפיל א פּאָר סטראָפנ פונ אונדזער אופשרייבערס אנ איבערזעצונג. די סטראָפנ זיינענ גענומענ פונ א פארוסישטנ וואריאַנט פונעמ פּאָפּולערנ אוקראַיִנישנ ליבע־ראָמאנס „Віють вітри, віють буйни“ וואָס געפינט זיכ אינעמ מאנוסקריפּט.

„Полетела-б я к тебе,
Да крылец не имею.
Где-ж я пойду, нету тебя,
То слезы проливаю.

איכ וואָלט צו דיר איבערגעפלויגנ,
נאָר איכ האָב קיינ פליגל ניט,
וווהינ זאָל איכ גיינ, אז דו ביסט אוועקגעפלויגנ?
פארגיס איכ טרערנ אלע מינוט.

Есть на свете люди злые,
Завидують долю.
Несчастная та былина,
Что растет на дорогу (!).

עס האָבנ זיכ שלעכטע מענטשנ געפונענ,
אונ האָב געשטערט מיינ גליק.
אוי, אומגליקלעכ בינ איכ, ווי די בלומענ,
וואָס וואקסנ אפנ וועג“.

פּרימיטיוו, אזוי ווי דער רוסישער וואריאַנט, אָבער פּאָרט ניט שלעכט איבערגעזעצט, האָבנ די דאָזיקע סטראָפנ געהאט זיכערע שאנסנ אפ פארשפרייט אונ פּאָפּולער צו ווערנ. גאנצ מעגלעכ, אז אזוי איז עס טאקע געווענ.

3

ענלעכ אינ געוויסע פּראָטימ צו דעמ אויבנ באשריבענעמ מאַנוסקריפּט איז א דריט האנטשריפטלעכ לידער־ביכל פונ אונדזער ארכיוו, פונ וועלכנ מיר האָבנ פאר דער איצטיקער זאמלונג אראָפּגעשריבנ דאָס ליד נומ. 88 ז. 235.

אויכ די דאָזיקע זאמלונג ברענגט כוץ ייִדישע לידער עטלעכע רוסישע און אוקראַיִנישע, און אויכ דאָ זײַנענ די רוסישע לידער אינ זייער מערהײַט (6 לידער פונ 8) סענטימענטאַלע ראָמאַנסנ. דאָס דאָזיקע לידער-ביכל האָט געהערט צו א לוטשינעצער אײַנוווינערנ סאָרע האָלדנהערשל און איז איבערגעגעבנ געוואָרנ צו אונדז אינ ארכיוו דורכ איר טאָכטער ב. האָלדנהערשל. וועגנ איר מוטער, דער אופשרײַבערנ פונעמ לידער-ביכל, גיט ב. האָלדנהערשעל איבער אזעלכע ידיעות: „געבוירנ 1879 אינ לוטשינעצ בא פארמעגלעכע עלטערנ, הענדלער. געלערנט אינ דער היימ מיט א לערער ייִדיש און רוסיש, לייענענ און שרײַבנ. ליב געהאט א סאַכ צו לייענענ. דאָס לידער-ביכל אָנגעהויבנ צו פירנ מיידלווײַז, אנ ערעכ 1895, אָבער געפירט עס אויכ נאָכ דער כאסענע ביז 1916—1917. דער מאנ האָט געהאלטנ א קלייט, דערנאָכ אנ „אפטעטשנע סקלאד". „די מאמע פלעג אָרגאניזירנ בא אונדז אינ שטוב ייִדישע ספעקטאקלענ, געקריגנ דערופ דערלויבעניש באַמ פריסטאוו. דאָס איז געווענ אנ ערעכ אינ 1905—1906 יאָר. כ'געדענק, מע האָט געשטעלט בא אונדז „שפרינצע די אָדעסער מעקלערנ", א מינ אָפערעטע. אינ דער זעלבער צײַט האָט מענ געשטעלט בא אונדז א פיעסע, וואָס עס האָט זי אָנגעשריבנ מײַנ לערער. געהייסנ האָט זי „ראספאד"—עפעס וועגנ קישיניעווער פאָגראָמ, גענוי דעמ אינהאלט געדענק איכ ניט. אָנטייל-גענומענ אינ די ספעקטאקלענ האָט מײַנ מוטער, איר ברודער (געווענ שטענדיק אינ קלייט), זשעני מארגוליס (א טאָכטער פונ אנ אָרטיקנ מענאַכעמ-מענדל), דעמ נעמאָנס זונ און טאָכטער". מיר האָבנ געבראכט די דאָזיקע ידיעות, ווײַל זיי קלאָרנ פאר אונדז אויס די סאָציאַלע סוויווע און די קולטור-סוויווע, אינ וועלכער ס'האָט זיכ געפונענ די אופשרײַבערנ פונ אונדזער מאנוסקריפט.

די לידער-זאמלונג פונ ס. האָלדנהערשל שטעלט מיט זיכ פאָר א ביכל פונ קליינעמ פאָרמאט, געבונדנ, האלט 142 זײַטלעכ. דאָס ביכל אנטהאלט 24 לידער, פונ זיי 16 ייִדישע, 7 רוסישע און איינס אנ אוקראַיִנישעס. טייל זײַטלעכ אינעמ ביכל זײַנענ פארנומענ מיט מארשיידנערליי פארצייכענונגענ (הויצאָע און האכנאָסע אינ דער קלייט, צעטלענ וועש אאוו.). צווישנ די 16 ייִדישע לידער זײַנענ פאראנ פיר פאָלקלאָר-לידער (דאָס פאָפולערע „ליד פונ ווילנער גראפ", א פאָלקלאָריש וויג-ליד, א פאָלקלאָרישער סענטימענטאלער ראָמאנס און דאָס באקאנטע מילכאָמע-ליד „דאָס 14-טע יאָר איז אָנגעקומענ"). די איבעריקע זײַנענ לידער פונ גאָלדפאדנ, לינעצקי, וועלוול זבאראזשער, א. בערנשטיינ אאַ. די רוסישע לידער זײַנענ קימאט אלע פונ דעמ זעלבנ שניט, וואָס די רוסישע לידער אינ דער אויבנ באשרי-

בענער זאמלונג פונ אונדזער ארכיוו נומ. 214. מערסטנטייל זײַנענ עס ווי שוינ געזאָגט, סענטימענטאלע ראָמאנסנ. דאָס, וואָס אפילע שוינ אינ צוויי לידער-ביכלעכ טרעפנ מיר ברייט פאָרגעשטעלט דעמ רוסישנ מעשטשאנישנ ליבע־ראָמאנס, באשטעטיקט אונדזער האשאָרע, אז דער דאָזיקער מינ לידער איז געווענ היפּש פארשפּרייט אינ דער סוויווע פונ דער ייִדישער מעשטשאנישער יוגנט.

אינ דער דאָזיקער זאמלונג פארנעמט די צאָל פאָלקלאָר־לידער דאפקע א קליינ אָרט (אנ ערעכ א פערטל פונ דער אלגעמיינער צאָל פארצייכנטע ייִדישע לידער). דאָס איז אינגאנצנ נאטירלעכ. דאָס פארמעגלעכע מיידל פונ הענדלערישע שיכטנ, די שפּעטערדיקע פארמעגלעכע קלייטניטשקע איז ניט די טיפּישע געברויכערנ פונ פאָלקלאָר. פונ דער אנדערער זײַט איז קעדײַ צו פארצייכענענ א צווייטנ פאקט, אז אויכ אינ דער דאָזיקער סוויווע פונ פארמעגלעכנ קליינבירגערטומ זײַנענ געווענ פּאָפּולער, ווי מיר זעענ עס פונ האָלדנהערשעלס לידער־ביכל, די לידער פונ לינעצקי, וועלוול זבאראזשער, גאָלדפאדנ, צונזער אאוו.

האָלדנהערשעלס לידער־ביכל אנטהאלט נאָכ איינע אנ אינטערעסאנטע פארצייכענונג: א צעטל פונ איבערגעלייענטע ייִדישע אונ רוסישע ביכער. דער צעטל אנטהאלט 90 נעמענ, פונ זיי 30 ייִדישע אונ 60 רוסישע. צווישנ די ייִדישע ביכער פארנעמט דאָ דעמ אויבנאָנ די שאָמערישע ליטעראטור (גענוג צו ציטירנ א פּאָר נעמענ פונעמ צעטל: „דער רײַכער בעטלער", „דער פארמאסקירטער מערדער", „דער אָרעמער מיליאָנער", „דער בלוטיקער אדיע" אא.). א באווײַז, אגעוו, אז די שאָמער־ביכער האָבנ געלייענט ניט נאָר אָרעמע דינסטמיידלעכ, ווי אייניקע בורזשואזע קריטיקער ווילנ האָבנ.

4

לעסאָפּ עטלעכע ווערטער וועגנ א פערטנ מאנוסקריפּט (געפינט זיכ אינ אונדזער ארכיוו אונטערנ נומער 213), פונ וועלכנ מיר האָבנ פארנ איצטיקנ בוכ אראָפּגעשריבנ די לידער נומ. 4, ז. 134 נומ. 36, ז. 178, נומ. 45, ז. 186.

דאָס דאָזיקע לידער־העפט איז אָנגעקומענ צו אונדז אינ ארכיוו פונ דער היסט. עטנ. געזעלשאפט. עס באשטייט פונ באזונדערע ניט צונויפגענייטע 42 זײַטנ (ניט נומערירט) אונ אנטהאלט 22 ייִדישע לידער, פונ זיי 10 פאָלקלאָר־לידער. אלע איבעריקע לידער זײַנענ טעאטער־קופּלעטנ אונ לידער פונ גאָלדפאדנ („א ליד פונעמ ייִדישנ פּאספּאָרט", „ענטפערט איר פויגלענ", — קופּלעטנ פונ דער „קישעפּ-

מאכערן"), על. צוגזער („דאָס ליד פון אײַזנבאַן", „רחל מבכה על בניה") אאַ.

דערפון, וואָס אין דעם דאָזיקן העפט געפינען מיר א פאָלקלאָר־װאַריאַציע פון עדעלשטאַטס ליד „דער ארבעטער" און א עסעסיש[1] װיג־ליד, דאַרף מען רעכענען, אז די זאַמלונג איז געשריבן געוואָרן ערעך אין די יאָרן 1900—1910.

צו זײַטן 133-134, נום. 3

אין גאָטלאָבערס נאָמען איז דאָס ליד קיין מאָל ניט געדרוקט געוואָרן. צי געהער עס טאַקע גאָטלאָבערן איז שווער פעסט־צושטעלן. אף דער פּאָפּולערקײַט פונעם דאָזיקן ליד אין די מאסן זאָגט אײדעס די אופגעבראַכטקײַט, מיט װעלכער עס ווערט דערמאָנט דורך ש. אנסקי אין צוזאַמענהאַנג מיט זײַן קלאָג אפן אונטערגאַנג פונעם כסידישן פאָלקלאָר:[2]

„צוגלײַך מיט די אלטע, אָריגינעלע כסידישע לידער ווערט אויך געזונגען דאָס וולגארישע אנטיכסידישע ליד, ווי אשטייגער:

„דער רעבע פאָרט,
דער רעבע פאָרט,
דער רעבע איז שוין געקומען,
טרינקט בראָנפן אפן קאָרט
דאָס איז דער בעסטער סימען".

צו זײַטן 134-136, נום. 4-5

פון א דריטן וואַריאַנט פונעם זעלבן ליד, וואָס געפינט זיך אין אַרכיוו פון אונדזער סעקציע (פאַרשריבן י. טשערניאַק אין 1927 יאָר בא מ. פריידינע), ברענגען מיר דאָ פאָלגנדיקן קופּלעט, וואָס קומט אין די געבראַכטע וואַריאַנטן ניט פאָר:

„ס'איז א גרויסע מיצווע אויסצוהערן פון דעם רעבן א זאַך,
אזוינע וואונדערלעכע זאַכן, איך האָב זיי זײער א סאַך:
ס'איז געקומען אײנער א שטומער אָן א צונג,
און אויך אן אלטער, וואָס וויל ווערן יונג.
זײ האָבן דאָס באַם רעבן באַגערט,
דער רעבע האָט זײ מאַפּטיעך געווען,
הערט נאָר אויס, וואָס דאָ איז געשען,
איך האָב דאָס אלײן מיט מײַנע אויגן געזען.

1 סס. — סיאָניסטן־סאָציאַליסטן, א ייִדישע קלײנבירגערלעכע פּאַרטײ אין געוועזענעם צארישן רוסלאַנד.

2 ש. אנסקי — ב. XV, ז. 60.

דער שטומער איז אָנ א צונג אוועקגעפאָרנ,
דער אלטער איז נאָכ עלטער געוואָרנ.
אוי, גוואלד, דאָס איז איינ מויפעס,
דאָס איז דאָכ פונ רעבנ אליינ,
דער רעבע איז גוט, דער רעבע איז ווויל,
דעמ רעבנס נעס איז דערביי געוועג".

צו זייט 137, נומ. 7

אינ פיל פראָטימ דערמאָנט דאָס דאָזיקע ליד, מיכל גאָרדאָנס אנטיכסידיש ליד „מיינ טשוווע". פונקט אזוי ווי אינ מיכל גאָרדאָנס ליד ווערט דאָ אויכ די קלוימערשטע פרומקייט אונ טרייִשאפט דעמ רעבנ, וואָס לאָזט זיכ הערנ אינ די ערשטע סטראָפנ, ארונטערגעריסנ דורכנ אָפענעמ שפאָט אינ דער לעצטער סטראָפע. אויכ טעקסטועל פאלנ ביידע לידער טיילווייז צונויפ. די צווייטע סטראָפע פונ אונדזער ליד („א ווארעמע שאל וועל איכ זיכ קויפנ, זומער אינ די גרעסטע היצנ; א זיידענעמ גארטל וועל איכ זיכ קויפנ, א היטל מיט זיבעצנ שפיצנ")—דערמאָנט, לעמאָשל, פאָלגנדיקע סטראָפע אינ גאָרדאָנס ליד:

כ׳וועל טראָגנ א שאל א גרינעמ, א ברייטנ
אפילע טאמעז, ווענ די זונ שטארק ברענט.
כ׳וועל טראָגנ א גארטל א פארדרייטנ,
איגווייניק איינגעשטעקט מיינע ביידע הענט".[1]

צו זייט 138, נומ. 8

דאָס דאָזיקע זייער פארשפרייטע ליד איז אנ אייגפאכע אנטלייונג פונ אנ אוקראיִנישנ פאָלקלאָר־ליד צוליב אנטיכסידישע, אנטיקלעריקאלע צוועקנ. א נאָענטער אוקראיִנישער ווארִיאנט, קימאט גענוי דער זעלבער ווי אונדזער „יִדישער", געפינט זיכ אינ דער אוקראיִנישער עטנאָגראפישער זאמלונג:

Ужинок з рідного поля вистачаний працею М. г. Москва, 1857, стр. 143

צו זייט 203, נומ. 63

דער אידילישער גוטער סאָפ אינ דער זעקסטער סטראָפע שטימט לאכלוטנ ניט מיטנ דראמאטישנ אינהאלט פונעמ גאנצנ ליד, אויכ ניט מיטנ סאָפ פונעמ ערשטנ ווארִיאנט פונעמ דאָזיקנ ליד (זע אויבנ ז. 202 נומ. 62) אונ זעט דאָ אויס ווי צוגעקלעפט. דער דאָזיקער „אידי־

[1] אינ א באמערקונג צו דער דאָזיקער סטראָפע אונטערנ טעקסט דערקלערט גאָרדאָנ: „די עכטע הייסע כסידימ אינ פוילנ אונ וואָלינ, וואָס זיינענ מעקוראָוימ צומ צאדיק, טראָגנ א גרינעמ וואָלענעמ שאל אָפילע אינ די גרעסטע היצנ".

לישער" סאָפּ איז געוויס ניט פאראנענ געווענ אינעמ אורשפּרינגלעכנ טעקסט פונעמ ליד אונ איז צוגעטראכט געוואָרנ דורכ א שפּעטער־דיקנ זינגער, וואָס האָט ניט געוואָלט אזוי „ביטער“ אָפּענדיקנ מיט זײַנע העלדנ.

צו דעמ אָפּטייל „לידער וועגנ רעקרוטשינע, פּריזיוו אונ מיליטער־דינסט באמ צאריזמ“ (זײַטנ 237־256)

1

אינ מ. ווינערס ארײַנפיר־ארבעט צו אקסענפעלדס „דער ערשטער ייִדישער רעקרוט“ ווערנ געבראכט צוויי סטראָפּעס פונ אנ אלטנ (געשאפנ ניט שפּעטער ווי אינ 1836 יאָר) אינ ערגעצ קיינמאָל ניט געדרוקטנ פאָלקלאָר־ליד וועגנ רעקרוטשינע. מיר וועלנ דאָ ברענגענ דאָס אנטשפּרעכיקע אָרט פונ מ. ווינערס ארבעט (י. אקסענפעלדס ווערק, ערשטער באנד, קיִעוו, 1931 ז. 95-96):

„אינ א האנט־געשריבענעמ, פאָלקלאָריסטישנ, אינ א סאכ פּראָ־טימ זייער א אינטערעסאנטנ בריוונשטעלער[1] געפינענ מיר דאָס אייג־ציקע — אונ מינאסטאמ טאקע דאָס עלטסטע — דאטירטע „פּריזאָמ־ליד“, וואָס פארמאָגט אינהאלטלעכ שוינ אלע כאראקטעריסטישע שטריכנ פונעמ פאָלקסטימלעכנ פּריזיוו־ליד. עס איז ניט קלאָר, ווער עס איז געווענ דער מעכאבער פונעמ ליד, יעדנפאלס איז ער געשטאנענ גאָר נאָענט צו יענע שיכטנ, וואָס האָבנ צומייסטנ געליטנ פונעמ רעקרוטנ־געזעצ. דאָס ליד איז געשריבנ לויטנ נוסעכ פונ די קינעס (מיטנ אלעפבייז־אקראָסטיכ אינ די ערשטע אויסיעס פונ די סטראָפּעס)... די ביטערע סאָציאלע נויט אונ פּײַנ קומענ דאָ טיפ ווירנדיק צומ אויסדרוק. מיר ציטירנ צוויי כאראקטעריסטישע סטראָפּעס (די אויסיעס ג אונ ת):

(ג) גרויס אונ קליינ האָט מענ אונדז געטונ אינ אײַזנ פארשליסנ,
אָבער אונדזערע טרערנ טונ זיכ אינ אלע גאסנ פארגיסנ.
איכ האָב מײַנ פאָטער אונ מוטער געטונ אלע טאָג אינ אלע ערטער שיקנ,
מאכמעס איכ האָב געמיינט, אז זיי וועלנ מיכ מיט איינ פּסורע־טויווע דערקוויקנ.

1 דער בריוונשטעלער האָט געהערט דעמ שרײַב־לערער מייער־לייב אָליצקי פונ טשערנאָבל... די דאטעס אונ די בריוו פונעמ בריוונשטעלער ווײַזנ דאָס יאָר 1836, די וואסערצייכנס פונעמ פּאפּיר — 1835; דה. אז דער בריוונשטעלער אונ דאָס ליד זײַנענ געשריבנ געוואָרנ 9 יאָר נאָכנ ארויסקומענ פונעמ רעקרוטנ־געזעצ. עס איז, פארשטייט זיכ, מעגלעכ, אז דאָס דאָזיקע ליד איז אנטשטאנענ פריִער ווי 1836 (באמערקונג פונ מ. ווינער).

זיי זײַנען געקומען און האָבן מיר געזאָגט:
„מײַן ליב קינד, מיר זײַנען געווען, ווו דו האָסט געוואָלט און געגליסט,
אָבער מע האָט אונדז געענטפערט, אז מיר ווייגען גאָר אומזיסט.
מיר זײַנען געווען, ווו דו האָסט אונדז געטון שיקן,
אָבער מיר האָבן ניט מיט וואָס מיר זאָלן דיך דערקוויקן...

(ת) טייקעף ווי איך בין אין פריִאָם אַרײַנגעקומען,
אזוי האָט מיר באלד מײַן לאָשן אָפּגענומען.
און דערבײַ, ווי דער יאדנעראל האָט מיך דערזען,
אזוי האָב איך פארשטאנען, אז עס איז מיר שוין איין גרויסע קלאָג געשען.
און אַז מע האָט מיך געפירט צו דער מאָס,
האָב איך א פרעג געטאָן מײַן פאָטער און מײַן מוטער: וואָס באטײַט דאָס?
זאָגט מיר מײַן פאָטער און מײַן מוטער מיט א גרויס געוויין:
מײַן ליבער זון, דו וועסט ניצל ווערן, אז דו וועסט זײַן אין דער מאָס קליין,

איך האָב געוואָלט זיך אָפּקויפן מיט מײַן גוטס און האָב,
אָבער מען האָט ניט געהערט און מע האָט א געשריי געטאָן: „דײַ אילאָב" 1
דערנאָך האָט מען מיך אוועקגעפירט אין אן אנדער כיידער,
אזוי האָט מען פון מיר טייקעף אראָפּגעריסן מײַן פאָטערס און מוטערס קליידער.

דאָך, ליבער, גאָט, זע און פּאטער שוין מיט אונדז דעם צאָרן און פּײַן,
אז די ייִדן וואָס זײַנען געבליבן, זאָלן כאָטש בא זײַער געבאָט זײַן.
ליבער גאָט, וואָרום האָסטו אף מיר אזוי דעם גזארדין אָנגעשריבן,
אז מײַן ווײַב און קינדער זײַנען נעבעך וויסט געבליבן.

2

די צארישע רעקרוטשינע און פארשיידנערליי געזעלשאפטלעכע שאטזאכן, וואָס זײַנען מיט איר געווען פארבונדן האָבן געקראָגן זייער אָפּשפּיגלונג ניט נאָר אינעם לידער-פאָלקלאָר. אף דער זעלבער טעמע האָבן צווישן די מאסן קורסירט אויך פארשיידענע מײַסעס, אנעקדאָטן און ווערטלעך.

אין ארכיוו פון אונדזער עטנאָגראפישער סעקציע געפינט זיך איינער אן אינטערעסאנטער פאָלקלאָר-דאָקומענט וועגן רעקרוטשינע,— א באדכאָניש שפּיל מיטן נאָמען „דער פּוימאניק", וואָס מיר ברענגען דאָ אונטן.

כאים באודער, פון וועלכן א. גורעוויטש, אונדזער קאָרעספּאָנדענט, האָט אין 1932 יאָר די דאָזיקע שפּיל סטענאָגראפיש פארצייכנט, דערציילט: „דאָס האָט מען געשפּילט, ווען איך בין אלט

1 „Дай лоб" דאָס וואָרט лоб האָט באטײַט: טויגלעך צום מיליטער-דינסט. א ניט טויגלעכן האָט מען געזאָגט „Затылок" דאָס וואָרט שטאמט פון א אוראלטן „פּריאָמישן" מינהעג צו צייכענען די אָנגענומענע רעקרוטן דורך אָפּגאָלן די האָר אינערן שטערן (באמערקונג פון מ. ווינער).

געווען אכצן יאָר,—אצינד איז מיר דרײַ און זיבעציק,—אין שטעטל אירקלע, פּאָלטאַווער גובערניע. איך בין דאָרטן געווען א לערער. שפּילן האָט עס געשפּילט מוישע מאראַכאָווסקי". ווי באַודער גיט איבער האָט מאראכאָווסקי דעמלט געזאָגט, אז די שפּיל „דער פּוימאניק" האָט ער אליין פארפאסט.

וועגן דעם באַדכן מוישע מאראכאָווסקי, דעם אויטער פון א פּאָר ביכלעך באַדכאָנישע לידער,[1] איז אויך פון אנדערע קוועלן באַקאַנט,[2] אז ער פלעגט ארומפאָרן אין די 70—80 יאָרן איבער שטעט און שטעטלעך פון קיִעווער גוב. און כוץ אייגנטלעכע באַדכאָנעס זיך נאָך פארנומען מיט „פּאָרשטעלן", „פּראָווען טעאטער". עס איז דעריבער צו גלייבן אין דער ריכטיקײַט פון די אלע ידיִעס, וואָס עס גיט אָן וועגן דער דאָזיקער אינטערעסאנטער פיגור פון א האלבבאַדכן האלב-אקטיאָר כ. באַודער.

דער אינהאלט פון דער שפּיל „דער פּוימאניק" דערמאָנט ניט מיט גאָרניט אינעם אינהאלט פון די אלטע פאָלקלאָר-לידער און פאָלקלאָר-מעשׂיות וועגן רעקרוטשינע, וואָס טראקטירן געוויינלעך די דאָזיקע טעמע אין איר טראגישן שניט, און אין וועלכע ס'הערשט דעריקער די שטימונג פון א גרויסן סאָציאַלן אומגליק, וואָס האָט געטראָפן די אָרעמע מאסן. עטלעכע יאָר נאָך דער ענדגילטיקער אָפּשאפונג פון דער רעקרוטשינע[3] האָט דער באַדכן אויסגענוצט די דאָזיקע טעמע אַפּ אָפּצוכויזעקן און אָפּצושפּעטן פון א פרומען גאָטספאָרכטיקן יונגערמאן, א יעשיווע-באָכער, ווי פון א טיפּישן טויגעניכטס און לעקיש. ערשט צום סאָף פון דער גאנצער שפּיל ציט אָפּ זיך דער באַדכן ארופּ אן ערנסטע מינע און ענדיקט פרומלעך מיטן באַקאַנטן סקארבאָווע קלאָגנוסעך:

„שרײַט זשע יידן פאר דעם בוירע,
אַפּ אונדז איז הײַנט א גזיירע,
אַפּ אונדז איז הײַנט א שלעכטע צײַט,
אז יעדנס קינד מוז זײַן א סאָלדאט.
ס'דארף אזוי זײַן,
סע מוז אזוי זײַן,
דאָ איז קיינער ניט שולדיק,
דאָס איז נאָר גאָטס פּלאַן".

---

[1] „דער עלנטער יאָסעם. ידישע שיינע לידער" 1872. „יאָנטעוודיקע לידער מיט יאָנטעוודיקע ניגונים". ווארשע 1886.

2 זע דעם ארטיקל פון ב. סלוצקי „יידישע באַדכאָנים שוישפּילער" אין צײַטשריפט I, מינסק 1926, ז. 257—261.

3 וועדליק באַודער גיט אָן באַקומט זיך, אז ער האָט די שפּיל געזען אופירן אין 1877 יאָר.

מיט דער סאטירישער טראַקטירונג פונ דער יעשיוועניק-געשטאַלט שפּיסט זיכ „דער פּוימאַניק“ דײַטלעכ אָנ אינעם אַנטיקלעריקאַלנ שטראָמ פונעמ ייִדישנ פאָלקלאָר, וואָס האָט געפונענ זײַנ אויסדרוק אינ א גאַנצ היפּשער צאָל כויזעקמאַכערישע לידער, מײַסלעכ אונ אַנעקדאָטנ וועגנ רעבייִמ, ראַבאָנימ, מעלאַמדימ, כאַזאָנימ, יעשיוועניקעס אאוו. דאָס דאַרפ מענ רעכענענ איז אויכ געווענ די סיבע פונעמ דערפאָלג, וואָס די שפּיל האָט געהאַט באַמ אוילעמ. באַודער דערציילט וועגנ דעמ אַזוי:

„קינדער פונ די וויגנ זײַנענ געגאַנגענ. מ׳האָט זיכ אָנגעלאַכט, אָנגעלאַכט! וואָס פאַר א פּראַגעס דער יעשיווע־באָכער האָט אימ געשטעלט!“

פאַר דער טעאַטער־פאָרשונג וועלנ עפּשער זײַנ אינטערעסאַנט א פּאָר דעטאַלנ וועגנ דער אויפפירונג פונ דער שפּיל, וואָס עס גיט איבער באַודער: „צו דער קאָמעדיע דאַרפ מענ פינפ מענטשנ: א לאָוועצ, צוויי כאַפּערס, א יונגערמאַנ אונ א פּריִאָמשטשיק. די צוויי מענטשנ אונ דעמ לאָוועצ פּלעגט ער (מ. מאַראַכאָווסקי) נעמענ אינ יעטווידער שטאָט. דעמ יונגנמאַנ האָט ער געשפּילט אַליינ, די איבעריקע מענטשנ פּלעגט ער נעמענ פונ פּובליקומ, מאַכנ מיט זיי א רעפּעטיציע. מיט די כאַפּערס האָט ער גאָרניט געלערנט, ווײַל זיי האָבנ ניט קיינ ווערטער, זיי שלעפּנ נאָר דעמ יעשיווע-באָכער, נאָר מיט דעמ לאָוועצ האָט ער געמאַכט א רעפּעטיציע, ער זאָל וויסנ, וואָס צו זאָגנ. דער יעשיווע־באָכער איז געגאַנגענ אָנגעטאָנ מיט א לאַנגנ טאַלעסקאָטנ, מיט ציצעס ביז די קני, מיט לאַנגע פּייעס, די זשופּיצע איז געלעגנ אָפּנ סטענדער“.

דער פּוימאַניק

שטעלט זיכ פאָר א בעסמעדרעשל, אינ בעסמעדרעשל שטייט א סטענדער אונ מע דרייט זיכ א יונגערמאַנ הינ אונ צוריק אונ זינגט דעמ ניגנ פונ געמאָרע. פּלוצלינג עפנט זיכ די טיר, אומגעריכט גייט ארײַנ א גאַנצער אַמאָלעק (מע פּלעגט אויסקלײַבנ א מענטשנ, ער זאָל קאָנענ טראָגנ אַז די פּלייצעס), שטעלט זיכ אָפּ דער שוועל אונ זאָגט:

ל אָ וו ע צ.

אָ, ער איז דאָ דער פײַנער יונגערמאַנ!

(דער יונגערמאַנ קוקט זיכ ניט ארומ, ער דרייט זיכ הינ אונ צוריק אונ זינגט מיט זײַנ ניגנ).

ל אָ וו ע צ (גייט צו נעענטער אונ זאָגט).

דו ווייסט יונגערמאַנ איכ בינ געקומענ נאָכ דיר.

י ע ש י וו ע נ י ק.

וואָס דאַרפסט איר מיכ?

ל אָ וו ע צ.

איכ דארפ ריכ האָבנ.

י ע ש י ו ע נ י ק (צעלאכט זיכ מיט א מעשונע געלעכטער).

איר דארפט מיכ האָבנ, מײַנ מאמע האָט מיכ שוינ אײנ מאָל געהאט!

ל אָ ו ע צ.

דאָ גײענ קײנ ווערטלעכ ניט אָנ, דו ווײסט, דו שטײסט אפנ אָטשערעד!

י ע ש י ו ע נ י ק.

ווו שטײ איכ, אפ א קאָטשערע?

ל אָ ו ע צ.

אפנ אָטשערעד.

י ע ש י ו ע נ י ק.

א, אפנ אָטשערעד!

ל אָ ו ע צ.

דו דארפסט גײנ ווערנ א סאָלדאט!

י ע ש י ו ע נ י ק.

וואָס הײסט איכ דארפ ווערנ א סאָלדאט? מאנצבלעכ גײענ רענ פאר סאָלדאטנ?

ל אָ ו ע צ.

ווער דענ, ווײַבער?

י ע ש י ו ע נ י ק.

מײַנ מומע איז געגאנגענ פאר א סאָלדאט.

ל אָ ו ע צ.

זי האָט כאסענע געהאט פאר א סאָלדאט.

י ע ש י ו ע נ י ק.

נו, אויב אזוי איז עפעס אנדערש. זאָגט מיר איכ בעט אײַכ, פונוואנענ ווײסט איר
אז איכ דארפ גײנ? טאָמער גאָר אנ אנדערער? אנו זאָגט מיר, וויאזוי הײס איכ?

ל אָ ו ע צ.

דו הײסט כאיִמ־שײַע־פײַוול־קאָטער.

י ע ש י ו ע נ י ק.

אָ, האָט איר שוינ ניט געטראָפנ! איכ הײס קאָטער־פײַוול־שײַע־כאיִם.

ל אָ ו ע צ.

מאכ קײַנ טײַנעס ניט אונ פארנעמ דײַנע מעטאלטעליגס [1] אונ קומ מיט מיר.

י ע ש י ו ע נ י ק.

אונ די געמאָרע זאָל איכ אויכ נעמענ?

ל אָ ו ע צ.

נײנ, זי מעג בלײַבנ דאָ.

י ע ש י ו ע נ י ק.

זאָגט מיר, איכ בעט אײַכ, ווער זענט איר?

ל אָ ו ע צ.

איכ? איכ בינ א לאָווער.

י ע ש י ו ע נ י ק.

אויב אזוי, קענט איר בלײַבנ בא אונדז איג בעסמעדרעש, וועט איר כאפנ פליגנ

ל אָ ו ע צ.

וואַרפ אוועק די בארישקײַטנ אונ קומ.

י ע ש י ו ע נ י ק.

---

[1] יאכנ, כפײצים.

זאָגט מיר, איך בעט אײַך, וואָס טוט א כאַלדאַט?

ל אָ וו ע צ.

א סאָלדאַט? א סאָלדאַט שיסט מיט דער ביקס.

י ע ש י וו ע נ י ק.

וואָס, פייגעלעך?

ל אָ וו ע צ.

ניין, מענטשן.

י ע ש י וו ע נ י ק.

נו, און אז מע שיסט א מענטשן איז פאַרפאַלן?

ל אָ וו ע צ.

יאָ, פאַרפאַלן.

י ע ש י וו ע נ י ק.

נו, און אז מע שיסט מיך, כאַלילע?

ל אָ וו ע צ.

איז אויך פאַרפאַלן.

י ע ש י וו ע נ י ק.

אויב אזוי ווייל איך טאַקע ניט. איך וויל אײַך נאָך עפּעס פרעגן: וויפל קאָן א סאָלדאַט אויסשיסן מענטשן?

ל אָ וו ע צ.

דרײַ, פיר.

י ע ש י וו ע נ י ק.

ווייסט איר וואָס איך וועל אײַך זאָגן, ברענגט זיי מיר אהער אין בעסמעדרעש.

ל אָ וו ע צ.

איך זאָג דיר נאָכאמאָל, מאַך ניט קיין טײַנעס און קום.

י ע ש י וו ע נ י ק.

איך וועל אײַך נאָך זאָגן איין וואָרט: איך וועל פרעגן מײַן כײַקע, איך ווייס, אז זי וועט געוויס ניט וועלן.

ל אָ וו ע צ.

בא אזעלכע זאַכן פרעגט מען ניט קיין ווײַב.

י ע ש י וו ע נ י ק.

זי וועט דאָך אָבער וויינען?

ל אָ וו ע צ.

זי וועט וויינען און זי וועט זיך איבערוויינען.

י ע ש י וו ע נ י ק.

וואָרט צו איך וועל זיך נאָך באַקלערן.

ל אָ וו ע צ.

איך זע, אז מיט דיר איז א מײַסע אָן אַן עק.

(ער גיט א געשריי, און די טיר עפנט זיך, און עס גייען אַרײַן צוויי כעוורע־לײַט און כאַפּן אים און טראָגן אים אוועק).

שטעלט זיך פאָר א זאַל, א קאַבינעט און ס'זיצט דאָרט דער פּריזאָמשטשיק און עס פירט אים (דעם יעשיוועניק) אַרײַן א סאָלדאַט מיט א ביקס, און דער סאָלדאַט ווײַזט אים, ער זאָל צוגיין צום טיש צו דעם פּריזאָמשטשיק. ער גייט צו מיט דעם קוויטעלע, דערלאַנגט און פרעגט דעם פּריזאָמשטשיק:

י ע ש י וו ע נ י ק.

וואָס שטייט דאָרט?

פ ר י אָ מ ש ט ש י ק.

עס שטייט דאָרט כאַימ־שײַע־פײַוול־קאָטער דאָלזשענ איטי נא סלוזשבו.

י ע ש י ו ו ע נ י ק (מיט א וויינענדיקנ ניגנ).

צי סע שטייט ניט—דאָ דאָמא?

פ ר י אָ מ ש ט ש י ק.

ניינ, דו דארפסט גיינ דינענ.

י ע ש י ו ו ע נ י ק (גייט אינ סאָלדאטסקע אָדיאָזשע, קערט זיכ צו דעמ עולם אונ זאָגט, ווײַזנדיק אפ די קליידער).

ווי געפעלט אײַכ ברידער דאָס ביגדעשאבעסל?[1] אונ וויפל סאלדוטערס?[2] (ווײַזנדיק אפ די קנעפלעכ, ציילט) איינס, צוויי, דרײַ, פיר, פינפ, זעקס, זיבנ, אכט, נײַנ, צענ סאלדוטערס. הינטנ איז אויכ דאָ פיר סאלדוטערס, (נאָכדעמ ווײַזט ער אפ דער קעפקע, וועלכע האָט געהאט א ברייטנ קאָזיראָק) ווי געפעלט אײַכ דאָס גאנעקל? (גיט א גרויסנ זיפצ אונ זאָגט) אז אָכ אונ ווי איז מיר, אז כאַימ־שײַע־פײַוול־קאָטער דארפ זײַנ א סאָלדאט (זאָגט אונ זינגט).

אינ קאניעוו ניט ווײַט פונ ברעג
איכ, מוישע בינ אליינ געקומענ.
איכ זע מענטשנ גייענ הינ אונ צוריק,
ס'האָט מיכ באמ הארצנ אָנגענומענ.
ס'איז געוואָרנ ענג אינ שטאָט,
זיי זײַנענ זיכ אלע צונויפגעפאָרנ,
זיי וויינענ אונ שרײַענ אונ בעטנ פאר גאָט
אפ זייערע ביטערע יאָרנ.
שרײַט זשע ייִדנ פאר דעמ בוירע,
אפ אונדז איז הײַנט א גזירע,
אפ אונדז איז הײַנט א שלעכטע צײַט,
אז יעדנס קינד מוז זײַנ א סאָלדאט.

(הינטער די קוליסנ שטייט א כאָר אונ ענטפערט)

ס'דארפ אזוי זײַנ, ס'מוז אזוי זײַנ,
דאָ איז קיינער ניט שולדיק,
דאָס איז נאָר גאָטס פלאנ.

3

מיר דרוקנ דאָ איבער פונ פאולינא וועגנעראָוועס מעמוארנ-בוכ (צווייטער באנד, ז. 155־156, בערלינ, 1910), צוויי עלטערע לידער וועגנ רעקרוטשינע, וואָס זײַנענ אינ קיינ פאָלקלאָר-לידער-זאמלונגענ קיינמאָל ניט געבראכט געוואָרנ.

---

1 דאָס שאבעסדיקע קלייד.

2 קנעפ. מעשענע אײַנגעבויגענע קנעפ פלעגט מענ אמאָל רופנ — „סאָלדאטנ". אפאָנעמ דערפאר, ווײַל אזוינע קנעפ פלעגנ זײַנ געניייט בא סאָלדאטישע מונדירנ אונ שינעלנ.

.1

זיצנ שנײַדער ארומ טיש,
אוי, אוי, אוי, גייענ,—
קומט א גוטער ברידערל
אונ זאָגט: „די כאפערלעכ גייענ".

.2

ווי עס איז ביטער
מײַנ ליבע מוטער,
/: א שעפעלע אפנ גרינעמ גראָז :/
אזוי איז [מיר] ביטער,
מײַנ ליבע מוטער,
מע טוט מיר כאפנ
/: ווי א האָז. :/
ניט וויינ אונ ניט שרײַ,
מײַנע ליבע מוטער,
/: ניט איכ בינ דאָס אליינ[1] :/
נעמט מיכ אָנ פאר מײַנעמ הארצנ,
/: זעצ איכ מיכ אנידער אונ וויינ. :/
ווי עס איז ביטער
מײַנ ליבע מוטער,
/: א ביימעלע אָנ ריטער :/
אזוי איז ביטער,
מײַנע ליבע מוטער,
מע טוט דאָכ מיט מיר מאכנ
/: פאר א מאָסקאָוויטער. :/

צו זײַט 308, נומ. 47

קיינ געדרוקטע וואריאנטנ צומ דאָזיקנ ליד זײַנעַנ אונדז ניט באקאנט. אנ אָנווײַז וועגנ א געמישט-שפראכיקנ (אוקראינִיש-יִדישנ) וואריאנט פונ דעמ דאָזיקנ ליד געפינענ מיר אינ פאָלגנדע ווערטער פונ אי. אָרשאנסקיס ארטיקל וועגנ יִדישע פאָלקסלידער:[2] „בא מיר איז פארשריבנ א מערקווירדיק ליד אפ א צעקאליעטשעטנ קליינרוסישנ אונ יִדישנ זשארגאָנ, אינ וועלכנ א יִדישע פרוי, א סאָלדאטקע באַ-ווײַנט איר מאנ, וואָס איז געשטאָרבנ הינטער סעוואסטאָפאָל. פאר א בײַשפיל וועל איכ דאָ ברענגענ דעמ סאָפ דערפונ „Идите детки, горовать, Старую мати годовать, Старую мати, середышка, годовать".

---

1 מיסטאמע פארגרײַזט פונ „איכ בינ דאָכ ניט אליינ"

2 И. Оршанский „Евреи в России" стр. 399

צו זײַט 316, נומ. 56

דאָס ליד איז א פאָלקלאָרישע איבערארבעטונג פונ מיכל גאָר־דאָנס ליד „די שטיפמוטער“, װאָס איז אינ זײַנ צײַט געװענ זײער פּאָפּולער. די פאָלקלאָר־װאריאַנטנ גײענ זיכ פאנאנדער מיט גאָרדאָנס ליד בלויז טעקסטועל, ניט ענדערנדיק דערבײַ זײַנ אידײיִשנ אינהאלט. אינ אונדזער איצטיקנ װאריאַנט באשטײענ, לעמאָשל, די ענדערונגענ אינ פאָלגנדיקנ:

1) קײנ אײנ פערז קימאט שטימט ניט מיט גאָרדאָנס טעקסט. פונ גאָרדאָנס דרײַצנ סטראָפנ זײַנענ דאָ געבליבנ פינפ.

2) דאָס ליד איז געװאָרנ מער דראמאטיזירט. בא גאָרדאָנענ װערט די דערצײלונג געפירט בלויז אינ דער מוטערס נאָמענ. אינ דעמ פאָלק־לאָר־װאריאַנט האָבנ מיר אָנשטאָט דעמ דעמ דיאלאָג צװישנ דער מוטער אונ קינד.

3) די פינפטע סטראָפע פונעמ פאָלקלאָר־װאריאַנט איז אינ גאָר־דאָנס טעקסט אינגאנצנ ניט פאראנ (כוצנ דריטנ פערז).

אינעמ פאָלקלאָר־ארכיװ פונ דער עטנאָגראפישער סעקציע געפינענ זיכ נאָכ עטלעכע פאָלקלאָר־װאריאציעס פונ גאָרדאָנס ליד „די שטיפ־מוטער“ אונ אויכ פונ אנדערע לידער זײַנע.

צו זײַט 317, נומ. 57

דאָס דאָזיקע ליד איז א פאָלקלאָרישע װאריאַציע פונ מאנע קאאס באדכנס א גרויס ליד (23 סטראָפנ) „די ליד פונ די קימפּעטאָרנ מיט די שטיפמוטער“ (געדרוקט אינעמ ביכעלע „קול שמחה — אײן שטים פון פרייד,“ דרײַ נײַע לידער... ארויסגעגעבנ פון מאנע קאאס בדחן פון ביאליסטאָק, װילנע 1895).

דער פאָלקלאָר־װאריאַנט איז א סאכ געפּרעסטער, קאָנדענסירטער, װי מאנע קאאס ליד, ער מײַדט אויס די איבעריקע צעצויגנקײַט פונ־נעמ אָריגינאל אונ איז דעריבער אײַנדרוקלעכער. קײנ שומ אידײיִשע קאָרעקטיװ צו מאנע קאאס באדכנס ליד זײַנענ אינעמ פאָלקלאָר־װאריאַנט ניט ארײַנגעטראָגנ געװאָרנ. אגעװ, מאנע קאאסעס ליד שליסט אינ זיכ אײַנ א היפּש ביסל גאנצע סטראָפעס אונ באזונדערע פערזנ, פונ מ. גאָרדאָנס ליד „די שטיפמוטער“. די סיטואציע אונ אויכ עטלעכע בילדער אונ װערטער פונ מאנע קאאס ליד אונ פונ פאָלקלאָר־װאריאַנט (סטראָפעס 1־2, לעמאָשל) זײַנענ זײער ענלעכ צו די בילדער אינ אָנהײב פונ „תפּתה ערוך“ פונ מוישע זאקוט, װאָס איז געדרוקט געװאָרנ מיט א יידישער איבערזעצונג מעצ, תקמ״ז. א השפּעה פונ דאָרט איז מעגלעכ.

צום קאפיטל „ווירקונגען פונעם אוקראיִנישן פאָלקלאָר-ליד"
זײַטן 62-78

קעדיי צו קאָנצענטרירן אין איין אָרט דעם גרונט-מאטעריאל צו דער טעמע וועגן סלאווישע ווירקונגען אפן ייִדישן לידער-פאָלקלאָר, ברענגען מיר דאָ די מערהייט פון יענע ייִדישע פאָלקלאָר-לידער, וואָס שטאמען ווארשײַנלעך אָפּ פון סלאווישן לידער-פאָלקלאָר, אײַנײנעם מיט די סלאווישע (אין אונדזער פאל הויפּטזאכלעך אוקראיִנישע) פאראלעלן צו זיי. בא יעדן טעקסט גיבן מיר אָן פון אויבן אין קלאמערן דעם קוואל פונוואנען מיר דרוקן אים איבער. אויב דער ייִדישער טעקסט צו דער אָדער אנדערער אוקראיִנישער פאראלעל איז געדרוקט אין אונדזער איצטיקער זאמלונג, דרוקן מיר אים דאָ אין דער בײַלאגע ניט איבער. די ביבליאָגראפיע צו די ייִדישע טעקסטן אין דער בײַלאגע איז קימאט אן אויסשעפּנדיקע. די ביבליאָגראפישע אָנווײַזונגען צו די אוקראיִנישע טעקסטן פּרעטענדירן ניט אין קיין פאל אף אויסשעפּלעכקייט. ווען מיר האָבן געהאט פאר זיך עטלעכע אוקראיִנישע פאראלעלן צו איינעם און דעם זעלבן ייִדישן ליד, האָבן מיר דאָ איבערגעדרוקט דעם פאראלעל, וואָס פאלט מער צונויף מיטן ייִדישן טעקסט. אין יענע פאלן, ווען מיר, האָבן פאר זיך געהאט עטלעכע ייִדישע ווארִיאנטן אין איין אוקראיִנישן פאראלעל, ברענגען מיר דאָ יענעם ייִדישן ווארִיאנט, וואָס פאלט אמײַנסטן צונויף מיטן אוקראיִנישן טעקסט.

I

ייִדישער טעקסט

(קאהאן I, ז. 52, נומ. 32, נאָך א ווארִיאנט דערצו — ג.מ. ז. 166, נומ. 206).

1. „הער נאָר, דו שיינע מיידעלע,
הער נאָר, דו פײַנע מיידעלע,
וואָס ווִעסטו טאָן אין אזא ווײַטן וועג ?
וואָס ווִעסטו טאָן אין אזא ווײַטן וועג ?"

2. „איך וועל גיין אין אלע גאסן
און וועל שרײַען, „וועש צום וואשן !"
אבי מיט דיר צוזאמען זײַן,
אבי מיט דיר צוזאמען זײַן !"

3. „הער נאָר, דו שיינע מיידעלע,
הער נאָר, דו פײַנע מיידעלע,
ווו ווִעסטו וואשן אין אזא ווײַטן וועג ?
ווו ווִעסטו וואשן אין אזא ווײַטן וועג ?"

4. „דו מוזט מיינען, אז איך בין שוואך, —
איך קאָן וואשן וועש באַם טײַך!
אבי מיט דיר צוזאמען זײַן!
אבי מיט דיר צוזאמען זײַן!"

5. „הער נאָר, דו שיין מיידעלע,
הער נאָר, דו פײַן מיידעלע,
אַף וואָס וועסטו טריקענען אין אזא ווײַטן וועג?
אַף וואָס וועסטו טריקענען אין אזא ווײַטן וועג?"

6. „כ'וועל פאַרקויפן מײַן מונדיר
און וועל מיר קויפן א לאַנגגן שנור,
אבי מיט דיר צוזאמען זײַן!
אבי מיט דיר צוזאמען זײַן!"

7. „הער נאָר, דו שיין מיידעלע,
הער נאָר, דו פײַן מיידעלע,
וואָס וועסטו עסן אין אזא ווײַטן וועג?
וואָס וועסטו עסן אין אזא ווײַטן וועג?"

8. „ברויט מיט זאַלץ וועל איך עסן,
טאטע־מאמע וועל איך פאַרגעסן,
אבי מיט דיר צוזאמען זײַן!
אבי מיט דיר צוזאמען זײַן!"

9. „הער נאָר, דו שיין מיידעלע,
הער נאָר, דו פײַן מיידעלע,
אַף וואָס וועסטו שלאָפן אין אזא ווײַטן וועג?
אַף וואָס וועסטו שלאָפן אין אזא ווײַטן וועג?"

10. „איך בין נאָך אזא יונגע פרוי,
איך קאָן שלאָפן אַף א בינטל שטרוי,
אבי מיט דיר צוזאמען זײַן!
אבי מיט דיר צוזאמען זײַן!"

11. „הער נאָר, דו שיין מיידעלע,
הער נאָר, דו פײַן מיידעלע,
מיט וואָס וועסטו דיך צודעקן אין אזא ווײַטן וועג?
מיט וואָס וועסטו דיך צודעקן אין אזא ווײַטן וועג?"

12. „דער טוי פון הימל וועט מיך צודעקן,
די פייגעלעך וועלן מיך אופוועקן,
אבי מיט דיר צוזאמען זײַן!
אבי מיט דיר צוזאמען זײַן!"

אוקראַיִנישער טעקסט

(Чубинский V, стр. 1199, № 28)

1. Ой поїхав козак
З Польщі на Вкраїну,
Покидає дівчину!
А дівчинонька плаче:
„Та вернися козаче,
Озьми мене с собою".

2. „Що будеш робила,
Дівчино єдина,
На Вкраїні далеко?
„Буду білі хусти прати,
Срібром златом вишивати,
Козаченько-серденько!"

3. „Где ж ти будеш прала,
Дівчино кохана,
На Вкраїні далеко?"
„Ой на крутій же горі,
На білому камені,
Козаченько-серденько!"

4. „Где ж будеш сушила,
Дівчино єдина,
На Вкраїні далеко?"
„На буйному вітрочку,
На шовковому шнурочку,
Козаченько-серденько!"

5. „Где ж будеш прасовала,
Дівчино кохана,
На Вкраїні далеко?"
„Ой на кругій же горі
На тесовім столі,
Козаченько-серденько!"

6. „Щож ти будеш їла,
Дівчино єдина,
На Вкраїні далеко?"
— Ізїм хліба з водою,
Аби жити с тобою,
Козаченько-серденько!"

2

ייִדישער טעקסט

(זע אויבן, ז. 158, נ. 14).

אוקראַיִנישער טעקסט

(Едличка ч. II, стр. 6, № 11)

1. Ой за гаєм, гаєм,
Гаєм зелененьким
Там орала дівчинонька,
Воликом чорненьким.

2. Орала, орала,
Не вміла гукати,
Та найняла козаченька
У скрипочку грати.

3. Грає козак, грає,
Бровами моргає:
Вража його мати знає,
Чого він моргає?

4. Чи на мої воли,
Гей чи на корови,
Чи на моє біле личко,
Чи на чорні брови?

5. Воли та корови
Усі поздихають,
Личко біле, чорні брови
Повік не злиняють.

א צווייטער אוקראַיִנישער וואַריאַנט פונעם ליד איז געדרוקט בא Эварницький № 390

3

ייִדישער (געמישט־שפּראַכיקער) טעקסט

(פון אַרכיוו פון דער עטנאָגראַפישער סעקציע. געדרוקטע וואַריאַנטן, קאַהאַן II, ז. 275, נומ. 19 (בלויז ייִדישער טעקסט), צשטר, III—II 790—נומ. 6 (געמישט־שפּראַכיקער וואַריאַנט)

1. Над мостом, під мостом
Голуби сидели,
Еще добра не видать
Годы улетели.

2. אפנ בריק, אונטערנ בריק
זיצנ טויבנ פאָרנ,
נאָכ קיינ גוטס ניט געזענ
אוועק די יונגע יאָרנ.

3. Запрягайте живо, хлопци
Кони вороные,
Мы поедем, мы догоним
Годы молодые.

4. שפאנט אײַנ גיכער, שפאנט אײַנ שנעלער
פערדנ אינ די פאָרנ,
מירנ לויפנ, מירנ דעריאָגנ
אונדזערע יונגע יאָרנ.

5. Мы догнали наши годы
На широком мости:
„Годы, годы, возвратитесь
Хоть к нам в гости“.

6. מיר האָבנ דעריאָגט אונדזערע יאָרנ:
אפנ ברייטנ בריק,
„יאָרנ, יאָרנ, קערט זיכ אומעט
כאָטש אינ געסט צוריק“.

7. „Нет, нет, нет, мы не пойдем
Вы не заслужили,
Надо было шановать
Когда мы у вас были“.

8. „ניינ, ניינ, ניינ, מיר וועלנ ניט גײנ,
ס'איז ניטאָ צו וועמענ,
ווענ מיר זײַנענ בא אײַכ געווענ,
ניט באדארפט פארשעמענ“.

דורכויסיק-ייִדישער טעקסט

(קאהאנ II, ז. 275, נומ. 19)

1. אפנ בארג, איבערנ בארג,
פליִענ טויבנ פאָרנ,
איכ האָב נאָכ גאָר קיינ נאכעס ניט געהאט,
ס'איז אוועק מײַנע יונגע יאָרנ.

2. שפאנט זשע מיר, ברידער, די שווארצע קארע פערד,
אונ לאָמיר לויפנ, פאָרנ:

עפּשער וועלן מיר נאָך קאָנען אומקערן
אונדזערע יונגע יאָרן?

3. „קערט זיך אום, יונגע יאָרן,
מיר וועלן אײַך צונעמען“.
„מיר וועלן זיך ניט אומקערן, מיר וועלן זיך ניט אומקערן,
ס׳איז ניטאָ צו וועמען!“

4. „קערט זיך אום, יונגע יאָרן,
טוט אונדז ניט פאַרשעמען“.

אוקראַיִנישער טעקסט

(Чубинский V, стр. 83, № 174 (פראַגמענט (סאָף) פון א ליבע־ליד

1. Ой з-за гор, з-за кручі
Орли вилітають, —
Не згадаю я розкоші,
Вже літа минають.

2. Запрягайте коні в шори,
Коні воронї,
Доганяйте-ж літа-ж мої,
Літа молодії.

3. Чи догнали, не догнали
В каліновім мості,
„Вернітеся, літа мої,
Хоч до мене в гості“.

4. „Не вернемось, не вернемось,
Не знаєм до кого,
Не вміла нас шанувати
За здоров'я свого“.

4

דורכויסיק יִדישער טעקסט[1]

(קאַהאַן II, ז. 75, נום. 9)

1. אַך, פאָטער, וואָס האָסטו געוואָלט פון מיר האָבן?
גלײַכער וואָלסטו מיר יונגערהייט באַגראָבן,

---

[1] צוויי געמישט־שפּראַכיקע וואַריאַנטן פונעם דאָזיקן ליד זײַנען געדרוקט אין פאָלקלאָר־לידער I, ז. 131—133, נום. 3, 4.

ס'איז ניש' שיינ, ס'איז ניש' פײַנ,
ס'איז נישטאָ מיט וועמענ אינ גאס ארײַנ צו גיינ.

2. ס'איז מיר ערגער, ס'איז מיר נישט ליב,
פארוויסט איז מיר מײַנ לעבנ
צו זײַנ מיט אימ אינ שטוב.
ס'איז מיר ערגער... אאוו.

3. אָכ, מײַנ גאָט! הער אויס מײַנ געדאנק,
לייג אימ אנידער א ביסל קראנק;
אונ אז ער וועט שוינ גוט קראנק זײַנ,
א פונט ליכט אינ שול ארײַנ וועל איכ מענאדער זײַנ.

4. אונ אז ער איז געוואָרנ גוט קראנק,
האָט דאָכ איר געטונ א ביסל באנק;
אזוי ווי מע האָט אימ פונ שטוב ארויסגענומענ,
האָט זי א פרײַענ פּאָנעם באקומענ.

5. אפנ פעלד גייענדיק האָט זי געוויינט.
צוריק פונ פעלד גייענדיק האָט זי געלאכט:
נעמט אימ, לייגט אימ טיפ אינ דער גרוב,
כ'זאָל שוינ מער ניט האָבנ אזא קלאָג אינ מײַנ שטוב!

6. מיט די הענט, האָט זי אימ צוגעשאָטנ,
מיט די פיס האָט זי אימ צוגעטראָטנ:
נעמט'ס אימ, לייגט'ס אימ טיפ אינ דעמ גרוב,
כ'זאָל שוינ מער נישט האָבנ אזא קלאָג אינ מײַנ שטוב,
איכ וועל דיר, גאָט, דאנקענ אלע מײַנע יאָרנ,
וואָס איכ בינ אזא שלאק פּאָטער געוואָרנ.

אוקראַיִנישער טעקסט

(Гринченко III, стр. 333 № 633в)

1. Що той батька зробив,
Що він мене оженив,
За такого мене дав,
Щастя мені не вгадав.

2. Що за мати була,
Що за такого дала?
Лучче ж мені не зрости,
Як за такого йти:

3. І високий худий,
Ні з ким вийти до людей,
Й стидкий й бридкий,
До работи не швидкий.

4. Як жив — не любила,
Як вмер — не тужила
І не буду тужити,
Бо не було з ким жити.

5. Як на лавці лежав,
То ще жалю задав;
Як із лавки взяли;
То всі жалі забрали.

6. Як до гробу йшла
То підскакувала.
Надибала я музики,
Ой, заграйте мені!
Поховала чоловіка,
Тепер ліпше мені.

אנדערע אוקראַיִנישע וואַריאַנטן געפינען זיך בא Чубинский V ז. 796—797, נומ. 371 а, б, в. א ווײַסרוסישער וואַריאַנט בא Шейн, Белор. нар. песни, стр. 279 № 531.

5

ייִדישער טעקסט

(זע אויבן, ז. 293 296, נ.נ. 30, 31, — נאָך א וואַריאַנט—קאַהאַן II, ז. 61, נ. 2)

אוקראַיִנישער טעקסט

(Чубинский V, стр. 701, № 305)

Ой ти, мамка моя,
А я донька твоя;
Оддала ж ти мене,
Та далеко од себе,
У чужу сторону,
На велику сем'ю.
А велика сем'я
Сіла вечерять сама,
А мене, молоду,
Посилають по воду.
Ой, по воду йду,
Як голубка гуду,
А з водою йду, утиряючись,

До великої семі прислухаючись.
А велика сем'я,
Тай ну річ говорить,
Мого мужа бранить,
Мого мужа бранить,
Що не хоче мене бить.
А мій муж говорить:
„За що мені жінку бить,
Вона діло мені робить".
Ой, хоч бив, хоч не бив,
Аби сем'ю звеселив.
Ой, бив по стіні,
Та казав по жені,
Ой бив по подушці,
Та казав що по душці.

אנדערע אוקראַיִנישע װאַריִאַנטן געפינען זיך בײַ
Гринченко, стр. 304, № 586.
אַ װײַסרוסישער װאַריִאַנט דערצו — בײַ
Шейн „Белорусские нар. песни", стр. 244, № 425.

אין אַרכיװ פון דער עטנאָגראַפישער סעקציע געפינט זיך אַ װײַסרוסישער װאַריִאַנט פונעם דאָזיקן ליד, װעלכן ס'האָט פֿאַרשריבן י. טשערניאַק פון אַ ייִדישער פֿרױ, אַ נײטערן, מ. פֿרײדינע, אין 1927 יאָר (כאָטימסק, װײַסרוסלאַנד) — אַ באַװײַז אַז די דאָזיקע ליד איז באַקאַנט געװען אינעם ייִדישן פֿאָלקלאָר־רעפּערטואַר ביז צו דער לעצטער צײַט סײַ אין זײַן אורשפּרינגלעכער סלאַװישער פֿאָרם, סײַ אין ייִדיש.

6

ייִדישער טעקסט

(קאַהאַן III, ז. 77, נומ. 112. נאָך אײן ייִדישער װאַריִאַנט געפינט זיך בײַ קאַהאַן II, ז. 59)

1. גײ איך מיר אין קעמערל
און לײג מיר צו מײַן קעפּעלע
אױף מײַן מאַמקעס בעטעלע,
און די מאַמע גײט
בענטשנדיקערהײט:
„אַך, דו טאָכטער יונגינקע,
דו האָסט דאָך דיעטקעס דראָבנינקע,
דו האָסט דאָך ניט קײן רו,
דו האָסט דאָך ניט קײן רו!"
„אױ, איך טו, איך טו,
איך האָב דאָך ניט קײן רו!"

2. גײ איך מיר אין קעמערל
און לײג מיר צו מײַן קעפּעלע
אױף מײַן טאַטקעס בעטעלע,

און דער טאַטע גייט
בענטשנדיקערהייט:
,,אַך, דו טאָכטער יונגינקע"... אאו.

3. גיי איך מיר אין קעמערל
און לייג מיר צו מײַן קעפּעלע
אַף מײַן שוויגערס בעטעלע,
און די שוויגער גייט
שעלטנדיקערהייט:
„אַך, דו שנור, דו פוילעניצע,
קיין מעלאָכע טוסטו ניט,
נאָר דו טוסט און שלאָפסט,
נאָר דו טוסט און שלאָפסט".
„אוי, איך טו, איך טו,
איך האָב דאָך ניט קיין רו"

4. גיי איך מיר אין קעמערל
און לייג מיר צו מײַן קעפּעלע,
אַף מײַן שווערס בעטעלע,
און דער שווער גייט,
שעלטנדיקערהייט:
„אַך, דו שנור, דו פוילעניצע"... אאו.

5. גיי איך מיר אין קעמערל
און לייג מיר צו מײַן קעפּעלע
אַף מײַן מאַנס בעטעלע,
און מײַן מאַן ער גייט,
בענטשנדיקערהייט:
„אַך, מײַן ווײַבעלע יונגינקע,
דו האָסט דאָך דיעטקעס דראָבנינקע,
דו האָסט דאָך ניט קיין רו,
דו האָסט דאָך ניט קיין רו!"
„אוי, איך טו, איך טו,
איך האָב דאָך ניט קיין רו!"

אוקראַיִנישער טעקסט

(Чубинский V, стр. 700, № 304 פראַגמענט)

Ой, спиться мені,
Дремлеться мені,
Пойду я в сінечки
На білу постілечку,

Де свекорко спить.
Йде свекор керез сінечки:
„Сонливая, дремливая
Невіхна в мене“.

Ой, спиться мені,
Дремлеться мені,
Пойду я в сінечки
На білу постілечку,
Де свекруха спить.
Свекруха керез сінечки йде,
Да й клене мене:
„Сонливая, дремливая,
На ділечко лінивая
Невіхна в мене“.

Ой, спиться мені,
Дремлеться мені,
Пойду я в сінечки,
На білу постілечку.
Де батенько спить.
Аж батенько йде,
Да й хвалить мене.
„Ой, спи, донечка милая,
Пойшла замуж молодая,
Дак не виспалася“.

Ой, спиться мені,
дремлеться мені,
Пойду я в сінечки
На білу постілечку,
Де матюнька спить.
Матюнька йде,
Да й хвалить мене:
„Спи, донечко милая,
Пошла замуж молодая,
Да к не виспалася“.

א צווייטער אוקראַיִנישער וואַריאַנט געפינט זיכ בא טשובינסקינ V, ז. 702, נומער 306. א רוסישער וואַריאַנט פונעמ זעלבנ ליד בא

Шейн, Русские нар. песни, стр. 136, № 66.

א רוסישער וואַריאַנט פונעמ דאָזיקנ ליד איז אויסגענוצט געוואָרנ פונ נעקראַ־סאָווּנ אינ זײַנ פּאָעמע „Кому на Руси жить хорошо“ אינ דעמ טייל, וווּ ס'ווערט געשילדערט דאָס שווערע לעבנ פונ דער פּויערטע (צווייטע טייל, צווייטער קאַפּיטל).

7

ייִדישער טעקסט

(בערעגאָווסקי „ייִדישער מוזיק־פֿאָלקלאָר” I, ז. 214, נומ. 97, זע אויכ אויבנ; ז. 288, נומ. 25. מיר ברענגענ בלויז דעם פֿראגמענט, וואָס איז אינטערעסאנט פֿארנ פֿארגלייַכ)

1. גיט מיכ אָפּ די מאמע,
גיט מיכ אָפּ דער טאטע,
אינ א פֿרעמדנ לאנד,
אונ האָט דאָכ מיר אָנגעזאָגט,
אונ האָט דאָכ מיר אונ פֿארזאָגט,
איכ זאָל זיבנ יאָר ניט זייַנ.

2. בינ איכ ניט געוועזנ,
בינ איכ ניט געוועזנ,
איינ יאָר אונ צוויי,
איז דאָכ מיר געוואָרנ,
איז דאָכ מיר געוואָרנ,
אפֿ מייַנ הארצנ זייער ווינד אונ וויי.

3. ווענ איכ וואָלט האָבנ פֿליגעלעכ,
ווענ איכ וואָלט האָבנ פֿליגעלעכ,
וואָלט איכ דאָכ געפֿלויגנ,
ווי א טרייַער פֿויגל,
ווי א טרייַער פֿויגל,
א טאָג מיט א נאכט.

4. אונ וואָלט איכ געקומענ,
אונ וואָלט איכ געקומענ,
צו א נידעריקער ביימעלע,
אונ וואָלט זיכ געזונגענ,
אונ וואָלט זיכ געזונגענ,
א ראכמאָנעסדיק לידעלע.

אוקראַיִנישער טעקסט

(Едличка, ч. II, стр. 55 פֿראגמענט)

1. Оддала мене моя матинка.
Та на чужую стороненьку,
Та заказала та приказала,
Щоб сім літ не була.

2. Поживу я годок, поживу я другий,
Стало мені нуднесенько;

1259—24

Покую я крильця з щирого золотця,
Тай полечу з галочками.

3. Сяду я, впаду у батенька в саду
На крайній та вишеньці,
Сяду я, впаду у матеньки в саду,
На крайній черешеньці...

8

יִדישער טעקסט

(זע „פֿאָלקלאָר־לידער" I, ז. 117, נומ. 17, 18, 19. זע אויך דאָרטן די פֿולע יִדישע ביבליאָגראַפֿיע צום ליד)

אוקראַיִנישער טעקסט

(Piesni polskie i ruskie ludu galicyjskiego. Zebral i wydal Waclaw s Olewska, Lwów, 1833, str. 79, № 19.)

1. Чорна рола заорана, гей, гей,
Чорна рола заорана,
І кулями засіяна,
Білим тілом зволочена, гей, гей,
І кровою сполочена.

2. Лежить вояк на купині, гей, гей,
Лежить вояк на купині,
Накрив очі червоною,
Червоною китайкою, гей, гей,
Накрив очі китайкою.

3. Ані трумни, ані ями, гей, гей,
Ані трумни, ані ями,
Ані вітця, ані мами,
Ані кому задзвонити, гей, гей,
Ані кому затужити.

4. Дзвонять коні копитами, гей, гей,
Дзвонять коні копитами,
А вояки острогами,
Дзвонять коні копитами, гей, гей,
А вояки острогами.

5. Летить ворон з чужих сторон, гей, гей,
Летить ворон з чужих сторон,
На могилі усідає,
Очі йому випиває, гей, гей
Очі йому випиває.

6. Ходить мати, гукається, гей, гей,
Ходить мати, гукається,
Сина свого шукається,
„Ой, я твого сина знаю, гей, гей,
Бо я з нього попас маю“.

7. „Скажи мені ворон милий, гей, гей,
Скажи мені ворон милий,
Чи мій синок іще білий,
Чи його очі сивенькі, гей, гей,
Та чи вуста румяненькі.

3. Скажи мені, ворон милий, гей, гей,
Скажи мені, ворон милий,
Чи мій синок іще білий,
Чи волосся біліється, гей, гей,
Та чи личко румянеться“.

9. „Вже його вуста синенькі, гей, гей,
Вже його вуста синенькі,
Вже му волоси чорненькі,
На його личку присідаю,
Очі йому випиваю“.

צו די סטראָפע 14־15 פונעם ייִדישנ טעקסט געפינענ מיר ענלעכע פערזנ אינ א צווייט אוקראַיִניש מילכאָמע־ליד געדרוקט בא Эварницький אונטערנ נומער 432, א שוועסטער פרעגט דאָרטנ דעם ברודער, ווענ וועט ער קומענ צוריק פונ מילכאָמע. ענטפערט ער איר:

„Візьми, сестро, піску в жменю,
Посій, сестро, на камені,
Колиж, сестро, пісок зійде,
Тоді ваш брат назад прийде“.
„Нема піску, нема сходу,
Нема брата із походу“.

א צווייטער אוקראַיִנישער וואריִאַנט פונעם גאנצנ ליד איז געדרוקט בא Максимович „Украинские нар. песни“, Москва, 1834, стр. 154, № 18.

9

ייִדישער טעקסט

(ג.מ. ז. 257, נומ. 308)

1. גאָט, דו גאָט, דערבארעמדיקער,
וואָס בינ איכ ניט קיינ מאזלדיקער?
ווי מײַנ מאמע האָט מיכ געבאָרנ,

איז שוינ מײַנ מאזל באלד פארלאָרנ,
אונ ווי די באָבע האָט מיר צוגענומענ,
האָט זי שוינ מײַנ מאזל ניט געפונענ.

2. לײַטישע מאזאָלעס טוענ אפ די וואסערנ שווימענ,
אונ איכ טו זוכנ אונ טו ניט געפינענ.
אונ די גאנצע וועלט בינ איכ ארומגעלאָפנ,
אונ איכ האָב מײַנ מאזל ניט געטראָפנ.

אוקראיִנישער טעקסט

(Костомаров, стр. 161, № 65)

1. Пора приходить по щастю тужити;
Що світ великй—нема з ким жити;
Ох, а гдеж бо я піду,
Нігде щастя не знайду,
Ах бідний я, бідний,
Чи є такий в світі бідний чоловік.

2. На щож мене мати на світ видала,
Чому ж вона щастя, ні долі не дала,
Чи такиї куми були,
Що мні щастя, ні доли не дали...
Ах, бідний я, бідний чоловік.

3. Єдному щастя ріками пливе,
А до другого шастя берегами йде;
Я зійшов цілий світ
Мені щастя, ні долі ніт...
Ах, бідний я, бідний чоловік.

4. До літ двацятка сяк так мені було;
А в сім часі і того не стало;
Не стало мені и друга,
Едно друга і все туга:
Ах, бідний я, бідний чоловік.

10

ייִדישער טעקסט

(ג.מ. ז. 254, נומ. 306, זע אויכ אויבנ, ז. 114, ליד נומ. 17)

1. — ווּ וועסטו מיר לאָזנ,
סענדערל, מײַנ מאנ?
— אינ א שטיבעלע, מײַנ ליבסטע ווײַבעלע,
אינ א שטיבעלע, מײַנ ליבסטע טײַבעלע,
אינ א שטיבעלע, מײַנ ליבסטע קרוינ,
דו בלײַבסט דאָכ שוינ גאָר אליינ!

2. — וואָס וועל איכ מיט די קינדער עסנ,
סענדערל מײַנ מאנ?
— ברויט, מײַנ ליבע ווײַבעלע,
ברויט, מײַנ ליבע טײַבעלע,
ברויט, מײַנ ליבע קרוינ,
דו בלײַבסט שוינ גאָר אליינ!

3. — ווּ וועל איכ ברויט נעמענ,
סענדערל, מײַנ מאנ?
— אינ סעמערל (1), מײַנ ליבע ווײַבעלע... אאוו.

4. — ווּ זאָל איכ געלט נעמענ,
סענדערל מײַנ מאנ?
— באמ פאָרעצל, מײַנ ליבע ווײַבעלע... אאוו.

5. — באמ פאָרעצל איז דאָ א הינטעלע
סענדערל, מײַנ מאנ.
— נעמ א שטעקעלע, מײַנ ליבע ווײַבעלע... אאוו.

6. — ווּ זאָל איכ נעמענ א שטעקעלע,
סענדערל מײַנ מאנ?
— אינ וואלד, מײַנ ליבע ווײַבעלע... אאוו.

7. — אינ וואלד איז דאָ א בערעלע,
אוי, סענדערל, מײַנ מאנ.
— מיט א שטיינדעלע, מײַנ ליבע ווײַבעלע... אאוו.

8. — ווּ זאָל איכ א שטיינדעלע נעמענ,
סענדעדל, מײַנ מאנ?
— אינ ברוק, מײַנ ליבסטע ווײַבעלע,
אינ ברוק, מײַנ ליבסטע טײַבעלע,
אינ ברוק, מײַנ ליבסטע קרוינ,
דו בלײַבסט דאָכ שוינ גאָר אליינ!

---

1 סעמערל—א קליינ שפּײַז־שטעלעכל.

אוקראַיִנישער טעקסט

(Гринченко III, стр. 658, № 1594)

1. — Ой, діду мій Пархоме,
Що я буду робить, як ти вмреш?
— Ой, по миру, бабко,
Ой, по миру, любко,
Ой по миру, Пархомихо,
Сивая голубка.

2. — Ой, діду мій, Пархоме,
Я собак боюся.
— Ой, з костурцем, бабко,
Ой, з костурцем, любко,
Ой, з костурцем, Пархомихо,
Сивая голубка.

3. — Ой, діду мій, Пархоме,
Де я костурця візьму?
— Ой, до лісу, бабко,
Ой, до лісу, любко,
Ой, до лісу, Пархомихо
Сивая голубка.

4. — Ой, діду мій, Пархоме,
А чим я вирублю?
— Сокиркою, бабко,
Сокиркою, любко,
Сокиркою, Пархомихо
Сивая голубка.

5. — Ой, діду мій, Пархоме,
А де я сокирки візьму?
— До коваля, бабко,
До коваля, любко,
До коваля, Пархомихо,
Сивая голубка.

11

ייִדישער טעקסט

(פֿון אַרכיוו פֿון דער עטנאָגראַפֿישער סעקציע. געדרוקטע וואַריאַנטן ג.מ. ז. 106, ג. 133, באַסטאָמסקי, ז. 45, נומ. 24)

ייִסגאַדאַל וועיִסקאַדאַש שמיי ראַבאָ,
וואָס אַמאָל איז געווען איז הײַנט נישטאָ.
טײַטידל דידל, דידל, דידל, דידל, דידל, דײַ.

אמאָל איז געווענ א ייִד א אוישער
איז ער געווענ א קאפצנ א גרויסער,
טײַטידל. . . אאוו.

[האָט ער געהאט צענ טעכטער]
די ערשטע האָט געהייסנ אָסנעניו,
די צווייטע האָט געהייסנ ביילעניו,
די דריטע האָט געהייסנ געלעניו,
די פערטע האָט געהייסנ דאָבעניו,
די פינפטע האָט געהייסנ הענעניו,
די זעקסטע האָט געהייסנ וויטעניו,
די זיבעטע האָט געהייסנ זעלדעניו,
דו אכטע האָט געהייסנ כאסעניו,
די נײַנטע האָט געהייסנ טעמעניו,
די צענטע האָט געהייסנ יענטע.

האָט מענ זיי געגעבנ צענ מענער,
איינער פונעמ צווייטנ איז בעסער אונ שענער.
אָסנע מיט איוואנענ זײַנענ דאָך א פאָר,
ביילע מיט באָריסנ איז ווײַטער א פאָר,
געליע מיט גאווורילנ זײַנענ דאָך א פאָר,
דאָבע מיט דעניסנ איז ווײַטער א פאָר,
העניע מיט האווורישקענ זײַנענ דאָך א פאָר,
וויטיע מיט וואסיליענ איז ווײַטער א פאָר,
זעלדע מיט זאכארנ זײַנענ דאָך א פאָר,
כאסיע מיט כאריטאָנענ איז ווײַטער א פאָר,
טעמע מיט טעאָדאָרנ זײַנענ דאָך א פאָר,
יענטע מיט יאקאָוונ איז ווײַטער א פאָר.

האָט מענ געקוילעט א קאלב א קליאטשע,
איז פאר זיי געוואָרנ א שווערע זאדאטשע,
אָסנענ דאָס אויבערשטע אונ ביילענ דעמ ביילעק,
געליענ דאָס געלע אונ דאָבענ דעמ פריידעק,
העניענ דעמ הינטנ אונ וויטיענ דעמ ווידל,
זעלדענ דעמ זאָדיק אונ כאסיענ דעמ כײלעפ,
טעמענ דעמ ט... יענטענ אפצולאָכעס.

אוקראַיִנישער טעקסט

(Гринченко III, стр. 664, № 1624)

Народила чечіточка
Семеро діток,
Тай всі сім дочок:

І Явдосю, і Хведосю
І Катерину, і Варварину
І Орину, і Марину,
Ще й Настасію.

Породивши чечіточка
Погодувала,
Заміж давала.
Що Явдосю за яцька,
А Хведосю за Грицька,
Катерину за Івана,
Варварину за Романа,
А Орину за Давида,
А Марину за Демида,
Настасію за Самійла.

Ой, помилуй, господи,
І мене саму,
Чичиченю господиню
І моїх сватів,
Доччиних батьків:
І Устина, і Мартина,
І Бориса, і Дениса,
І Гапона, і Сапона.
Ще й Македона.

Ой, помилуй господи,
І мене саму,
Чичиченю господиню.
І моїх свацок,
Доччиних маток.
Касю й Васю і Ганусю,
Ще й Одарію.

Наїхали страйно-гайно
До мене у двір
М ли і зяті:
Що з Кива пан Яцько,
З Переяслава пан Грицько,
А з Лищева пан Іван,
З Чернихова пан Роман,
А з Глухова пан Давид,
З Стародубова пан Демид,
З Крюкова Самійло.

12

ייִדישער טעקסט

(געפינט זיכ אינ פאָלקלאָר־ארכיוו פונ דער עטנאָגר. סעקציע)

אשרי האיש, אשר לא הלך,
כ'האָב געהאט א פעטער איינ וואָלעכ.
איז ער ארויסגעגאנגענ אינ מארק ארײַנ
אונ האָט געפונענ א בײַטעלע מיט דרײַ גראָשנ.
— זאָלסט מײַנ מאנ ארויסגײנ אינ מארק ארײַנ,
זאָלסט שרײַענ:
„Дай, боже, ще!“

איז ער ארויסגעגאנ אינ מארק ארײַנ,
האָט ער געזענ טראָגנ א טויטנ,
האָט ער אָנגעהייבנ צו שרײַענ:
„Дай. боже, ще!“

האָט מענ אימ גענומענ צומ שלאָגנ
אונ צומ באגראָבנ.
פרעגט ער:
„Як же казати?“
זאָגט מענ אימ:
„Дай, бог, щоб земля приймала.“

איז ער ארויסגעגאנ אינ מארק ארײַנ
אונ געזענ א טאטנ מיט א קינד,
האָט ער אָנגעהויבנ צו שרײַענ:
„Дай бог, щоб земля приймала“.

האָט מענ אימ גענומענ צומ שלאָגנ... אאוו.
„Дай, бог, щоб виросло“.

איז ער ארויסגעגאנ אינ מארק ארײַנ,
אונ האָט געזענ א מאנ מיט א גוליע,
האָט ער אָנגעהויבנ צו שרײַענ:
„Дай, бог, щоб виросло!“
האָט מענ אימ גענומענ צומ שלאָגנ... אאוו.
„Дай, бог, щоб вытекло“.

איז ער ארויסגעגאנגענ אינ מארק ארײַנ
אונ האָט געזענ פירנ א פאס וויַינ,
האָט ער אָנגעהויבנ צו שרײַענ:
„Дай, бог, щоб вытекло“.
האָט מענ אימ גענומענ צומ שלאָגנ... אאוו.

אוקראינישער טעקסט

(Эварницький, стр. 743, № 814)

Як прийшов Космина голий по дорозі,
 босий по морозі,
Я там чоловік та горох молоте,
 а він йому й каже:
„Ой, дай тобі боже, сто кип змолотити
 в решето забрати“.
Там Космина били,
Там Космина вчили,
Чорниі кудри
Тай покривавили·
— Оцеж тобі дурню, що ти нерозумний;
Як тобі трапиться такую вість бачити,
 так ти тоді і кажи:
„Ой, дай тобі боже, не перевозити,
 не переносити.

(ווײַטערדיקער אינהאלט: קאָסמינא גייט אונ זעט, א טאטע באגראָבט א קינד.
זאָגט ער אימ:

„Ой, дай тобі боже, не перевозити, не переносити“.

האָט מענ אימ געשלאָגנ אונ געהייסנ זאָגנ:

„Царство небесне, вишній покой“.

איז ער געגאנ, האָט ער געזענ א מענטש גייט כאסענע האָבנ, האָט ער אימ געזאָגט:

„Царство небесне, вишній покой“.

האָט מענ אימ געשלאָגנ אונ געהייסנ זאָגנ:

„Ой, дай тобі боже, гарну жінку взяти, вік скалатати“

איז ער געגאנ, האָט ער דערזענ א פויער סמאליעט א כאזער,
האָט ער צומ פויער געזאָגט:

„Ой, дай тобі боже, гарну жінку взяти, вік скалатати“.

13

ייִדישער טעקסט

(איבערגעדרוקט פונ לעאָ ווינערס „געשיכטע פונ דער ייִדישער ליטעראטור“
(ענגליש) ז. 66)

1. וואסער שוימט, וואסער שוימט,
טוט מענ גאנצ ווײַט הערנ,
ווענ עס שטארבט דער פאָטער, מוטער,
גיסט דער יאָסעמ מיט טרערנ.

2. דער יאָסעמ גייט, דער יאָסעמ גייט,
דער יאָסעמ טוט גאָר אומזיסט,—

לײַט שאצנ, לײַט זאָגנ,
אז דער יאָסעמ טוט גאָרניט.

3 דער יאָסעמ גײט, דער יאָסעמ גײט,
אונ אינ צאר אונ אינ פײַנ,
לײַט זאָגנ, לײַט שאצנ,
אז דער יאָסעמ איז שיקער פונ װײַנ.

4. בא מײַנע פרײַנט, בא מײַנע פרײַנט,
װאקסט װײצ אונ קערנער, —
בא מיר יאָסעמ, בא מיר יאָסעמ,
װאקסט דאָכ גראָז אונ דערנער.

5. גאָטעניו, גאָטעניו,
גאָטעניו דו מײַנ,
װאָס האָסטו מיכ ניט באשאפנ
מיט דעמ מאזל, װי מײַנע פרײַנט.

אוקראַיִנישער טעקסט

(Чубинский V, стр. 448, № 14)

1. Зашуміли луги, загреміли ріки,
Помер отец мати—сирота навіки!

2. Сиротка робить й ручек не чує,
Люди кажуть і говорять: він в корчмі ночує".

3. Сиротинка іде із поля зарані,
А люде говорять, що з корчми з гуляння.

4. Як у сироти пшениця родила,
Тоді сиротину родила любила;

5. А як у сироти кукіль уродився,
Тоді од сироти весь рід отступився.

א װײַסרוסישער װאריִאנט פונעמ זעלבנ ליד געפינט זיכ בא
Шейн I, стр. 425, № 522.

אַ אנדער אוקראַיִנישער װאריִאנט[1] ברענגט פאָלגנדיקע פאראלעלע סטראָפע
צו דער פינפטער סטראָפע פונעמ ייִדישנ טעקסט:

„Доле моя, доле,
Чом ти не такая,
Ой, чом ти не такая,
Як доля чужая?"

[1] ציטירט בא קאָסטאמאראָװנ Этнографічні писання Костомарова, 1930, стр. 82.

14

ייִדישער טעקסט

(זע אויבנ, ז. 313־314, נ.נ. 53, 54)

אוקראַינישער טעקסט

(פראגמענט פונ א גרעסער יאָסעמ־ליד Чубинский V, стр. 453, № 206)

Та соловейко маленький
Та в тебе голос тоненький,
Та зещебечи ти мені,
А що я в чужій стороні.
Та хожу, блужу й гукаю,
Та свого й роду шукаю.
Та найшла у полі билину
То матусину й могилу;
Та на могилі припала,
Отця й неньку згадала.
Ох й устань, неньку, не лежи,
Та за мною й говори".

אנ ענלעכ ווײַסרוסיש ליד געפינט זיכ בא Шейн I, стр. 422, № 518.

15

ייִדישער טעקסט

(געפינט זיכ אינ פאָלקלאָר־ארכיוו פונ דער עטנאָגר. סעקציע)*

1. איכ דער שיפער זיפצ אונ קלער,
וויי אָרעמ אונ עלנט, קומ איכ אהער,
איכ וועל זיכ דאָ אָפשטעלנ,
זיכ צו פרייענ מיט מײַנע געזעלנ.

2. Ох, я шипар нещасливий,
Журбой хожу, ледве живий,
Ох, хлопці погуляю з вами,
З молодими шипарями.

3. די ווייצ אונ קאָרנ איז אראָפ גאנצ טיפ
מע האָט אראָפגענומענ דעמ זעגל פונעמ שיפ,
אונ איכ בינ גרייט מיט מײַנ סאבליע אינ דער האנט,
צו קלאָגנ אונ פרייענ צוזאמענ באנאנד.

4. Жито і пшениця потопляли,
Берлину порожню собирали,
А я до дому порожній вертаюсь
І з бідою прогуляюсь.

אוקראַיִנישער טעקסט

(Сборник памятников нар. творчества в Сев. Запад. Крае, Вильно, 1866. стр. 92—פראגמענט).

„Ой, я чумак нещасливый,
Хожу с горя ледве живий,
Сам не знаю що робити,
За що руки зачепити.

Воли мої поздихали,
Коні ярма поломали,
Я ж батогом повертаю,
Пойду трохи погуляю“.

16

יִדישער טעקסט

(פינקעס, ז. 406, נומ. 1)

1. — גדיע טי יעדעש, ראָמאני?
— גא קירמאשע, וואצפאני!
— צאָ טי וועזעש, ראָמאני?
— א פור מיט מיידעלעכ, וואצפאני!
— ווי טײַער א מיידעלע, ראָמאני?
— טויזנט טאָלער, וואצפאני!
— פארוואָס אזוי טײַער, ראָמאני?
— עס איז גאָלדענע סכוירע, וואצפאני!

2. — גדיע טי יעדעש, ראָמאני?
— גא קערמאשי וואצפאני!
— צאָ טי וועזעש, ראָמאני?
— א פור מיט יִנגלעכ, וואצפאני!
— ווי טײַער א יִנגעלע, ראָמאני?
— צען א גראָשן, וואצפאני!
— פארוואָס אזוי וואָלוול, ראָמאני?
— עס איז פארפוילטע סכוירע, וואצפאני!

ווײַסרוסישער טעקסט

(Шейн I, стр. 511 № 630)

1. — Добри вечір, Романя!
— Добри вечір, Моспаня!
— Куди едзиш, Романя?

— На кирмаш, Моспаня!
— Што вязеш, Романя?
— Воз хлопцоу, Моспаня!
— Почом хлопіц, Романя?
— По шелігу, Моспаня!
— Што ж так дзешева, Романя?
— Дзяшоу товар, Моспаня!

2. — Добри вечір, Романя!
— Добри вечір, Моспаня!
— Што вязеш, Романя?
— Воз дзевок, Моспаня!
— Почом дзеука, Романя?
— По сту рублей, Моспаня!
— Што так дорога, Романя?
— Дорог товар, Моспаня!

אנ אוקראַיִנישער װאַריִאַנט פונ דעמ ליד געפינט זיכ בא Гринченко, стр. 646, № 1488. מיר דרוקנ דאָ דעמ װײַסרוסישנ װאַריִאַנט, װײַל ער איז נעענטער צומ ייִדישנ װי דער אוקראַיִנישער.

17

ייִדישער טעקסט

(א קינדער־ליד. קאַהאַנ III, ז. 77, נומ. 163)

אמאָל איז געװענ א באָבעצקע,
האָט זי געהאַט א הינדעלע א ראַבעצקע.
הינדעלע האָט געלײגט אנ אײעלע,
איז געװאָרנ צװײעלע.
האָט גענומענ די באָבעצקע,
באַהאַלטנ די אײעלע אונטערנ טירעלע;
איז געקומענ די מײַזעלע
אונ צעבראָכנ די אײעלע מיטנ פיסעלע.
דער דיעד װײנט,
די באָבעצקע כליפעט,
דער טויערל סקריפעט,
אונ די פײגעלע סװיסצעט
אונ יאַנקעלע פיסצעט!

אוקראַיִנישער טעקסט

(Чубинский III, стр. 107)

Був собі дід та баба,
Та була в їх курочка ряба,
Та злізла на поличку,
Та знесла яєчко.
Мишка бігла,
Хвостом зачепила —
Яєчко впало і розбилось
Дід плаче, баба плаче,
Курочка кудкудаче.

18

ייִדישער טעקסט

(זע אויבן ז. 140, נ. 9).

אוקראַיִנישער טעקסט

Ой у лісі, на Йордани,
Сидить баба у калабані
Прийшла свинья тай торкає:
„Вставай, бабо, бо світає".

מיטגעטיילט פון כאוו. ב. גושיאנסקי, וואָס האָט עס געהערט זינגען אין זײַנע קינדער־יאָרן פון פויערים אין דאָרף הליבישאָק, וויניצער געגנט.

19

ייִדישער טעקסט

(געפינט זיך אין פאָלקלאָר־ארכיוו פון דער עטנאָגר. סעקציע, זע אויך ג.מ., נומ. 107)

זע נאָר טאטע,
זע נאָר מאמע,
וואָס די באָבע האָט געטאָן,
זי האָט געקוילעט אלע הינער
און געלאָזט דעם שווארצן האָן.

אוקראַיִנישער טעקסט

(Гринченко III, стр. 657, № 1581)

Ой, дивися, дядьку,
Що дядина робить,
Усі кури порізала,
Тільки півень ходить.

20

יִדישער טעקסט

(קיפּניס I, ז. 129, א רעליגיעז־מיסטיש געמישט־שפּראַכיק ליד. מיר ברענגען בלויז דעם טייל, וואָס איז אינטערעסאַנט פאַרן פאַרגלײַך).

איך הער א געשריי אין א גוואלד;
דער פאָטער זוכט די קינדער אין וואלד.
סלישו וו'ליסו הוקאיע,
באטקאָ סוואָיִך דיטי שוקאיע.

. . . .

קינדער, קינדער, קערט זיך אום אהיים,
ס'איז מיר סמוטנע זײַן אליין,
דיטי, דיטי, ווערניטעס דאָ דאָמו,
באָ מעני סמוטנאָ ביט סאמאָמו.

. . . .

אוקראַיִנישער טעקסט

(Гринченко III, стр. 367. № 667б)

(א שטייגעריש ליד, אינהאלט — א טאטע, וואָס האָט באַסענע דאָס צווייטע מאָל, פאַרלאָזט זײַנע קינדער. ער גייט זיי רופן צוריק אהיים. מיר ברענגען פונעם גאנצן ליד בלויז דעם פראַגמענט, וואָס איז אינטערעסאַנט פאַרן פאַרגלײַך).

„Та щось у лісі гукає,
Батько діток скликає:
Ідіть, дітки до дому,
Бо скучно мені самому“.

21

יִדישער טעקסט

(ג.מ. ז. 310, נומ. 353)

קראַסנאַ דיעוואָטשקאַ, א כטאָ טי,
טשי פאָידיאָש ס'ראבינעם טאנצאָוואטן]?
טשטאָ ווי מניע ספּראשיוואַיטי, א כטאָ יאַ,
פאָידיאָט ראַבינ, פאָידו יאַ.

די זעלבע סטראָפע ווערט דערנאָך איבערגעזעצט אף פּויליש, ליטוויש, זשמודיש און ענדלעך אף יידיש:

שיינינקע מײַדעלע, ווער ביסטו אליין,
צי וועסטו מיטן רעבן טאנצן גיין?
וואָס האָט איר מיך צו פרעגן, ווער איך בין אליין!
אז דער רעבע וועט גיין, וועל איך עך גיין.

אוקראַיִנישער טעקסט

(Песни малороссиян, новый сборник самых любимых и общеизвестных укр. нар. песень. Москва, 1872, стр. 80, № 2.
פראגמענט פון א גרעסער ליד)

„Ой дивчина, чия ти?
Ой, чи вийдеш на улицю гуляти?
Ой, не питай, козаченьку, чия я,
Як вийдеш ти, козаченьку, вийду і я.

22

ייִדישער טעקסט

(זע אויבן, נום. 28, ז. 170)

אוקראַיִנישער טעקסט

Як би мені сівий кінь,
Я сідельце маю,
Поїхав би на Вкраїну,
Там дівчину знаю.

Приїхав я до неї,
Вілять мені сісти
Дали мені бараболю
Нечищену їсти.

А я на ту бараболю
Косо поглядаю,
На полиці вареници
Я на їх моргаю.

אויפגעגומען בא דער קאָלווירטניצע טאניא
מוזיטשענקאָ, 26 יאָר, דאָרף פאטשוויקי,
פאָפעלנער ראיאָן.

לעסאָף וועלן מיר דאָ נאָך ברענגען איינע א רוסישע פאראלעל צו א
ייִדישן פאָלקלאָר-ליד.

ייִדישער טעקסט

(קאהאנ I, ז. 26 נומ. 17)

ווו איז דאָס געסעלע, ווו איז די שטוב,
ווו איז דאָס מיידעלע, וואָס איכ האָב ליב?
נישטאָ שוינ דאָס געסעלע, נישטאָ שוינ די שטוב,
נישטאָ שוינ דאָס מיידעלע, וואָס איכ האָב זי ליב.

רוסישער טעקסט

(א פּאָפּולער לידל, ווערט אגעוו געזונגענ אינעמ באקאנטנ סאָוועטישנ פילמ „Юность Максима“)

Где эта улица, где этот дом,
Где эта девушка, что я влюблен?
Вот эта улица, вот этот дом,
Вот эта девушка, что я влюблен .

אינהאלט

זײַט

אַרײַנפֿיר 3

אַרבעטער־לידער

I. לידער וועגן אַרבעט, עקספּלואַטאַציע און נויט

1. איך שטיי אויף גאַנץ פֿרי 87
2. בײַ מײַן מאַמען בין איך געווען . . . . . . —
3. באַלעבאָסטע, זאָג איך 88
4. אַז די באַלעבאָסטע גייט אַרויס 90
5. אַכט אַזייגער קום איך צו מײַן אַרבעט . . . . . . —
6. מיר זיצן אויף די בענקעלעך, אַראָפּגעלאָזט די קעפּעלעך 91
7. בעסער אין דער היים 92

II. לידער וועגן קאַמף און קאָרבאָנעס

8. שאַרפֿט אײַך וואָפֿן, קומט צום שטרײַט 93
9. שטייט אויף, איר אונטערגעדריקטע ברידער 94
10. שאַבעס אינדערפֿרי, אַזייגער אַכט 95
11. ליבע ברידער, סאָלדאַטן 96
12. אין טורמעס, אין קייטן, אין לאַנד פֿון קאַפּיטאַל 97
13. זיצן זיצט זיך אין טורמע אויף די נאַרעס . . . . . . —

לידער וועגן אָרעמקייט און נויט

I. לידער וועגן אָרעמקייט און נויט

1. אָך, מאַרמוטשעט, כ׳בין פֿאַרמוטשעט 101
2. אַ גוט מאָרגן, וואָס מאַכסטו, מײַן טײַערע שוועסטער . . . . . . —
3. אוי, [איך] דער וויסטער באַלעגאָלע 102
4. איך, נעבעך, אָרעמער שוימער 103
5. ס׳איז וואָר און וואָר 104
6. אוי, מאַזל, אוי, מאַזל 105
7. אוי, דאַלעס 106
8. איך גיי אַ גאַנצן טאָג . . . . . . —
9. אין שטוב איז קאַלט און נאַס 107
10. שטיי אויף, מײַן מאַן, טו אָן דײַנע טאַכטויִנים 108

11. אלעפ—אינדיקעס עסן די אשירים 108
12. אלעפ—אײַנגעמאכטס עסט דער נאָגיר 109
13. די אלעפ מאכט—הערדזלעכ געפילטע לעאשירים 110

II. לידער וועגן עמיגראַציע און עלנטקייט

14. וואָס בין איך קיין אמעריקע געלאָפן 112
15. דו טוסט, מײַן טײַער לעבן, קיין אמעריקע אָפּפאָרן . . . . —
16. דײַן טאטע איז געפאָרן קיין אמעריקע 113
17. וואהין זשע פאָרסטו, עליקל מײַן מאן 114
18. שטייט א טויב אפן דאך 115
19. צי האָט איר געהערט, וואָס ס'האָט זיך פארלאָפן . . . . —
20. צי האָט איר געהערט, וואָס האָט זיך געטראָפן 117
21. ווי איז מײַן לעבן 118
22. הער נאָר אויס מײַן מאן 119
23. אָנגעשפּארט מיט אירע עלנבויגן 122
24. אָנגעשפּארט אין עלנבויגן 123

III. בעטלער־לידער

25. שלעכט און ביטער, ווי דער טויט 125
26. און סע קראַצט מיך און סע בײַסט מיך 126
27. צײַט איך בין פון דער היים אוועק . . . . —
28. גיט א נעדאָווע אן אָרעמאן א בלינדן 127

אנטיקלעריקאַלע לידער

1. דאָס ווייסט דאָך יעדערער אין דער וועלט 131
2. אוי, דער רעבע זיצט 132
3. דער רעבע פאָרט, דער רעבע פאָרט 133
4. איין גרויסע מיצווע איז פונעם רעבן צו שמועסן 134
5. צום רעבן איז דאָך אויך אן אקאָרע געקומען 135
6. אוי, דו ווײַבל, דו שיינע, דו פײַנע 137
7. א קאלטע מיקווע וועל איך זיך מאכן . . . . —
8. Нa дворі стоячи 138
9. Ой, хусiд, хусiд був 140
10. גדויע טען כאָסיד, צאָ מניע כציאל . . . . —
11. דער רעבע מיט די כסידים 141
12. באַם רעבן, זאָל לעבן און געזונט זײַן 142
13. דער רעבע איז געגאנגען טאנצן 143
14. שאָנעראבע בא א יוסטיקן באלעבאָס 144
15. אז עס קומט דער ערעוו מיישעכ . . . . —
16. אז דו ווײַסט גיין אין גאס 145
17. לויפט ארײַן דער אויספאָנעמ 146

ליבע־לידער

I. לידער וועגן צעשיידונג

1. איך טראַכט נאָר אין קלאָג 149
2. דו פאָרסט אוועק אין א פרעמד לאנד . . . . —

3. גראָ אונ אלט בינ איכ געוואָרנ . . . 150
4. זײַ וויסנ, אז איכ וואַרט אפ דיר . . . —
5. די לעוואָנע שײַנט אוומ האַלב נאכט . . . 151
6. די דאָזיקע נאכט, וואָס מיר האָבנ בײדע פארבראכט . . . —
7. וואָס האָסטו מיר אָפּגעטאָנ, מײַנ טײַער זיס לעבנ . . . 152
8. די זונ פארגײט פארנאכט . . . 153
9. אוי, ווי א פײגעלע אינ דעמ נעסטעלע . . . 154
10. פישעלעכ אינ וואסער, זײ לעבנ זיכ גאָר פײַנ . . . 155
11. בא דעמ טײַכ שטײט א טויב . . . 156
12. איכ האָב א פערעלע געצײלט . . . —
13. דו האָסט מיר געבראכט א פּאָדארעק . . . 157
14. אפ די בערג די הויכע . . . 158
15. ווער קאָנ פילנ מײַנ הארצ אצינד . . . 159

II. געשפרעכנ מיט א מוטער

16. פײגעלע, מײַנ טאָכטער . . . 161
17. הער, כאַסי . . . —
18. איכ מיט מײַנ ליבנ . . . —
19. אוי, ווײ, מאמע . . . 162
20. אוי, ווײ, מאמי . . . 163
21. די לעוואָנע שײַנט . . . —
22. אוי, מאמעניו, ס'איז מיר שלעכט . . . 166

III. געמישט-שפראכיקע לידער

23. גאָראָד ביקאָלײַעוו, פראנצרוסקי זאוואָד . . . 167
24. קאָגדא יא ביל פּאָלטאווסקי פײגעלע . . . 168
25. איכ שטײ מיר אפנ גאנעק . . . —
26. אניוטא סידיט נא באלקאָנטשיקל . . . 168
27. אוי, מוי מילי ראָזא . . . —
28. ווענ איכ זאָל האָבנ א גראָוו פערד . . . 170
29. זא גאָראמי, זא דאָלאמי . . . 171
30. אוי, ווײ, מאמע, כאָטיא איכ בינ יונג . . . 172

IV. טײַנעס אונ קלאָגנ

31. צו דײַנ טאטנ האָב איכ גאָרבײט . . . 173
32. אוי, קומ נאָר אהער, מײַנ טײַער זיס לעבנ . . . 174
33. די זונ מיט דער לעוואָנע קוענ אלעס צוזענ . . . 175
34. אוי, גרויסער גאָט, פארלעש די ליכטעלעכ . . . 177
35. צי האָב איכ דיר בא די פּאָלעס געריסנ . . . —
36. איכ שטײ אונ שטײ אײַנמיטנ יאמ אונ טרינק זיכ . . . 178
37. איכ האָב געאקערט אונ האָב געזײט . . . 179
38. איכ האָב געאקערט אונ געבראָניעוועט . . . 180
39. איכ זיצ אונ שפּיל מיר אפ דער קאטארע . . . 181
40. אוי, שטײ שוינ אויפ, טאָכטער, פונ דײַנ געלעגער . . . 182
41. כ'האָב געסטרויעט א מויער . . . 183
42. די ליבע ברענט, די ליבע ברענט . . . 184

43. מײַנ מאמע האָט געזאָגט נײנ 185
44. שײנ ביסטו, טײַער לעבנ . . . . —
45. דו ביסט מײַנ ליכט אונ איכ בינ דײַנ שײַנ 186
46. דעמ ערשטנ אפּדערנאכט 187
47. אוי, בײס יויזעפּל איז צו מיר אַרײַנגעגאנגענ 188
48. אוי, איכ זיצ מיר אפּ מײַנ פּענצטער 189
49. איכ הײב זיכ אָנ צו באַדענקענ . . . . —
50. אוי, איכ זיצ מיר בא מײַנ ארבעט אונ ארבעט 190
51. איכ זיצ מיר בא מײַנ ארבעט אונ איכ ארבעט . . . . —
52. זיצנ זיצ איכ בא מײַנ ארבעט 191
53. וואָס טויג מיר מײַנ שײנער ווײַנגאָרטנ . . . . —
54. אוי, בלינד בינ איכ שוינ געוואָרנ 193
55. דער זײגער האָט צוועלפּ געשלאָגנ 194
56. ווער קאָנ א פּײַער אָפּלעשנ 195
57. קראַנק בינ איכ קראַנק 196
58. קראַנק בינ איכ מיר קראַנק 197
59. לאָמיר, דושע-לעבנ, אלע זאכנ אָטסטאווענ 198
60. מײַנ מאמע זאָגט מיר הײַנט 200

V. פּאַסירונגענ אונ געשעעניש

61. אוי, א כאָלעמ האָט זיכ מיר געכאָלעמט 201
62. שוינ דרײַ יאָר, אז איכ שפּיל א ליבע 202
63. וויאזוי איכ הער א לירניק שפּילנ 203
64. דאָנערשטיק אפּערנאכט איז פּיציע אינ דער הײמ געזעסנ 204
65. פרײַטיק אינדערפרי בא דער שוועסטער געזעסנ 206
66. טאָג ווי נאכט האָט ער געטראכט 207
67. ער איז ארײַנ צונ, איר אינ שטוב 208
68. מײַנ מאמע פלעג מיכ שטענדיק שלאָגנ 209
69. עפּשער ווילט איר די ליד אויסהערנ 210
70. א נײַע ליד וועל איכ אײַכ זינגענ 211
71. א שײנע וועלט, א ליכטיקע וועלט 212
72. סע איז שוינ פארפאלנ מײַנע יונגע יאָרנ 215
73. איכ זיצ מיר בא מײַנ ארבעט אונ איכ ארבעט 216
74. ס'איז שוינ דרײַ יאָר, מיר שפּילנ בײדע א ליבע 217
75. ס'איז שוינ דרײַ יאָר, אז מיר שפּילנ בײדע א ליבע 218
76. די לעצטע מינוטנ טו איכ מײַנ בריוו שרײַבנ 219
77. טאָג ווי נאכט זיצ איכ אונ טראכט 221
78. אוי, אזויווי מארימ איז שאבעס פּארנאכט שפּאצירנ געגאנגענ 222
79. דורכ דיר, זאלמענ, בינ איכ קײנ כאשטשעוואטע אָנגעקומענ 223
80. א טאָג מיט א נאכט האָט זיכ זײדעלע געטראכט 224
81. דעמ ערשטנ טאָג פונ יאָסקעס אָפּעראציע 225

VI. סענטימענטאלע ראָמאנסנ.

82. פונ גרויס דאָסאדע לײג איכ זיכ, מאמעניו, שלאָפנ 226
83. פאר גרויס דאָסאדע לײג איכ זיכ שלאָפנ 227

84. איך גיי מיר אַרום אַ גאַנצענעם טאָג ... 228
85. אז דאָס מיידל הייבן אָן גיין מיטן יינגעלע ... 230
86. אך, מײַן האַרץ, מײַן קרוין ... 231
87. מײַן טרײַעס האַרץ, מײַן טרײַעס לעבן ... 233
88. אך, ווי אַ פלאַם פון אַ פײַער ... 235

לידער וועגן רעקרוטשינע, פריזיוו און מיליטער־דינסט באַם צאַריזם

1. זײַנען מיר געלאָפן ... 239
2. בעגידישע קינדער הערט אויף צו שטיפן ... 241
3. אז איך בין קיין זשיטאָמיר געקומען ... 244
4. בעסאַראַביע איז פריילעך געשטאַנען ... 246
5. אַ פאָטער גייט ווײַס ווי שניי ... 247
6. אַזויווי מע האָט מיר אין מאָס געשטעלט ... —
7. עס האָט זיך צוזאַמענגעקליבן דער גאַנצער באַראָד ... 249
8. ווי מע פירט מיך אונטער דעם סטאַנאָק ... 250
9. אז מע נעמט אַרויס אַ נומער אַ גרויסן ... 251
10. זײַט זשע מיר געזונט ... —
11. וואוהין זײַנען מיר פאַרפלויגן ... 252
12. אז איך בין אין ערשטן באַי געקומען ... 253
13. קיין נײַנצן יאָר בין איך ניט אַלט געוואָרן ... —
14. אָך, טויזנט נײַן הונדערט, אין דעם פערצנטן יאָר ... 154
15. אָרעם און עלנט און געשווינד ... 255

שיקורים־לידער

1. איך זיץ מיר אין שענקל ... 259
2. אוי, דו, לעוואָנע ... 261
3. איך גיי מיר אַרײַן אין שענק אַרײַן ... 262
4. ווען אַף אַלע פעלדער זאָל וואַקסן קאָרן ... —
5. מאַנאַפאַל, מאַנאַפאַל ... 263
6. מײַן פעטערל איז געווען אַ גאַנץ ווילער ייד ... 664
7. אוי, לאָמיר אַלע פריילעך זײַן ... 265
8. איך האָב געטרונקען ביר פון אַ פלאַש ... 266
9. צאָרעס, מאַמע, איז מיר באַשערט ... 267
10. מיר זײַנען אַרײַנגעקומען צו רעב מאָטלען ... —
11. ווײַנט זשע יידעלעך, און שרײַט און קלאָגט ... 268
12. ווי טיף און קאַלט ס'איז דער קייווער ... —
13. מאַשקע איז דאָך מינאַשאָמאַים ... 269

לידער וועגן שטייגער

I. לידער וועגן שטייגער

1. איך האָב דאָך דיר געזאָגט ... 273
2. איך, נעבעך, אָרעם מיידל ... 274
3. איך אין דרויסן געזײַט ... —
4. גיי איך מיר אַרויס אין מאַרק אַרײַן ... 275
5. שטיי איך מיר אַפן טיר ... —

6.	א שיינ מיידעלע ביסטו	276
7.	כאנצי איז געזעסנ בא איר טאטנ אפ דער טיר	277
8.	דער שאדכנ ווארפט אנ אייגל	278
9.	אונ אז דער כאָכנ וויל ניט די קאלע	—
10.	א שאדכנ צו זײַנ איז דאָך זייער גוט	279
11.	איינ גוטמאָרגנ, איינ גוטמאָרגנ, ליבסטער הער	280
12.	פונוואנענ פאָרט איר, גוטע ברידערלעך	281
13.	יינגעלעך מיט מיידעלעך	—
14.	אוי, פּריזיכאוו רעבע זײַוול	283
15.	אוי, וויי, מוטער	—
16.	הערט זשע אויס מײַנ בײַע פאָלקע	284
17.	טאנצט מיידנ	—
18.	האָפּטשיקא, מאָיא מילע	—
19.	נעכטנ באדערנאכט	285
20.	הוליעט, מענער, העפּעט, ווײַבער	—
21.	זײַט-זשע מיר געזונט	—
22.	מעכוטענעסטע מײַנע, מעכוטענעסטע געטרײַע	286
23.	איר פאָרט זיך שוינ אוועק	—
24.	אוי, זשאל, זשאל	287
25.	די מאמע האָט זיך מיר אָפּגעגעבנ	288
26.	מײַנ הארצ, מײַנ הארצ ציט צו דיר	289
27.	וואָס'טו דאָרטנ אָפּגעטאָנ	—
28.	טאָכטער, דו ליב, טאָכטער, דו מיינ	291
29.	ס'האָט זיך מיר געכאָלעמט	292
30.	מאמע מײַנע, צי בינ איך ניט א טאָכטער דײַנע	293
31.	אזא שווארצע אונ אזא גרינע	294
32.	אוי, ווו נעמ איך אמאָליקע יאָרנ	295
33.	שטייט א מויער, ווער (!) איז שיינ	296
34.	אז אנ אלמענ נעמט א מיידל, זונטיק, זונטיק	297
35.	א יאָר נאָך מיינ כאסענע זעט, ווי איך קוק אויס	298
36.	בינ איך מיר א יונגערמאנטשיק	299
37.	בינ איך א יונגער קנאבע	301
38.	מיטנ פיסעלע	302
39.	אוי, וויי, מיינ ווײַבעלע איז קראנק	303
40.	א גוטנ אָוונט אײַך, ברײַנע	—
41.	שענקט איינ נעדאָווע	304
42.	מע האָט זי דאָך שוינ אפנ בעט ארופגעלייגט	—
43.	אפ די הויכע בערג, וואָס זײַנענ מיט גראָז באוואקסנ	305
44.	די הויכענע בערג, די הויכענע בערג	306
45.	פליט איינ קאטשקעלע איבערנ יאמ	307
46.	קאטשעט זיך א יאשטשיקל איבערנ יאמ	—
47.	יידל האָט אינ שול ניט געקענט אײַנשטיינ	308
48.	יידל דער רויטער איז געפאָרנ אפ א יאריד	309
49.	אפנ יאריד איז ער געפאָרנ	310
50.	מײַנ שוויגער, זאָל לעבנ, איז געשטאָרבנ	311

II. יעסוימימ-לידער

51. צײַט איכ בינ א יאָסעמ געבליבנ 311
52. עלנט פונ אלע ביימעלעכ 312
53. סאָלאָווייטשיק מאליענקי 313
54. סאָלאָווייטשיק קלוגינקער 314
55. וואקסט איג וואלד א ביימעלע 315
56. אפנ בעסוילעמ אונטער א מאצייווע . . . . ––
57. אכ, ווי אפילע דער מיגורסטער 316
58. נײַנ יאָר בינ איכ אלט געוואָרנ 317
59. איינע ליגט קראנק א יאָר אָדער צוויי 318
60. איכ שטיי אפ דײַנ קייווער אונ וויינ 319
61. איכ שטיי מיר בא דײַנ קייווערל אונ וויינ 320
62. גייט א יאָסעמל אונ ער קלאָגט 321

באמערקונגענ אונ צוגאָבנ 323

Редактор—М. Винер.
Техред—М. Погостер.
Корректор—И. Левинсон.
Сдано в набор—29/XII — 35 г.
Подписано к печати 3/VI-36 г.
Ф. б. 62X94 1/16. 24 3/4 п. л.
„Эмес“ № 223. Уп. Главлита Б—22766.
Тираж 2.000.

Тип. „Дер Эмес“, Москва, Покровка, 9.
Зак. № 1259